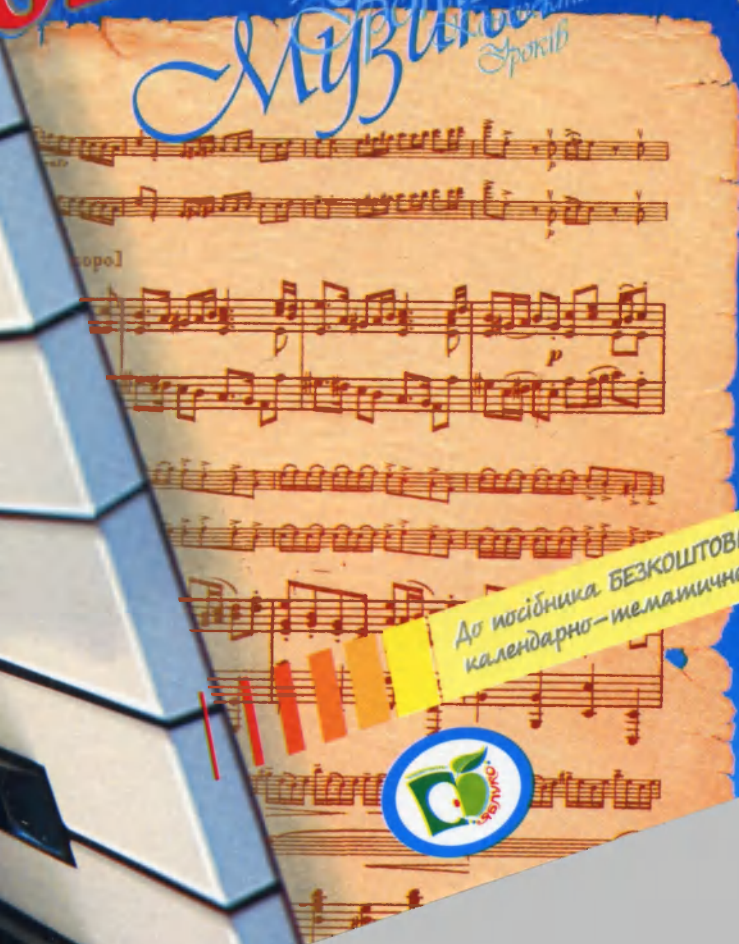

Радко О. Ю.

5-8
класи

12-річна школа
нова програма

Усі Конспекти уроків з Музики

До посібника **БЕЗКОШТОВНО** додається
календарно-тематичне планування

О.Ю. Радко

Уроки музики

5-8 класи

Тернопіль
2010

ББК 74.268.52я72
Р15

Рецензенти:

Н.Р. Саранчук,
методист навчальних дисциплін естетичного циклу
Тернопільського ОКІППО

Н.Д. Паскевич, Т.Г. Котова,
викладачі-методисти Чортківського педагогічного училища
ім. О. Барвінського

*Рекомендовано методичною радою районного
методичного кабінету відділу освіти (протокол №5 від 20.06.2008 р.)*

Радко О.Ю.

Р15 Уроки музики. 5-8 класи: Конспекти уроків. Орієнтовний
календарний план. — Тернопіль: Яблуко, 2010. — 424 с.

ISBN 978-966-408-261-4

У посібнику висвітлено етапи проведення уроків музики в загальноосвітній школі, подано календарно-тематичне планування та плани-конспекти уроків для 5-8 класів з методичним та практичним матеріалом.

Адресовано для студентів та учителів музики.

ББК 74.268.52я72

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-408-261-4

© Радко О.Ю., 2010
© ПП Будна Г.Б., 2010

Передмова

Програма з музики для 5-8 класів загальноосвітньої школи дає можливість вирішувати музично — педагогічні завдання:

— формувати уявлення про зв'язок музики з життям, особливостями музичного мистецтва, яке своїми засобами відображає різноманітні явища навколишньої дійсності, передає почуття, думки, настрої, прагнення, вольові якості людини;

— виховувати здатність самостійно сприймати музику, співпереживати, мати від неї естетичну насолоду;

— розвивати виконавські навички і вміння, музично-творчі здібності, різні компоненти музичного слуху.

Мета даного методичного посібника — поділитися досвідом у проведенні уроків музики за програмою, створеною на основі педагогічних ідей провідних педагогів Д.Кабалевського, В.Лужного за редакцією О.Ростовського та Б.Фільц (2005р.)

У посібнику подано розробки уроків, підкріплені різним музичним та ілюстративним матеріалом, які включають основні види музичної діяльності: спів, рух під музику, слухання музики, вправи для розвитку музично — сенсорного відчуття.

5 клас			
№ п/п	Тема та зміст уроку	К-сть го- дин	Дата
Тема 1. Музика і мистецтво слова.			
1.	Повторення вивченого у четвертому класі, спів вправи. Розучування «Ода пісні» О. Антоняка. Слухання музики. «Вокаліз» С. Рахманінова.		
2.	Засоби музичної виразності. Ритм. Темп. Робота над піснею «Ода пісні» О. Антоняка. Слухання музики. Л. Ревуцький «Пісня».		
3.	Тривалості нот. Ділення нот, ритмічна вправа. Розучування української народної пісні «Їхав козак за Дунай». Слухання музики. Р. Савицький. Варіації на тему української народної пісні «Їхав козак за Дунай».		
4.	Звукоряд, спів вправи. Робота над піснею «Їхав козак за Дунай». Слухання музики. М. Лисенко. Кантата «Радуйся, ниво непоплитая».		
5.	Такт, тактова риска. Розучування української народної пісні «За світ встали козаченьки». Слухання музики. М. Лисенко. Увертюра до опери «Тарас Бульба».		
6.	Музична фраза, речення, визначення на слух. Робота над піснею «За світ встали козаченьки». Слухання музики. Хор «Звідки приймний та ніжний той дзвін» з опери «Чарівна флейта» В. Моцарта.		
7.	Затакт, сольфеджування вправи. Розучування пісні «Веселкова пісня» О. Янушкевича. Слухання музики. С. Прокоф'єв. Сцена з балету «Попелюшка».		

8.	Реприза, використання у ритмічній вправі. Робота над піснею «Веселкова пісня». Слухання музики. П. Чайковський. Друга симфонія (фрагменти). Тематичне опитування.		
	Тема Музичні образи в народній творчості.		
9.	Паузи, тривалості пауз. Розучування норвезької народної пісні «Чарівний смичок». Слухання музики. Українська народна казка «Чарівна скрипка».		
10.	Динамічні відтінки, визначення на слух. Робота над піснею «Чарівний смичок». Слухання музики. «Вівчарські наспіви», українська народна казка «Калинова сопілка».		
11.	Метр, розмір, сольфеджування вправи в розмірі 3/4. Розучування пісні А. Житкевича «Все це потрібно мені». Слухання музики. Байка І. Крилова «Квартет». В. Барвінський «Квартет».		
12.	Дводольний розмір, сильна і слабка доля. Робота над піснею «Все це потрібно мені». Слухання музики. В. Моцарт. Фантазія ре мінор. Оповідання «Старий кухар» К. Паустовського.		
13.	Сольфеджування вправи в розмірі 2/4. Розучування пісні В. Островського «Зимова пісенька». Слухання музики. В. Короленко «Сліпий музикант» та Концерт № 23 В. Моцарта.		
14.	Гама до мажор. Тонічний тризвук. Робота над піснею «Зимова пісенька». Слухання музики. «До, ре, мі» з кінофільму «Звуки музики» Р. Роджерса. Тематичне опитування.		
15.	Тематичне опитування.		

16.	Тема 2. Музика та візуальні образи.		
17.	Засоби музичної виразності. Тембр. Розучування пісні О. Янушкевича «Біла казка». Слухання музики. Скрипковий концерт «Зима» з циклу «Пори року» А. Вівальді.		
18.	Чотиридольний розмір 4/4, сольфеджування. Робота над піснею «Біла казка». Слухання музики. Ю. Щуровський «Після перегляду А. Куїнджі».		
19.	Тон, півтон, спів вправи. Розучування української народної пісні «В Чорне море наш Дніпро тече». Слухання музики..Перша симфонія І. Карабиця. (фрагмент «Дума»).		
20.	Лад, мажорний лад, спів вправи. Робота над піснею «В Чорне море... ». Слухання музики. О. Бородін. Перша частина Другої симфонії («Богатирської»).		
21.	Ритмічна вправа з використанням пауз. Розучування пісні «Голубий вагон» В. Шаїнського. Слухання музики. Перша частина Третьої симфонії («Героїчної») Л. Бетховена.		
22.	Знаки альтерації. Дієз. Робота над піснею «Голубий вагон» В. Шаїнського. Слухання музики. Хор «Гей не дивуйте» з опери «Тарас Бульба» М. Лисенка.		
23.	Знаки альтерації, бемоль, сольфеджування вправи. Розучування пісні «По діброві вітер виє». Слухання музики. «Думи мої» на сл. Т. Шевченка.		
24.	Мінорний лад, спів вправи. Робота над піснею «По діброві вітер виє». Слухання музики. «Бандуристе, орле сизий» Т. Шевченка.		

25.	Крапка біля ноти, ритмічна вправа. Розучування веснянки «Благослови мати». Слухання музики. С. Рахманінов Хоровий твір «Весняні води».		
26.	Тематичне опитування.		
27.	Штрихи: легато, стакато. Розучування пісні «Мама» Ю. Чічкова. Слухання музики. Ф. Шуберт «Аве Марія».		
28.	Знаки альтерації, бекар, спів вправи. Робота над піснею «Мама». Слухання музики. «Херувимська» А. Веделя.		
29.	Ритмічна вправа на поділ уваги. Розучування пісні «Писанки» В. Таловирі. Слухання музики. Варіації для флейти «Українські писанки» Л. Дичко.		
30.	Шістнадцяті ноти, ритмічна вправа. Робота над піснею «Писанки». Слухання музики. Симфонічна сюїта «Море» К. Дебюссі.		
31.	Сольфеджування вправи. Розучування пісні «Квіточка і метелик». Слухання музики. Прелюд до-дієз мінор С. Рахманінова.		
32.	Восьма нота з крапкою. Робота над піснею «Квіточка і метелик». Слухання музики. Ю. Щуровський «Маленька українська симфонія».		
33.	Ритмічна вправа з використанням восьмої з крапкою. Розучування пісні О. Янушкевича «Літо золоте». Музична вікторина.		
34.	Тематичне опитування.		

5 клас

Тема 1. Музика і мистецтво слова.

Урок 1

- Тема уроку:** Повторення вивченого у 4 класі, спів вправи.
Розучування „Ода пісні”, музика О. Антоненка.
Слухання музики. Вокаліз С.Рахманінова.
- Мета уроку:** поглиблювати теоретичні знання учнів та навчити застосовувати їх на практиці;
розвивати навички і уміння слухати музичний твір і вміння його охарактеризувати;
виховувати любов до пісні.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, фонограма, магнітофон, музичний інструмент, портрет С. Рахманінова.

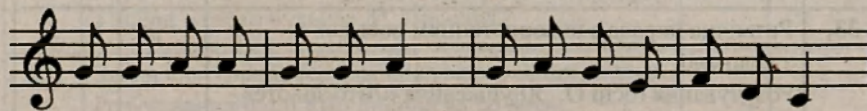
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

Дзень-дзе-лень! Доб- рий день! За- кли- ка дзві- нок у клас,

Без-ліч зна- є- мо пі- сень, у- рок му- зи- ки у нас.

2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Бесіда–розповідь:

Діти, сьогодні наш урок ми присвяtimo пісні, оскільки

*Співають їх всюди, дорослі і діти
Співають на святах, а може, і ні.
У пісні є радість, натхнення і гордість,
Пісні українські всім нам до душі.*

Пісня... Вона супроводить нас ціле життя. Що ж у ній за диво таке, що за вогонь, яка сила незмірна таїться у ній, надихаючи на творчість, працю, кидаючи у бій... Пісня — розповідь. Пісня — клич. Реквієм. Освідчення. І романс, і притча, і марш, і гімн.

В горі і радості, в праці і відпочинку ти розцвічуєш наше життя, робиш його запашним, поетичним, легким, світлим.

Пісня — одна з найдавніших форм народної творчості. Вона передавалась із покоління до покоління. Минали роки, змінювалися люди, а пісня не старіла і жила в народі, даруючи всім дивовижні мелодії, сповнені любові до свого краю, його мови, культури.

Велике значення для пісні має слово. Якщо поетичну думку поєднати з музикою, вона стає доступнішою, глибше розкриває її характер та поетичний образ.

Отож, ми вивчимо сьогодні з вами пісню Олександра Антоняка, яка має назву „Ода пісні”. Ода — це урочиста величальна пісня. Але спочатку розспіваємось з вами.

III.

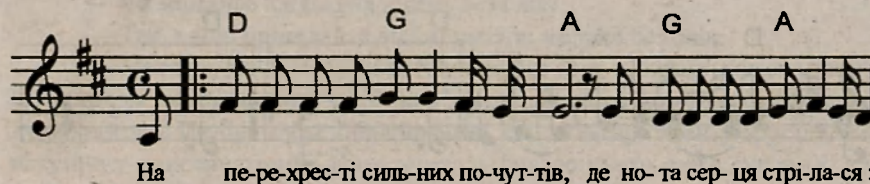
1. Спів поспівки по півтону вверх.
2. Вправа для розвитку правильного дихання (протяжний спів на довгих нотах).

Ода пісні

Слова А. Орел

Музика О. Антоняка

Повільно

D Em F# Hm

сло- вом, з гли- бин жит- тя на- ро- дже- ний мо- тив пли-

G A D .

ве на хви лях му- зи- ки і мо- ви. Піс- ні

G D

сла- ва за ніж- ність і си- лу, хай ле

G Gm D

тить по- над сві- том во- на, в ній на-

Em F#7 Hm G

род- но- і воль- нос- ті кри- ла, Ук- ра-

D A D 1.2. D 3.

ї- ни ду- ша ча- рів- на. Струм-// ня.

2. Струмками в річку голоси течуть,
Та без душі вони так мало значать,
А пісню ту далеко й довго чуть,
В якій сміються пристрасті і плачуть.

Приспів:

Пісні слава за ніжність і силу,
Хай летить понад світом вона,
В ній народної вольності крила,
України душа чарівна.

3. То ж над землею лийся, пісне, знов,
Сій між людьми краси й добра насіння,
Гнів заколисує і неси любов
Із покоління в нові покоління.

IV. Художній показ пісні ілюструю на всіх куплетах, після чого здійснюю характеристику пісні у формі бесіди:

- У якому характері прозвучала пісня?
- Яка основна думка слів пісні?
- Якими словами возвеличується вона?
- Погляньте, діти, на нотний текст пісні і визначте її розмір. Що він означає? (*Тривалість нот у такті*).
- Лад... Чому мажорний?
- Як називається такий вступ у пісні?
- Що таке затакт?
- У якій формі написана пісня?
- Двочастинна, бо має заспів і приспів.

Розучую пісню за нотним текстом по фразах, звертаючи увагу на „ауфтакт”, початок та закінчення фраз.

V. Слухання музики повинно бути тісно пов'язане з даною темою.

- Пісня лунає зі словами.
- Чи можливе існування пісень без слів?
- Так, а тоді пригадайте відомі пісенні мелодії без слів.
- Мелодія, яка виконується голосом без слів, називається вокалізом.

Прикладом такої музики є „Вокаліз” російського композитора Сергія Рахманінова. Це був дуже обдарований композитор, який у 9 років уже вступив у консерваторію. Його вчитель був до нього дуже суворий, але завдяки йому С. Рахманінов став великим піаністом, і змалку почав писати

свої твори. Тож послухайте „Вокаліз” цього композитора і дайте відповіді на питання:

- Що хотів передати композитор цією мелодією?
- Які почуття у вас вона викликає?
- Які засоби музичної виразності він використав?

Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 2

Тема уроку. Засоби музичної виразності.

Ритм. Темп.

Робота над піснею „Ода пісні” О. Антоняка.

Слухання музики. Л. Ревуцький „Пісня”.

Мета уроку: закріплювати з дітьми засоби музичної виразності на практиці, використовуючи вокальні та ритмічні вправи; розвивати у дітей ладове відчуття та почуття ритму; виховувати інтерес до музики українських композиторів.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: таблиці, магнітофон, фонозаписи, портрет Л. Ревуцького.

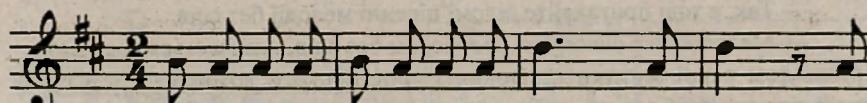
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

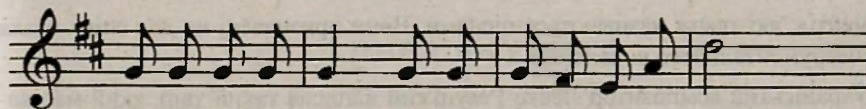
1. Музичне вітання (*те, яке вивчили на першому уроці*).
2. Нагадування правил співу.
3. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та активізація опорних знань учнів.

1. Спів посівки „Темп”, яку вивчали у 4 класі.

Лас-тів-ка- над річ-ко-ю пруд-ка, пруд-ка. А
пі-сень-ка про-лас-тів-ку швид-ка. швид-ка. А

че-ре-па-ха лі-зе по-бе-реж-ку од-на.
то-му на-ша пі-сень-ка по-віль-на, сум-на.

— З даної поспівки, діти, ми згадали, що музика може звучати з різною швидкістю. А швидкість виконання музичного твору називається темпом. Які бувають темпи?

— *Повільні, помірні, швидкі.*

— А які засоби музичної виразності ви ще знаєте, тобто ті засоби, які надають музиці певного емоційного забарвлення і визначають її характер?

— *Тембр, динаміка, ритм.*

— А що таке ритм?

Ритм — це послідовність звуків різної або однакової тривалості.

— А зараз пограємо гру, яка називається „Впізнай ритм”.

Мета гри: навчити дітей відтворювати ритмічний рисунок і розвивати почуття ритму.

Хід гри: На дошці написано кілька ритмічних рисунків. Хтось із учнів іде до дошки, вибирає собі певний ритмічний рисунок і проплескує його, а діти повинні впізнати, під яким номером учень вибрав цей рисунок.

III. Роботу над піснею можна розпочати так:

— Діти, а хто може проплескати ритмічний рисунок пісні, яку ми вивчали на минулому уроці?

— Бачите, трохи важко вам проплескати ритм цієї пісні. А чому?

(Тому що тут зустрічається нота з крапкою, тобто пунктирний ритм).

— Давайте проспівемо перший куплет пісні, одночасно відтворюючи її ритмічний рисунок.

Далі розучую пісню по фразах, працюючи над чистотою інтонування, стежу за правильністю дихання, вимовою слів. Бажаючих опитую на оцінку.

IV. Слухання музики можна розпочати бесідою про те, що вони вже дізналися про пісню, яке значення вона має в житті людини. І продовжити бесіду тим, що пісня виникла в результаті поєднання двох видів мистецтва — слова та музики. Ми вже вияснили, що є вокальні твори без літературного тексту („Вокаліз” С.Рахманінова). А ще є музичні твори для окремих інструментів, які також називаються піснями. Вони призначені не для співу, а для інструментального виконання.

ментів, які також називаються піснями. Вони призначені не для співу, а для інструментального виконання.

Український композитор Левко Ревуцький написав такий твір, який має назву „Пісня”.

- Послухайте уважно цей твір і дайте відповіді на питання:
- Чи має ця музика інтонаційний розвиток?
- Якого характеру?
- Чим відрізняються цих два твори (з „Вокалізом”)?
- Що їх об’єднує?
- Які почуття викликає цей твір?

Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 3

- Тема уроку.** Тривалості нот, ритмічна вправа.
Розучування пісні „Іхав козак за Дунай”.
Слухання музики. Варіації на тему української народної пісні „Іхав козак за Дунай”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями тривалості нот та поняття „варіації”; розвивати вокально – хорові навички та музично-ритмічний слух;
- Тип уроку:** виховувати інтерес до української музики.
комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, музичний центр, фортепіано, аудіозаписи.

Хід уроку

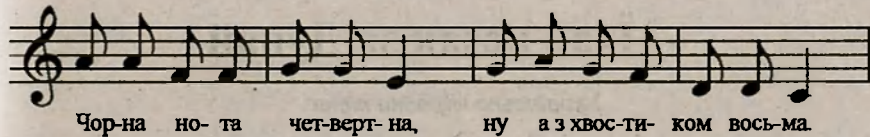
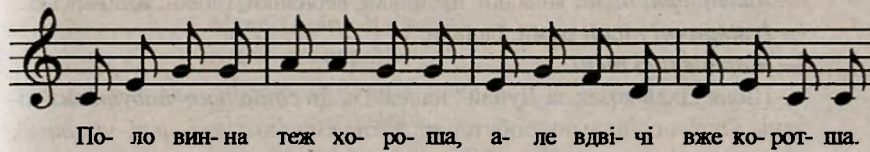
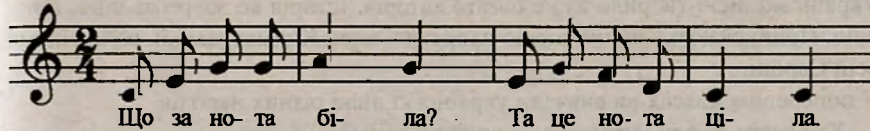
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та повторення тривалостей нот.

— Згадаємо, діти, поспівку „Тривалості нот”.

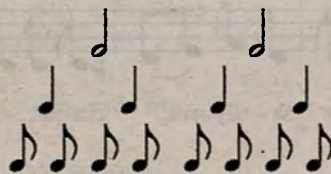
Тривалості нот

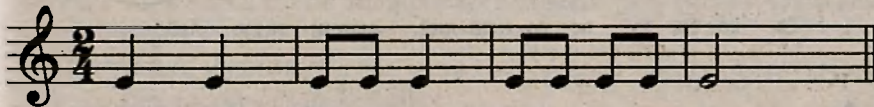
— Нагадаємо, що ціла

мас

мають

— Давайте виконаємо з вами ритмічну вправу з проплескуванням.

— Які тривалості нот у вправі?

— Назвіть їх у певному такті.

— Який розмір вправи?

— Проплескаємо її, рахуючи на 1 і 2і. (Бажаючих отитую на оцінку).

III. Розучування пісні „Їхав козак за Дунай” починаю з розповіді.

Це пісня-романс на історичну тематику. У ній оспівується розлука хлопця і дівчини, яку спричинила війна, рекрутчина.

Українські пісні творило дуже багато авторів. Історія не зберегла їхніх прізвищ. Припускають, що цю пісню написав Семен Климковський, вона відома всій Європі.

У попередніх класах ви вивчали українські пісні різних народів.

— Хто назве жанри української народної пісні?

— *Календарні пісні*: колядки, щедрівки, веснянки, гаївки, жнивварські.

— *Історичні пісні*: думи, балади.

— *Жартівливі пісні*.

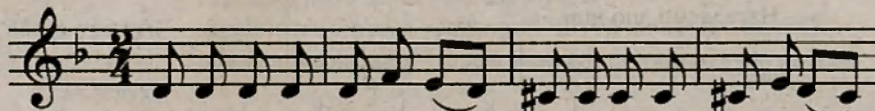
— Пісня „Їхав козак за Дунай” належить до *соціально-побутових* пісень. Окрім соціально-побутових, виокремлюють *козацькі, чумацькі, кріпацькі та рекрутські* пісні.

2. Художній показ пісні та характеристика прослуханого.

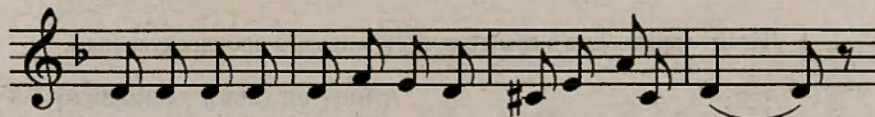
Їхав козак за Дунай

Українська народна пісня

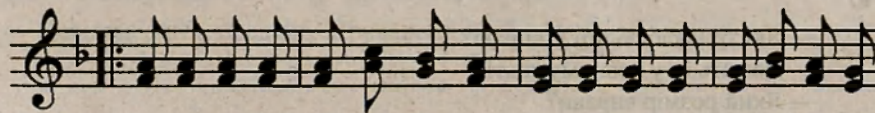
Рухливо

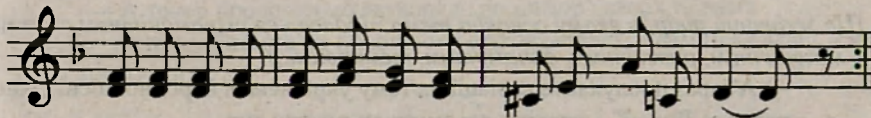
Ї- хав ко-зак за Ду-най, ска-зав : «Дів-чи- но, про-щай!»

Ти, ко- ни- ку во- ро- нень-кий, ска-чи та гу- лий!»

Ви-йшла, руч-ки за-ло- мив-ши і тя-жень-ко за-пла-кав-ши:

«Як ти ме не по-ки-да-єш, тіль-ки по-ду-май!»

2. «Білих ручок не ламай,
Ясних очей не втирай,
Мене з війни зі славою
К собі дожидай!»
«Не хочу я нічого,
Тільки тебе одного,
Будь здоров ти, мій миленький,
А все пропадай!»

Дівчі

3. «Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче,
На кого ж ти покидаєш, —
Тільки подумай!»
Свиснув козак на коня:
«Оставайся здорова!
Як не згину, то вернуся
Через три года!»

Дівчі

3. Розучую пісню за нотним текстом:

- Який розмір пісні?
- У якому ладі звучить твір?
- Які тривалості нот зустрічаються?
- Які ритмічні труднощі ви бачите?

4. Розучую пісню по фразах з проплескуванням ритмічного рисунка за нотним текстом. Хоча мелодія пісні запам'ятовується легко, розучую її в повільному темпі, стежачи за правильним голосоведенням.

IV. Слухання музики слід пов'язати з розучуваною піснею, тему якої композитор використав у своїх варіаціях.

Одного разу, повертаючись із Ляйпціга, М. Лисенко на станції чекав потяга і почув знайому пісню, але її співали німці. Чия це пісня? — запитав М.Лисенко.

— Наша. — Та це пісня „Їхав козак за Дунай”, вона — наша.

- Що таке варіації?

(Це музичний твір, в якому основна тема піддається різноманітним змінам – мелодичним, ритмічним, динамічним, темповим...)

— А зараз послухайте варіації на тему української народної пісні „Іхав козак за Дунай” і скажіть, які зміни ви почули тут.

— Скільки тут варіацій?

— Який інструмент виконує їх?

— Чи зберігається основна мелодія у кожній частині цього твору?

— Чи збагатилась народна мелодія за рахунок різних видів варіативного виконання?

Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 4

Тема уроку.	Звукоряд, спів вправ. Робота над піснею „Іхав козак за Дунай”. Слухання музики. М. Лисенко „Радуйся, ниво неполітая”
Мета уроку:	закріпити з дітьми поняття „звукоряд”, дати визначення кантати; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики українських композиторів.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, музичний інструмент, портрет М. Лисенка.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

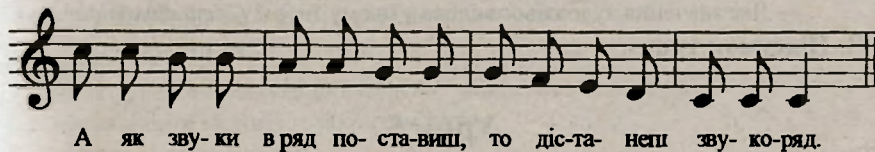
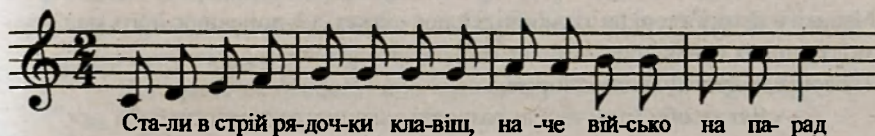
II. Актуалізація опорних знань учнів.

— Діти, почувши тему уроку, ви згадали, що про звукоряд ви вчили у молодших класах. Гадаю, що вам не важко буде дати визначення цього поняття. Отже, то що таке звукоряд?

Звукоряд — це послідовне розміщення звуків за висотою у висхідному чи нисхідному порядку.

- А тепер проспівасмо звукоряд „до мажор” вверх та вниз.
- А чи пам’ятаєте ви поспівочку про звукоряд? Я вам її нагадаю, а ви послухайте.

Звукоряд

III. Роботу над піснею можна розпочати з нагадування мелодії пісні.

- Діти, я заграю мотив пісні, а ви назвете її?
(Це уривок з пісні „Їхав козак за Дунай”, яку ми почали вивчати на минулому уроці).

— Давайте виконаємо її разом і продовжимо вивчати далі.

Працюю над чистотою інтонування, диханням, дикцією.

- Вивчивши пісню загалом, чи звернули ви увагу на її лад?
- Перша частина твору звучить у мінорі, а друга — у мажорі. То ж добре вслухайтесь, хто цього не зауважив.
- А тепер виконаємо пісню „в ролях”: хлопці будуть виконувати слова козака, а дівчата — дівчини. (*Бажаючих опитую на оцінку*).

IV. Музично-ритмічні рухи.

V. Слухання музики варто розпочати з

1. Розповіді про Миколу Лисенка.

М. Лисенко — це український композитор, засновник української класичної музики. Народився він на Полтавщині, а вчився у Києві, Ляйпцігу та Петербурзі. Впродовж усього життя композитор збирав українські народні пісні, дописував їх, включаючи у свої твори. Під час перебування у Петербурзі у нього склалися добрі стосунки із студентами Академії мистецтв. Коли Микола Віталійович прощався з Петербургом, студенти влаштували йому проводи. Усі хористи заспівали могутніми голосами народний гімн в обробці Лисенка „Гей,

не дивуйте, добрії люди!” Це був тисячний хор, який заглушив гамір Невського проспекту. Чимало творів композитор написав на слова Т. Шевченка, а саме музику до „Кобзаря”. Сьогодні ви послухаете один із цих творів – кантату „Радуйся, ниво неполитая”. Це твір для хору, оркестру та соліста. Такий твір називається кантатою.

Сьогодні ви, діти, послухаете п’яту частину кантати „Оживуть степи, озера”. Музика в цьому творі не тільки підсилює сюжет, а й доповнює його, надаючи змісту нових ознак.

2. Бесіда за прослуханим твором.

- Які засоби музичної виразності використав композитор?
- Які почуття викликав у вас цей твір?
- Яке значення художнього слова у цьому творі? (Діти відповідають).

VI. Підсумок уроку.

Урок 5

Тема уроку:	Такт, тактова риска. Розучування пісні „Засвіт встали козаченьки”. Слухання музики. М. Лисенка. Увертюра до опери „Тарас Бульба”.
Мета уроку:	поглибити знання з теорії музики; розвивати навички кантиленного співу, метро-ритмічний слух; виховувати любов до історії України, української народної пісні.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, портрети М. Лисенка та М. Гоголя, репродукція картини О. Сластіона „Проводи на Січ”.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Вхід під звучання пісні-маршу „Засвіт встали козаченьки”.
2. Музичне вітання.
3. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

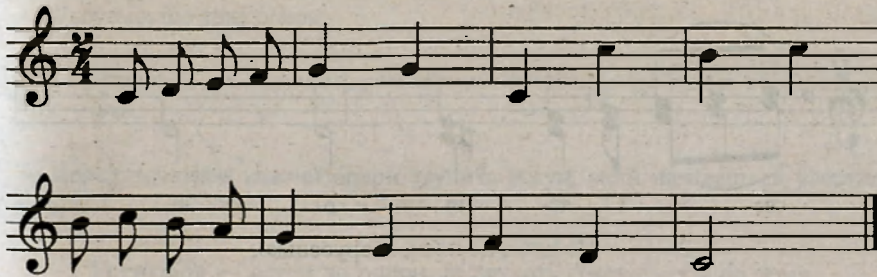
Бесіда:

- Діти, ми продовжуємо знайомство із жанрами української народної пісні. А що ви пам’ятаєте про історичні пісні?

- Це пісні про історію нашого народу, України.
- Хто створював ці пісні, думи?
- На яких інструментах грали кобзарі (*кобза, бандура, ліра*).
- А хто пам'ятає, хто така Маруся Чурай?
- *(Легендарна авторка пісні, яку ми сьогодні будемо вивчати. Вона присвятила більшість своїх пісень коханому Грицю. Пісню „Засвіт встали козаченьки” вона склала ліричною, спокійною, а козаки переробили її на маршову, так, як вона прозвучала на початку уроку).*
- Погляньте на репродукцію художника Остапа Сластіона „Проводи на Січ”.
- Що ви тут бачите? *(Бесіда за картиною).*
- Щоб вивчити пісню, нам потрібно розспіватися.

III. Розспівування.

1. Спів вправи на артикуляцію (*спів на складах да, до, дрі, дре*).
2. Спів знайомої мелодії із закритим ротом.
3. Спів мелодичної вправи.

- Скільки тактів у вправі?
 - Що таке такт?
 - Яке значення тактової риски?
4. Спів вправи, сольфеджуючи.
 5. Опитування бажаючих.
- ### IV. Розучування пісні проводжу за нотним текстом по фразах, щоби досягти кантиленного співу.
- Пояснюю дітям незрозумілі слова та вислови „туга”, „заграв кінь”. Під час розучування пісні практикую спів без супроводу.

За світ стали козаченьки

Українська народна пісня

Помірна

Музична партитура в нотному форматі. П'ять рядків нот, кожен з українськими літерами під ним, що відповідають звукам. Ключові знаки: один бемоль (F) та один діз (C#). Темп позначено як 'Помірна'.

За світ вста- ли ко- за- чень- ки в по- хід з по- лу-
но- ці. Ви- пла- ка- ла Ма- ру- сень-ка
сво- і яс- ні о- ці.

2. Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися,
Та за свого миленького
Богу помолися | Двічі
3. Стоїть місяць над горою,
А сонця немає.
Мати сина в доріженьку
Слізно проводжає. | Двічі
4. Іди, іди, мій синочку,
Та й не забавляйся,
За чотири неділеньки
Додому вертайся. | Двічі

5. Ой рад би я, матусенько,
Скоріше вернутись,
Та щось мій кінь вороненький | Дівчі
В воротах спіткнувся.

6. Ой не плачте, не журітесь,
В тугу не вдавайтесь,
Заграв мій кінь вороненький — | Дівчі
Назад сподівайтесь.

Діти, ця пісня стала дуже популярною серед народу. Зверталися до неї і українські композитори.

V. Слухання музики.

— Сьогодні нас чекає знайомство із ще одним твором Миколи Лисенка (*демонструю портрет*). Ви знаєте його «дитячі» опери, уривки з яких ви слухали у молодших класах. Але вершиною творчості композитора стала опера „Тарас Бульба”.

— З’ясуємо, що таке опера.

Опера — це музично-драматичний спектакль, де дійові особи співають.

— Перед початком кожної опери звучить вступ, який називається увертюрою.

Увертюра — вступ до опери, де звучать головні музичні теми з опери.

— Опера „Тарас Бульба” написана за твором Миколи Гоголя, який теж народився на Полтавщині, в Сорочинцах.

— Хто ж такий Тарас Бульба”?

(Це козацький полковник. Коли на Україну напали ляхи, він пішов на Січ із синами Остапом і Андрієм. Та один із синів стає зрадником, і батько його вбив, а потім і загинув сам).

— Зараз ми послухаємо увертюру до опери. Будьте уважні, і скажіть, тема якої української народної пісні тут звучить.

— А тепер прочитаємо уривок з повісті „Тарас Бульба”, де зображена сцена загибелі Тараса Бульби.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Ми з'ясували, що в увертурі звучить дві теми: лірична та героїчна. Вони виразні і дуже близькі до української народної пісні „Засвіт встали козаченьки”, яка звучить наприкінці, ніби передаючи силу і міць українських козаків. Вона широка, сильна, сповнена віри в перемогу.

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 6

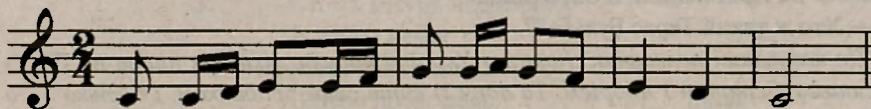
- Тема уроку:** Музична фраза, речення, визначення на слух. Робота над піснею „Засвіт встали козаченьки”. Слухання. Хор „Звідки приємний та ніжний той дзвін” з опери „Чарівна флейта” В. А. Моцарта.
- Мета уроку:** поглибити та закріпити з дітьми будову музичного твору на прикладі знайомих пісень; розвивати у дітей музичну пам'ять і спостережливість; виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, аудіозапис, магнітофон, портрет В. А. Моцарта.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

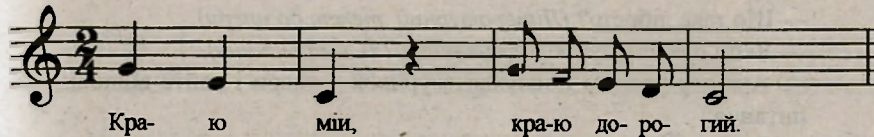
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

да _____
о _____
лі _____

Спів вправи по півтонах вище.

III. Актуалізація опорних знань.

— Діти, я зараз виконаю уривочок знайомої пісні, а ви послухайте (уривок пісні „Вийди, вийди, Іванку”).

— Чи всю пісню ви почули?

(Ні).

— А як називається ця частина твору?

(Музична фраза).

— Хто скаже, що таке музична фраза.

(Музична фраза — частина речення, яка не має повного розвитку).

— А хто завершить музичну думку, тобто музичне речення? (Відповіді учнів).

— А тепер визначимо першу фразу пісні „Засвіт встали козаченьки”.

— А тепер проспівайте ціле речення.

IV. Роботу над піснею „Засвіт встали козаченьки” продовжую розу- чуванням всіх інших куплетів по фразах, наголошуючи учням — де фраза, де музичне речення.

Під час співу звертаю увагу учнів на ланцюгове дихання, чистоту інтонування,
спів без крику у певному темпі.

V. Музично-ритмічні рухи.

Спів пісні з маршируванням.

VI. Слухання музики.

Бесіда:

— Діти, з творчістю цього композитора ви знайомилися у молодших
класах.

— Кого ви бачите на портреті?

(Це австрійський композитор, який залишив у спадок твори різних
жанрів: сонати, концерти, опери. Музика композитора розкриває
внутрішній світ людини, її переживання, настрої).

— Сьогодні ми послухаємо хор „Звідки приємний та ніжний той дзвін”
з опери „Чарівна флейта”. Це опера — казка про мудрість, добро, спра-
ведливість, присвячена вічній темі кохання.

— Давайте згадаємо, що таке опера.

- Що таке лібрето? (*Літературний текст до опери*).
- Який оркестр супроводжує оперу? (*Симфонічний*).
- А тепер уважно послухайте уривок з опери і дайте відповіді на питання:
- Який хор її виконує?
- Що характерно для виконання цього твору?
- Як називається такий спів?

VII. Підсумок уроку.

Урок 7

- Тема уроку.** Затакт, сольфеджування вправи.
Розучування пісні „Веселкова пісня”
О. Янушкевича.
Слухання музики. С. Прокоф'єв.
Сцена з балету „Попелюшка”.
- Мета уроку:** на мелодичній вправі та розучуваній пісні закріпити поняття „затакт”;
розвивати вокально-хорові навички,
ладо-тональний слух;
виховувати інтерес до класичної музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, музичний інструмент,
аудіозапис, магнітофон, портрет С. Прокоф'єва.

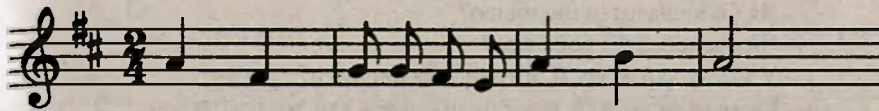
Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

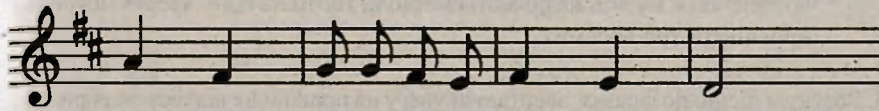
II. Розспівування та закріплення вивченого.

Сьогодні у вас, діти, буде цікаве завдання. Розспівування ми проведемо у формі імпровізації: я буду співати мелодію, а ви її повторюйте, закінчення придумайте своє. Наприклад:

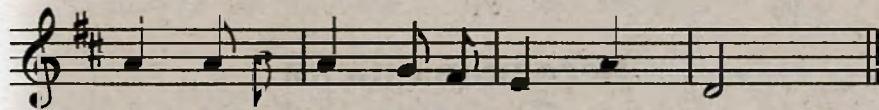

Лю.....

У.....

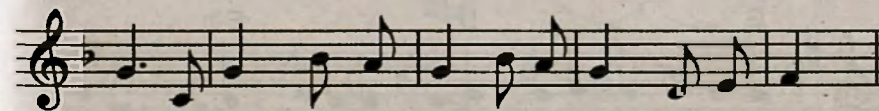
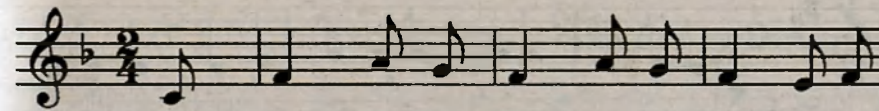
Лі.....

Ля.....

— А тепер погляньте на дошку. *(На дошці вправа).*

— Скільки тактів у вправі?

— Чому перший такт неповний?

(Бо це затакт).

— Дайте визначення затакту.

(Затакт — це неповний такт, з якого починається музичний твір).

— Давайте просольфеджуємо цю вправу. *(Діти сольфеджують).*

— А тепер проплеткаємо ритмічний рисунок.

III. Розучування пісні О. Янушкевича

1. Художній показ.

2. Після цього бесіда за запитаннями:

- Як би ви назвали цю пісню?
- Чи сподобалася вона вам?
- У якому характері її потрібно виконувати?
- Гляньте на нотний текст пісні, чи все вам зрозуміло?
- Бачимо, що починається пісня з затакту, є нові позначення тривалостей, які в музиці називаються тріолі, тобто на одну чверть потрібно проспівати три восьмих.

3. Розучую пісню по фразах, звертаючи увагу на правильне відтворення ритму, особливо на тріолях. Домагаюся чистого інтонування, дикції, ланцюгового дихання.

Веселкова пісня

Слова М. Ясакової

Музика О. Янушкевич

Рухливо, піднесено

D

За ве-сел-ко-вим, за не-бо-кра-єм хтось на со-

під-ці ча-рів-но гра-є. А чи то гра-є, чи то зда-

єть-ся, чи піс-ня ли-не із мо-го сер-ця.

D A G D

Над мо-їм кра-єм, над мо-їм міс-том піс-ня лу-на-є го-ло-сом чис-тим.

F# Hm

Піс-ня злі-та-є у світ ши-ро-кий,

D A7 D

ве-сел-ка гра-є на се-ми но-тах. В ча-рив-ній//

A7 D

на се-ми но-тах, се-ми но-тах.

2. В чарівній пісні слова чудові,
 Всі кольорові, всі веселкові.
 Краплини сонця у кожному слові.
 Краплини щастя — теж кольорові.

Приспів:

Над моїм краєм,
 Над моїм містом
 Пісня лунає
 Голосом чистим.
 Пісня злітає

У світ широкий.
Веселка грає
На семи нотах.

3. За веселковим, за небокраєм
Срібні дзвіночки хтось розсипає.
На тих дзвіночках веселка грає,
Пісня лунає над рідним краєм.
Приспів.

IV. Музично-ритмічні рухи.

V. Слухання музики.

Щоб послухати з дітьми уривок з балету, спочатку потрібно з'ясувати, що це таке.

Бесіда:

— Діти, літературний текст можна передати не тільки вокальною та інструментальною музикою, але й поєднанням музики і танцю.

Музично-хореографічна вистава, в якій думки і почуття дійових осіб розкриваються за допомогою музики і танцю, називається балетом.

Основою для балету, як і опери, є літературний сюжет. Як ще інакше він називається?

— Лібрето.

Сюжетом для балету С.Прокоф'єва „Попелюшка” послужила однойменна казка Шарля Перро.

— Хто коротко розповість нам зміст казки? (*Діти розповідають*).

— Згадайте, які уривки з цього балету ми слухали?

(*„Вальс „Танець Феї”*).

— Сьогодні послухаємо ще два фрагменти „Па-де-шаль” та „Аморозо” «Па-де-шаль» — це танець з шаллю. Дія проходить в будинку батька Попелюшки. Сестри вишивають шаль, а мачуха спостерігає за ними. Попелюшка працює коло печі, але тут сестри почали сваритися, і шаль рветься на дві частини. Сестри танцюють з цими-половинками шалі.

Продумайте відповіді на питання:

— Яку картину ви уявляєте собі, слухаючи твір?

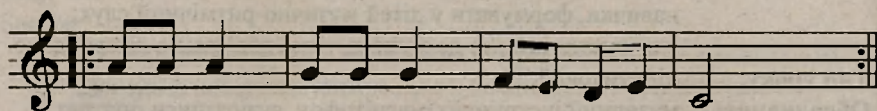
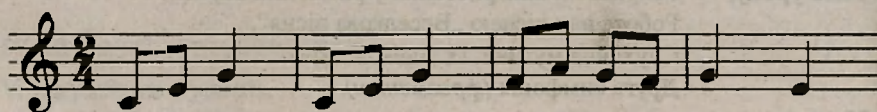
— А тепер створимо ще й ритмічний супровід.

2/4 | Z | | Z | | | | Z | | | | | П Z | П Z ||

Відтак ділю клас на дві групи, одна з яких виконує основний ритмічний рисунок, а друга — супровід. *(Діти виконують).*

— То що ж таке ритм?

— А тепер погляньте на вправу, що написана на дошці.

— Я вам виконаю цю вправу, а ви прослідкуйте, чи правильно? *(співаю без репризи).*

— Отже, діти, чи правильно я виконую вправу?

— Ні, а чому. *(Друга фраза не повторена двічі).*

— А для чого її повторювати?

(Тому що ми бачимо знак повторення, який називається репризою).

— Давайте виконаємо вправу разом. Послухайте настройку *(до, мі соль).*

— Хто хоче виконати вправу сам? *(Діти виконують).*

III. Повторення пісень можна здійснити таким способом:

— Що таке пісня?

— Що лежить в основі пісні?

(Літературний текст).

— Чи існують пісні без літературного тексту?

(Так).

— Давайте повторимо „Оду пісні” О. Антосяка. *(Діти виконують пісню стоячи).* Чим характерні українські народні пісні?

(Тим, що їх склав народ, або їхній автор невідомий).

— То ж давайте заспіваємо українську народну пісню „Іхав козак за Дунай”. *(Діти виконують „в ролях”).* А який твір пов’язаний з темою цієї пісні?

(Варіації). То ж давайте відпочинемо і послухаємо їх. (Діти слухають варіації на тему пісні „Їхав козак за Дунай”).

— А що пов'язувало М. Лисенка з творчістю Т. Шевченка?

(Він написав музику до „Кобзаря”).

— Яке основне слово лежить в основі V частини кантати „Радуйся, ниво непополитая”?

— „Оживуть”. (Діти слухають уривок – V частину кантати).

— Яку народну пісню використав М. Лисенко у вступі (увертюрі) до опери „Тарас Бульба”?

(„Засвіт встали козаченьки”). (Діти слухають).

— Давайте виконаємо її хором. (Звертаю увагу на чистоту двоголосся).

— Діти, а чим балет відрізняється від опери?

— У чому їх схожість?

— Назвіть опери, які ви чули.

IV. — Сьогодні ми познайомимось із симфонією, тобто продовжимо знайомство. Згадаємо, який оркестр виконує симфонію?

Симфонія — це великий музичний твір для симфонічного оркестру.

Композитори, які писали симфонічні твори, виражали у ній свої почуття, переживання, думки, ідеї. І це все здійснювали засобами музичної виразності.

— Російський композитор П. Чайковський написав кілька симфоній, але ми сьогодні послухаємо фрагмент Другої, в якій він використав тему української народної пісні „Журавель”.

— Поки ви будете слухати музичний твір, гляньте на цю таблицю, де показано розміщення інструментів симфонічного оркестру. Згадайте їх назви та групи. (Діти слухають).

V. Підсумок уроку. Оцінювання учнів.

Урок 9

Тема уроку. Паузи, тривалості пауз.
Розучування норвезької народної пісні „Чарівний смичок”.
Слухання музики. «Чарівна скрипка» (українська народна казка).

Мета уроку: поглиблювати знання учнів з теорії музики за допомогою ритмічних вправ; розвивати вокально-хорові навички та ритмічний слух; виховувати любов до народної пісні.

Тип уроку: комбінований.

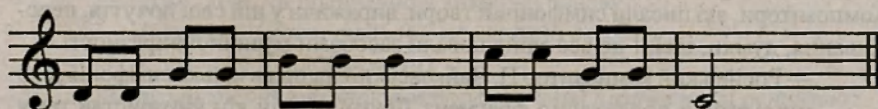
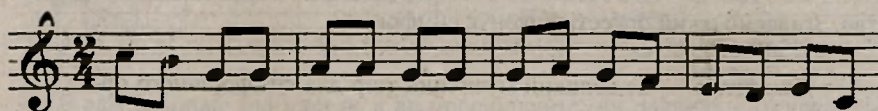
Обладнання: магнітофон, аудіозапис, таблиці, скрипка, баян.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання. *(розучую нове вітання).*

Хай сопілки дзвінко грають,
А скрипочки помагають.
Заспіваємо пісень:
„Добрий, добрий день!”

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів поспівки „Ку-ку, чути в ліску”.

— Діти, який знак ми використовуємо між складами ку-ку, коли співаємо?

— Так, паузу.

— Тож ще раз проспіваймо, але з проплескуванням, і покладемо паузу.

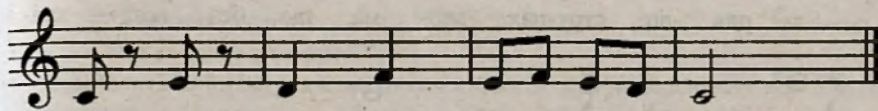
(Діти виконують поспівку).

— А які ви знаєте паузи по тривалості?

— Четвертні, восьмі, половинні, цілі.

— Давайте запишемо їх у зошити.

— А тепер погляньте на ритмічну вправу.

- Які паузи тут зустрічаються?
- Четвертні та восьмі.
- Давайте, діти, проплескаємо цю вправу, рахуючи на 1 і 2і.

III. Розучування норвезької народної пісні „Чарівний смичок”

розпочинаю з розповіді:

Колись в давнину люди ще не знали нотної грамоти, але музичні інструменти вони виготовляли і вміло на них грали. Ви запитаете, як же вони навчилися. А вони і не старалися вчитися, це грала їхня душа. Музиканти-аматори ходили по містах і селах і своїм мистецтвом приносили людям радість і розраду. Так народжувалися музичні образи в казках, піснях, оповіданнях.

Чарівний смичок

Норвезька народна пісня

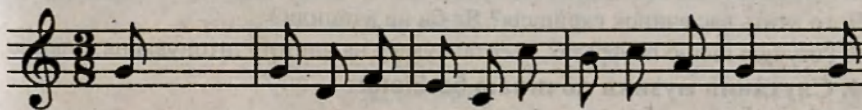
Легко, весело

G7

C

G7

C

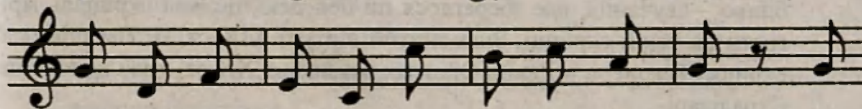
При- йшов на се- ло му-зи- кнт-ста-ри- чок, при-

G7

C

G7

C

ніс ди- во- скрип-ку й ча- рів- ний сми- чок. У-

G7 C G7 C
 да- рив по стру-нах, дар- ма, пю без нот, — спі-
 G7 C G7
 ва- є, тан- цю- є, смі- єть- ся на- род.

<p>2. Проходив багач
 І почув скрипалю,
 І задріть збудилась
 В душі багача.
 — Продай мені скрипку!
 За цей твій товар
 Я дам, не вагаючись,
 Хліба амбар!</p> | <p>3. — Ні! Скрипка моя
 Не на продаж, о ні!
 Вона ж не самому
 Потрібна мені:
 Під звуки її,
 Хоч і граю без нот,
 Танцює, співає
 Увесь наш народ!</p> |
|---|--|

Яскравим прикладом цього є норвезька народна пісня „Чарівний смичок”, яку ми сьогодні вивчимо.

2. Художній показ пісні. Діти повинні визначити основний зміст тексту пісні. Чого вчить вас вчинок скрипалю? Як би ви вчинили?
3. Розучую пісню по фразах, звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію.
4. Слухання музики починаю бесідою:

— Скрипка появилася 400 р. тому у Пн. Італії і звідти почала мандрувати по всьому світі. Знамениті сім’ї майстрів Аммати, Гварнері і Страдіварі у маленькому містечку Кремона надали скрипці гарної форми, а особливо – звучання, яке збереглося по цей день. Кожен скрипаль мріє грати на такій скрипці. Знаменитий віртуоз ХІХ ст. Н. Паганіні мав скрипку Гварнері, а Давид Ойстрах, музикант ХХ ст., грав на скрипці Страдіварі.

— Скрипка – найважливіший член сім’ї смичкових у симфонічному оркестрі. А зараз послухайте казку “Чарівна скрипка” у супроводі закарпатських народних мелодій.

Після прослуховування твору слід провести бесіду:

- Чи цікавою була б ця казка, якби не було музикантів, музичних інструментів?
- Якими засобами музичної виразності скористалися музиканти?
- Чому вовки відступили?
- Яка сила музики?
- Чи сподобалася вам казка?

5. Закріплення матеріалу здійснюю за допомогою гри «Хто швидше відповість на питання».

6. Підсумок уроку.

7. Домашнє завдання.

Урок 10

Тема уроку. Динамічні відтінки, визначення на слух.
Робота над піснею „Чарівний смичок”.
Слухання музики. Українська народна казка „Калинова сопілка”.

Мета уроку: закріпити з дітьми динамічні відтінки на прослуханих уривках музичних творів; розвивати ладо-тональний слух, співацькі навички; виховувати любов до народної пісні.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: таблиця з динамічними відтінками, нотний текст пісні, баян, магнітофон, скрипка.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

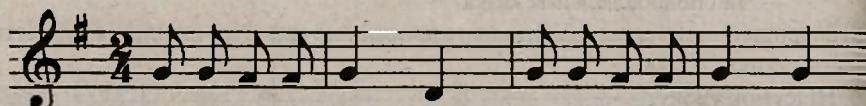
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

- З теми уроку можна виснувати, що нині ми з вами будемо закріпляти динамічні відтінки.
- Діти, музика може звучати голосно, не дуже голосно, тихо. Як ми називасмо різні відтінки сили звучності в музиці?
- Динамічні.

— Погляньте на вправу, яка написана на дошці. Прочитайте слова, скажіть, як би ви прикрасили її динамічними відтінками. Але спочатку нагадаємо, що означають ці знаки:

f — *форте*, *mf* — *мецо форте*, *p* — *піано*, *pp* — *мецо піано*
голосно, не дуже голосно, тихо, не дуже тихо.

І- де, і- де дід, дід. Не -се, не-се міх, міх.
О- та- кий ді- ди- ще, та- кий хо- ло- ди- ще.

— А тепер виконаємо цю поспівку з усіма динамічними відтінками.

III. Робота над піснею „Чарівний смичок”.

Стежу за легким, без напруження співом, стримано, без крику. А далі складаю з дітьми динамічний план пісні і виконую.

IV. Слухання музики.

— Сьогодні ми послухаємо ще одну українську народну казку „Калинова сопілка”, але спочатку згадаємо, що ви знаєте про цей інструмент? (*показую сопілку*). (*Розповіді дітей*).

2. Розповідь учителя:

Діти, сьогодні наш урок присвячений народній музиці, і зокрема, сопілці. Колись у давнину люди жили племенами, займалися землеробством, ходили на полювання. Не раз підстерігала їх небезпека. Та щоб попередити про біду, треба подати звуковий сигнал. Це міг бути стукіт, свист, плескіт. От і люди почали виготовляти свисткові та ударні інструменти. Так народилася сопілка, дудка, флюяра, ріжки, трембіти. Проте найулюбленіша у нашому краї — чарівна сопілка. Вівчар пасе вівці в полонині й грає на сопілці. Чумак вертається з Криму додому широким степом — і далеко чути чумакову сопілку. Закоханий парубок викликає дівчину з хати голосом сопілки. Без сопілки не обходилися жодні музики. Мелодія її чарівна, а ще вона має живу душу. Її душа — пісня, прекрасна, ніжна й чиста.

Сопілка згадується в найдавніших українських літописах. Ще київський князь Володимир любив послухати сопілку. Давні сопілки були не такі дзвінкі як тепер. Вони були дерев'яні (*з калини, верби, груші, смереки*), мали свисток і п'ять отворів, звук був м'який, оксамитовий — наче співало саме дерево. (*Пропоную послухати дітям казку „Калинова сопілка”*).

3. Тепер, діти, послухайте “Вівчарські награвання.” (Ставлю перед дітьми проблемне завдання: визначити характер, темп, вид інструменту, динаміку). Після прослуховування твору проводжу бесіду у формі діалогу:

Чи сподобалася вам ця мелодія?

Які почуття виражає ця музика?

Чи може музика відобразити настрої людини?

Чи знаєте ви, як живуть вівчарі?

Вівчарі живуть далеко в горах, пасуть там вівці і сумують за домівкою. Цей сум ми відчули у нашій мелодії. А виконував цю мелодію інструмент флюяра.

Флюяра (флуерка, фрілка) — це різновид сопілки, який також має шість отворів, але він довший за сопілку (до 1 м). Флюяра не має свистка, на ній важче заграти. Цей інструмент найпоширеніший у Карпатах, на Буковині, в Молдові.

(Можна ще запропонувати послухати твір “Одинокий пастух” у виконання флюяри у сучасній обробці).

V. Підсумок уроку.

Урок 11

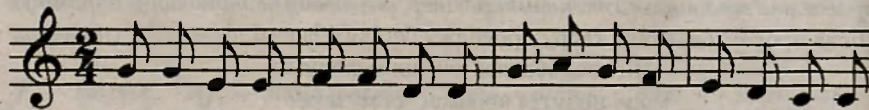
Тема: Інструментальна музика, класичний квартет.

- Тема уроку:** Метр. Розмір. Розучування пісні “Все це потрібно мені”. Слухання байки І. Крилова “Квартет”, три фрагменти “хаотичної музики” «Квартету» В. Барвінського.
- Мета уроку:** поглибити поняття “метр та розмір”, вчити дітей розрізняти на слух, ознайомити з новим поняттям “квартет”; розвивати вокально-хорові навички, ладове відчуття; виховувати інтерес до літератури та любов до української народної пісні.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, фонограми, портрети Крилова та В. Барвінського, ілюстрації до байки.
- Література:** збірка укр. нар. пісень, “Байки” І. Крилова, “Російська музична література” Е. Смирнова.

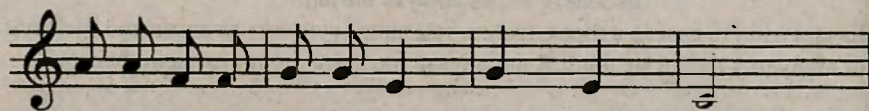
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання. Оголошення теми уроку.

Хай со-піл-ки дзвін-ко гра-ють, а скри-поч-ки по-ма-га-ють.

Ось по-слу-ха-єм пі-сень. доб-рий день.

Нагадую дітям про правильну посадку під час співу: сісти рівно, руки поставити на коліна, спину випрямити, співати без крику, слухати вчителя.

II. Пояснення нового матеріалу.

До засобів музичної виразності в музиці, крім динаміки, відноситься ще й метр та розмір. У чому їх різниця?

Метр — це рівномірна послідовність сильних та слабких долей у такті. Він служить мірою при поділі музичних текстів на такти.
Розмір — це числова характеристика тактового метра, що вказує на кількість долей в такті. Розмір позначають дробом біля ключа на початку нотного стану. Чисельник вказує на кількість долей в такті, а знаменник на їхню тривалість.

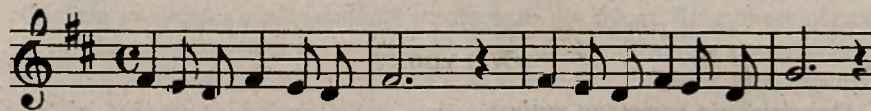
Наприклад, скільки долей у розмірі $3/4$ — три, а у розмірі $6/4$ — шість четвертих долей. Погляньте на вправу, яка написана на дошці, зробимо її характеристику.

III. Розучування пісні "Все це потрібно мені" А. Житкевича.

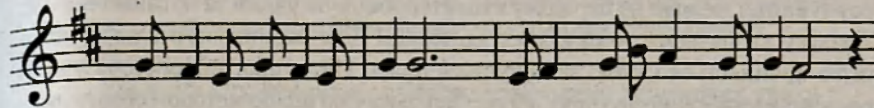
Все це потрібно мені

Слова і музика А. Житкевича

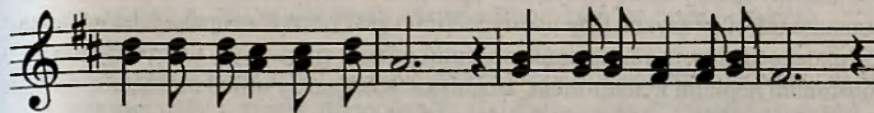
Стримано

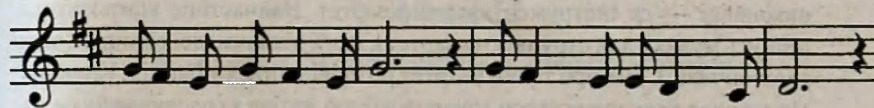
Ми-лі, ча-рів-нісло-ва, каз-ка ста-ра і но-ва,

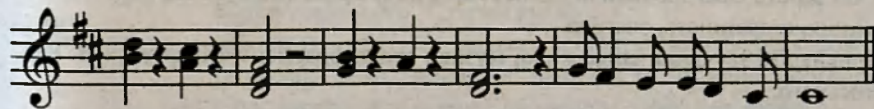
мрі-я ви-со-ка не гріз-на, лас-ка ма-ту-си-на ніж-на,

а-то-ва силь-на ру-ка, і пов-но-вод на рі-ка,

гор-ді, кри-ла-ті піс-ні — все-це пот-ріб-но ме-ні.

Все- все- все, все- все- все, все це по-тріб-но ме-ні!

2. В полі тривкий колосок,
Сад і маленький лісок,
Мова моя солов'їна,
Рідна моя Україна,
Чисте дзвінке джерело.
3. Миле до болю село,
Спокій і мир на Землі —
Все це потрібно мені.
Все-все-все, все-все-все,
Все це потрібно мені!

Художній показ пісні, після чого разом з дітьми характеризую прослуханого: діти визначають лад, розмір, темп, динаміку, та зміст пісні. Пояснюю дітям незрозумілі слова в тексті.

Розучування мелодії на першому куплеті пропоную учням за нотним текстом. Спочатку визначаємо тоніку, знак альтерації біля скрипкового ключа, якою нотою починається і якою закінчується пісня. Після цього пропоную учням проспівати мажорний звукоряд від ре. Далі розучую пісню методом сольфеджування, а потім по фразах, звертаючи увагу на дев'ятий та одинадцятий такти, проспівую з проплескуванням фразу "Все, все, все, все це потрібно мені". Мелодичну квінту на початку обох фраз рекомендую співати з тенденцією до підвищення обох звуків. При цьому звертаю увагу дітей на правильне дихання та голосоведення, а також синкопований ритм у третьому – шостому тактах. Вивчивши перший куплет пісні, викликаю чотирьох учнів й оцінюю.

IV. Слухання музики розпочинаю бесідою:

— Як у музиці називається група з чотирьох виконавців?

— Так, це квартет. А якщо інструментальну музику виконують чотири виконавці — це інструментальний квартет. Найчастіше композитори пишуть музику для струнного квартету, який включає дві скрипки, альт і віолончель. Саме про такий квартет розповідається у байці І. Крилова. *(Ілюструю грамзапис цього літературного твору з ілюструванням хаотичного звучання "квартету", який дасть змогу звернути увагу учнів на мораль байки, а також показую ілюстрації основних персонажів).*

Учні мають самі зробити висновок: щоб добре робити якусь справу, потрібні вміння, старанність, злагода.

Прикладом звучання справжньої музики стане фрагмент «Квартету» В. Барвінського.

Василь Барвінський — український композитор XIX століття, який народився у Тернополі. Мати — Євгенія Барвінська — була здібною піаністкою, і свого часу, працюючи акомпаніатором хору в Тернополі, відкрила талант всесвітньовідомої співачки Соломії Крушельницької. У гостинному домі Барвінських бували визначні діячі української культури і науки, серед них Іван Франко, Леся Українка, Микола Лисенко.

Діти слухають твір і готують відповіді на запитання, які записані на дошці:

1. Який характер твору?
2. Характеристика кількох тем зокрема.
3. Чим відрізняється ця прекрасна музика від хаотичного виконання горе-музикантів з байки?
4. Чим насичена музика Квартету?
5. Які інструменти входять до складу цього квартету?

(Після прослуховування твору проводжу з дітьми бесіду по даних запитаннях, а також ознайомлюю з новими інструментами сім'ї скрипкових).

Альт (показ ілюстрації) — інструмент родини скрипкових, трохи більший корпус, ніж у звичайної скрипки, а значить з нижчим тембром.

Віолончель (показ ілюстрації) — басово-теноровий інструмент дуже широкого діапазону, також відноситься до родини скрипкових.

На закріплення теми варто запропонувати дітям уривки простих мелодій для визначення ладу, а також повторити та закріпити пісню "Чарівний смичок".

V. Підсумок уроку.

Урок 12

Тема уроку: Музичні образи в літературних творах.

Тема уроку: дводольний розмір, сильна і слабка доля. Робота над піснею "Все це потрібно мені".

Слухання: В. Моцарт "Фантазія ре мінор" та оповідання К. Паустовського "Старий кухар".

Мета уроку: закріпити з дітьми поняття «розмір» на музичних фразах, розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики, тісно пов'язаної з літературою.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, фонограми, портрет В. А. Моцарта, таблиці.

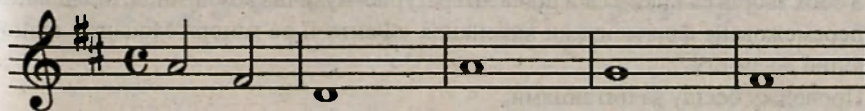
Хід уроку

1. Музичне вітання. Оголошую тему уроку.

2. Розспівування слід розпочати із:

а) вправи на плавне голосоведення та ланцюгове дихання;

б) співу мажорного та мінорного звукорядів;

льо.....о.....льо.....лі.....ля.....лю.

3. Чи справді музика допомогла вмираючому старцю пережити радість уявної зустрічі із своєю нареченою?

4. Як письменник зображує значення музики у житті людини?

5. Якими засобами музичної виразності скористався композитор у своєму творі?

6. Які контрастні почуття і настрої ви почули у цьому музичному творі?

V. Підсумок уроку.

Урок 13

Тема уроку. Сольфеджування вправи у дводольному розмірі 2/4.
Розучування пісні В. Островського „Зимова пісенька”.
Слухання музики. Концерт № 23. В. А. Моцарта,
оповідання В. Короленка „Сліпий музикант”.

Мета уроку: вчити надалі дітей сольфеджувати вправи з тактуванням у дводольному розмірі; вокальні навички; виховувати інтерес до музики та літератури.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, вправи, баян, магнітофон, аудіозапис, портрет В. А. Моцарта.

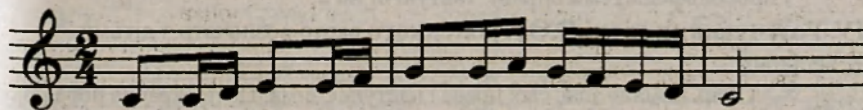
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

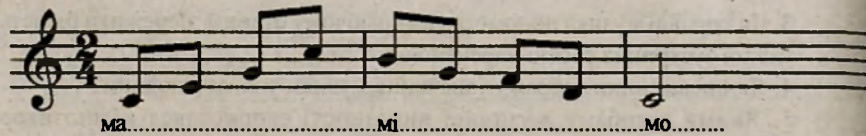
II. Розспівування.

1) Вправа на дикцію.

А.....О.....

2) Вправа на розширення діапазону.

III. Сольфеджування вправи з тактуванням.

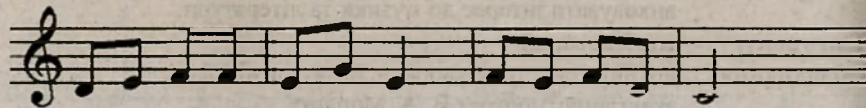
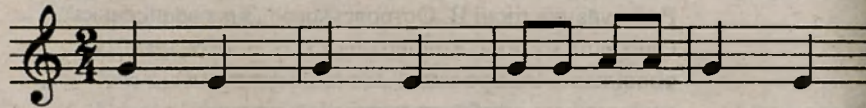
Бесіда за запитаннями:

— Для чого служить тактування?

(Щоби відтворити метр музичного твору, тобто показати сильну і слабку долю).

— Який розмір має першу долю сильну, а другу – слабку? *(Розмір 2/4).*

— Погляньте на вправу *(на дошці)*, у якій я не поставила розміру. Ви повинні визначити його самостійно.

— Скільки долей у кожному такті?

(Дві четвертних).

— Чи у всіх тактах четвертні ноти?

(Ні, є і восьмі, і половинні).

— Чому розмір називається 2/4?

(Тому що дві восьмих дорівнюють одній четвертній).

— Давайте просольфеджуємо вправу у ритмі.

— А тепер настройка *(спів звукоряду до мажор та тонічного тризвуку)* і просольфеджуємо вправу, тактуючи на 2.

IV. Розучування пісні В.Островського варто розпочати з дітьми

1. Бесідою:

— Осінь помалу здає свої права і наступає зима. Це прекрасна пора року, коли падає сніжок, все стає білим, навіть дерева і будинки. Ви любите цю пору року? *(Відповіді дітей).*

— Сьогодні ми вивчимо з вами пісню Володимира Островського „Зимова пісенька”.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого твору.

— У якому характері прозвучала пісня?

— Що характерно для її темпу?

(Пісня прозвучала у темпі вальсу).

— Що ще можна робити під цю мелодію?

(Танцювати).

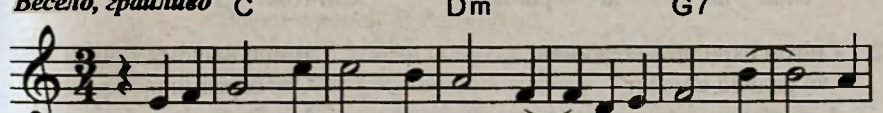
— Як ви зустрічаєте Новий рік?

4. Розучую пісню по фразах за нотним текстом, звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію та артикуляцію.

Зимова пісенька

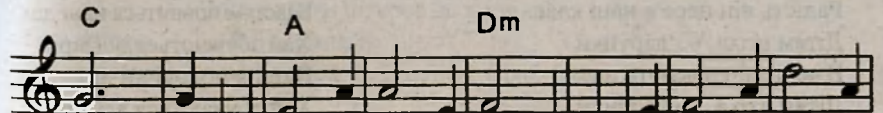
Слова і музика В. Островського

Весело, грайливо C Dm G7

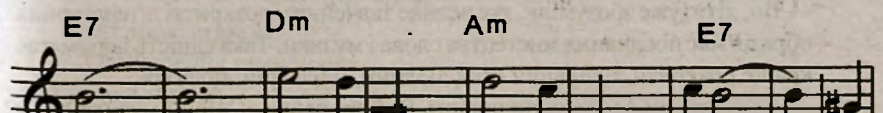
Бі-лим пу-хом вкри-лось по- ле, по-сріб-ли- ла- ся зем-

C A Dm

ля. На вік-ні мо-роз у- зо- ри роз-ма-льо-ву- є що

E7 Dm Am E7

дня Це зи- ма вже при-йшла, каз-ку сніж-ну

Am Dm Am E7

при- не-сла. І да-ру- є ра-дість ді-тям сніж-на, бі-ла.

Am Dm Am

ча- рів на. І да-ру- є ра- дість ді- тям

E7 Am 1.2. Am 3.

сніж- на, ча- рів-на Сні-гом// дні.

2. Снігом вкрилися стежинки,
Очі радісні в малят,
А сніжинки, мов пушинки,
До землі летять, летять.
Новий рік йде до нас.
Радість він несе в наш клас.
Дітям втіха, бо дарунки
Вже давно чекають нас.
Дітям втіха, бо дарунки
Вже чекають нас.
3. В залі нашому ялінка
Сяє барвами прикрас.
Ми бажаємо добра вам,
Щиро всіх вітаєм вас.
Новий рік — радість всім,
Щастям повниться наш дім.
Хай збуваються всі мрії
Наші в новорічні дні.
Хай збуваються всі мрії
В новорічні дні.

V. Слухання музики.

— Ви, діти, уже зрозуміли, яке велике значення у розкритті літературних образів має поєднання мистецтва слова і музики. Така єдність допомагає краще розкрити душевний стан людини, її настрій, почуття.

— Сьогодні ви послухаете повість В. Короленка „Сліпий музикант”, у якій розповідається про долю хлопчика, який від народження був сліпим, тобто був приречений на постійні страждання. І він пішов разом з кобзарем подорожувати. Музика та пісня допомогли хлопцеві, він став великим піаністом, музика „зцілила” його. Зараз ви послухаете

літературно-музичну композицію, створену поєднанням цієї повісті та „Концерту для фортепіано з оркестром № 23» австрійського композитора В. А. Моцарта.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Чи допомагає музика В. Моцарта краще зрозуміти душевний стан героя повісті?

— Чи музика у даному випадку відіграє тільки роль супроводу?

— Чи можна музику тут вважати дійовою особою повісті?

VI. Підсумок уроку.

Урок 14

Тема уроку. Гама до мажор. Тонічний тризвук.
Робота над „Зимовою пісенькою”.
Слухання музики. „До, ре, мі” з кінофільму
„Звуки музики” Р. Роджерса.

Мета уроку: закріпити з дітьми поняття „гама”, „звукоряд”,
вміти визначати тонічний тризвук
та проспівати в даній тональності;
розвивати ладо-тональний слух
та вокально-хорові навички;
виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозапис, баян, таблиця.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

— Діти, давайте проспівемо з вами звукоряд з тонікою до.

— Що таке тоніка?

(Це перший ступінь ладу). (Діти співають звукоряд „до мажор”).

— Згадайте, між якими нотами у до мажорі півтон?

(Мі – фа, сі – до).

— Якщо у звукоряді ступені ладу ідуть за порядком — від нижньої тоніки до верхньої, такий звукоряд називається гаммою.

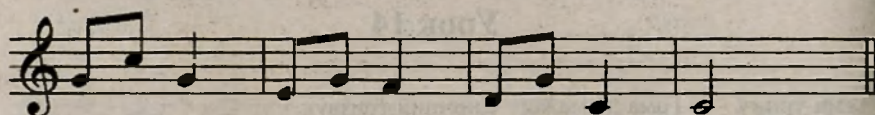
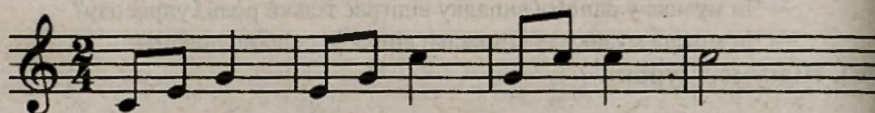
— Назвіть стійкі ступені.

(I, III, V).

— Проспіваємо їх.

— Звуки, побудовані на стійких ступенях утворюють тонічний тризвук.

— А тепер проспіваємо таку вправу (написана на дошці).

— Зверніть увагу на побудову мелодії. Вона в основному побудована на стійких ступенях.

— Просольфеджуємо вправу, тактуючи у розмірі 2/4.

III. Роботу над піснею варто продовжувати, особливо звернути

а) увагу на темп та динаміку при виконанні.

б) повторення вивчених пісень „Все це потрібно мені” А. Житкевича.

IV. Слухання музики можна почати зі співу поспівки „До, ре, мі”, яку учні вивчали у 4-му класі.

— Чи пам’ятаєте, діти, що це пісенька з кінофільму?

— Ви звернули увагу, дивлячись фільми, яке значення має музика у кіно. В деяких кінофільмах вона виступає дійовою особою. Музику до к/ф „Звуки музики” написав Р. Роджерс.

— Послухайте короткий зміст фільму. Молода няня потрапляє у багатодітну сім’ю, з якою не могли впоратись жодні вихователі. Діти були дуже бешкетні, їх було семеро, як нот. Але здружила їх з новою нянею музика, бо всі вони любили співати, мали чудові голоси. Вихователька придумувала для дітей цікаві поспівки, пісеньки, які будувалися з кількох звуків. В фільмі так багато музики, що вона стала головною дійовою особою. Отож послушайте знайому вам пісеньку і порівняйте зі своїм співом.

V. Підсумок уроку.

Урок 15

- Тема уроку:** Імпровізація на заданий текст. Розучування української шедрівки «Добрий вечір тобі, пане господарю». Слухання музики. Колядка «Спи, Ісусе».
- Мета уроку:** вчити дітей імпровізувати мелодії на заданий текст, вміння її записати, закріпити з дітьми динамічні відгінки; розвивати вокально-хорові навички та почуття ритму; виховувати інтерес до народних обрядів, традицій та звичаїв.
- Тип уроку:** комплексний.
- Обладнання:** святковий стіл, накритий до «святої вечері», «дідух», ударні музичні інструменти (*трикутник, маракаси, брязкальця*), таблиця, баян, сопілка, магнітофон, фонограми.
- Література:** О. Андрєєва «Музична грамота», журнал «Мистецтво та освіта», збірка «Колядки та шедрівки», Біблія.

Хід уроку

1. Організую клас до уроку.

Музичне вітання:

Який ти добрий, Боже,
Даш нам все, що гоже,
Даш нам голосочок
До гарних співаночок.

— Діти, тема нашого уроку буде такою: «Народні обряди, традиції, звичаї». (*Стук у двері, заходять чотири хлопчики і колядують «Добрий вечір тобі, пане господарю»*).

Віншування:

Вечір добрий!
Дайте пиріг довгий.
Та швидше виносьте,
Людей не морозьте.

— Заходьте, «пригощайтесь».

(*На дошці записаний текст з ілюстрацією*)

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
Борщ з грибами, пампушки,
Ще й усякі пиріжки.

(*На святково-прикрашеному столі лежать дерев'яні ложки, макітра, під-*

традиціями, звичаями. За допомогою слова, магічного акту люди створювали урочисту обстановку у домі, а також “вертепи”, до дійства яких включалися різноманітні колядки та щедрівки.

Зміст колядок — це історія народження Ісуса Христа, шанування Діви Марії, переслідування їх царем Іродом.

Щедрівки старосвітські оспівують красу природи, побажання господаря. Церковні щедрівки дуже схожі за змістом з колядками. Хлопці і дівчата ходили від хати до хати, співаючи з дійством. На Різдво вони були колядниками, а на Щедрий вечір — щедрівниками.

Слово “коляда” — є похідним від слова “коленда”, що означає календар, тобто колядки виконуються тільки у зимовий період календаря.

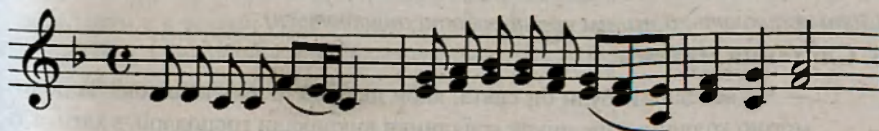
Звертаю увагу дітей на святковий стіл і проводжу з дітьми бесіду про “святу вечерю”, звичаї, обряди, які існують у їхніх сім'ях.

Коляду демонструю на всіх куплетах, з усіма динамічними відтінками, що створюють музичний образ даного твору.

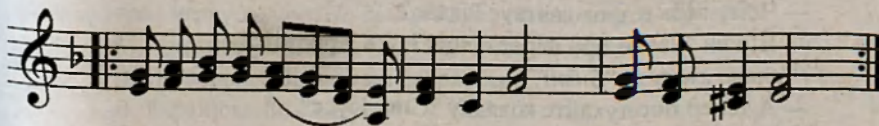
Добрий вечір тобі, пане господарю!

Колядка

Повільно

Доб-рий ве-чір то- бі, па-не гос-по-да-рю. Ра- дуй- ся.

Ой ра-дуй-ся, зем- ле, син Бо- жий на- ро- див- ся.

Застеляйте столи та все килимами. Радуйся.

Приспів: Ой радуйся, земле, син Божий народився.

Двічі

Та кладіть калачі з ярої пшениці. Радуйся.

Приспів: Ой радуйся, земле, син Божий народився.

Двічі

Бо прийдуть до тебе три празники в гості. Радуйся.

<i>Приспів:</i> Ой радуйся, земле, син Божий народився. А той перший празник — то Різдво Христове. Радуйся.	<i>Двічі</i>
<i>Приспів:</i> Ой радуйся, земле, син Божий народився. А той другий празник — Василя Святого. Радуйся.	<i>Двічі</i>
<i>Приспів:</i> Ой радуйся, земле, син Божий народився. А той третій празник — Святе Водохреща. Радуйся.	<i>Двічі</i>
<i>Приспів:</i> Ой радуйся, земле, син Божий народився.	<i>Двічі</i>

— Усі ви уважно послушали колядку. Яку динаміку я використала, співаючи цей твір?

— У якому темпі прозвучала пісня?

— Який лад? (*Учитель роздає тексти пісень, діти визначають тональність і розспівуються у даній тональності*).

Розучую пісню з дітьми по фразах, на слух, з голосу учителя, звертаю увагу на подачу чистого, яскравого звука, протяжного співу, не прискорюючи темпу.

5. Використання зображувальної діяльності.

— Всі ви, діти, дуже любите святкувати Різдвяні свята. Я хочу, щоб ви зобразили свої враження у різних видах діяльності: хто добре малює — намалювати малюнок; хто ліпить — зліпити улюблений персонаж; хтось опише своїми словами або у формі вірша. Допоможе вам при цьому твір П. Чайковського “Святки”, слухайте його уважно і працюйте.

(*Діти працюють, а потім кращі роботи оцінюються*).

5. Слухання музики.

— Чи веселими були би свята, якби не було пісень-колядок? За допомогою колядок і щедрівок колядники викликали господарів з хати, а ті пригощали колядників гостинцями: пампушки, цукерки, булочки.

— Що і кого люди прославляли в колядках?

— Чому весь народ святкує Різдво?

— Що ви знаєте про народження Ісуса Христа?

(*Читаю главу з “Біблії”*).

— А тепер послушайте колядку “Спи, Ісусе”.

Потім проводжу бесіду за прослуханим твором:

— Як можна інакше назвати цю колядку? Чи може вона бути колисковою?

— Який характер твору?

— На якій динаміці вона виконується?

— Хто хоче виконати свою улюблену колядку чи щедрівку? (*Діти виконують*).

6. Підсумок уроку.

7. Домашнє завдання: повторити знайомі колядки, віншування, намалювати малюнок до колядки "Спи, Ісусе".

Урок 16

Тема уроку: підведення підсумків щодо знань і вмінь учнів, набутих під час вивчення даної теми.

Мета уроку: розширювати уявлення учнів про музичні жанри, формувати вокально-хорові навички, музично-ритмічний слух, домагатися виразності виконання пісень, виховувати інтерес, любов до музики, формувати естетичні смаки.

Тип уроку: урок-гра.

Хід уроку

1. Оголошую тему уроку.

Музичне вітання.

2. Пояснюю умови гри: у грі беруть участь усі учні класу і вчитель. Учні виступають у ролі гравців, а вчитель у ролі ведучого. Двоє учнів мають вести підрахунки балів. Кожному з гравців видається картка для участі у грі. Гра проводиться в чотири тури. Кожне запитання перших трьох турів оцінюється в один бал, а виконання пісні в четвертому турі — в 5 балів.

— Отже, розпочинаємо гру.

Тур I — "Музикознавчий"

Демонструю фрагменти музичних творів і ставлю перед дітьми завдання: назвати автора і назву твору. (На дошці портрети композиторів).

1. М. Лисенко. Кантата «Радуйся, ниво неполитая».
2. В. Попадюк. "Вівчарські награвання".
3. В. Барвінський. Квартет.
4. В. Моцарт. Фантазія ре мінор.
5. Р. Роджерс. Музика з кінофільму «Звуки музики».

Тур II — "Теоретичний"

1. Назвіть засоби музичної виразності.
2. Що таке ритм, темп?
3. Що таке звукоряд?

4. Такт, затакт.
5. Метр, розмір.
6. Що таке гама, тонічний тризвук?
7. Що таке динаміка?
8. Назвати долі в дводольному розмірі.
9. Поясніть будову мажорної гами.
10. Які динамічні відтінки вам відомі?

Тур III — “Біографічний”

1. Які ви знаєте жанри українських народних пісень?
2. Назвіть пісні, які відносяться до зимового періоду.
3. Яка різниця між авторською і народною піснею?
4. У якій народній казці основним персонажем є музичний інструмент?
5. З яким твором поєднане оповідання І. Паустовського “Старий кухар”?
6. У якій казці сила музики перемогла злих звірів?
7. Скільки інструментів звучало у квартеті?
8. Які персонажі у байці І Крилова виконували “квартет”?

Тур IV — “Вокальний”

1. Здійснюю розспівку.
2. Ставлю завдання цього туру: пригадати улюблені пісні, які вивчалися впродовж семестру і виконати їх біля дошки (*достатньо куплет і приспів*), а також виконання колядок та щедрівок, які діти мали підготувати на домашнє завдання.
3. Підведення підсумків та оцінювання.

Урок 17

Тема 2. Музика та візуальні образи.

- Тема уроку.** Засоби музичної виразності. Тембр.
Розучування пісні О.Янушкевича „Біла казка”.
Слухання музики. Скрипковий концерт „Зима” з циклу „Пори року”. А. Вівальді.
- Мета уроку:** поглиблювати знання з теорії музики учнів та вчити застосовувати їх на різних вправах; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: таблиця, нотний текст пісні, баян, магнітофон, аудіозапис, портрет Вівальді, репродукція картини І. Грабаря „Лютнева блакить”.

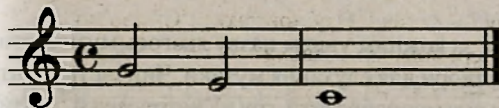
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

1. Спів вправи на дихання та протяжний спів.

2. Спів мажорного звукоряду та тонічного тризвуку.

III. Актуалізація опорних знань.

— Діти, в молодших класах ми знайомилися із засобами музичної виразності, які допомагають творити і краще розуміти музику. Які засоби музичної виразності вам знайомі? Сьогодні ми повторимо з вами значення тембру.

Тембр — це забарвлення звука, властиве даному музичному інструменту чи людському голосу.

Ви можете впізнати по голосу своїх родичів, знайомих. Інструменти також мають своє специфічне забарвлення. Зараз ми з вами розіграємо сцену „Ранок на подвір'ї”. Всі ви були в селі у бабусі, і згадаєте, як там гарно. Я буду розповідати, а ви будете звуконаслідувати героїв моєї розповіді.

Вчитель:
Вийшла бабуся і кличе курей:
Дідусь кличе каченят:
Вся птиця, б'ючи крилами,
почала збігатися -

Діти:
ко-ко-ко
тась-тась-тась
(плескання
руками)

Обізвалися домашні птахи:
кури, гуси, запіяв півень:

кря-кря-кря

ко-ко-ко

ку-ку-рі - ку

няв, няв, няв

Прибіг котик, бо дуже захотів молока:

му-у- у

Бабуся пішла у хлів до корови:

гав, гав, гав

На той шум прибіг сусідський Рябко:

з-з-з

Стало шумно; мушки, бджоли

ж-ж- ж

літають і дзижчать:

Деся недалеко почувся спів зозулі:

ку-ку, ку-ку

Коли всі понаїдалися, на подвір'ї знову запанувала тиша.

— Ви засвоїли поняття тембр?

— Так. А тепер ще пограємо гру „Знайди свій музичний інструмент”.

Хід гри. Вчитель закріплює за кожним учнем назву якогось музичного інструмента. Тоді пропонує твори для слухання музики. Чий інструмент прозвучав, той учень рухом рук має зобразити гру на інструменті, а діти повинні назвати його.

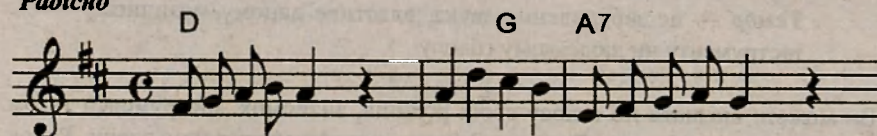
IV. Розучування пісні варто розпочати з бесіди.

Біла казка

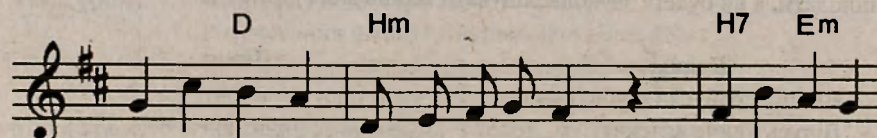
Слова М. Ясакова

Музика О. Янушкевич

Радісно

Нам з ди-тя-чих мрій каз-ку бі-лу ві-тер-сні- го-вій

знов по- ві- яв. Ві- хо- ла ї- ї за-круж-ля-ла,

D A7 D Em D

D A7 D Em D

при-ві-та-ла зи- монь-ка, при-ві-та-ла. При-ві-та-ла зи- монь-ка,

A7 D D *Приспів*

при-ві-та-ла. Рік Но- вий, рік на- дій, вір-них дру-зів

A7 Em Em A7

щи-ре сло- во. Бі- лий сніг, ра-дість, сміх, но- во- річ-на

D D D G

ніч каз- ко- ва. Це для вас, це для нас я- лин- ко- ве ди- во

Em D A7 D

Це для вас, це для нас друж-ба за- сві- ти-ла.

— Діти, сьогодні на уроці ми вивчимо нову пісню „Біла казка” О. Янушкевича. Я для вас її виконаю, а ви подумайте, чому пісня має таку назву.

2. Художній показ пісні.

2. Вітер-сніговій,
Казка біла,

Нас у рік Новий
Всіх здружила.
Принесла тепло
Нам на свято.
Ми багаті друзями —
Нас багато.

Приспів:

Рік Новий — рік надій,
Вірних друзів щире слово.
Білий сніг, радість, сміх,
Новорічна ніч казкова.
Це для вас, це для нас
Ялинкове диво.
Це для вас, це для нас
Дружба засвітила.

Двічі

3. Бесіда за прослуханим твором.

- Чому пісня має назву „Біла казка”?
- Чи любите ви свято Нового року?
- Як ви його святкуєте?

4. Розучую пісню по фразах, звертаю увагу на ритмічний рисунок, чистоту інтонування, дикцію.

V. Слухання музики варто розпочати з розповіді.

Сьогодні ми починаємо шлях у прекрасний, незнаний та чарівний світ Мистецтва. Перш ніж вирушити у подорож давайте з’ясуємо для себе наступні запитання:

- Яким чином люди сприймають довколишній світ?
- З чого починається мистецтво і яке місце воно посідає в житті людини?
- Чому існує багато видів мистецтва?
- У чому різниця та схожість між різними видами мистецтва?
- Що таке образ і звідки виникла у людини потреба відтворювати навколишній світ в образах?
- Що означає слово „мистецтво”? (*Діти дають свої варіанти відповідей*).
- Відкрию вам таємницю: однозначного визначення цього поняття не існує; і годі розраховувати, що на це запитання можна дати негайну відповідь, інакше людині не довелося б сторіччями, з покоління в покоління, знову і знову торкатися цієї проблеми, що належить до так званих «вічних»...

— Як ви вважаєте, які проблеми людство називає вічними? *(Діти висловлюють свої думки).*

— А тепер повернемося до поняття „мистецтво”. Давайте спочатку висловимо таку думку, що „мистецтво — це вид художньої діяльності людини, це — відображення краси людського життя” *(учні записують визначення в зошити).*

Стало вже звичним говорити, що із красою пов’язана якась таємниця, і перше, що впадає в око, — дивна різноманітність речей, які людина називає прекрасними.

Дуже багато існує видів мистецтва, і з деякими з них ви вже мали змогу ознайомитися на уроках музики, читання та малювання.

Наприклад, український художник Ігор Грабар намалював картину „Лютнева блакить”, а італійський композитор Антоніо Вівальді про кожен пору року створив цикл музичних замальовок „Пори року”.

Сьогодні ви послухаете скрипковий концерт „Зима” із цього циклу А. Вівальді та одночасно розглянете репродукцію картини „Лютнева блакить” І. Грабаря та невеличкий вірш:

А лютує він тому,
Що на світі довго бути
Не доводиться йому.

— Ваше завдання послухати твір і дати відповідь, чи допомагає музика А. Вівальді зрозуміти зміст картини?

— Який між ними зв’язок?

— Що таке концерт?

(Концерт — це твір, написаний для інструмента, що виконує соло в супроводі оркестру).

— Який оркестр виконує твір?

— Як використав композитор тембр у своєму творі?

— Яке значення динаміки? *(Діти слухають і дають відповіді на питання).*

VI. Підсумок уроку.

— Отже, своє захоплення світом людина втілює у творчість. І творчість ця дуже різноманітна, адже мистецтво таке різноманітне і кожний його вияв дає наснагу, дарує радість спілкування, відкриття нових почуттів, нових якостей.

— Які тривалості нот?

— Хто може скласти другу частину вправи та закінчити її? Запишіть це у свій зошит. (Кращий варіант записуємо на дошці і сольфеджуємо в цілому).

IV. Роботу над піснею О. Янушкевича „Біла казка” продовжую, слідкую за чистотою інтонування, ланцюговим диханням, а також характером виконання пісні.

— У якому розмірі написана наша пісня?

V. Слухання музики.

— Сьогодні ми продовжимо знайомитися із творами живопису та творами композиторів, які вміють побачити і відчутти красу, передаючи її музично-виражальними засобами. Український композитор Ю. Щуровський, будучи на виставці, зупинився біля картин українського художника Архипа Куїнджі. Композитору вдалося відчутти найголовніші мотиви пейзажів великого художника, суть яких — у загадковості і тасмничості природи. Природа ... Її малюють художники, про неї пишуть вірші поети. У художника є для цього колір, відтінки, лінія, пляма, композиція, у поета слова, у композитора — звуки.

— Погляньте на картину А. Куїнджі „Місячна ніч на Дніпрі” і одночасно послухайте фортепіанну п'єсу Ю. Щуровського „Після перегляду Куїнджі” і скажіть:

— Що могло так сильно вплинути на композитора під час перегляду картини?

— Якими засобами музичної виразності скористався композитор, передаючи свої враження від почутого і побаченого? (Діти діляться враженнями).

VI. Підсумок уроку.

Урок 19

Тема уроку:	Тон, півтон, спів вправ. Розучування української народної пісні „В Чорне море наш Дніпро тече”. Слухання музики. Перша симфонія І. Карабиця („Дума”).
Мета уроку:	закріпити з дітьми поняття „тон і півтон”

на мелодичній вправі; розвивати музично-ритмічний слух та вокальні навички; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: баян, магнітофон, фонозапис, репродукція картини М. Дерегуса „Дума про козака-бандуриста”.

Хід уроку

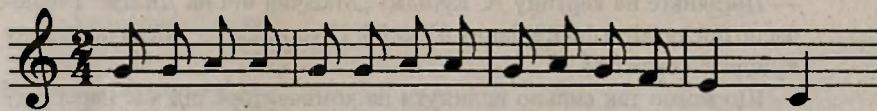
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.
3. Нагадування правил співу.

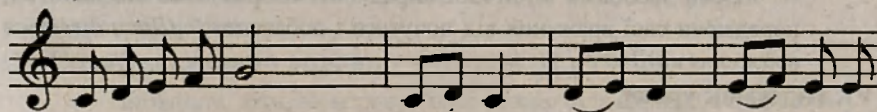
II. Розспівування.

- 1) спів голосних однієї висоти;
- 2) спів поспівки „Тони і півтони”.

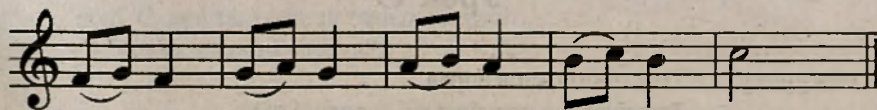
Тони і півтони

Хо- чу зна-ти, я- кі то-ни і я- кі пів- то- ни в
га-мі до-ма-жор.

га- мі до-ма- жор. До ре тон, ре мі тон, мі фа пів-тон

фа соль тон, соль ля тон, ля сі тон, сі до пів- тон.

III. Актуалізація опорних знань.

— Співаючи поспівку, діти, ви уже згадали, що таке тон і півтон. Хто дасть визначення цих понять?

- Між якими ступенями завжди є півтон?
- Ось погляньте на клавіатуру фортепіано (*щоб учні могли відчутти на слух відстань між звуками, пропоную послухати, як звучить тон і півтон*), півтон знаходиться ближче, а тон — відстань ширша.

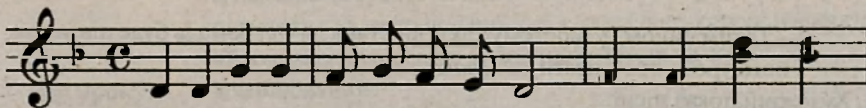
IV. Для кращого засвоєння цих понять

1. Переходжу до нотного тексту пісні „В Чорне море наш Дніпро тече”.
 - Гляньте, діти, на нотний текст пісні, чи зустрічаються тут тони і півтони?
 - У якому такті? Просольфеджуйте.
 - Який розмір пісні?
 - Що він означає?
 - Який знак при ключі?
 (*Сі бемоль*).

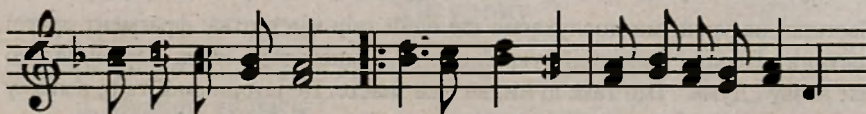
В Чорне море наш Дніпро тече

Українська народна пісня

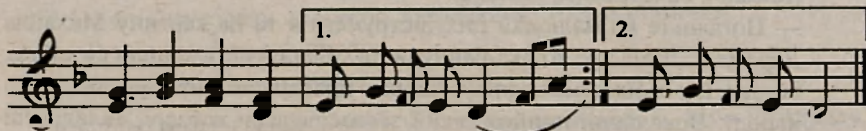
Рішуче

В Чор- не мо- ре наш Дні-про те- че. В Чор- не мо- ре

наш Дні-про те- че. Там Січ на- ша, сй да гам Січ на- ша,

там Січ на- ша, на во-ро-га йде. // на во-ро-га йде.

2. Попереду отаман іде,
 Попереду отаман іде,
 Під ним коник, ой да під ним коник,
 Під ним коник та й сумненький йде. *Двічі*
3. Ой ти коню, коню вороний,
 Ой ти коню, коню вороний,
 Скажи, коню, ой да скажи, коню,
 Скажи, коню, чого ти сумний? *Двічі*
4. Як же мені веселому быть,
 Як же мені веселому быть,
 Як степами, битими шляхами
 На Україну вороги ідуть. *Двічі*
5. Не страшна нам в лютім бою смерть,
 Не страшна нам в лютім бою смерть,
 Бій приносить, ой да бій приносить,
 Бій приносить славу, волю й честь! *Двічі*

— Таким чином, у шостому такті відстань ля – сі бемоль буде півтоном, і його треба проспівати так (*показую*).

2. Художній показ пісні.

3. Розучую пісню по фразах, працюю над диханням, дикцією, чистотою інтонавання.

V. Слухання музики.

Сьогодні на уроці ми послухаємо ще один твір мистецтва: фрагмент другої частини „Першої симфонії” українського композитора Івана Карабиця, що має назву „Дума”. Що таке думи, ви вже знаєте. Це історичний твір, в якому оспівується історія нашого народу, видатних людей, безіменних героїв.

— Хто виконував і створював думи?

(*Кобзарі, бандуристи, лірники*).

— Погляньте на малюнки цих інструментів та на картину Михайла Дерегуса „Дума про козака-бандуриста”. Бандуристи ходили по містах і селах, й у своїх думах оспівували всю правду про життя українського народу. Вокальний прийом, який застосовували кобзарі, складаючи думи, називається *речитативом*. Музика „Думи” нагадує пісню лірника. Протяжне, наспівне звучання віолончелі передає характер сумної драматичної розповіді народного співця.

Слухаючи, порівняйте цих два твори мистецтва і скажіть:

— Чи існує між ними сюжетний зв'язок?

— Чи передає вона ті почуття кобзаря, якого ви бачите на репродукції картини?

— Репродукція картини чорно — біла. Якими кольорами ви б її розфарбували, чи, можливо, залишили б такою?

— Якими засобами музичної виразності скористався композитор для розкриття сюжету?

Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 20

- Тема уроку.** Лад, мажорний лад, спів вправ.
Робота над піснею „В Чорне море наш Дніпро тече”.
Слухання музики. О. Бородин. I частина Другої симфонії („Богатирської”).
- Мета уроку:** закріплювати з учнями поняття „лад” на знайомих музичних творах, вчити визначати їх на слух; розвивати ладо-тональний слух, вокально-хорові навички; виховувати інтерес до класичної музики та живопису.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, фонозапис, портрет О. Бородіна, репродукція картини В. Васнецова „Богатирі”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

- 1) спів звукоряду до мажор, визначення стійких ступенів;
- 2) спів тонічного тризвуку.

III. Актуалізація опорних знань.

Ми щойно розспівалися з вами у мажорному звукоряді. Крім звукоряду, ви знаєте, що мажорним може називатися лад.

Лад — це постійний взаємозв'язок звуків між собою

(Награю мажорний і мінорний лади).

— Чи є різниця між двома музичними прикладами?

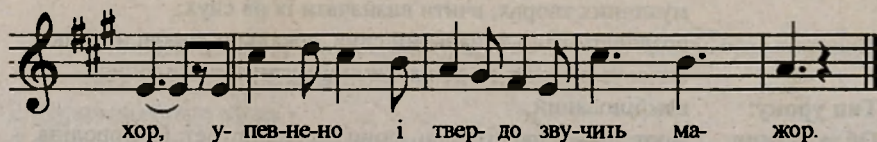
(Є, бо у мажорному ладі і мінорному відстань між ступенями неоднакова).

Лад, у якому відстань між III – IV ст. та VII – VIII становить півтон, а між усіма іншими тон, називається мажорним.

Давайте на прикладі позначимо тони і півтони, проспівавши мажорний звукоряд.

(Спів постівки „Лад мажор”).

Лад мажор

IV. Роботу над піснею продовжую, вивчаючи наступні куплети. Слідкую за стриманим, наспівним виконанням пісні. Визначаю характер, у якому потрібно її виконувати.

(Бажаючих опитую на оцінку).

V. Слухання музики варто продовжити бесідою про тісний взаємозв'язок кількох видів мистецтва, зокрема живопису, літератури та музики.

Хоча кожен митець у своєму творінні змальовує душевні переживання, почуття, зображує красу природи, але якщо їх поєднати, то всі вони мають єдине ціле — довершеність.

Музика може створюватися композитором як за сюжетом, так і без нього.

Музика, створена за певним сюжетом, називається **програмною музикою**.

Саме до таких творів належать „Зима” А. Вівальді, „Після перегляду Куїнджі”

Ю. Щуровського. Сьогодні ви познайомитесь ще з одним програмним твором. Це Друга симфонія О. Бородіна, яка має назву „Богатирська”. Зараз ви, діти, послухасте I частину цієї симфонії і одночасно розглянете репродукцію картини російського художника Віктора Васнецова „Богатирі”.

Цими творами митці переносять нас у глибину віків, змальовуючи образи руських богатирів, їхню силу, відвагу, могутність. Ми чуємо, ніби старий співець Боян веде розповідь про них і переносить нас у минуле.

(Діти слухають і міркують над питанням).

— Чи допомагає музика „Богатирської” симфонії зрозуміти дух епічних героїв-богатирів, що зображені на картині Васнецова?

VI. Підсумок уроку.

Урок 21

Тема уроку. Ритмічна вправа з використанням пауз.
Розучування пісні В. Шаїнського „І олубий вагон”.
Слухання музики. I частина Третьої симфонії „Героїчної”
Л. ван Бетховена.

Мета уроку: закріплювати з учнями вміння і навички
відтворення ритмічних вправ; розвивати ритмічний слух
та музичну пам’ять; виховувати інтерес до програмної
музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон,
аудиозапис, портрет Л. ван Бетховена, репродукція
скульптури Й. Пінзеля „Святий Юрій на здібленому коні
вражає дракона”.

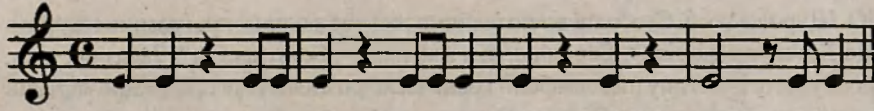
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

III. Ритмічна вправа.

- Який розмір вправи?
- Що він означає?
- Як називаються долі у 4 – дольному розмірі?
- Проплескаємо вправу рахуючи на 1і 2і 3і 4і.

(Діти поплескують вправу. Бажаючих опитую індивідуально).

IV. Розучування пісні варто розпочати

1. З бесіди про їхні улюблені мультфільми, в яких дуже багато дитячих пісень.

Російський композитор Володимир Шаїнський писав музику до мультфільмів, зокрема „Чебурашка та Крокодил Гена”. Сьогодні ми вивчимо з вами, діти, одну з таких пісень: „Голубий вагон”. Ви її послухаєте і скажете, що є основною темою тексту пісні: розповідь про поїзд чи, можливо, щось інше.

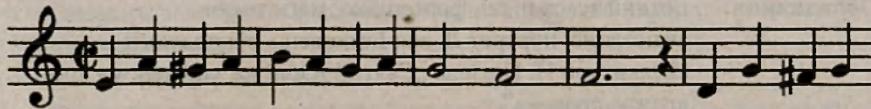
2. Художній показ пісні.
3. Бесіда за прослуханим твором.

Голубий вагон

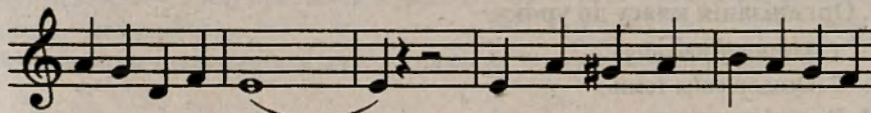
Слова Е. Успенського
Український текст Н. Забіли

Музика В. Шаїнського

Рухливо

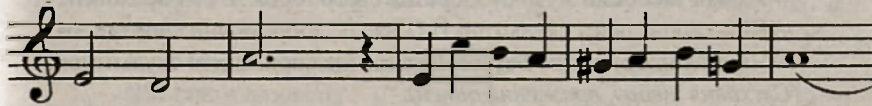

1. Час те- че по-віль-но, лєть-ся як во- да, вже йо- го не
2. Мо- же ми об- ра- зи- ли ко- гось дар- ма, ка- лен- дар ста-

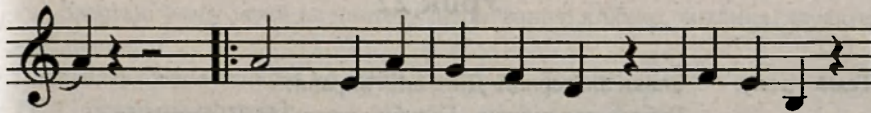

спи-ниш на пу- ті.
рий за-кри-є лист.

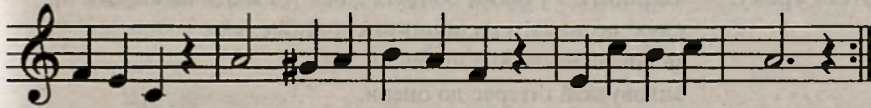
Хоч го- дин ми- ну-лих тро-хи
Жи- ти сум- но нам ко-ли при-

нам шко- да, та най-кра-ще жде нас в май-бут- ті.
год не- ма. Гей, до-дай-но хо- ду ма- ши- ніст!

Стріч- ко- ю на- ша путь сте-лить-ся,
Кож- но- му в до- лень-ку кра-щу- ю

сте-лить-ся і вда- ли- ну бі-жить, в не-бес-ний кор- дон-
ві- рить-ся. ко- тить-ся, ко- тить-ся го- лу-бий ва- гон.

— Отже, основна думка змісту тексту — це рух уперед, переборення усіх перешкоди. Жити весело і будувати щасливе майбутнє.

4. Розучую пісню по фразах за нотним текстом. Звертаю увагу на розмір при ключі, паузи, які зустрічаються, та репризу. Слідкую, щоб діти, співаючи, не викрикували, оскільки пісня за характером весела і знайома.

VI. Слухання музики.

Бесіда.

Образотворче мистецтво — це живопис і скульптура, яке зображає зримі предмети. Музика більше передає душевний стан людини і те, як вона відноситься до навколишнього світу. Жоден вид мистецтва не можна замінити іншим, а лише доповнити один одного, підсилюючи сприйняття тих чи інших образів.

Людвіг ван Бетховен, німецький композитор, теж написав програмний твір. Це Третя симфонія, яка має назву „Героїчна”. Саме слово „герой” має велике значення. Герой — це людина, яка відвоює право на свободу, рівність, любов, щастя. І все це композитор зобразив у симфонії за допомогою музичних засобів. Слухаючи I частину, погляньте на репродукцію скульптури Й. Пінзеля „Святий Юрій на здібленому коні вражає дракона”, що уособлює перемогу добра над злом.

- Якими засобами музики зобразив свого героя Л. ван Бетховен?
- Чим скористався скульптор Й.Пінзель, зобразивши свого героя?
- Чи підсилює музика Бетховена образне сприйняття скульптури?
(Слухання твору, враження дітей).

VI. Підсумок уроку.

Урок 22

- Тема уроку.** Знаки альтерації. Дієз, спів вправи.
Робота над піснею „Голубий вагон” В. Шайнського.
Слухання музики. Хор „Гей, не дивуйте” з опери М.Лисенка „Гарас Бульба”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття „дієз” та вміти визначати на слух; розвивати музично-ритмічний слух та вокально-хорові навички; виховувати інтерес до опери.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, фонозаписи, портрет М. Лисенка, репродукція картини М. Дерегуса „Гарас Бульба на чолі війська”.

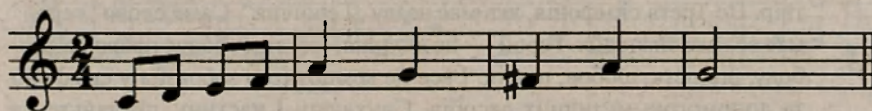
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та актуалізація опорних знань учнів.

1. Спів мажорного звукоряду та тонічного тризвуку.
2. Сольфеджування вправи з дошки.
— Давайте просольфеджуємо вправу, діти, але без дієза. Другий раз виконаємо з дієзом. Яка роль дієза у вправі?

*(Дієз підвищує ноту на півтону, тобто звук фа дієз буде звучати вище фа).
(Діти сольфеджують).*

- Які знаки альтерації ви пам'ятаєте?
- Що таке альтерація?

(Це підвищення або пониження будь — якого ступеня ладу на півтону).

- Перепишіть вправу у зошити, визначте між ними тон і півтон.

III. Роботу над пісню „Голубий вагон” продовжую вивченням всіх куплетів. Звертаю увагу дітей на чистоту інтонування, дикцію, дихання, характер виконання.

(Бажаючих учнів опитую на оцінку).

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

- Погляньте, діти на портрет. З творчістю цього композитора ви знайомі. Це Микола Лисенко. Які твори ви слухали цього композитора?
(Увертюру до опери „Тарас Бульба”, кантату „Радуйся, ниво неполитая”).

- Що таке опера?

- Хто написав літературний сюжет до опери „Тарас Бульба”?
(Тарас Бульба — це символ національного героя визвольної боротьби українського народу).

2. — Сьогодні ви послухаете сцену із третьої дії, яка є центром героїчної лінії опери. Тут розгортається сцена довкола виборів Кошового. На початку звучить хор „Гей, не дивуйте, добрії люди”, вводячи нас у сувору атмосферу тодішніх історичних подій. Урочистий настрій виборів Кошового раптово переривається приходом гінця, який приносить трагічну звістку про важкі втрати козаків. Заключний хор „В похід скоріше” має на меті стрімко і динамічно завершити сцену. Слухаючи одночасно два ці хори, погляньте на репродукцію картини українського художника Михайла Дерегуса „Тарас Бульба на чолі війська”, яка допоможе відшукати ті риси в музиці, що споріднюють її з образом Тараса на картині, з'ясувати, як кожний вид мистецтва передає характер людини.

3. Бесіда за запитаннями:

- Чи відповідає музика настрою козаків, зображених на малюнку?
- Що зближує музику М. Лисенка з картиною М. Дерегуса?
(Діти дають відповіді).

V. Підсумок уроку.

Урок 23

- Тема уроку.** Знак альтерації бемоль. Ліга. Сольфеджування вправи.
Розучування української народної пісні на сл. Т. Шевченка
„По діброві вітер віє”
Слухання музики. „Думи мої” на сл. Т. Шевченка.
- Мета уроку:** закріпити з учнями знаки альтерації на знайомих музичних
вправах; розвивати у дітей музично-ритмічний слух та
вокально-хорові навички;
виховувати любов до пісень на сл. Т. Шевченка.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет
Т. Шевченка, репродукція картини М. Божія
„Думи мої” та „Автопортрет” Т. Шевченка.

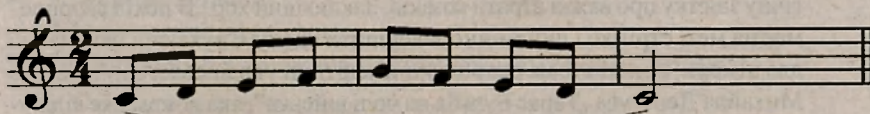
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

- 1) вправа на дикцію та артикуляцію;
- 2) вправа на розширення діапазону;
- 3) спів легато.

III. Актуалізація опорних знань.

— Що означає спів легато?
(Це зв'язне виконання нот).

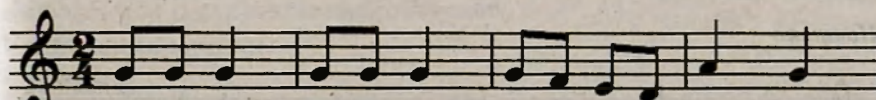
Ліга — це дугоподібний знак, що зв'язує дві або більше нот.

Інколи ліга пов'язує звуки, що виконуються як один склад тексту.
Погляньте на нотний текст пісні.

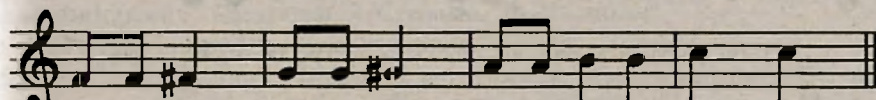
- Чи є тут заліговані ноти?
- Як потрібно проспівати даний склад?

Оскільки ми звернулися до нотного тексту пісні „По діброві вітер віє”, то звернемо увагу на знак альтерації біля скрипкового ключа. На що вказує знак бемоль?

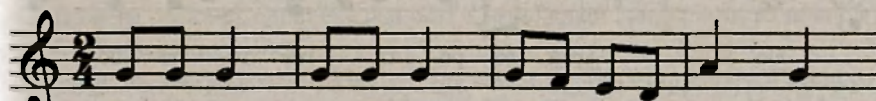
Знаки альтерації

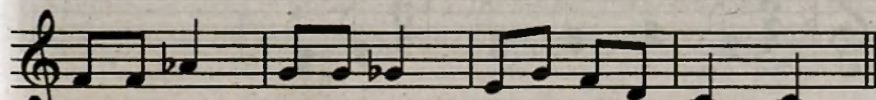
Знак ді-ез, знак ді-ез, що він о-зна-ча-є?

Та цей знак, та цей знак но-ту по-ви-ша-є.

Знак бе-моль, знак бе-моль, що він о-зна-ча-є?

Та цей знак, та цей знак но-ту по-ни-жа-є.

Бемоль — це знак альтерації, який понижує ступінь на півтону.

— Які знаки альтерації ви ще знаєте?

(Дієз).

Вам відомо, що якщо бемоль стоїть біля ноти, то її потрібно виконувати на півтону нижче. Бемоль пишеться біля ключа або перед нотою. Давайте згадаємо поспівку „Знаки альтерації”.

IV. Розучування пісні розпочинаю з бесіди про значення творчості Т. Шевченка в українській літературі, музиці та живописі.

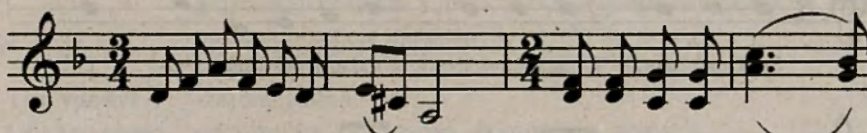
Читаю уривок вірша Т. Шевченка „Тополя”, щоб діти зрозуміли, який алегоричний образ відтворений у пісні, і могли з’ясувати, яка музика може відповідати змістові.

По діброві вітер виє

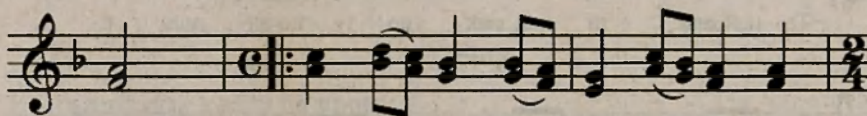
Слова Т. Шевченка

Музика народна

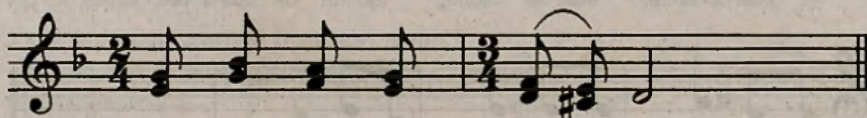
Повільно

1. По діб-ро-ві ві-тер ви-є, гу-ля-є по по-

лю край до-ро-ги гне то-по-лю

до са-мо-го до-лу.

2. Стан високий, лист широкий —
Марно зеленіє.

Кругом поле, як те море
Широке, синіє.

3. Чумак іде, подивиться

Та голову схилить,
Чабан вранці з сопілкою
Сяде на могилі,

4. Подивиться — серце ние:

Кругом — ні билини!
Одна, одна, як сирота
На чужині, гине!

А тепер погляньте на розмір пісні, що ви помітили?

(Розмір 3/4, 2/4, 4/4, тобто змінний).

— Що характерно для початку мелодії?

(Вона будується на звуках тонічного тризвуку).

Отож, давайте проспівасмо тонічний тризвук.

Значну увагу потрібно приділити розспівуванню складів *(залізовані ноти)*, що досягається за умови кантиленного звучання.

V. Слухання музики.

1. Розповідь.

На вірші Тараса Григоровича Шевченка написано понад 200 пісень. Авторів всіх не відомо, але є багато творів написаних на вірші Т. Шевченка українськими композиторами К. Стеценком, Я. Степовим, М. Лисенком.

— Що знаєте ви про Шевченка-художника?

Природа наділила Тараса Шевченка дивовижним умінням малювати. Всі ви читали твори про малого Тараса, який тікав в бур'яни і там тихенько собі малював. У малярстві він досяг великих успіхів. Він написав понад 150 портретів. Погляньте на репродукцію картини Т. Шевченка „Автопортрет”. Ми бачимо зосереджене обличчя, сповнене гідності. Світло вихоплює з півтемряви лише обличчя — все інше тоне.

Привертають увагу сховані у тіні очі, але саме це робить погляд очей всепроникаючим, сповненим якогось запитання. Це образ 26-річного юнака, якого суворі обставини рано зробили дорослим.

Послухайте ще одну з пісень на слова Т. Шевченка „Думи мої, думи” та розгляньте репродукцію картини художника Михайла Божія з однойменною назвою. На картині бачимо рішучу ходу замисленого Кобзаря, а грозове тло полотна створює особливий настрій, співзвучний пісні.

(Діти слухають твір і висловлюють свої думки).

VI. Підсумок уроку.

Урок 24

Тема уроку. Мінорний лад, сольфеджування вправи.
Робота над піснею „По діброві вітер віє”.
Слухання музики. „Бандуристе, орле сизий”.
Т. Шевченко.

Мета уроку: навчити учнів визначати лади та вміти їх проінтонувати;

розвивати ладо — тональний слух та вокальні навички;
виховувати інтерес до кобзарського мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

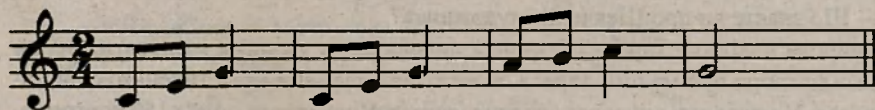
Обладнання: баян, магнітофон, аудіозапис, репродукція картини
К. Трутовського „Кобзар над Дніпром”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

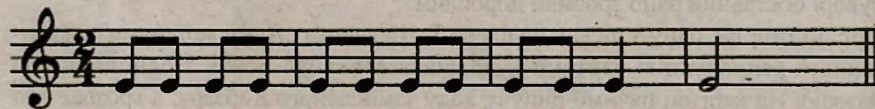
II. Розспівування та імпровізація на заданий текст.

По- підгай, по- підгай зе- ле- нь- кий

Давайте розспіваємося з вами на цій поспівці і зразу ж визначимо її лад (*Ма- жорний*). А тепер ваше завдання закінчити музичне речення, придумавши мелодію до другого рядка:

Там збирає дівчинонька льон дрібненький.

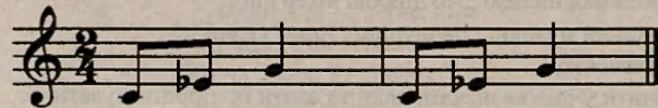

Проплескайте ритм другого рядка і запишіть.

(Звучить настройка, діти співають тонічний тризвук, спів за „рухомою нотою” та імпровізують на заданий текст. Крайній варіант співають усі разом і записують у свої зошити).

— А тепер, діти, подумайте, як би прозвучало це речення у мінорі. Що потрібно зробити, щоб прозвучав мінор?

У мінорі відстань між II – III, V – VI ст. найменша — півтону, III ступінь звучить на півтону нижче. Отже, наша поспівочка буде починатися мінорним тризвуком.

— Давайте всю поспівочку виконаємо у мінорі.

(Звучить настройка, діти співають).

III. При роботі над піснею звертаю увагу дітей на початок, який побудований також на стійких ступенях ре мінору.

А далі працюю над вивченням пісні в цілому, у спокійному характері передаючи журливий настрій. Звук повинен бути плавний, протяжний, слова вимовлятися чітко.

IV. Слухання музики.

Бесіда.

Образ Кобзаря (*Т. Шевченка*) митці різних видів мистецтва бачили по-своєму і відображали це у своїх творах. Але коли придивитися до картин художників та послухати твори українських композиторів, які писали музику до „Кобзаря”, то можна помітити, що їхні погляди збігаються, вони переживають однаково і все відтворюють у своїх творах. Вам уже відомо, що М. Лисенко написав музику до „Кобзаря” і що вона споріднена з картиною М. Божія „Думи мої”.

Серед художніх полотен шевченківської тематики виділяється картина „Кобзар над Дніпром” Костянтина Трутовського, в якій він бачить образ поета як народного співця–бандуриста. Про кобзарське мистецтво вам також уже відомо. Ви знаєте, що це були народні співці та музиканти, які супроводили спів грою на кобзі або бандурі і пропагували визвольні ідеї. Т. Шевченко дуже любив слухати їхній спів, бо „там була правда”.

Сьогодні ми з вами послухаємо українську народну пісню на слова Т. Шевченка „Бандуристе, орле сизий” і розглянемо репродукцію картини К. Трутовського.

(Діти слухають твір і дають відповіді на запитання).

Бесіда за запитаннями:

- Чому Т. Шевченка називають Кобзарем?
- Що об’єднує зміст пісні з картиною?
- Які картини про кобзарів ви ще бачили?
- Які роздуми охопили кобзаря?

V. Підсумок уроку.

Урок 25

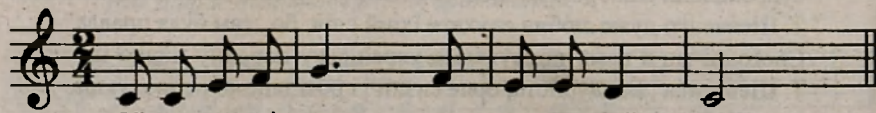
- Тема уроку:** Крапка біля ноти, використання її у вправі.
Розучування української народної пісні-веснянки „Благослови, мати”.
Слухання музики С. Рахманінов.
Хоровий твір „Весняні води”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями значення крапки біля ноти на ритмічній вправі; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати любов до природи та інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет С. Рахманінова.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування та закріплення вивченого матеріалу.

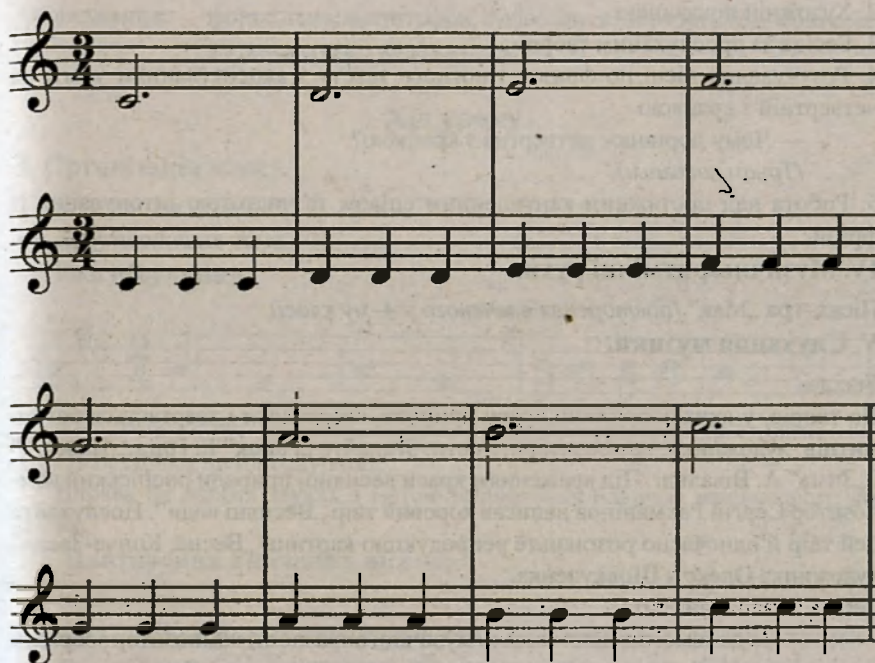
- Чим характерний склад жи — і чому він довший, ніж інші?
(Тому що він виконується на четвертній з крапкою).
— А що робить крапка біля ноти?
(Подовжує ноту на половину її тривалості).

— Отже, $\text{♩.} = \text{♩} + \text{♪}$, а

$$\text{♩.} = \text{♩} + \text{♪}$$

Виконання ритмічної вправи:

Перша група дітей співає верхню лінійку, а друга — четвертними нижню. Та-

ким чином учні добре засвоять, що половинна з крапкою має три четвертних. Потім групи міняються голосами.

III. Розучування пісні розпочинаю бесідою:

Бесіда:

Сьогодні ми з вами вивчимо пісню-веснянку „Благослови, мати”.

— Які ознаки приходу весни?

У далеку давнину вважали, що весну треба кликати, запрошувати. Веснянки починали співати на початку березня, здебільшого дев'ятого. У цей день діти носили печиво „жайворонки” по селі і співали:

Ой, весна, весна, днем красна!

Що ти нам, весно, принесла?

Людям хотілося швидше прогнати зиму з її лютими морозами і наблизити бажану пору — весну. Люди співали:

Благослови, мати,

Весну закликати.

Весну закликати,

Зиму проваджати.

Сьогодні ми з вами цю веснянку вивчимо.

2. Художній показ пісні.
3. Бесіда за прослуханим твором.
4. Розучування пісні по фразах з нотного тексту з акцентуванням уваги на четвертній з крапкою.
— Чому дорівнює четвертна з крапкою?
(Трьом восьмим).
5. Робота над протяжним кантиленним співом та чистотою інтонування П фрази.

IV. Музично-ритмічні рухи.

Пісня-гра „Мак” (повторення вивченого у 4-му класі).

V. Слухання музики.

Бесіда.

До творів, у яких зображено красу природи, зверталось і звергається багато митців: художники, композитори, поети. Згадайте „Ранок” Е. Гріга, „Навесні” і „Зима” А. Вівальді. Під враженням краси весняної природи російський композитор Сергій Рахманінов написав хорівий твір „Весняні води”. Послухайте цей твір й одночасно розгляньте репродукцію картини „Весна, Конча-Заспа” художника Олексія Шовкуненка.

Бесіда за запитаннями:

- За допомогою яких засобів музичної виразності композитор зобразив цю красу?
- Що характерно для картини художника?
- Чим скористався він?
- Які кольори використав О.Шовкуненко?

(Діти слухають твір і характеризують побачене).

VI. Підсумок уроку.

Урок 26

Тема уроку:	Повторення вивчених пісень.
Музична вікторина.
Мета уроку:	повторити та узагальнити весь матеріал, який учні засвоїли, вивчаючи дану тему; розвивати у дітей ладо-тональний слух та музичну пам'ять;
виховувати любов до мистецтва.
Тип уроку:	комбінований.

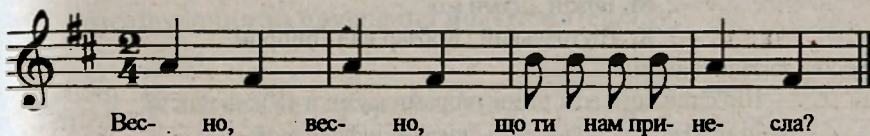
Обладнання: фортепіано, магнітофон, аудіозаписи, портрети композиторів та репродукції художників.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

1. Спів послівки по півтону вище.
2. Вправа на довгих звуках з метою вироблення навичок ланцюгового дихання.

III. Повторення вивчених пісень.

1. Слово вчителя

Давайте пригадаємо, які пісні ми вивчили протягом кількох уроків і хто їхній автор („Біла казка” О. Янушкевича, українська народна пісня „В Чорне море...”, українська народна пісня „По діброві вітер віє”, пісня-веснянка „Благослови, мати”). Всі вони різні за тематикою, але їх об’єднує прекрасна музика, чи то народна, чи то авторська. Кожна пісня по-своєму гарна, по-своєму відображає зміст тексту і тісно з ним пов’язана. То ж виконаємо хором українську народну пісню „В Чорне море наш Дніпро тече”.

— Хто хоче заспівати пісню „По діброві вітер віє”?

(Викликаю до дошки кілька дітей).

Після виконання пісень бесіда за запитаннями:

- Що таке лад?
- Які є види ладів?
- Чим характерний мажор?
- Які ви знаєте знаки альтерації?
- Які є засоби виразності музики?
- Що робить крапка біля ноти?
- Що таке тон, півтон?

2. Повторення пісні В. Шайнського „Голубий вагон”.

3. Опрацювання характеру виконання пісні-веснянки „Благослови, мати” і виконання її хором.

IV. Музично-ритмічні рухи.

Пісня-гра „Подольночка”.

V. Слухання музики можна провести у вигляді вікторини.

На дошці портрети композиторів:

1. І. Карабиця.
2. М. Лисенка.
3. Т. Шевченка

і репродукції картин:

1. М. Дерегус „Дума про козака-бандуриста”.
2. М. Божій „Думи мої”.
3. К. Трутовський „Кобзар над Дніпром”.

Бесіда за запитаннями:

- Що спільного між цими творами музики та живопису?
(*Образ поета як народного співця-бандуриста*).
- Які твори найбільш співзвучні з побаченими репродукціями?
(*Діти слухають уривки названих творів: І. Карабиця „Дума”, Т. Шевченко „Думи мої”, „Бандуристе, орле сизий”*).
- Розкрийте взаємозв’язок музичних та візуальних образів.

VI. Підсумок уроку.

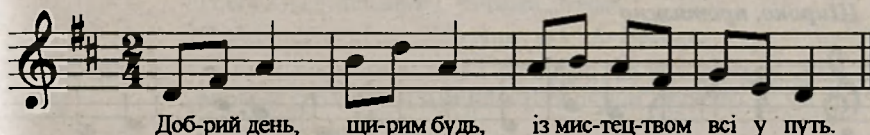
Урок 27

Тема уроку:	Штрихи: легато, стакато. Розучування пісні „Мама” Ю. Чічкова. Слухання музики. Ф. Шуберт. „Аве Марія”.
Мета уроку:	закріпити з дітьми поняття „штрихи” та навчити проспівати поспівки на різних штрихах; розвивати у дітей вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон, портрет Ф. Шуберта, репродукція картини С. Рафаеля „Сікстинська мадонна”.

Хід уроку

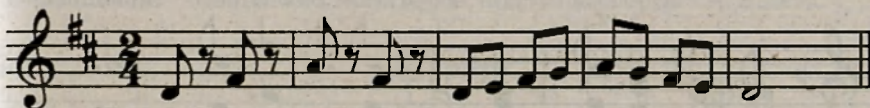
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та пояснення нового матеріалу.

Зараз я вам проспівую вправу, а ви зверніть увагу, як я її виконую. Першу частину вправи я виконала уривчасто. Таке виконання, при якому перехід від одного до іншого звука відбувається уривчасто, називається *стакато*. На письмі позначається крапкою. Що ж до другої частини, то вона прозвучала плавно, без перерви. Такий прийом видобування звука називається *легато*. На письмі позначається дугоподібною рисою. Загалом ці прийоми в музиці називаються *штрихи*.

— Записування вправу у зошити з позначенням штрихи.

III. Розучування пісні варто розпочати з бесіди.

— Сьогодні ми вивчимо з вами нову пісню „Мама” російського композитора Юрія Чічкова. Ви знаєте, що до теми материнства зверталися багато митців: поети, художники, композитори. Вони створювали образ матері як божественний символ материнства і любові.

Ви знаєте, діти, що в кожній людині є три матері: рідна нянька, яка вас народила, Божа Матір, яка нас охороняє від усього злого, і наша нянька—Україна, тобто Батьківщина, у якій ми живемо.

2. Художній показ пісні.

— Зараз ви послухаєте пісню і визначте головну думку змісту цієї пісні.

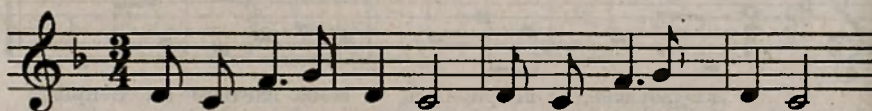
3. Характеристика пісні.

4. Розучую пісню по фразах за нотним текстом, звертаючи увагу на розмір та тональність з чотирма бемолями, а також на зустрічні знаки та паузи. Домагаюся грамотно-правильного співу з чіткою дикцією.

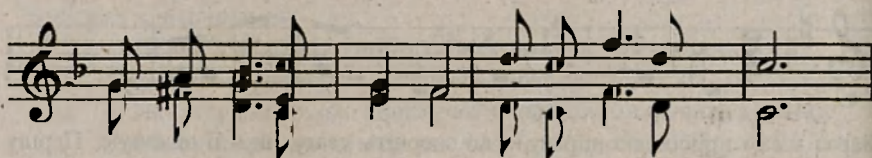
Благослови, мати

Веснянка

Широко, протяжно

Бла- го- сло- ви, ма- ти, вес- ну за- кли- ка- ти,

вес- ну за- кли- ка- ти, зи- му про- во- джа-(ти).

2. Зиму проваджати,
Весну закликати,
Зимочку в візочку,
Літечко в човночку.

V. Слухання музики (продовження)

1. Бесіда на тему материнства.

Прекрасним зразком утілення цієї теми є вокальний твір австрійського композитора Франца Шуберта „Ave Maria” („*Радуйся Маріє*”). Це – привітання архангела Гавриїла Діві Марії, який сповістив їй, що вона народить сина Божого — Ісуса Христа. А у живописі одним із найкращих творів, в якому втілено образ материнства, вважається картина Санті Рафаеля „Сікстинська мадонна”.

2. Розгляд репродукції картини Санті Рафаеля „Сікстинська мадонна” з одночасним слуханням Ф.Шуберта „Ave Maria”.

— У чому співзвучність цих творів?

3. Характеристика прослуханого твору.

— Які почуття сповнювали вас, коли ви сприймали ці твори?

— Якими фарбами скористався С. Рафаель?

— Які музично-виражальні засоби використав Ф.Шуберт?

(Відповіді учнів).

VI. Підсумок уроку.

Урок 28

- Тема уроку.** Знаки альтерації, бекар, сольфеджування вправи.
Робота над піснею Ю. Чічкова „Мама”.
Слухання музики. „Херувимська” А. Веделя.
- Мета уроку:** закріпити з учнями знаки альтерації на мелодичних вправах; розвивати музично-ритмічний слух та вокально-хорові навички; виховувати інтерес до мистецтва.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет А. Веделя.

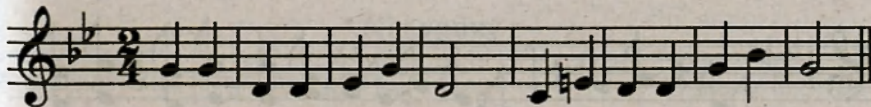
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування та закріплення вивченого.

1. Спів із закритим ротом на довгих звуках.
2. Спів вправи.

- Який розмір вправи?
- Що він означає?
- Назвіть ноти вправи і їхню тривалість.
- Які знаки при ключі?
- Яка дія бемоля?
- Зверніть увагу на знак, який зустрічався у нотному тексті пісні „Мама” — це бекар.

Бекар — це знак альтерації, що відмінняє дію попередніх знаків альтерації бемоля і дієза.

- Отже, мі...(бекар) потрібно інтонувати без бемоля, як чисте мі.
3. Сольфеджування вправи.

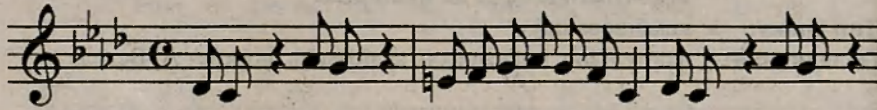
III. Роботу над піснею „Мама” Ю. Чічкова варто продовжити, розучивши на усіх куплетах. Пісню виконуємо задушевно, ніжно, з теплотою. Бажаючих опитую на оцінку.

Мама

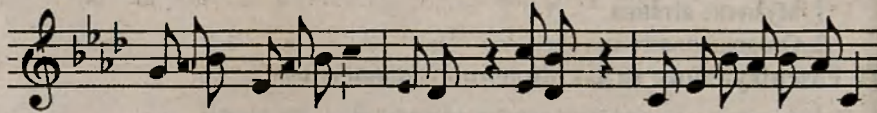
Слова М. Пляцковського

Музика Ю. Чічкова

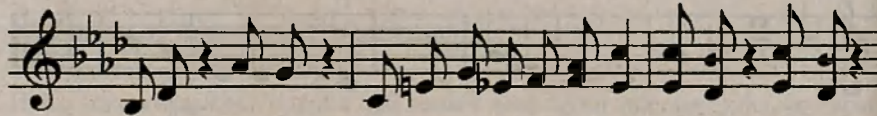
Ніжно, ласкаво

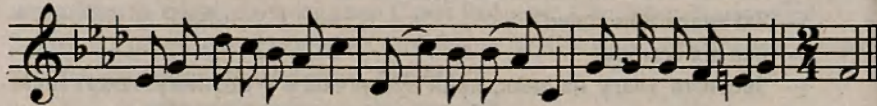
1. Ма-ма, ма-ма — в цьо-му сло-ві світ-ло дня, ма-ма, ма-ма —

сло-ва кра-що-го не-ма, ма-ма, ма-ма — хто рід-ні-ший, ніж во-на,

ма-ма, ма-ма — у о-чах і-ї вес-на, ма-ма ма-ма —

хто рід-ні-ший, ніж во-на, ма-ма, ма-ма — у о-чах і-ї вес-на.

IV. Слухання музики.

Сьогодні ми продовжимо слухати музику на духовну тематику. Упродовж віків духовну музику писали кращі представники музичної культури — Й. Бах, В. Моцарт, А. Бортнянський, К. Стеценко, А. Ведель. Зараз ви, діти, послу-

хаєте „Херувимську” українського композитора Артема Веделя та одночасно мирозглянемо репродукцію ікони Володимирської Божої Матері.

(Діти слухають твір та виражають свої думки).

Музика вражає щирістю, задушевністю, мелодійністю, що робить її співзвучною з іконою Володимирської Божої Матері. У співі ми чуємо тривогу і одночасно надію, смуток і радість.

V. Підсумок уроку.

Урок 29

Тема уроку:	Ритмічна вправа на поділ уваги. Розучування пісні „Писанки” В. Таловирі. Слухання музики. Варіації для флейти „Українські писанки”. Л. Дичко.
Мета уроку:	вчити дітей відтворювати ритмічні вправи на поділ уваги; розвивати почуття ритму та музичну пам'ять; виховувати інтерес до традицій та звичаїв українського народу.
Тип уроку:	комплексний.
Обладнання:	нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон, аудіозаписи, кошик з крашанками, писанками.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

Бесіда.

Ми почнемо з вами незвичайний урок музики. З приходом весни, яка дарує нам красу, приходять і свята. І це свято завітало до нас. А називається воно Великдень.

— Що є найголовнішим символом Великодня?

(Писанка).

Так, писанка, бо це є символом вічності життя, символ весни. Всі ви, діти, знаєте, що на Великдень, за звичаєм, люди готують писанки, крашанки.

— А чим писанка відрізняється від крашанки?

Крашанку розмальовують кольорами, а писанку розписують воском пишником. Але на писанках візерунки не прості, а особливі знаки-символи, де кожен з них щось означає. *(На столі стоїть кошик, у якому різні види писанок, а діти*

їх розглядають). Ось подивіться, що малюють і на що подібні ці малюнки: зірочка, сонечко, павучки. Чому сонце? Бо люди чекали весни, тепла. На інших візерунки квіточок, травички, дерев, вазонів, бо цвіт квіток — це символ краси і молодості. На рушниках також вишивають зображення птахів, тварин тощо.

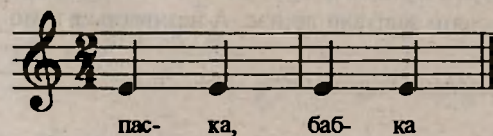
II. Ритмічна імпровізація.

— А тепер настав час нам розписати писанку. Нашим орнаментом будуть позначення тривалостей, знайомих слів та уривків пісень про писанки. (Малюю на дошці овал яйця). Наше завдання: записати слова-символи в ритмі, допомагаючи плесканням в долоні. Хто спробує?

— А тепер проплескаємо ритм і запишемо перший орнамент у писанці. (Учні плескають, а учитель записує даний ритм в „овал”).

— Ще проритмізуємо слова писанка, крашанка, паска, бабка. В результаті отримуємо розписану ритмом писанку.

— Уявімо розмальовану ритмом писанку таким чином: I ряд починає першим з остинато „Писанка” (плескання), інший ряд через 2 такти „Паска, бабка”, а III ряд „Я маю кошик на Великдень”.

— А чи можна розписати писанку мелодією?

— Так.

— Давайте слова писанки, крашанки прикрасимо нотами (*соль, мі, мі*), а бабка, паска (*до, до*).

(*Вивчаю кожне слово мелодійно і виконуємо триголосну вправу*).

Я ма- ю ко- шик на Ве- лик- день

IV. Розучування пісні В. Таловирі „Писанки” проводжу за нотним текстом, але спочатку здійснюю художній показ пісні.

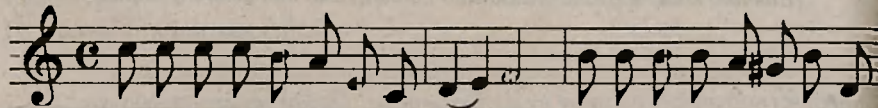
Далі настройка у тональності. Звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію.

Писанки

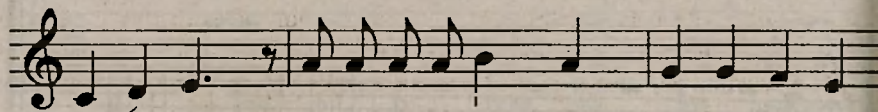
Слова С. Жупанина

Музика В. Таловирі

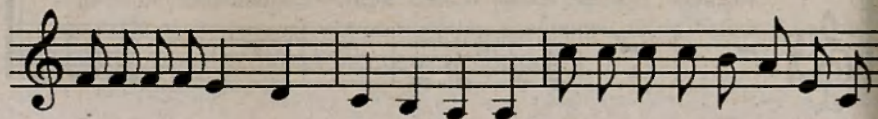
Помірно

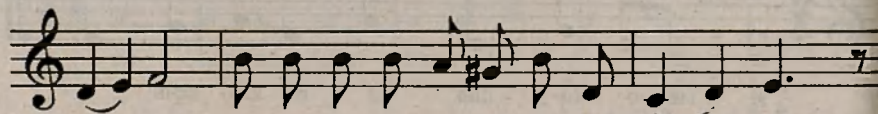
Ввечері ма-ту-ся нас ча-ру-є, пи-сан-ки свят-ко-ві нам ма-

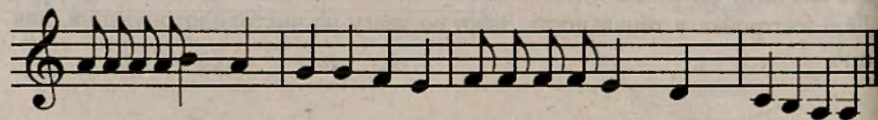
лю-є, віск чер-па-є пи-щи-ком із блюд-ця —

о-чі в ма-ми ла-гід-но смі-ють-ся. О-чі ма-ми сві-тять-ся у

лас-ці, кві-тонь-ки на пи-сан-ці зір-час-ті,

а на дру-гій — пів-ни-ки та бджо-ли, ми та-ких не ба-чи-ли ні-ко-ли.

2. А на третій писанці — зірниці,
Ще й під ними золоті жар-птиці.
На четвертій — олені та сарни,
А на п'ятій рушничок прегарний.
Ввечері матуся нас чарує,
Писанки на свято нам малює.
Дивиться і тішиться матуся:
Я у неї малювати вчуся.

V. Слухання музики.

— Сьогодні ми послухаємо, як сучасна українська композиторка змалювала засобами музичної виразності свої писанки у варіаціях для флейти „Українські писанки”. Кожна варіація передає неповторний візерунок писанок, а всі разом вони створюють єдине ціле — враження від споглядання різних великодніх писанок. Леся Дичко впевнена, що у формуванні духовного світу важливе місце займають народні звичаї і традиції, які прищеплюються нам із дитинства. Тож послухайте варіації, і, можливо, скажете, які малюнки бачила композиторка на кожній із писанок. А це вам підкаже музика. (*Слухання твору та характеристика прослуханого*).

VI. Підсумок уроку.

Урок 30

- Тема уроку:** Шістнадцяті ноти, ритмічна вправа.
Робота над піснею „Писанки”.
Слухання симфонічної сюїти „Море” К. Дебюсі.
- Мета уроку:** закріпити з учнями тривалості нот, зокрема шістнадцяті, на ритмічній вправі; розвивати ритмічний слух, музичну пам'ять, вокальні навички; виховувати інтерес до симфонічної музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет К. Дебюсі, репродукція картини К. Моне „Враження. Схід сонця”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

На перший погляд, рисунок ніби намальований недбало, хаотично, невиразні контури, все у тумані. Але якщо добре вдивитися у полотно, то точніше можна зрозуміти зображене.

— А тепер послухайте симфонічну сюїту „Море”, її I частину, яка має назву „На морі від зорі до зорі” французького композитора Клода Дебюссі. Слухаючи твір, зверніть увагу на такі моменти:

— Чи співзвучний він із побаченою картиною?

— Чим скористався композитор, зображуючи море?

— Якими музичними засобами ?

— Чи допомагає музика переживати враження від картини? (*Діти слухають і характеризують твір*).

2. Характеристика прослуханого.

3. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 31

Тема уроку:	Сольфеджування вправи. Розучування пісні „Квіточка і метелик”. Слухання музики. Прелюдія до дієз мінор. С. Рахманінова.
Мета уроку:	вчити дітей чисто інтонувати мелодію вправи; розвивати музично-ритмічний слух та вокально-хорові навички; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет С. Рахманінова.

Хід уроку

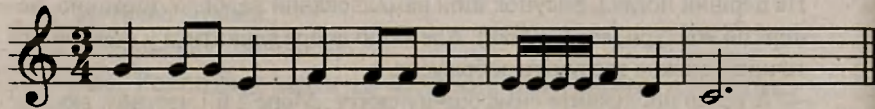
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. вправа на довгих звуках для розвитку ланцюгового дихання.
2. вправа на штрихи легато та стакато.

III. Сольфеджування вправи.

Характеристика вправи.

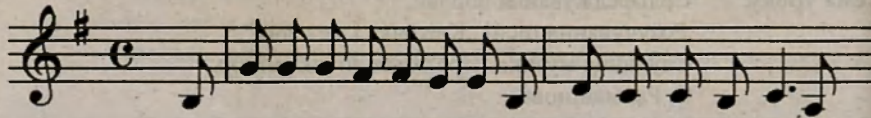
- Який розмір вправи?
- Назвіть тривалості нот.
- Що означає крапка біля ноти?
- Сольмізація вправи (*настройка*) та сольфеджування.

IV. Розучування пісні „Квіточка і метелик” варто розпочати

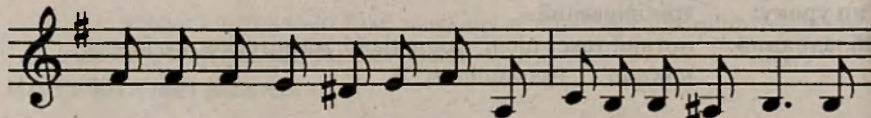
1. З художнього показу пісні, щоби діти зрозуміли основний зміст тексту пісні.

Квіточка і метелик

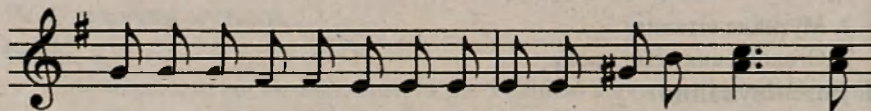
Весело, грайливо

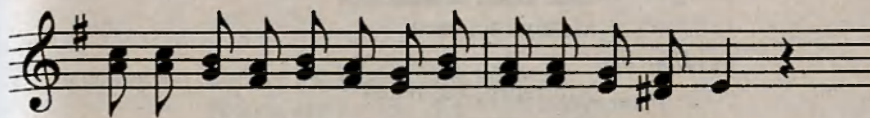
Ро-же-вий мій ме-те-ли-ку, ро-же-ві два кри-ла, лас-

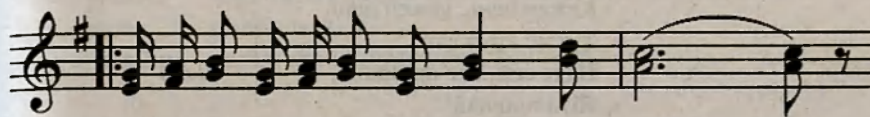
ка-вий мій, зрад-ли-вий мій, у нас лю-бов бу-ла. То-

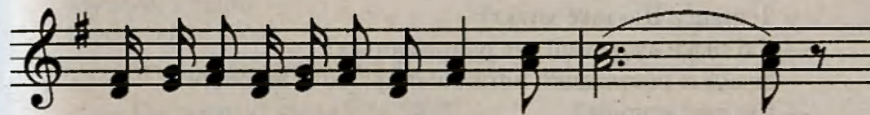
бі од-но-му ві-ри-ла, че-ка-ла раз у раз. Я-

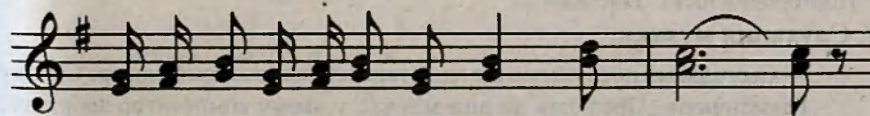
кий то був за- мрі-я- ний і не-пов-тор- ний час.

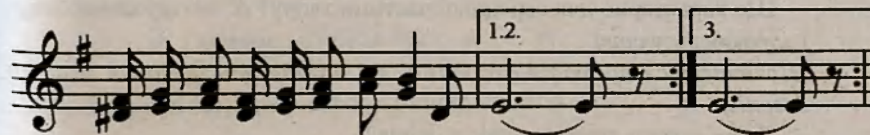
Хто те-пер, хто те-пер квіт- ка тво- я?

Чи тра-ва, чи ро-мен, тіль- ки не я

Ко-жен день, ко-жен день тут не круж- ляй.

На-че сон, все про-йшло, лі-то про- щай! // щай.

2. Рожевий мій метелику,
Літай собі, літай.
Ласкавий мій, зрадливий мій,
На мене не чекай.
Моя сльоза скотилася
Краплинкою роси,

Лиш казка залишилася
Мені на всі часи.

Приспів:

Хто тепер, хто тепер
Квітка твоя?
Чи трава, чи ромен,
Тільки не я.
Кожен день, кожен день
Тут не кружляй.
Наче сон, все пройшло,
Літо прощай!

Двічі

— Пісня автора не має, але її написала маленька дівчинка, прізвище якої не вказане.

— Гляньте на нотний текст пісні. Чим вона починається?

— З затакту. Що таке затакт?

— Які знаки альтерації тут зустрічаються?

— Знайдіть шістнадцяті ноти. Як потрібно їх виконати?

— Що таке реприза?

2. Розучую пісню по фразах за нотним текстом, спочатку сольфеджуючи.

Звертаю увагу дітей на чистоту інтонування, дикцію, правильне дихання.

3. Повторення пісні „Писанки”.

V. Слухання музики.

— Сьогодні ми послухаємо ще один твір російського композитора Сергія Рахманінова „Прелюдія до дієз мінор”, у якому композитор зобразив мужність людини, її почуття, боротьбу, протест і прагнення до щастя. Зараз ви послухаєте твір і скажете, чим він починається.

— Що характерно для середньої частини твору? (*Діти слухають твір і характеризують*).

(*Починається прелюдія акордами, які нагадують звучання великих дзвонів*).

— Де ви можете почути голос дзвонів?

(*У церквах, соборах*).

— Розгляньте фотоілюстрацію Володимирського Собору в Києві та уявіть мелодію його дзвонів. Кришталеве звучання різних за величиною дзвонів створює багатоголосу радісну музику для душі, що очищає від усього поганого.

2. Повторне слухання.

VI. Підсумковий урок.

Урок 32

- Тема уроку:** Восьма з крапкою, спів вправи.
Робота над піснею „Квіточка і метелик”
Слухання музики. Ю. Щуровський.
„Маленька українська симфонія”.
- Мета уроку:** закріпити з дітьми крапку біля різних тривалостей;
- Тип уроку:** комбінований
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, аудіозапис

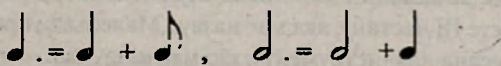
Хід уроку

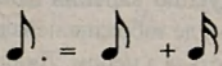
I. Організація класу

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Активізація опорних знань учнів.

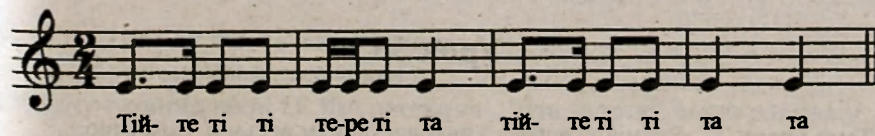
- Що робить крапка біля ноти?
- Який ще знак використовується для подовження тривалостей нот?
(Крапка, ліга).

— Якщо

А як буде тривати

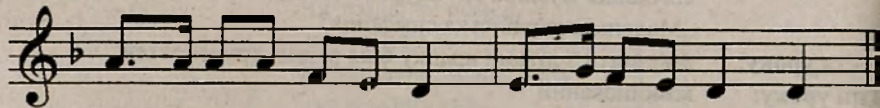
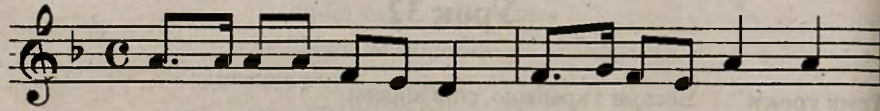
 будемо називати тій те

Проплескавши музичну вправу, назвати склади:

Тій- те ті ті те-ре ті та тій- те ті ті та та

- А тепер, рахуючи на 1 і 2 і.
- Просольфеджуєм вправу.

Роботу над піснею «Квіточка і метелик» варто продовжити, вивчаючи усі куплети. Працюючи над чистотою інтонування, спів без крику, лагідно, ніжно. Складаємо динамічний план виконання пісні. Бажаючих опитую біля дошки.

V. Слухання музики.

— Сьогодні, діти, ми послухаємо з вами „Закарпатську картину” українського композитора Юрія Щуровського.

— Який твір ми слухали уже цього композитора?

(„Після перегляду Куїнджі”).

— Як ви зрозуміли, що у творі ви почуєте своєрідний карпатський колорит. А якими музичними засобами виразності скористався композитор, то про це ви повинні мені після слухання твору розповісти. Сьогодні ви почуєте III частину, яка має назву „Маленька українська симфонія”, яка написана для інструменту, що має назву най.

А тепер погляньте на репродукцію картини „Верховина”, створеної художником Йосипом Бокшаєм, де зобразив пейзаж карпатського краю — мальовничі гори, які зливаються з небом. Дивлячись на картину, ми чуємо чисте свіже повітря, спокій. Але чи так само звучить музика Юрія Щуровського? Порівняйте цих два твори і скажіть:

— Чи доповнюють вони один одного?

— Що є в музиці таке, чого ми не можемо побачити на картині?

VI. Підсумок уроку.

Урок 33

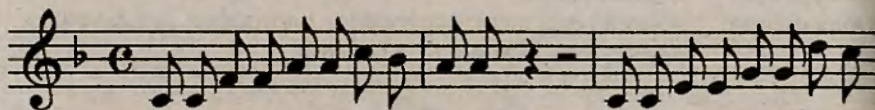
Тема уроку. Ритмічна вправа з використанням восьмої з крапкою.
Розучування пісні О. Янушкевича „Літо золоте”.
Слухання музики. Українська народна пісня „Їхав козак на війноньку”.

Літо золоте

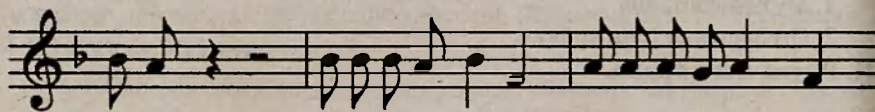
Слова М. Ясакової

Музика О. Янушкевич

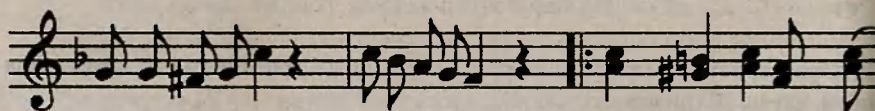
Жваво, легко

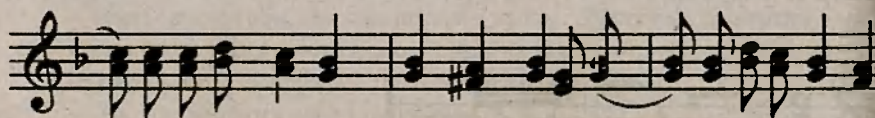
При-ле-ті-ло лі-то, як на кри-лах, при-нес-лонам лі-то дні шас-

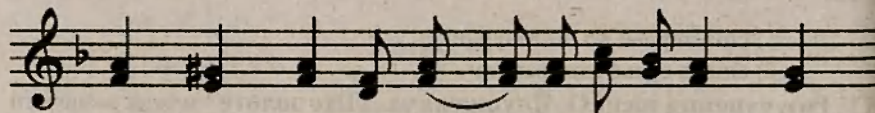
ли-ві. Лі-току-че-ря-ве, ла-гід-не, як ма-ма,

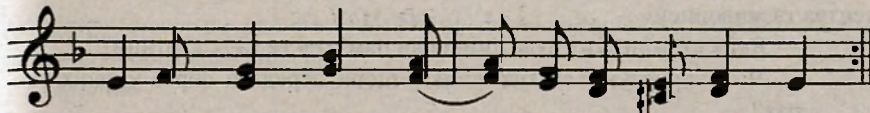
ось во-но я-ке — лі-то зо-ло-те. Я з то-бо-ю, лі-

то, по-жар-ту-ю, я з то-бо-ю, лі-то, по-тан-цю-ю,

я з то-бо-ю, лі-то, по-спі-ва-ю,

я те- бе ще з о- се- ні че- ка- ю.

2. Розсипає літо срібні роси,
Заплітає літо квіти в коси.
Пахощі суниці,
Грози і зірничі.
Ось воно яке —
Літо золоте.

3. Задрімало літо на покосах,
Засмарило сонцем ноги босі.
Скупане в любистку,
Скупане в любистку
Ось воно яке —
Літо золоте.

Приспів:

Я з тобою, літо, пожартую,
Я з тобою, літо, потанцюю,
Я з тобою, літо, поспіваю.
Я тебе ще з осені чекаю.

Діти, закінчується навчальний рік, наступає літо, ви підете на канікули відпочивати.

— Як ви будете відпочивати?

— Хто поїде до бабусі у село?

— Чи любите цю пору року? Чому?

2. Художній показ пісні.

Визначаємо лад, розмір, характер.

3. Розучую пісню по фразам за нотним текстом, сольфеджуючи, а потім підставляючи слова.

Звертаю увагу на приспів пісні, заліговані ноти однакової висоти, тобто ліга тут подовжує тривалість даної ноти, тим самим утворюючи синкопу.

V. Слухання музики продовжую бесідою на тему зв'язку музичного мистецтва та живопису.

— Яких українських художників ви пам'ятаєте та їх картини?

— Чим користуються художники, щоби передати образ у своїх творах?

Сьогодні ми познайомимося ще з одним твором українського художника Михайла Кривенка, який під враженнями від почутої української народної пісні „Іхав козак на війноньку” відтворив епізод прощання козака, який від'їжджає на війну, прощаючись з коханою дівчиною.

— Послухайте українську народну пісню „Іхав козак на війноньку” і скажіть, чи відповідає картина емоційному настроєві пісні.

— Чи може музика викликати у нас зорові образи?

2. Діти слухають музику і характеризують її.

— Який характер твору?

— Чи однаково вона звучить на всіх куплетах?

— Хто її виконує?

3. Повторне слухання пісні.

VI. Підсумок уроку.

Урок 34

Тема уроку. Повторення вивчених пісень.

Музична вікторина.

Мета уроку:

повторити та узагальнити тему

„Музика та інші види мистецтва”,

закріпити музично-теоретичні знання;

розвивати музичний слух, формувати

виконавську манеру співу;

виховувати інтерес до мистецтва.

Тип уроку:

узагальнюючий.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми.

II. Розспівування на знайомих розспівках та поспівках.

III. Тести для перевірки музично-теоретичних знань учнів.

(Учням роздаються карточки з тестами на кілька варіантів, де вони повинні позначити правильні відповіді).

I варіант.

1. Пауза — це
 - а) знак дихання;
 - б) знак повторення;
 - в) знак мовчання в музиці.
2. Звукоряд — це
 - а) 5 лінійок, де пишуться ноти;
 - б) послідовне розміщення звуків за висотою;
 - в) зупинка в музиці.
3. Темп — це
 - а) швидкість виконання музичного твору, тактів;
 - б) перерва у звучанні долей в такті музичного твору;
 - в) послідовне розміщення звуків.
4. Музична фраза — це
 - а) рівномірне чергування долей;
 - б) закінчена музична думка;
 - в) незакінчена музична думка.

II варіант

5. Такт — це
 - а) уривок музичного твору від однієї сильної доли до іншої;
 - б) послідовне розміщення звуків;
 - в) незакінчена музична думка.
6. Лад — це
 - а) перерва в музиці;
 - б) знак повторення;
 - в) зв'язок звуків між собою.
7. Тон — це
 - а) вид багатоголосся;
 - б) зв'язок звуків між собою;
 - в) більша відстань між сусідніми звуками.
8. Півтон — це
 - а) більша відстань між сусідніми звуками;
 - б) менша відстань між сусідніми звуками;
 - в) знак повторення.

9. Дієз — це

- а) знак, що вказує на підвищення висоти звуку;
- б) знак, що вказує на пониження висоти звуку;
- в) знак, що зменшує відстань між двома звуками.

10. Затакт — це

- а) стійкий звук ладу;
- б) неповний такт на початку пісні;
- в) знак альтерації.

III варіант

11. Знайдіть пару:

Жанр

- А. вокальний
- Б. хоровий
- В. музично-сценічний
- Г. оркестровий

Твори

- 1. хор, кантата
- 2. пісня, романс
- 3. симфонія, увертюра
- 4. опера, балет

Відповідь. А-2

Б-1

В-4

Г-3

12. Композитори:

Художники:

З названих прізвищ розкладіть у дві колонки:

- М. Лисенко, В. Барвінський, В. Моцарт, Т. Шевченко, М. Деревус,
- П. Чайковський, С. Рафаель, М. Божій.

13. Стійкі ступені — це

- а) I, II, III;
- б) I, III, V;
- в) I, IV, V.

14. Знак альтерації, який понижує ноту на півтону:

- а) дієз,
- б) бемоль,
- в) бекар.

15. Скрипковий ключ називають ключем:

- а) фа;
- б) соль;
- в) до.

III. Повторення вивчених пісень, які найбільше сподобалися.

IV. Музична вікторина.

(На дошці галерея репродукцій картин, які діти бачили впродовж вивчення тем, та портрети композиторів).

Завдання.

Послухати уривок твору, назвати його, автора музики і автора картини, яку можна поєднати з даним музичним твором.

1. Бородин. II Симфонія „Богатирська”, репродукція картини А. Васнецова „Богатирі”.
2. Ф. Шуберт „Ave Maria”
3. Рафаель. Картина „Сікстинська мадонна”.
3. Ю. Щуровський. „Маленька українська симфонія”
- Й. Бокшай. Картина „Верховина”.
4. „Їхав козак на війноньку”, укр. нар. пісня
- М. Кривенко. Картина „Їхав козак на війноньку”.

V. Підсумок уроку.

6 клас			
№ п/п	Тема та зміст уроку	К-сть го-дин	Дата
Тема 1. Музика як мова почуттів			
1.	Такт, затакт, сольфеджування вправи. Розучування пісні «Хлоп'ятка і дівчатка» А. Островського. Слухання музики. Українська народна пісня «Ой горе тій чайці» та «Вальс» Ж. Бреля.		
2.	Метр, розмір, ритмічна вправа. Робота над піснею «Хлоп'ятка і дівчатка» А.Островського. Слухання музики. П. Чайковський Симфонія №6.		
3.	Знаки альтерації, альтерація. Розучування української народної пісні «Вийшли в поле косарі». Слухання музики. Кос-Анатольський. «Незабутній вальс», Вальс мі мінор Ф. Шопена.		
4.	Ритмічна вправа в розмірі 3/4. Робота над піснею «Вийшли в поле косарі». Слухання музики. В. Барвінський. Прелюдія № 4 «Хорал».		
5.	Пауза. Використання у вправі. Розучування пісні «Колискова майбуття» В. Дроботенка. Слухання музики. Фуга соль мінор Й. Баха.		
6.	Ліга, фермата. Робота над піснею «Колискова майбуття». Слухання музики. Дж. Гершвін. Колискова з опери «Поргі і Бес».		

7.	Лади мажорний і мінорний, визначення на слух. Розучування пісні «Шкільна стежина» В. Мураделі. Слухання музики. Л. Бетховен. «Менует соль мажор» та прелюдія мі-мінор Й. С. Баха.		
8.	Ритмічне рондо, використання у вправі. Робота над піснею «Шкільна стежина». Слухання музики. Л. Бетховен. Симфонія № 5 (I ч.) Тематичне опитування.		
9.	Бемоль, сольфеджування вправи. Розучування пісні «Ой у лузі червона калина». Слухання музики. «Дума про трьох братів Самарських».		
10.	Чотиридольний розмір, тактування. Робота над піснею «Ой у лузі червона калина». Слухання музики. Г. Сковорода «Всякому городу нрав і права».		
11.	Ритмічний канон. Розучування пісні «Музика землі» А. Житкевича. Слухання музики. С. Рахманінов. Концерт № 2 (I ч.).		
12.	Сольфеджування вправи у розмірі 4/4. Робота над піснею «Музика землі». Слухання музики. «Праля» та «Щедрик» обробці М. Леонтовича.		
13.	Тридольний розмір 3/4, тактування. Розучування пісні «Зима» В. Островського. Слухання музики. Ф. Шопен. «Скерцо».		
14.	Динамічні відтінки. Робота над піснею «Зима». Слухання музики. Ф. Шопен. «Ноктюрн».		
15.	Ритмічна вправа з використанням шістнадцятих нот. Розучування колядки «Во Вифлеємі». Слухання музики. В. Барвінський. «Колядки та щедрівки».		
16.	Тематичне опитування.		

Тема 2. Я і музика.			
17.	Тональність, тоніка. Розучування пісні О. Жилінський «Веселкова пісня». Слухання музики. Українська народна пісня «За городом качки пливуть» в обробці М. Леонтовича.		
18.	Тональність ре мінор, спів вправи. Робота над піснею «Веселкова». Слухання музики. Й. С. Бах. «Скерцо.»		
19.	Тональність соль мажор, сольфеджування вправи. Розучування української народної пісні «Од Києва до Лубен». Слухання музики. Українська народна пісня «Ой під вишнею».		
20.	Діапазон, регістр. Робота над піснею «Од Києва до Лубен». Слухання музики. М. Римський-Корсаков. Арія Снігуроньки з опери «Снігуронька».		
21.	Ритмічна вправа у розмірі 3/4. Розучування пісні «Реве та стогне Дніпр Широкий» Д. Крижанівського. Слухання музики. М. Римський-Корсаков. Арія Діда Мороза та Весни з опери «Снігуронька».		
22.	Крапка біля нот і пауз. Робота над піснею «Реве та стогне Дніпр широкий». Слухання музики. В. А. Моцарт «Рондо» з «Маленької нічної серенади», «Лакримоза» з «Реквієму».		
23.	Перемінний лад, вправа. Розучування пісні «Веснянка» В. Філіпенка. Слухання музики. М. Вериківський. Симфонічна сюїта «Веснянка».		
24.	Змінний розмір. Робота над піснею «Веснянка». Слухання музики. Г. Свиридов. Сюїта № 6 «Час, уперед».		
25.	Сольфеджування вправи у розмірі 2/4. Розучування пісні І. Шамо. «Україно, любов моя». Слухання музики. І. Шамо «Веснянка».		

26.	Тематичне опитування.		
27.	Сольфеджування вправи у розмірі 6/8. Розучування пісні «Цвіт землі» О. Злотника. Слухання музики. К. Дебюссі. «Дитячий куточок».		
28.	Спів вправи з музичним супроводом. Робота над піснею «Цвіт землі». Слухання музики. В. Сільвестров. Цикл «Тихі пісні».		
29.	Восьма нота з крапкою. Розучування пісні «Моя земля» М. Мозгового. Слухання музики. К. Сен-Санс. Концерт № 2.		
30.	Інструменти симфонічного оркестру. Синкопа. Робота над піснею «Моя земля». Слухання музики. Й. Штраус. «Вальс».		
31.	Штрихи: легато, стакато. Застосування у вправі. Розучування укр. нар. пісні «Коломийки». Слухання музики. М. Колесса. «Українська сюїта».		
32.	Сольфеджування вправи у змінному розмірі. Робота над піснею «Коломийки». Слухання музики. Імпровізація на буковинські народні мелодії.		
33.	Одноіменні та паралельні тональності. Розучування пісні «Гей, шуми, великий луже». Слухання музики. Д. Бортнянський. Хоровий концерт №24		
34.	Ритмічні вправи. Повторення вивчених пісень. Музична вікторина.		
35.	Підсумковий урок.		

6 клас

Тема 1. Музика як мова почуттів.

- Тема уроку.** Такт, затакт, сольфеджування вправи.
Розучування пісні „Хлоп’ята і дівчата”
(музика А. Островського).
Слухання музики. Українська народна
пісня «Ой горе тій чайці» та «Вальс» Жака Бреля
- Мета уроку:** повторити та закріпити з дітьми поняття
«такт», «затакт» на вокальних вправах;
розвивати музично-ритмічний слух
та співацькі навички; виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон, аудіозапис.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.

Лю-бі хлоп-чи- ки й дів-чат-ка, зна-єм без-ліч ми пі-сень.

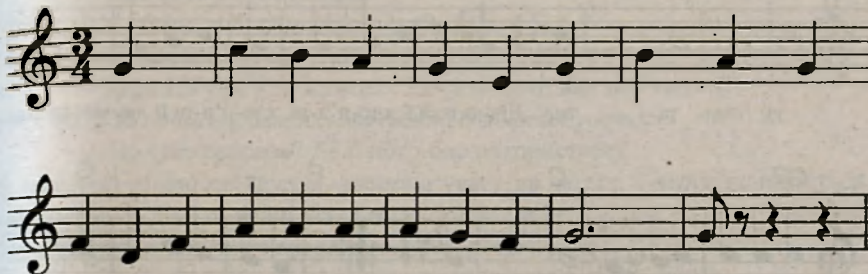
За- спі- ва- є- мо спо-чат- ку: «Доб- рий день!»

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів на заданій висоті різних голосних (*a, o, y, e*).
2. Вправа для активізації роботи артикуляційного апарату (*склади ма, мо, му, ра, ро, ру*).

III. Сольфеджування вправи.

1. Характеристика вправи.

— Що характерно для початку вправи?

(Початок із затакту).

— Що таке затакт? Які знайомі вам пісні починаються із затакту?

— Який розмір вправи?

— Хто пригадає схему тридольного розміру?

2. Сольмізація вправи (настройка).

3. Сольфеджування із тактуванням.

IV. Розучування пісні „Хлоп’ятка і дівчатка” російського композитора Аркадія Островського починаю із художнього показу.

Хлоп’ята і дівчатка

Слова І. Діка (Переклад Н. Забіли)

Музика А. Островського

В темпі вальсу

Am Dm G7

Ро-вес-ни-ці й ро-вес-ни-ки, дів-чат-ка і хло-

C Dm Am H7

п’я-та. Губ-том спі-вають чв-лес-но нам. Губ-том книж-

E7 Am G7 C G7

ки чи- та- ти. Дів-чат-ка й хло-п'я-та, хло-п'я-та й дів-чат-ка: так

G7 C F C

ра-діс-но в кла-сі у нас! Ми друж-но всі ра-зом вчи-мо-

F G7 C

ся і бу-дем дру-жи-ти весь час! Ми // час!

Двінок нас кличе весело,
Сусіди ми по партах —
Ровесниці й ровесники,
Хлоп'ята і дівчатка.

Приспів:

Дівчатка й хлоп'ятка,
Хлоп'ята й дівчатка:
Так радісно в класі у нас!
Ми дружно всі разом вчимося
І будемо дружити весь час!

Ровесниці й ровесники,
Хлоп'ята і дівчатка,
Ми дружимо, і приспів цей
Нехай звучить спочатку!

Приспів

Після прослуханого твору роблю характеристику нотного тексту пісні.

— Чим починається пісня?

— У якому ладі написана пісня?

— Яким розміром?

— Зверніть увагу на приспів. Чи знайомий вам цей мотив?

(Так, це була наша вправа, яку ми щойно сольфеджували).

— Що таке реприза? Де її потрібно використати?

2. Розучую пісню по фразах, звертаю увагу на затакт, з якого починається кожна фраза. Діти повинні чітко вступати на „ауфтакт“, слідкую за чистотою інтонування, дикцією та витриманням на довгих нотах.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Діти, з жанрами українських народних пісень ви вже знайомі і можете їх назвати. Ви також знаєте, що джерелом музики є саме життя. Люди працювали, веселилися, святкували, і всюди їх супроводжувала пісня. Музика може змінювати настрій, виховувати доброту, наполегливість. Все залежить від людини, як вона сприймає почуту музику. Сьогодні ви послухаєте два музичні твори: українську народну пісню „Ой горе тій чайці” та „Вальс” Жака Бреля, відомого французького співака. Слухаючи твори, скажіть, як впливає характер цих творів на настрій людини і чому ці твори по-різному впливають на нас?

2. Характеристика прослуханого.

— Як розповідає народна пісня про нещасливе кохання і що символізує собою чайка?

— Яку роль відіграв у створенні музичного образу інструментальний супровід?

В пісні Жака Бреля, яка виконується французькою мовою, йдеться про чудовий танець – вальс. Він і старовинний, і сучасний, його можна танцювати усім. Починається твір звучанням в естрадному оркестрі, що імітує шарманку, початкового мотиву старовинного вальсу. А далі з невгамовною життєвою енергією набирає повного оберту, «танцюють всі і весь Париж».

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 2

Тема уроку:	Метр, розмір, ритмічна вправа. Робота над піснею „Хлоп'ята й дівчатка” А. Островського. Слухання музики. П. Чайковський. Симфонія № 6.
Мета уроку:	навчити дітей правильно відтворювати ритмічний рисунок у певному розмірі; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до класичної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет П. Чайковського.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.
3. Повторення правил співу.

II. Розспівування.

1. Спів поспівки для дикції.
2. Вправи для дихання (*спів на довгих нотах*).

III. Активізація опорних знань учнів.

Діти, ви знаєте, що кожен музичний твір має певний ритм. Ця ритмічність визначається метром, що записується на нотному стані розміром.

Метр — це рівномірна послідовність сильних і слабких долей в такті.

Згадайте, як називаються долі у дводольному та тридольному розмірах.

— Що таке розмір, що він означає?

Розмір — це числа характеристика метра, що вказує на кількість долей у такті.

Порівняйте ритм вправи:

— У якому розмірі написана пісня А. Островського „Хлоп’ята й дівчатка”?

IV. Робота над піснею.

Звертаю увагу дітей на спів без напруження, легкий, веселий. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

Бесіда про духовний світ людини та про те, як його може відображати музика. Музика випрямляє душу людини так, як гімнастика випрямляє її тіло. Музика має сильний вплив на людину, сповнює серце радістю, ніжністю, сумом, мужністю.

Яскравим прикладом такого впливу музики на стан людини є Шоста симфонія П. Чайковського, яка стала вершиною його творчості. В ній перед слухачем проходить все життя людини – від перших радощів і тривоги до кінця. Закінчується симфонія незвично: музика звучить спокійно, скорботно, без будь-якої помпезності. Але у самому кінці виникає світла тема – життя прекрасне у всіх випадках.

Послухайте I частину симфонії, яка має назву „Патетична”, і доповніть мою розповідь своїми міркуваннями про твір. *(Діти слухають і дають відповіді на питання)*

- Що таке симфонія?
- Яка сила музики?
- Чи здатна музика укріплювати силу людини, віру в її успіх?

VII. Підсумок уроку.

Урок 3

Тема уроку. Альтерація, знаки альтерації, спів вправи.
Розучування української народної пісні

„Вийшли в поле косарі”.

Слухання музики. А. Кос-Анатольський.

„Незабутній вальс” та «Вальс мі мінор» Ф. Шопена.

Мета уроку: закріпити з дітьми музично-теоретичні знання на різних видах вправ; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до танцювальної музики.

Тип уроку: комбінований.

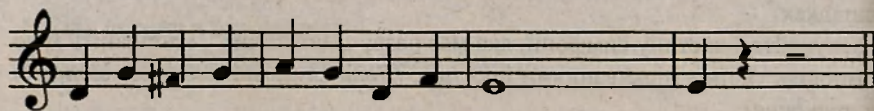
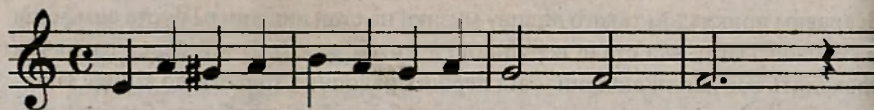
Обладнання: таблиця, нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, портрети композиторів А. Кос-Анатольського і Ф. Шопена.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Зверніть, діти, увагу на вправу, яка написана на дошці.

— Що ви тут побачили?

(При ключі немає ніяких знаків).

— А як називаються ті знаки, які стоять біля нот усередині нотного тексту?

(Зустрічні знаки).

— Які ви бачите зустрічні знаки у тексті?

(Дієзи).

— Що таке дієз, бемоль?

(Вони понижують або підвищують звуки на півтону).

— Така зміна висоти звуків в музиці називається альтерація. Давайте просольфеджуємо цю вправу. (*Діти сольфеджують*).

— Чи впізнали ви уривок з пісні?

(*Так, це пісня „Голубий вагон” В. Шайнського, яку ви вивчали у 5 класі*).

Крім зустрічних знаків, є ключові, які стоять біля скрипкового ключа. Ось погляньте на нотний текст пісні „Вийшли в поле косарі”, яку ми будемо сьогодні розучувати.

— Які знаки знаходяться біля ключа?

(*Три дієзи*).

— Чим починається пісня?

(*Затактом*).

— Що таке затакт? Як його потрібно виконувати?

IV. Розучування пісні.

1. Художній показ пісні з метою визначення дітьми ладу, характеру виконання та жанру української народної пісні.

2. Характеристика прослуханої пісні „Вийшли в поле косарі”.

Це жартівлива жнивварська українська пісня. В ній розповідається про важку працю косарів. Адже їм треба ще до зорі встати і вже з першою зіркою косити жито, поки роса не впаде. І хоча спочивали вже по обіді, але ввечері йшли додому, весело співаючи, тому пісня за характером весела, радісна.

3. Розучування пісню по фразах, за нотним текстом. Звертаю увагу на заліговані ноти, на які припадає лише один склад.

Вийшли в поле косарі

Українська народна пісня

Пожевавлено

А E7 А

Ви-йшли в по- ле ко- са- рі, ко- сить ран- ком

на зо- рі... Гей, ну- те, ко- са- рі,

C#7 F#m

бо не ра-но по-ча-ли, хоч не ра-но по-ча-ли, так ба-га-то у-тя-ли.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Всі ви, діти, з початкових класів виконували музично-ритмічні рухи. Під них ви імітували гру на інструментах, інсценізували текст пісні або показували ритмічними рухами різні за характером мелодії. Так і виникли танці, які і сьогодні є проявом емоцій та настрою людини. У кожного народу є свій національний танець.

Сьогодні ми познайомимось з австрійським танцем-вальсом, який став популярним у всій Європі. Для нього характерні мелодійність, наспівність та плавність мелодії. Чудові зразки вальсу створили Ф. Шуберт, Ф. Шопен, Й. Штраус. Багато українських композиторів у своїй творчості звертались до танцювального жанру. Так, у вокальній творчості Анатолія Кос-Анатольського набув популярності „Незабутній вальс”, написаний на вірші поета Анатолія Пашка. Але ми ще послухаємо і вальс польського композитора Ф. Шопена, у творчості якого вальси займали велике місце. Їх у нього — 17. Серед них ніжні, поетичні, мрійливі, меланхолічні, блискучі. Але це не є музика суто танцювального. Це чудові концертні п'єси, що викликають роздуми, переживання.

2. Діти слухають вальси і дають відповіді на запитання.

3. Характеристика прослуханого.

- Для чого призначені ці вальси?
- Які характерні риси цих музичних творів двох народів?
- Який вплив має на вас ця музика?
- Що можна сказати про метро-ритм вальсів?

(Повторне слухання).

VI. Підсумок уроку.

Урок 4

- Тема уроку.** Ритмічна вправа у розмірі 2/4.
Робота над піснею „Вийшли в поле косарі”.
Слухання музики. В. Барвінський.
Прелюдія № 4 „Хорал”.
- Мета уроку:** закріплювати з учнями поняття „розмір”, „метр” та вчити відтворювати ритмічні вправи у дводольному розмірі; розвивати музично-ритмічний слух, вокальні навички; іхувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, музичний центр, аудіозапис, портрет В. Барвінського.

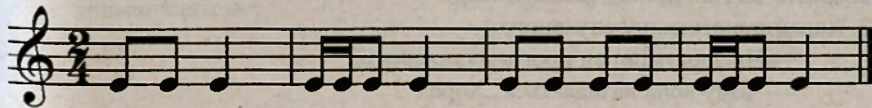
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

На дошці ритмічна вправа.

1. Характеристика вправи.

- Який розмір вправи?
- Які тривалості нот зустрічаються?
- Скільки тактів?
- Що стоїть в кінці вправи?
- Що таке реприза?

2. Проплескайте вправу у ритмі, рахуючи 1 і 2і.

3. Бажаючих опитую на оцінку.

III. Робота над піснею.

Розспівування:

- 1) Спів із закритим ротом.
- 2) Спів довгих нот на складах ма, мо, мі, да, до, ді, де, ду.

3) Вправа на вироблення дикції.

*Ой, Микито, Микито, вигнав воли на жито,
А сам пішов до хати вареники вплітати.*

Роботу над піснею продовжую, опрацьовуючи текст усіх куплетів. Звертаю увагу на дикцію, дихання, динаміку, веселий характер виконання.

IV. Слухання музики.

1. Розповідь про Василя Барвінського. Це український композитор, з творчістю якого ви знайомились у 5-му класі, слухаючи „Квартет”. Це один із численних українських митців, які були знані в США, Європі, Японії, але довго замовчувались у себе на батьківщині через несправедливі репресії або життя в еміграції. Він походив із славного старовинного роду Барвінських, що дав Україні відомих вчених, драматургів, журналістів та інших діячів. Його батько Олександр був громадським діячем, вченим, а мати Євгенія – здібною піаністкою у м. Тернополі, яка і відкрила талант Соломії Крушельницької, в майбутньому всесвітньовідомої співачки. Василь Барвінський народився у Тернополі, але коли його батько став послом до австрійського сейму, то сім'я переїхала у Львів, де талант хлопчика оцінив український композитор М. Лисенко, який на той час туди приїхав. В. Барвінський став композитором у молодому віці, пишучи справді зрілі і художньо довершені фортепіанні твори, а також солоспіви. Сьогодні ми послухаємо Прелюдію № 4, яка дістала програмну назву „Хорал”. Увесь цикл побудовано за принципом контрастного зіставлення різнохарактерних п'єс, але домінуючою емоцією у цьому циклі залишається лірика. Тож послухайте твір та визначте кількість частин. (*Діти слухають твір*).

2. Характеристика прослуханого.

- Чи зрозуміли ви програму прелюдії?
- Чому вона називається „Хорал”?
- Які почуття у вас викликає цей твір?
- Чи можна через цю музику відчуті і зрозуміти духовний світ композитора?
- Чим завершується прелюдія?

3. Повторне слухання твору.

VI. Підсумок уроку.

Урок 5

Тема уроку. Пауза та її використання у вправі. Розучування пісні „Колискова майбуття” В. Дроботенка.

Мета уроку: Слухання музики. «Фуга соль-мінор» Й. Баха.
закріпити з дітьми тривалості пауз на основі мелодичної
вправи; розвивати вокально-хорові навички
та метро-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, портрет Й. Баха.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

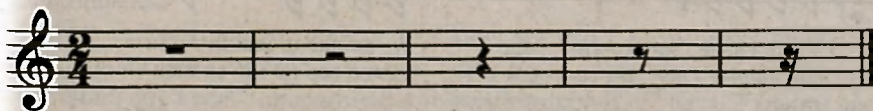
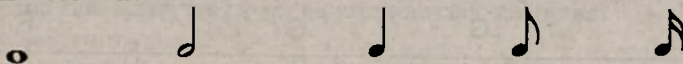
- 1) Спів мажорного звукоряду від до, ре, тонічних тризвуків.
- 2) Спів вправи на ланцюгове дихання (*довгі ноти на складах ля, льо, лю*).

III. Активізація опорних знань учнів.

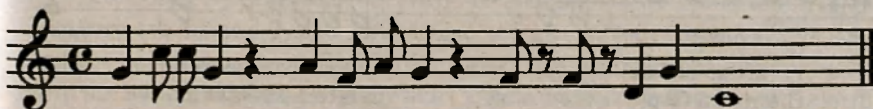
Паузи слід повторити на основі вправ, тоді учням вони швидше запам'ятовуються.

— Діти, у музичних творах, піснях, які ми вивчаємо часто зустрічаються паузи.
Що таке пауза?

Пауза – це перерва у звучанні мелодії. Їх тривалості відповідають тривалостям нот.

— А тепер подивіться на вправу і назвіть тривалості використаних пауз.

- Який розмір вправи?
- Поділіть вправу на такти.

- Згадайте схему тактування розміру 4/4.
- Сольмізація та сольфеджування вправи.
- Опитування на оцінку.

IV. Розучування пісні.

1. Художній показ, перед яким дається проблемне завдання: дати назву пісні та визначити характер мелодії.

Колискова майбуття

Слова і музика В. Дроботенко

Стримано

Am Dm E7 Am

За-чер-пну я у до-ло-ні криш-та-ле-во-ї во-ди.
Бі-лі хма-ри, мов віт-ри-ла кли-чуть в зо-ря-ний по-літ.

Am Dm F E7

По тра-ві про-йду бо-со-ніж, за-ли-шу сво-ї слі-ди.
Ви-рос-тай-те, ру-ки-кри-ла, і не-сіть в не-зна-ний світ.

Dm G G7 F

Сві-жий ві-тер за-ко-ли-ше у ко-лис-ці май-бут-тя
Лиш на-ді-я не зга-са-є, що по-вер-не-мо-ся знов --

Dm E7 E7 *Приспів*

і ні-ко-ли не за-ли-пить у-про-довж мо-го жит-тя. Візь-
В жит-ті о-бе-рі-га-є ві-ра й бать-ків-ська лю-бов.

му з со-бо-ю пс-ню по-ля, що ма-ти вчи-ла з ран-ніх літ і
на зо-рі шу-ка-ти до-лю пі-ду за мрі-я-ми у світ. Візь-
мі-ду за мрі-я-ми у світ.

2. Характеристика прослуханої пісні.

3. Розучування пісні по фразах, за нотним текстом. Сольфеджуючи, звертаю увагу на ритм пісні (*шістнадцяті ноти, восьма з крапкою, четвертна з крапкою*).

— Яку назву можемо дати цьому твору?

(Цю пісню написав В. Добротенко і назвав „Коліскова майбуття”).

— Що таке майбуття і яким ви уявляєте своє майбутнє?

— Чого вчить пісня?

V. Слухання музики.

1. Розповідь.

Метою сьогоднішнього прослуховування музики є визначення впливу на людину музики, написаної у давні часи. Вона розкривається на прикладі Органної фуги соль мінор німецького композитора Й. С. Баха. З висоти двох з половиною століть музика Баха постає перед нами як величний фундамент, на якому базується вся подальша, включно із сьогочасною, музична творчість. Й. С. Бах походив із багатодітної сім'ї і на собі він відчув принизливість ласейського становища музиканта. Майже все життя Баху довелося служити в церкві — органістом. Улюбленим інструментом композитора був орган, для якого він написав багато творів, у яких виражене його прагнення звеличити і облагородити людину. Одним із таких творів є Органна фуга соль мінор, яку ви зараз послухаете і підготуєте відповідь на запитання:

- Чи можна назвати музику Баха сучасною?
 - Як впливає на вас органна музика?
 - Що ви знаєте про цей інструмент?
2. Слухання музичного твору.
3. Характеристика прослуханого.
- У фузі всі голоси рівноправні, тому й відсутній поділ на головний голос і супровід.
- Фуза* – це твір поліфонічної форми, побудований на багаторазовому проведенні у всіх голосах однієї або кількох тем.
- У Фузі соль мінор „розмова” чотирьох голосів спокійна, вдумлива, злагоджена.
4. Послухайте твір ще раз і згадайте все, що я вам розповіла.
- VI. Підсумок уроку.**

Урок 6

- Тема уроку.** Ліга, фермата. Робота над піснею „Колискова майбуття”.
Слухання музики. Дж. Гершвін.
Колискова з опери „Поргі і Бес”.
- Мета уроку:** дати дітям поняття про фермату та лігу, закріпити це на нотному тексті та сольфеджуванні вправи;
розвивати у дітей почуття ритму та ладо-тональний слух;
виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозаписи, фортепіано.

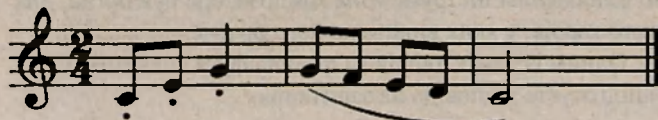
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Спів вправи по півтону вверх.

III. Активізація опорних знань та пояснення нового матеріалу.

— Чим характерна вправа, яку ми виконували?

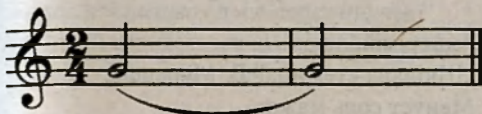
(Тим, що I частина виконується на стакато, а II — легато).

— Чим характерний штрих легато і як його позначають?

(Лігою).

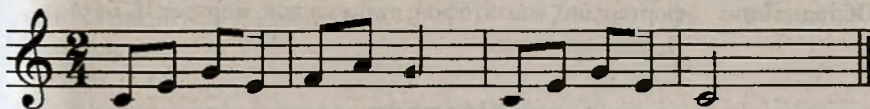
— Але ліга ще може служити для подовження тривалості нот однієї висоти.

Наприклад:

Фермата — це знак, який дозволяє виконавцю довільно подовжити тривалість звука, ставиться над нотою.

Просольфеджуємо таку вправу.

IV. Робота над піснею „Колискова майбуття” (продовження).

Опрацювання II куплету.

Виконуємо пісню легко, чітко вимовляючи слова.

V. Слухання музики (продовження).

1. Бесіда про колискову пісню.

— Що характерно для колискової пісні?

— Який характер мелодії у колисковій?

— Які слова найбільше звучать у колисковій пісні?

Це найперша мелодія вашого життя. Її мелодія світла, спокійна. Тут передаються почуття любові матері до своєї дитини. А ці почуття створюються завдяки спокійному ритмові. Сьогодні, діти, ви послухаете колискову із опери „Поргі і Бес” американського композитора Джорджа Гершвіна. Ця опера є вершиною творчості композитора, у ній зображено реалістичне життя негритянської бідноти. „Коліскову” виконує негритянка англійською мовою, але ви зрозумієте зміст пісні по мелодії.

2. Слухання „Коліскової”.

3. Характеристика прослуханого.

- З яким почуттям виконувалася ця колискова?
- Що характерно для інтонацій співу негритьянки?
- Чи зрозуміло, що це колискова, якщо пісня звучить англійською мовою?

V. Підсумок уроку.

Урок 7

Тема уроку:	Лади мажорний та мінорний. Розучування пісні „Шкільна стежина” В. Мураделі. Слухання музики. Менует соль мажор Л. ван Бетховена .Прелюдія мі мінор Й. С. Баха.
Мета уроку:	закріпити з учнями види ладів, навчити розрізняти їх на слух; розвивати ладо-тональний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до класичної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	фортепіано, магнітофон, аудіо записи, портрет Й. Баха та Л. ван Бетховена.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Діти, я вам заграю два музичних уривки, а ви скажете, чим вони подібні та чим різняться. (*Награю уривки музичних творів у різних ладах*).

- Чим різняться ці твори?
(*Так, вони написані у різних ладах*).
- Що таке лад?

Лад — це постійний взаємозв'язок звуків музичного твору за висотою, що групуються навколо одного звука — *тоніки*.

Ви знаєте два лади – це мажорний і мінорний. Давайте виконаємо дві гами (*до мажор і ля мінор*).

— Де знаходиться півтон у мажорі?

(Між 3 – 4, 7 – 8 ступенями).

— А у мінорі?

(Між 2 – 3, 5 – 6 ступенями).

(Діти співають дві гами та їх тонічний тризвук).

III. Зараз я вам виконаю уривок із нової пісні, а ви визначте її лад.

(наспівую пісню «Ой лопнув обруч»)

— Що ви помітили?

(Вона написана у двох ладах: заспів звучить у мажорі, а приспів — у мінорі.

Такий лад називається перемінний).

Ця пісня називається „Шкільна стежина” композитора Вано Мураделі.

2. Художній показ пісні.

Шкільна стежина

Слова М. Лисянського

Музика В. Мураделі

Український текст Б. Олійника

Пожвавлено

Че- рез луг, де рос-те ма- те- рин- ка, там де
тра-ви ряс-ні, за- пах- ні, в'єть- ся з шко-ли зна- йо- ма сте-
жин-ка, ко- жен день я кро-ку- ю по- ній. Сте-

жин- ко, пер-ша ти мо-я, ле- ти відшко- ли до по-
 ро- га, про- йди всі го- ри і мо- ря і
 влий-ся в со- няч-ну до- ро- гу. Сте- жин- ко, сте-
 жин- ко, сте- жин- ко ти мо- я шкіль-на, сте-
 жин- ко, сте- жин- ко, сте- жин- ко, ти мо- я шкіль-
 на, Сте- // на!

Em Am H7
 Em H7 Em Am Em
 Am H7 Em E7
 Am D7 G
 Am Em Am H7
 Em

1. 2.

Друже мій і по класу, й по парті,
Не одну зустрічать нас весну.
Цілий світ перед нами на карті,
Ми відкрисем свою цілину.

Приспів:

Стежинко перша ти моя,
Лети від школи до порога,
Пройди всі гори і моря
І влийся в сонячну дорогу.

Стежинко, стежинко,
Стежинко ти моя шкільна,
Стежинко, стежинко,
Стежинко ти моя шкільна.

Дівчі

Як настане прощальна година,
Ми залишимо сонячний клас,
І по цій незабутній стежині
Піде наше дитинство від нас.

Приспів

3. Розучую пісню по фразах, за нотним текстом, звертаю увагу на шістнадцяті ноти, пунктирний ритм та затакт.

— З чого починається мелодія пісні?

— Що таке затакт?

При співі працюю над правильним формуванням звуку, дикцією, чистотою інтонування.

IV. Слухання музики.

Сьогодні, діти, ми з вами послухаємо два твори. За своєю побудовою музика поділяється на два типи – поліфонію та гомофонію.

Поліфонія — це багатоголосся, при якому, як ви вже знаєте, всі голоси самостійні і рівноправні у музичному творі. А музика, в якій головна мелодія виконується в одному голосі, а супровід — в інших, називається гомофонією. Послухайте твори німецьких композиторів: Менует соль мажор Л. ван Бетховена (*Менует — це плавний граціозний старовинний французький танець, написаний в тридольному розмірі. Колись його танцювали з низькими поклонами і присіданнями у салонах вельмож. Ці характерні риси менуету дуже образно*

передає музика Л. ван Бетховена) та Прелюдію мі мінор Й. Баха і скажіть, який із цих творів має поліфонічний виклад, а який – гомофонний?

2. Діти слухають твори і визначають тип викладу музичного твору.

3. Отже, менует соль мажор Л. ван Бетховена — це тип музики, в якому головна мелодія виконується в одному голосі, а супровід в інших, він є гомофонним. А Прелюдія Й. Баха є поліфонічною, тому що, як ви знаєте, музиці Баха здебільшого притаманна поліфонія.

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 8

Тема уроку. Ритмічне рондо, використання у вправі.
Робота над піснею „Шкільна стежина”.
Слухання музики. Л. ван Бетховен. Симфонія № 5.
Тематичне опитування.

Мета уроку: дати дітям поняття „рондо”,
використати у ритмічній вправі;
розвивати вокально-хорові навички
та музично-ритмічний слух;
виховувати інтерес до класичної музики.

Тип уроку: підсумковий.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, портрет Л. ван Бетховена,
фортепіано.

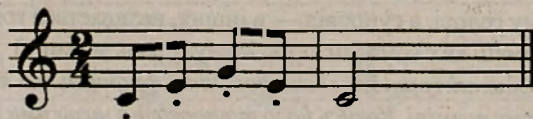
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

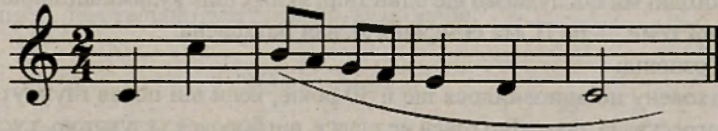
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

1.

2.

3. Спів вправ на дикцію.

III. Пояснення нового матеріалу.

Діти, на минулому уроці ми слухали „Менует” Л. ван Бетховена. Це плавний, граціозний французький танець. Ми говорили, що він є одноголосим твором, але ми не звернули увагу, що він написаний у формі рондо. Що таке рондо? Саме це слово значає коло, тобто тут головна тема повторюється кілька разів і чергується. Ось послухайте і зверніть увагу.

(Діти слухають Менует).

Після слухання учні визначають, що в цій темі три частини, і записують її буквене позначення: АБА.

Отже, головна тема (*награю*) повторюється кілька разів і чергується з проміжними епізодами, які є контрастними щодо головної теми. Тепер визначимося, що ж таке рондо.

Рондо — це музична форма, що утворилась при багаторазовому повторенні головної теми, яка чергується з різними за змістом проміжними частинами (*епізодами*).

(Діти повторно слухають „Менует”).

IV. Повторення вивчених пісень.

На уроці ми повторимо з вами всі вивчені пісні, а саме „Хлоп'ятка і дівчатка” А. Островського, українську народну пісню „Вийшли в поле косарі”, „Коліскова майбуття” В. Дроботенка, та попрацюємо над піснею В. Мураделі „Шкільна стежина”. *(При опрацюванні пісні звертаю увагу дітей на жвавий характер музики, тому її слід співати легко і весело).* Бажаючих опитую на оцінку. При оцінюванні даю додаткові запитання:

1. Яку музику називають симфонічною?
2. Що таке fuga?
3. Чим відрізняється fuga від прелюдії?
4. Пригадайте форму рондо.
5. Для чого служить ліга та фермата?
6. Що таке такт і затакт?
7. Які ви знаєте знаки альтерації?

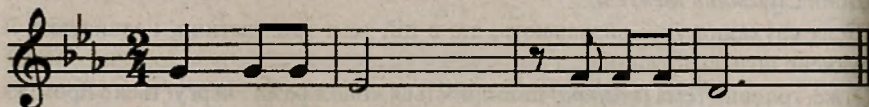
V. Слухання музики.

Сьогодні ми послухаємо ще один твір, який стане кульмінаційною вершиною даної теми — це П'ята симфонія Л. ван Бетховена.

1. Розповідь.

Бетховену не виповнилося ще й 30 років, коли він почав глухнути. Хвороба прогресувала, проте Бетховен не здався, він боровся з глухотою, з усіма іншими незгодами і писав музику. Він житиме, щоб розповісти людям про страждання та його подолання. Так мужність, любов до людей допомогли Бетховену створити музику, яка стала безсмертною, яка з кожним новим поколінням дедалі глибше входить у життя багатьох людей. Девіз П'ятої симфонії такий: „Через боротьбу — до перемоги”.

Послухайте, діти, уважно I частину і зверніть увагу на вступ, який складається з чотирьох звуків. „Так доля стукає у двері”, — сказав Бетховен. Це символ зусиль людини у подоланні ударів долі.

2. Діти слухають твір і характеризують.

3. Відповіді на запитання:

- Які почуття передав композитор у своєму творі?
- Які у вас виникли почуття під час слухання музики?
- Які особливості оркестрового звучання?
- Як звучать тут побічні партії, чи контрастні вони до головної?

(Тема побічної партії контрастна до головної, мажорна і більш наспівна, а кінець експозиції звучить як утвердження героїчного образу).

VI. Підсумок уроку.

Урок 9

Тема уроку.	Знаки альтерації. Бемоль. Розучування пісні „Ой у лузі червона калина», музика Г. Труха.
Мета уроку:	Слухання музики. „Дума про трьох братів Самарських». закріпити з дітьми визначати знаки альтерації та вчити сольфеджувати вправи з їх використанням; розвивати музичну пам'ять і спостережливість; виховувати у дітей естетичні смаки.
Тип уроку:	комбінований.

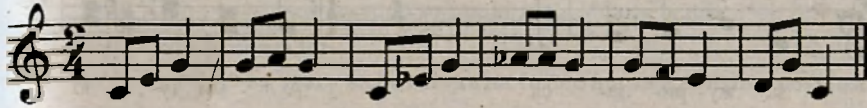
Обладнання: фортепіано, магнітофон, аудіозапис.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

1. Характеристика вправи: розмір, тривалості нот.
2. Визначення знаків альтерації, дієз, бемоль.
3. Знак бемоль є устрічним чи ключовим? Яка різниця між ними?
4. Чим починається вправа? (Тонічним тривуком).
5. Сольмізація вправи. Настройка.
6. Сольфеджування з тактуванням.

III. Розучування пісні „Ой у лузі червона калина”.

1. Бесіда.

Ця пісня виникла в період зародження січового стрілецького руху, згодом набула широкого розголосу і стала народною. Січові стрільці, для яких вона стала своєрідним гімном, разом з іншими піснями понесли її дорогами визвольної війни.

Слова до пісні написав Степан Чернецький, який народився у 1891р. в с. Шманьківці Чортківського району. Вся пісня пройнята бойовим духом. В уяві українців червона калина була і є символом рідного краю і дівочої краси.

2. Художній показ пісні.

Ой у лузі червона калина

Слова С. Чернецького

Музика Г. Труха

Стримано, урочисто

Ой у лузі черво-на ка-ли-на по-хи-ли-ла-

Gm A7 Dm

ся Чо-гось на-ша слав-на Ук-ра-ї-на

Gm A Dm C F

за-жу-ри-ла-ся. А ми ту-ю

A7

чер-во-ну ка-ли-ну пі-дій-ме-мо, а ми на-шу
слав-ну Ук-ра-ї-ну гей, гей,

Dm A7

а ми на-шу слав-ну Ук-ра-ї-ну

Dm A Dm C A7 Dm

гей, гей, роз-ве-се-ли-мо! //се-ли-мо!

Гей у полі ярої пшенички золотистий лан,
 Розпочали стрільці січові з ворогами тан!
 А ми тую ярую пшеничку ізберемо,
 А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!

Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
Та й прославить на всю Україну січових стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!

3. Характеристика прослуханої пісні.

4. Робота над нотним текстом пісні.

— У якому розмірі написана пісня?

— Який знак альтерації при ключі?

— Чи є інші знаки альтерації? (*Зустрічаються дієз, бекар*).

— Що таке реприза?

— Чи звернули ви увагу на розмір та на те, що він змінюється протягом твору?

— Як такий розмір називається?

(*Змінний*).

— Що робить крапка біля ноти?

4. Розучування пісні по фразах, сольфеджування важких місць. Звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію, дихання.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Розучуючи пісню, діти, ви зрозуміли, що це історична пісня, бо у ній зображено події історичного минулого, а саме боротьбу січових стрільців за волю України.

Ми далі продовжуємо цю тему і послухаємо „Думу про трьох братів Самарських”. Ви знаєте, що думи дійшли до нашого часу завдяки кобзарям, які їх склали і виконували. Завдяки кобзарському мистецтву і мистецтву слова ми дізнаємось про визвольну боротьбу українського народу, його побут, героїзм, вчинки окремих людей. Відомі зразки кобзарського мистецтва: „Запорізький марш”, думи „Проводи козака”, „Козак Голота”, „Втеча братів з Азова”, „Про Марусю Богуславку” та інші. Думи відрізняються від пісень манерою виконання, великими розмірами, наявністю інструментального супроводу. Це своєрідний імпровізаційно-речитативний епічний твір для голосу у супроводі бандури.

2. Прослуховування „Думи про трьох братів Самарських” і переказ основного змісту тексту. Чим прославилися ці брати?

3. Характеристика прослуханого твору. (*Діти висловлюють свої думки*).

4. Повторне слухання твору.

VI. Підсумок уроку.

Урок 10

Тема уроку:	Чотиридольний розмір, тактування. Робота над піснею „Ой у лузі червона калина”. Слухання музики. Г. Сковорода. „Всякому городу прав і праве”.
Мета уроку:	вчити дітей сольфеджувати вправи у чотиридольному розмірі, дати поняття про кант; розвивати музично-ритмічний слух та музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	баян, магнітофон, аудіозапис, портрет Г. Сковороди.

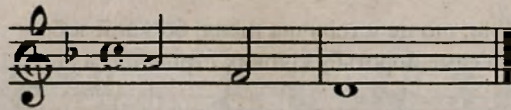
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

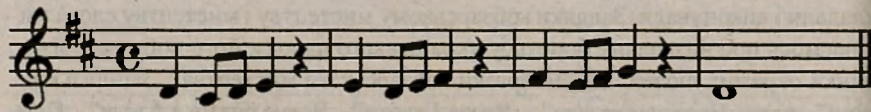
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

- 1) Спів вправи для протяжного співу.

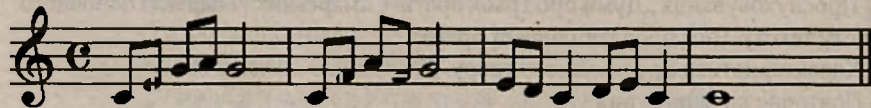

- 2) Вправа на розвиток легкості і рухливості голосу.

III. Сольфеджування вправи у розмірі 4/4.

- Що ви, діти, бачите на дощці?
(Мелодичну вправу у розмірі 4/4).
- Що означає розмір 4/4?

- Як називаються долі: I сильна, II слабка, III відносно сильна, IV слабка.

— Назвіть ноти та їхні тривалості.

— Сольмізація та сольфеджування з тактуванням.

IV. Роботу над піснею „Ой у лузі червона калина”.

Робота продовжується на всіх куплетах. Слідкую за співом — стриманим, з чіткою дикцією. Мелодія пісні широка, вольова, рішуча.

V. Слухання музики.

Бесіда.

У розвитку вокальної музики XVIII ст. значне місце посідає видатний український поет, філософ і музикант Григорій Савич Сковорода. Він вважав музику одним із засобів звернення до народу. В його збірнику „Сад божественних пісень” збереглися основні тексти пісень та кантів, серед яких значну групу становлять алегоричні та сатиричні пісні.

Пісні П. Сковороди за його життя не друкувалися. Їх співали мандрівні бандуристи та простий люд по всій Україні. Мелодії пісень Сковороди свідчать, що він дав нове спрямування побутовій пісні та створив нові зразки філософської лірики. У своїх піснях він засуджував несправедливий соціальний лад. Це відомий сатиричний кант „Всякому городу нрав і права”, що був гострою сатирою на представників влади і панівної верхівки.

2. Слухання канту.

Кант — це вид старовинної триголосної куплетної пісні без інструментального супроводу.

3. Характеристика прослуханого.

— Які види мистецтва поєднуються у пісні?

— Які жанри вокальної музики ви знаєте?

VI. Підсумок уроку.

Урок 11

Тема уроку. Ритмічний канон. Розучування пісні „Музика землі”

А. Житкевича. Слухання музики. С. Рахманінов.

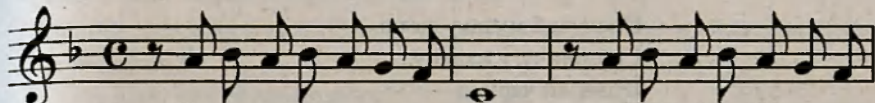
Концерт № 2 (1 ч.).

Мета уроку: вчити дітей відтворювати ритмічний канон та орієнтуватись у нотному записі канону; розвивати вокально-хорові навички

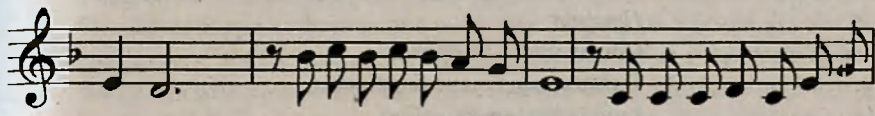
Музика землі

Слова і музика А. Житкевича

Пожвавлено

По-слу-хай му-зи- ку зем- лі: в ній за-пах трав і сон-ця

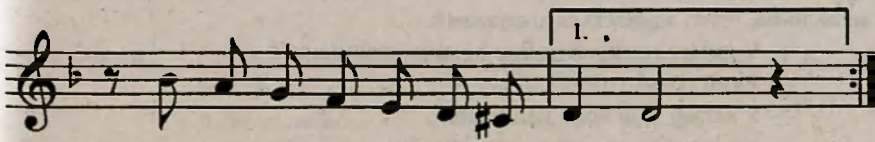
лас- ка, у си-нім не-бі жу-рав- лі, а на до-ли- нах див-на

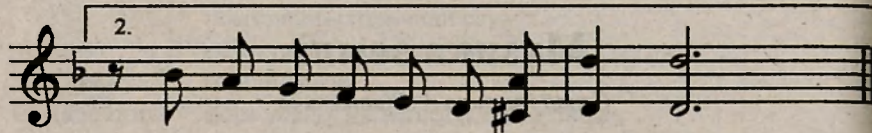
каз-ка. Спі-ва- є чисте дже-ре- ло, нав-ко-ло вквіт-ча-не бар-

він- ком і піс-ня лю-дям на доб- ро

лу- на- є ра-діс-но і дзвін- ко. //

лу- на- є ра- дс- но і дзвін- ко.

Послухай музику землі
І таємничу, і жадану,
Її акорди чарівні —
То звуки дивного органу.

Приспів:

Співає чисте джерело,
Навколо вквітчане барвінком,
І пісня людям на добро
Лунає радісно і дзвінко.

Послухай музику землі,
Пізнай навколишню природу.
В ній ніжність наших матерів,
В ній сила нашого народу.

Приспів.

1. Художній показ пісні „Музика землі” А. Житкевича.

2. Бесіда.

Діти, ви послушали нову пісню, яку будемо сьогодні вивчати. Як ви думаєте, чому автор дав їй таку назву? А тому, що коли прислухатися добре, то можна всюди почути голоси природи: спів пташок, дзюрчання річок та струмків. А коли дивитися в чисте голубе, безхмарне небо, то теж хочеться співати, коли бачиш таку красу. А вся ця краса — то наша Україна. Музика пісні наспівна, мелодійна, чітко зливається зі словами.

— У якому темпі потрібно виконувати пісню?

— Який розмір пісні?

— У якому ладі вона написана?

— На який звук закінчується? (Діти визначають тоніку та тональність).

3. Розспівування.

1) спів мінорного звукоряду від ре;

- 2) спів тонічного тризвуку;
- 3) спів за „рухомим” нотним станом.
4. Розучую пісню за нотним текстом по фразах, визначаючи рух мелодії кожної фрази; об'єдную фрази у куплет, приспів.

IV. Слухання музики варто розпочати

1. З бесіди, оскільки з творчістю С. Рахманінова діти вже знайомились (*показую портрет*).

— Діти, чий це композитор?

— Так, це Сергій Рахманінов, російський композитор. Половину життя він прожив за кордоном, але свою батьківщину любив до кінця життя. Він навчався гри на фортепіано у Миколи Зверєва, де Рахманінов пройшов строгу школу, але зате став великим піаністом і композитором. До найпопулярніших фортепіанних творів Рахманінова відноситься Концерт № 2 для фортепіано з оркестром (*Концерт – це жанр великого музичного твору віртуозного характеру для соліста з оркестром*), який має велику силу впливу на слухача. Це геніальна поема про батьківщину, в якій мелодичне багатство музики вражає своєю невичерпною і щедрою красою. Концерт складається із чотирьох частин, та найбільш значною за змістом є перша, яку ви зараз послухаете.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Якими засобами виразності композитор передав образ батьківщини?

— Що ви можете сказати про мелодію та її розвиток до кінця I ч.?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 12

- Тема уроку.** Сольфеджування вправи у розмірі 4/4.
Робота над піснею „Музика землі”
А. Житкевича.
Слухання музики. „Пряля” та „Щедрик”
в обробці М. Леонтовича.
- Мета уроку:** закріплювати навички сольфеджування
вправ у різних розмірах;

розвивати ладо-тональний слух
та співацькі навички;
виховувати у дітей вміння розуміти
інтонаційно-образну мову музичних
творів, любов до рідного краю.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон,
аудіозапис, портрет М. Леонтовича.

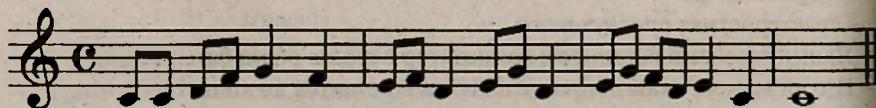
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
 2. Оголошення теми уроку.
- #### II. Розспівування та сольфеджування вправи.

1. Розспівування слід розпочати із співу на довгих нотах мажорного звуко-ряду.
2. Спів на стакато і легато.
3. Поспівка „Щедрик”.

Щоб правильно просольфеджувати вправу, потрібно розглянути її нотний запис.

- Назвіть ноти та їх тривалість.
- Який розмір вправи і що він означає?
- Як називаються долі чотиридольного розміру?
- Сольмізація та сольфеджування вправи.

III. Роботу над піснею продовжую, вивчаючи на всіх куплетах. Звертаю увагу на чистоту інтонування, правильний вступ на восьму ноту.

За характером пісня задушевна, лірична, отож, її потрібно співати легко, з почуттям любові до рідного краю.

IV. Слухання музики.

1. Розповідь.

Серед трагічних талантів України, життя яких обірвалось передчасно і болісно, згадується ім'я Миколи Дмитровича Леонтовича. Його творчість зосереджена навколо такого жанру, як обробки народних пісень, проте його „простенькі” обробки пісень здобули славу в усьому світі. Він прославив їх і підніс до рівня найвищого професійного мистецтва і обрядову пісню „Щедрик”, і побутову пісню про тяжку жіночу долю – „Пряля”, яку ви послухаєте, та десятки інших. Чому він є трагічним талантом? Тому що життя композитора обірвалось раптово і трагічно. Коли Микола Дмитрович гостював у батька – священника в селі Морківка, то на нічліг ввечері попросився переночувати якийсь незнайомий. А вночі підступно застрелив композитора і утік.

2. Слухання творів та їх характеристика.

Послухайте цих два твори і визначте інтонаційно – образну мову цих творів. Зверніть увагу, як у „Щедрику” дуже простий мотив із чотирьох нот набирає розвитку у багатоголосий виклад. Мотив цей повторюється у кожному куплеті, але у кожному композитор додає якусь нову барву, цікавий акцент. Спочатку заспіває один голос – сопрано, потім коло співаків розширюється. Нарешті пісня виконується в повному звучанні всіх голосів.

Контрастним до цього твору є обробка народної пісні „Пряля”. У ній розповідається про гірку долю молодої жінки, яка потрапила у чужу непривітну сім'ю за невістку. Зморена непосильною працею, вона виливає своє горе у журливій пісні.

— Як змінюється динаміка та хорова насиченість у різних куплетах пісні. (*Діти слухають твори та висловлюють свої міркування*).

3. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 13

Тема уроку.	Тридольний розмір $\frac{3}{4}$, тактування. Розучування пісні „Зима” В. Островського. Слухання музики. Ф. Шопен. „Скерцо”.
Мета уроку:	поглиблювати знання учнів з музичної грамоти та вчити сольфеджувати вправи у тридольному розмірі, формувати вокальні навички; розвивати музично-ритмічний слух, музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис,
портрет Ф. Шопена.

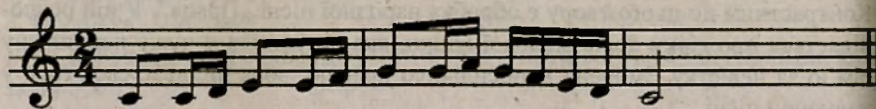
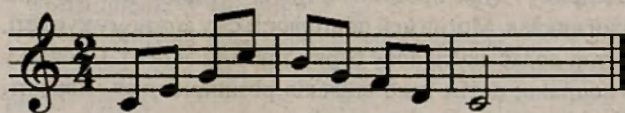
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

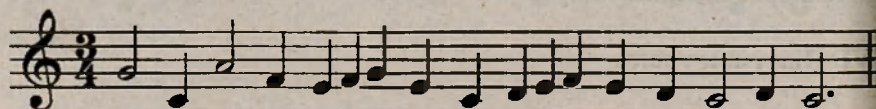
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Спів по півтону вверх.

III. Сольфеджування вправи.

1. Характеристика вправи.
 - Який розмір вправи?
 - Що він означає?
 - Як називаються долі у тридольному розмірі?
 - Поставте тактові риси так, щоб у такті було по 3 четвертних.
 - Запишіть вправу в зошит.
2. Сольмізація.
3. Сольфеджування вправи з наголошуванням I долі.

IV. Розучування пісні.

Зима

Слова і музика В. Островського

Пожвавлено

Fm Bm C7
Знов при-йшла до нас зи-мя, бі-лу шуб-ку о-дяг-
Fm Bm Fm G7
ла. Ліс і го-ри вкри-ла сні-гом, всі до-ро-ги
C7 Bm6 Fm
за-ме-ла. Зли-ть-ся в по-лі хур-то-ви-на, за-мі-
C7 Fm Bm
та-є слід во-на, на-си-па-є
Fm G7
ку-чу-гу-ри бі-ля на-шо-го вік-

C7 G7 C7 Fm

на. Злить-ся // На- шо- го вік- на.

На подвір'ї, мов жива,
 Вийшла баба снігова,
 В сніжки грається малеча —
 Веселиться дівора.
 Сніг іскриться і сріблиться —
 Біло-біло стало враз.
 І мороз рум'янить лица —
 Це зима вітає нас.

Двічі

Прилетіли снгурі,
 Раді діти у дворі,
 Мчать із гірки на санчатах
 І дорослі, і малі.
 Лине пісня понад світом —
 Новий рік іде в наш дім.
 Будем раді вас вітати
 З Новим роком, щастя всім.

Двічі

1. Перш ніж приступити до вивчення з дітьми нової пісні „Зима”, проведжу з ними бесіду.

- Діти, яку пору року ви найбільше любите і чому?
- Хто любить зиму?
- Як ви зустрічаєте Новий рік?

2. А зараз послухайте пісню Володимира Островського „Зима”, яку вивчимо на уроці.

Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханої пісні.

4. Розумування пісні за нотним текстом, важкі місця сольфеджуючи. Звертаю увагу на заліговані суміжні ноти, які потрібно співати як одну, та на зустрічні знаки альтерації. Пісня написана у розмірі $\frac{3}{4}$. тому звучить у темпі вальсу.

V. Слухання музики.

Бесіда.

Сьогодні, діти, ми послухаємо невелику інструментальну п'єсу „Скерцо” Фридеріка Шопена.

— Що ви знаєте про цього композитора?

— Чий це композитор? Які його твори ви вже слухали?

Фридерік Шопен народився недалеко від Варшави у сім'ї вчителя. Це геніальний польський композитор, гордість і слава польського народу. Він виріс в оточенні музики, оскільки його батьки грали на різних інструментах. У 7 років він грав Баха, Моцарта, Гайдна і їздив із концертами у Відень. Шопен писав музику винятково для фортепіано. Його називають „поетом фортепіано”. Основні жанри його творчості – вальси, мазурки, полонези, балади, ноктюрни. „Скерцо”, яке ви сьогодні послухаєте, означає „жарт”. У п'єсі присутні комічні та жартівливі відтінки гумору.

— Якими засобами скористався композитор, передаючи гумор?

2. Діти слухають твір і характеризують.

Жартівливі переключки мотивів, перехід з одного регістру в інший. Все це виконується в швидкому темпі. Скерцо — це не тільки жарт, а й вільна гра у вільному просторі. Ця форма була новою для композитора. Це самостійний, сповнений емоційної сили твір, який розкриває всю природу генія.

3. Повторне слухання твору.

VI. Підсумок уроку.

Урок 14

Тема уроку:	Динамічні відтінки, визначення на слух. Робота над піснею „Зима”. Слухання музики. Ф. Шопен. Ноктюрн.
Мета уроку:	поглибити знання учнів з музичної грамоти шляхом виконання мелодичних вправ; розвивати музично-ритмічний слух та вокальні навички; виховувати у дітей інтерес до музики, висловлювати свої враження.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, портрет композитора.

Хід уроку

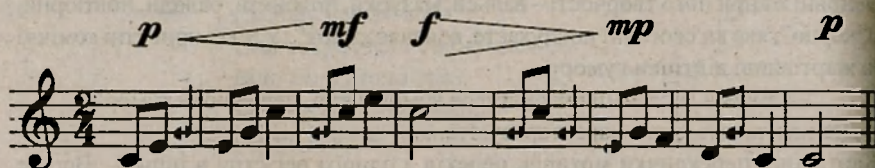
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

- 1) Спів на заданій висоті різних голосних (*a, o, e, u, y*);
- 2) Вправа для активізації роботи артикуляційного апарату на складах *ра, ре, рі, ро, ру, бра, бре, брі, бро, бру*.

III. Сольфеджування вправи з використанням різних динамічних відтінків.

- Розгляньте, діти, знаки, які написані над вправою і назвіть їх.
- Що вони означають?
- Які ще відтінки сили звучання ви знаєте?
- Що таке динамічні відтінки?
- Просольмізуємо вправу, тактуючи. Чим характерний звуковий склад вправи?
- А тепер просольфеджуємо з певними динамічними відтінками, які написані у вправі. (*Настройка, діти сольфеджують вправу, бажаючи опитую на оцінку*).

IV. Роботу над піснею „Зима” В. Островського продовжую, вивчаючи на всіх куплетах. Звертаю увагу на темп виконання, а також дикцію. Плавно, ніжно, наспівно.

V. Слухання музики.

1. Бесіда (*показую портрет Ф.Шопена*):
 - Кого ви бачите на портреті?
 - Чий це композитор? (*Польський*).
 - Назвіть основні жанри його творчості. (*Мазурки, вальси, полонези, ноктюрни*.)
 - Який твір ми слухали минулого уроку? (*„Скерцо”, що в перекладі означає жарт*).
 - Сьогодні ви послухаете ще один твір.

- Які ноти по тривалості тут зустрічаються?
- Скільки тактів?
- На скільки рахується 4 шістнадцятих?
- Проплескаємо спочатку четвертий такт.
- А тепер проплескаємо цілу вправу, рахуючи на 1 і 2і. (*Діти виконують вправу*).

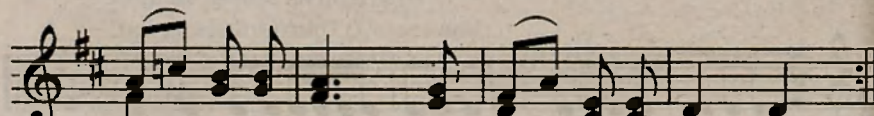
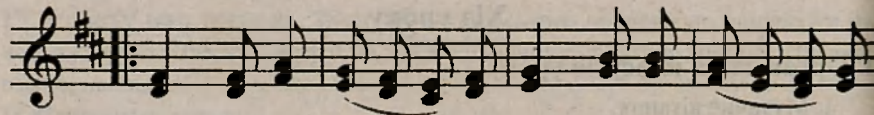
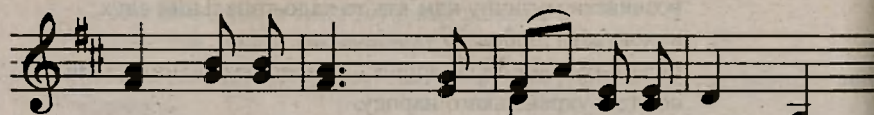
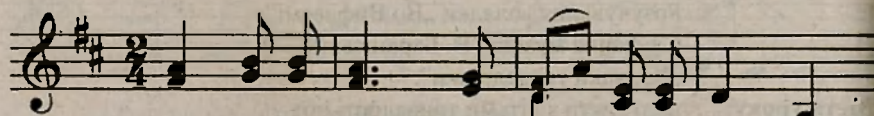
2. Бажаючих опитую на оцінку.

III. Розучування колядки „Во Вифлеємі”.

Во Вифлеємі

Коляда

Співає

Вже херувими славу співають,
Ангельські хори Пана вигають,
Пастир убогий несе, що може,
Щоб обдарити Дитятко Боже.

А ясна зоря світу голосить:
«Месія радість, щастя приносить!
До Вифлеєму спішіть всі нині,
Бога вітайте в бідній Дитині!»

За світлом зірки, десь аж зі сходу,
Йдуть три владики княжого роду,
Золото, дари, кадило, миро
Враз з серцем чистим несуть в офіру.

Марія-мати сина леліє,
Йосип старенький пелени гріє.
А цар всесвітній в холоді й болі
Благословить нас на ліпшу долю.

Ісусе милий, ми не багаті,
Золота й дарів не можемо дати.
Но дар цінніший несе від мира,
Це — віра серця, це любов шири.

Глянь оком щирим, Божий ти сину,
На нашу землю, на Україну.
Зішли їй з неба дар превеликий,
Щоб Ти славила во вічні віки.

1. Бесіда.

— Діти, до якого жанру ми відносимо колядки та щедрівки? Так, це календарні пісні. Календарні пісні були в давнину складовою частиною святкових обрядів. Сюжети цих пісень досить різноманітні, але неодмінно пов'язані з працею та життям селян. Це побажання успіхів в новому році, щастя і здоров'я.

— Що ви знаєте про колядки? *(Діти дають свої відповіді).*

Сьогодні ми вивчимо з вами ще одну колядку „Во Вифлеємі”.

В коляді „Во Вифлеємі” возвеличується народження Ісуса Христа у Вифлеємі, в той день, у який він народився.

2. Художній показ пісні.

— Послухайте і визначте кількість фраз та їх подібність.

3. Розспівування та розучування пісні.

При розучуванні звертаю увагу на чистоту відтворення мелодії і на виразність кожної фрази, а також на темп і динамічні відтінки.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

З творчістю українського композитора Василя Барвінського ви вже знайомі: сонати, прелюдії, солоспиви, збірка обробок українських народних пісень для голосу і фортепіано, а також цикл фортепіанних творів на теми народних пісень. Серед них є цикл зі словесним текстом „Колядки та щедрівки”, який ви зараз послухаєте.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Який характер музики?

— Чому цей твір має таку назву?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 16

Тема уроку. Повторення вивченого матеріалу.

Музична вікторина.

Мета уроку: повторити та закріпити набуті знання по даній темі; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до традицій, звичаїв українського народу.

Тип уроку: підсумковий.

Обладнання: фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрети композиторів.

Хід уроку

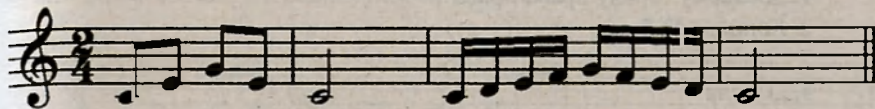
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

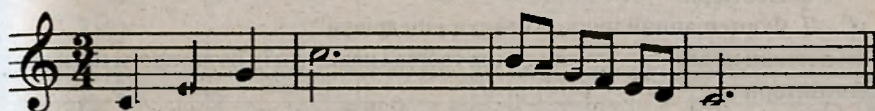
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1.

2.

2.

III. Триголоса ритмічна вправа.

- Який розмір вправи?
- Як називаються долі у чотиридольному розмірі?
- Які тривалості нот тут зустрічаються?
- Проплескайте I лінійку, а потім II і III.

Далі діти виконують триголосу вправу:

- I голос плескають в долоні;
- II голос вибивання на бубні;
- III голос — трикутник.

Бажаючих опитую на оцінку.

IV. Повторення вивчених пісень.

Діти, ми вивчили з вами ряд пісень, які сьогодні повторимо.

1. „Ой у лузі червона калина”.
2. „Музика землі” А. Житкевича.
3. „Зима” В. Островського.
4. Колядка „Во Вифлеємі”.

Спочатку пісню повторюємо хором, а потім бажаючі виконують її біля дошки, де і відповідають на додаткові запитання:

1. Які знаки альтерації знаєте?
2. Які динамічні відтінки застосовують в музиці?
3. Які ще є засоби музичної виразності?
4. Чим відрізняється 3 – дольний розмір від 4-дольного?

V. Музичну вікторину використовують для того, щоби закріпити знання учнів про творчість композиторів.

На дошці портрети композиторів: С. Рахманінова, М. Леонтовича, Ф. Шопена, В. Барвінського та записи назв творів, які діти слухали за певний період.

1. „Всякому городу прав і права”;
2. Концерт № 2.
3. „Щедрик”.
4. „Пряля”.
5. „Скерцо”.
6. Ноктюрн.
7. Фортепіанний цикл „Колядки і щедрівки”.

Діти повинні послухати уривки даних творів і написати їх назву проти прізвищ композиторів.

VI. Підсумок уроку.

Урок 17

Тема 2. Я і музика.

Тема уроку:	Тональність, тоніка. Розучування пісні „Веселкова пісня” О. Жилінського. Слухання музики. Українська народна пісня „За городом качки пливуть” в обробці М. Леонтовича.
Мета уроку:	закріпити з дітьми поняття тональність і тоніка на зразках музичних творів; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати у дітей любов до української народної пісні.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет М. Леонтовича.

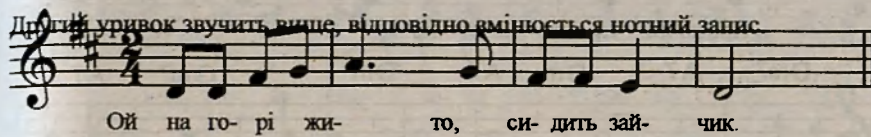
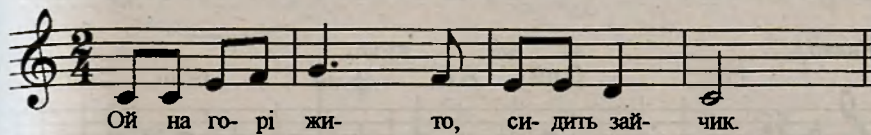
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та закріплення нового матеріалу.

Діти погляньте на уривок пісні, який написаний на дошці. Я вам його проспівую кілька разів, а ви визначте на слух, що змінюється при цьому. (Виконую уривок на тих самих словах, але змінюю висоту звучання).

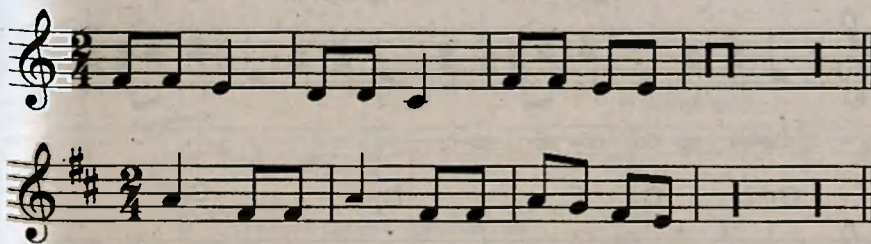
(У першому уривку пісня починається від звука до, який є тонікою у тональності до мажор, у другому – від звука ре, що є тонікою нової тональності).
Давайте дамо визначення тональності і тоніки.

Тональність – це висота звуків ладу, яка залежить від висотного положення тоніки.

Тоніка – це I основний ступінь ладу.

Назва тональності визначається назвою тоніки і ладу.

Завдання „Доспівай тоніку”.

Діти сольфеджують і самостійно закінчують мелодію.

III. Розучування пісні.

1. Сьогодні ми вивчимо з вами пісню О. Жилінського „Веселкова пісня”. Я вам її проспівую, а ви скажете, чому пісня має назву „Веселкова”.

Художній показ пісні.

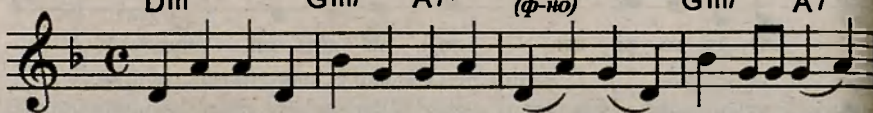
Веселкова пісня

Слова В. Гутник

Музика О. Жилінського

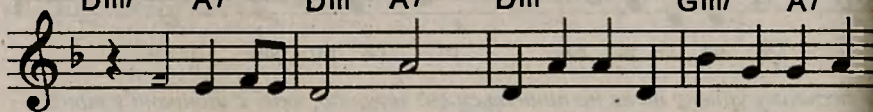
Жваво

Dm Gm7 A7 (ф-но) Gm7 A7

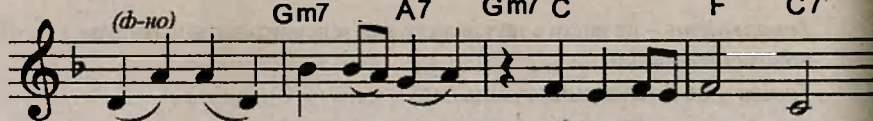
Про ка-ли- ну піс- ня ли- не

Dm7 A7 Dm A7 Dm Gm7 A7

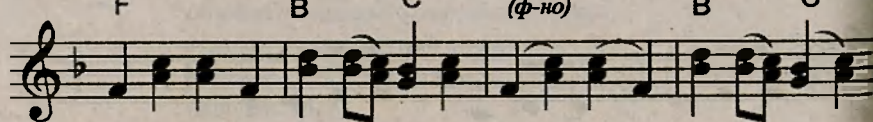
до не- ба злі- та- є. Гей, ро- ди- но, Ук- ра- ї- на

(ф-но) Gm7 A7 Gm7 C F C7

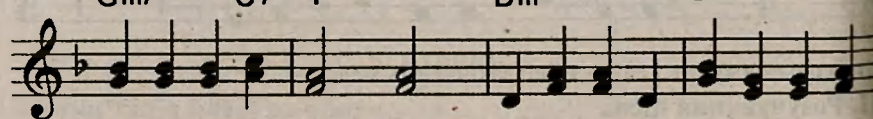
ве- сел- ко-ю гра- є

F B C (ф-но) B C

Си- не не- бо об- ні- ма- є,

Gm7 C7 F Dm Gm7

зо- ло- ті роз- до- ли, нас че- ка- є зу-стрі- ча- є

Dm A7 Dm D7 *Приспів:*

ве- сел-ко- ва до- ля. Хай у

Gm6 C7 F D7 Gm7 F D7

кож- но- му сер- ці, на- че со- няч- на мрі- я, за-спі-

Gm7 A7 Dm Gm7 A7 Dm D7

ва- є ве- сел- ка на доб- ро і на- ді- ю! Хай у //

Dm Gm A7 Dm A7

Dm

1. 2. Закінчення

Понад світом-дивосвітом
 Веселка іскриться,
 Будем дбати, шанувати
 Прадавні криниці:
 Ярославів поради,
 Кобзареве слово,
 Честь козацької громади,
 Солов'їну мову.

Приспів.

Хай у кожному серці,
Наче сонячна мрія,
Заспіває веселка
На добро і надію!

2. Бесіда за прослуханим музичним твором.

— Чому пісня має таку назву?

— Який характер пісні, її темп?

— У якій тональності написана пісня? Чому?

(Починається від звука ре і ре закінчується).

— Який знак при ключі?

(Сі бемоль).

— Отже, тональність ре мінор, але частково переходить у фа мажор. Настройка, спів звукоряду ре мінор та тонічний тризвук.

3. Розучую пісню по фразах за нотним текстом, звертаючи увагу на ритмічний малюнок пісні, а також на чистоту інтонування.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда про творчість М. Леонтовича та відомості про його життєвий шлях. Після чого наголошую, що це український композитор і основою його творчості являються обробки українських народних пісень для хору.

Чи знаєте, що таке обробки? Тоді пісня наповнюється звуковими прикрасами та барвами, змінюється динаміка емоційної подачі змісту, з'являються нові мотиви та підголоски.

Яскравим прикладом такого принципу видозмінення є обробка української народної пісні „За городом качки пливуть”, яку ви зараз послухаєте і визначите характер цієї пісні.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Який зміст тексту пісні?

— Чи підтримує мелодія текст?

— Який характер мелодії, її темп?

Це сатиричний твір, бо висміюється показна заможність і пихатість, тому мелодія пісні весела, жвава, танцювального характеру.

V. Підсумок уроку.

Урок 18

- Тема уроку.** Тональність ре мінор.
Робота над піснею „Веселкова” О. Жилінського.
Слухання музики. Й. С. Бах. „Скерцо”
- Мета уроку:** вчити дітей визначати тональність музичного твору та вміння чисто проінтонувати; розвивати ладо-тональний слух та музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет Й. С. Баха.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування та сольфеджування вправ.

- Діти, згадайте, що таке тональність і тоніка?
- Яка тонова будова мінорної гами?

Щоб це згадати, давайте побудуємо гаму від ре і визначимо у ній відстань між сусідніми звуками. Але спочатку дайте відповідь на питання:

- Між якими звуками завжди знаходиться півтон?
(*Ми – фа, сі – до*).

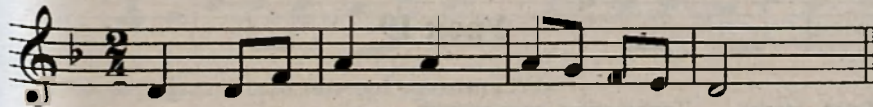
Стойкі ступені – I, III, V.

Робимо висновок: якщо лад мінорний, а тоніка ре, то тональність твору буде ре мінор.

- А у якій тональності написана пісня „Веселкова”?

(*У ре мінорі*). (*Діти співають гаму, тонічний тризвук*).

А далі просольфеджуємо вправу.

IV. Робота над піснею „Веселкова” О. Жилінського.

Пісня трохи важка з ритмічної сторони, тому треба слідкувати за виконанням та інструментальними програшами, а такти виконувати енергійно, весело, бадьоро.

V. Слухання музики починаю з бесіди:

Погляньте, діти, на портрет і назвіть цього композитора. Звичайно, це Йоган Себастьян Бах, німецький композитор. Які твори цього композитора ви слухали? (*Прелюдія мі мінор, Фуга соль мінор*). Ви знаєте, що цей видатний композитор жив понад 250 років тому, але його творчість – це вершина світової поліграфічної музики. За життя композитор не отримав заслуженого визнання, аж через 100 років після його смерті виник інтерес до його музики. Він був придворним музикантом, жив в бідності. Багато сучасників називали його нудним музикантом, інші вважали його музику занадто «високою». Його спадщина велика — це органні, клавирні, оркестрові твори, меси, кантати, твори для окремих інструментів. Окрім того, композитор написав чимало танцювальних і жартівливих творів.

Прикладом танцювальної музики є п'єса для струнних інструментів з флейтою „Скерцо”.

— Що означає „Скерцо”.

(*Жарт*).

— Якого композитора ми слухали твір з такою назвою?

(*Польського композитора Фридеріка Шопена*).

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— У цій п'єсі флейта (*показую малюнок флейти*) виступає в якості соліста, а струнні інструменти акомпанують флейті і водночас теж самостійно мають свою мелодію.

— Отже, це музика поліфонічна чи гомофонна?

(*Поліфонічна*).

— У чому полягає краса музики Й. Баха? (*відповіді дітей*).

— Які засоби музичної виразності композитор використав у творі?

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

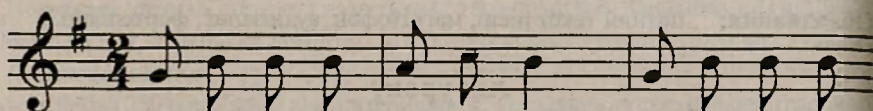
Урок 19

Тема уроку. Тональність соль мажор.
Розучування української народної пісні „Од Києва до Лубен”.
Слухання української народної пісні „Ой під вишнею”.

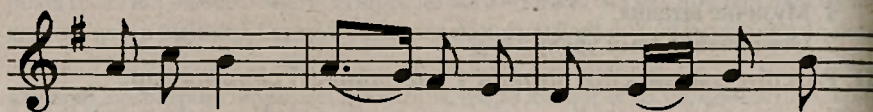
Од Києва до Лубен

Українська народна пісня

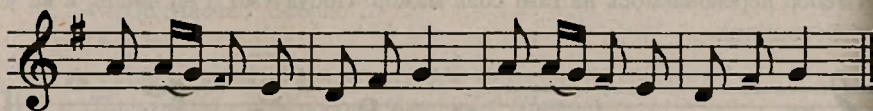
Жартівливо

Од Ки-є-ва до Лу-бен на-сі-я-ла

ко-но-пель. Дам ли-ха за-ка-блук-ам,

за-каб-лук-ам ли-ха дам. До-ста-не-ть-ся й пе-ре-дам!

Од Ніжина до Прилуки та й побила закаблуки.

Приспів:

Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанеться й передам!

Од Полтави до Хорола черевички попорола,

Приспів.

А мій батько чоботар черевички полатав.

Приспів.

Запряжу я козу в віз та й поїду по рогіз.

Приспів.

Запряжу я півня в сани та й поїду до Оксани.

Приспів.

Запряжу я барана — куди люди, туди й я.

Приспів.

1. Художній показ пісні „Од Києва до Лубен”.

2. Характеристика прослуханої пісні.

— У якому ладі прозвучала пісня?

(У мажорному).

— Гляньте на нотний запис пісні і визначте тоніку. (Соль).

— Отже, тональність пісні соль мажор. Чи знайома вам її мелодія?

(Так, вправа, яку сольфеджували).

— До якого жанру віднесемо пісню?

(Жартівливі пісні).

— Якщо жартівливі, то потрібно виконувати, весело, бадьоро.

3. Розучую пісню на слух по фразах. Звертаю увагу дітей, що куплетів багато, а приспів один і той же. Звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію.

V. Слухання музики.

1. Розповідь.

Ми продовжуємо тему жартівливих пісень і познайомимось ще з однією — „Ой під вишнею”.

Ви знаєте, що український народ любив працювати, але вмів і веселитися. Тому у своїх піснях народ висміював нероб, невдах, лінощі або невдале залицяння. Цю пісню М. Лисенко використав у опері „Наталка Полтавка”, щоб охарактеризувати у сатиричній формі дійових осіб Виборного і Возного.

2. Слухання твору у сучасному виконанні тріо Маренич.

3. Характеристика прослуханого.

— У якому характері звучала пісня?

— У якому ладі?

— Що можете сказати про темп пісні?

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 20

Тема уроку. Діапазон, регістр. Робота над піснею „Од Києва до Лубен”. Слухання музики. М. Римський-Корсаков. Арія Снігуроньки із опери „Снігуронька”.

Мета уроку: поглибити знання учнів про діапазон та регістр та навчити визначати на музичних творах; розвивати музично-ритмічний слух та вокальні навички; виховувати інтерес до оперного мистецтва.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: музичні інструменти, магнітофон, аудіозапис, портрет М. Римського-Корсакова.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Діти, почувши тему уроку, ви згадали, що з поняттям діапазон і регістр ви знайомі.

— Що таке діапазон?

Діапазон — це обсяг звуків людського голосу чи музичного інструменту, від найнижчого до найвищого звука.

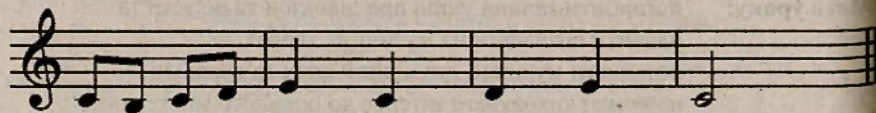
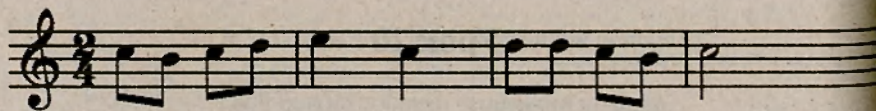
(На столі музичні інструменти: баян, сопілка, скрипка).

— Погляньте на ці музичні інструменти. Кожен з них має свій діапазон. Щоб точніше визначити, його визначають у октавах. Кожна восьма (VIII) ступінь є також першою (I) ступінню наступної октави.

— Діапазон можна поділити на що? *(На регістри).*

— Скільки їх є? *(Діапазон ділиться на три регістри: нижній, середній та верхній).*

Погляньте на вправу і визначте в ній діапазон, регістр, октаву.

III. Розспівування, настройка, спів пісні, робота над піснею „Од Києва до Лубен”.

Слідкую за чистотою інтонування, дикцією, динамікою. Куплети пісні можуть заспівувати учні – солісти, а приспів весь клас.

IV. Слухання музики.

1. Розповідь.

Великого значення діапазону, регістру, тембру надав російський композитор інструментам симфонічного оркестру для вираження музичних образів. А особливо це проявилось в опері „Снігуронька” Миколи Римського-Корсакова.

— Що таке опера?

— Який оркестр супроводжує оперу?

— „Снігуронька” це цікава поетична казка про природу та фантастичну країну берендеїв, у яких бог Ярило – сонце. У цій країні берендеїв живе Снігуронька, мати якої Весна, а батько – Дід Мороз. Дід Мороз хвилюється за доньку Снігуроньку і не дає весні вступити у свої права. Весна просить його піти, а Снігуроньку віддають в лісову слободу. Її там сумно, та ось вона почула пісню пастушка Леля і закохалась в нього... Послухайте зараз пісню Снігуроньки і скажіть, який голос виконує цю арію.

— Що таке арія?

Арія – це сольний номер з опери.

Діти слухають і визначають, що це — калоратурне сопрано – сильний, високий, жіночий голос. Ця музика легка і навдивовижу граційзна.

Особливе місце в оркестрі надається флейті, яка протягом усієї опери супроводжує дії Снігуроньки.

3. Повторне слухання та порівняння з піснею пастушка Леля, яку виконує жіночий голос – альт.

V. Підсумок уроку.

Урок 21

Тема уроку. Ритмічна вправа у розмірі $\frac{3}{4}$.
Розучування пісні „Рече та стогне Дніпр широкий”.
Слухання музики. Арія Діда Мороза та Весни з опери „Снігуронька”

- Мета уроку:** закріпити навички та вміння учнів відтворення ритмічних вправ у певному розмірі; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до опери, комбінований.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет М. Римського – Корсакова.

Хід уроку

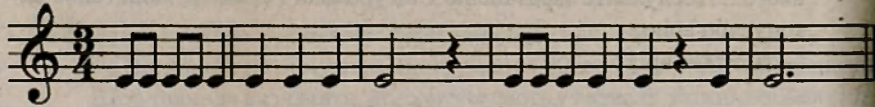
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Ритмічна вправа у розмірі $\frac{3}{4}$.

- Чим характерний розмір $\frac{3}{4}$?
- Як називаються долі тридольного розміру?

(Сильна, відносно сильна, слабка).

- Які тривалості нот бачите у вправі?
- Що таке пауза?
- Яка по тривалості пауза використана у вправі?
- Діти, проплескайте вправу, рахуючи на 1і 2і 3і.

III. Розучування пісні „Реве та стогне Дніпр широкий” Д. Крижанівського.

Реве та стогне Дніпр широкий

Слова Т. Шевченка

Музика Д. Крижанівського

Помірно

кий, сер-ди-тий ві-тер за-ви-
 ва. До-до-лу вер-би гне ви-
 со-кі, го-ра-ми хви-лю пі-дій-ма.

І блідий місяць на ту пору
 Із хмари де-де виглядав,
 Неначе човен в синім морі
 То виринав, то потопав.

Двічі

Ще треті півні не співали,
 Ніхто ніде не гомонів,
 Сичі в гаю перекликались,
 Та ясен раз у раз скрипів.

Двічі

1. — Ви знаєте, діти, що на слова Тараса Шевченка було написано багато пісень.
 Деякі автори їх відомі, а деякі з них стали називати народними.

— Назвіть пісні, які ви вивчали на слова Шевченка.

(„Думи мої”, „Зацвіла в долині”, „По діброві вітер вис”, „Заповіт” та багато інших).

— Послухайте пісню, яку ми сьогодні вивчимо, визначте основний зміст слів, характер мелодії.

2. Художній показ пісні.
3. Характеристика прослуханого твору.

- Як музика зображає ріку?
- Чи можна вважати пісню цілісним музичним образом Дніпра?
- Якими засобами музики і поезії зображений могутній Дніпро?

Пісня написана в мінорному ладі, спокійна, задумлива. (*Звертаю увагу на нотний текст*).

Тривалості нот переважають половинні та половинні з крапкою, тому пісню потрібно виконувати не поспішаючи, протяжно.

4. При розучуванні слідкувати за диханням на складах на залігованих нотах.

IV. Слухання музики

1. Розповідь про творчість Римського-Корсакова, який так майстерно використовує усякі засоби музичної виразності, оживив природу і казкових персонажів опери „Снігуронька”.

У звуконаслідувальній музиці можна почути голос зозулі, дятла, щибетання пташок. Виразна сила регістрів і тембрів музичних інструментів допомагають в цьому.

На противагу ніжному голосу Снігуроньки вирізняють дві — сувора і різка тема Діда Мороза і контрастна до неї — м’яка, тепла тема Весни. Тож послухайте Арію Діда Мороза і Весни і охарактеризуйте голоси.

- Яку роль відіграє музика?
- Як вона допомагає змалювати образ Діда Мороза? Весни?

2. Характеристика прослуханого.
3. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 22

- Тема уроку.** Крапка біля нот і пауз.
Робота над піснею „Рече та стогне Дніпр широкий”.
Слухання музики. В. А. Моцарт. „Рондо” із „Маленької нічної серенади” та „Лакримозу” з „Реквієму”.
- Мета уроку:** закріпити з дітьми поняття „крапка біля нот і пауз на мелодичній вправі;
розвивати вокально-хорові навички та музичну пам’ять;
виховувати інтерес до класичної музики.
- Тип уроку:** комбінований.

Бесіда:

— Діти, подивіться на цей портрет. Кого ви тут впізнали?

(Це австрійський композитор В. А. Моцарт.)

— А які твори ви можете згадати, що слухали у молодших класах?

(„Рондо” в турецькому стилі”).

Моцарт народився у місті Зальцбурзі. Як це не казково, але у тому місті кожен другий житель танцював, кожен третій — співав, а четвертий — обов’язково грав на якомусь інструменті.

І в один із таких танцювальних днів і народився Вольфганг Амадей Моцарт. Маленький Моцарт рано став музикантом, це ви знаєте. Одного разу він давав концерт у королівському палаці Франції і король його запитав: „Скажіть, мій друже, що ви думаєте про музику? Маленький Моцарт відповів: „Музика — це голос нашого серця!”

Окрилений блискучим успіхом, композитор пише багато творів, один із яких ви зараз послухаете... Це „Рондо” із „Маленької нічної серенади”. Ця сюїта створена для свята, популярного в Італії та Іспанії. Ви знаєте, що композитор побував з концертами у багатьох країнах Європи.

2. Діти слухають твір і характеризують його характер, темп.

— Що під цю музику можна робити?

3. Розповідь.

— Останні роки життя композитора були дуже важкими: постійні матеріальні нестатки, підірване здоров’я, але йому ще тільки 35 років.

Одного разу до Моцарта прийшов невідомий в чорному і замовив написати за велику винагороду заупокійну месу. Композитор погодився. У визначений час замовник не прийшов. І Моцарт відчув, що „Реквієм” він пише для себе.

Передчасна смерть Моцарта породила легенду, яку так блискуче втілює О. Пушкін у трагедії „Моцарт і Сальєрі”. Були припущення, що сучасник Моцарта, маловідомий австрійський композитор Сальєрі заздрив Моцарту за його успіх й отруїв Моцарта.

4. Діти слухають „Лакримозу” із „Реквієму”.

Реквієм — це великий твір траурного характеру для соліста, хору, оркестру, органу.

5. Характеристика прослуханих творів.

— Яке життєве призначення цих творів?

— У чому сила цієї музики?

VI. Підсумок уроку.

Урок 23

Тема уроку:	Перемінний лад, сольфеджування вправи. Розучування пісні „Веснянка” В. Філіпенка. Слухання музики. М. Вериківський. Симфонічна сюїта „Веснянки”.
Мета уроку:	дати поняття дітям про перемінний лад та закріпити на мелодичних вправах; розвивати ладо-тональний слух, вокально-хорові навички; виховувати любов до української музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, нотний текст пісні, вправи, портрет Вериківського.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Пояснення нового матеріалу.

Діти, українські народні пісні та авторські подекуди відрізняються ладовими та ритмічними особливостями, в яких нерідко використано змінний розмір та перемінний лад.

У піснях з перемінним ладом одна частина звучить у мажорі, а друга — в мінорі.

Давайте згадаємо українську народну пісню „Ой ходила дівчина бережком”.

І частина звучить у мажорі, а друга — у мінорі.

(Діти співають пісню).

The image shows two staves of musical notation for the song "Oy khodyla divchyna berezhkom". The first staff is in G major (one sharp) and 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 2/4. The melody consists of quarter and eighth notes. The second staff is in G minor (two flats) and 2/4 time, with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a time signature of 2/4. The melody consists of quarter and eighth notes. The lyrics "Ой хо- ди- ла дів- чи- на бе- реж- ком." are written below the first staff.

— А тепер згадаємо пісню „Шкільна стежина”. Що характерно для цієї пісні?

(І частина написана у мажорі, а II – у мінорі).

III. Художній показ пісні „Веснянки” В.Філіпенка.

Веснянка

Слова А. Навроцького

Музика В. Філіпенка

Жваво

При- йди, при- йди, вес- но крас- на,
За- сві- ти іам сон- це яс- не,
че- пу- ри наш рід- ний край.
з на- ми в гур- ті по- гу- ляй. // ляй.

1.

2.

Там, та-ба-да-ба, там та-ба- да-ба, там, та-ба- да-ба
// ляй

там та-ба- да- ба, там, та-ба- да-ба, там та-ба- да-ба, там, та-ба- да- ба

та- ба- да- При-не-си, вес-но, нам ряс-ні до-щі,
Хай всю-ди піс-ня лу-на, піс-ня лу-на, піс-ня лу-на.

При-не-си, вес-но, нам ра-до-щі, ра-до-щі.
Хай нам зу-стрі-неть-ся дів-чи-нонь-ка // гар-на.

Прийди, весно, в наші села,
Принеси нам дивних див —
Очі синії веселок,
З хуртовинами садів.
Там, та-ба-да-ба...

Приспів:

Принеси, весно, нам
Рясні дощі, рясні дощі,
Принеси, весно, нам
Радощі, радощі.

Хай всюди пісня луна,
Пісня, луна, пісня луна.
Хай нам зустрінеється
Дівчинонька гарна.

Прийди, прийди, весно красна.
Чепури наш рідний край,
Засвіти нам сонце ясне,
З нами в гурті погуляй.

Приспів.

Щойно ви почули нову пісню, яку будемо вивчати сьогодні на уроці. Її створив чудовий український композитор Віталій Філіпенко.

— У якому ладі прозвучала пісня?

(I частина у мажорі, а II – у мінорі).

— Погляньте на нотний текст і скажіть, яка тоніка пісні та який лад.

(I частина – тоніка мі бемоль, лад мажорний, отже, тональність мі бемоль мажор, а у II частині при ключі два бемоля, тоніка соль, лад мінорний, тобто тональність соль мінор).

(Настройка).

2. Розспівування у тональності.

3. Розучую пісню по фразах, за нотним текстом, слідкую за чистотою інтування, дикцією.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

Діти, ми з вами вже чули твори українських композиторів, творчість яких ґрунтується на мелодиці народних пісень. Це Микола Леонтович, Кирило Стеценко, Василь Барвінський. До них належить Михайло Вериківський і Віталій Філіпенко, пісню якого ми тільки що почали вивчати.

М. Вериківський – український композитор, народився в м.Кременець Тернопільської області, педагог, заслужений діяч мистецтв України. Творча спадщина композитора доволі різноманітна: опери „Наймичка”, „Сотник” за творами Т.Шевченка, кантати, хорові твори, романси, дуети, музика до вистав та кінофільмів. Симфонічна сюїта „Веснянки”, яку ми сьогодні послухаємо, розкриває тему єдності з природою. Вона побудована на основі найдавніших обрядових пісень, народних звичаїв. Сюїта створена у вигляді обробок народних наспівів, її цикл складається з п’яти частин: „Заспів”, „Молода”, „Ягілочка”, „Весна-весниця”, „Зелений шум”. Народні мелодії у всіх частинах твору варіаційно змінюються, а за допомогою музичних засобів створюється яскрава картина молодіжних весняних танків.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Яким художнім задумом об’єднані частини сюїти?

— У якому характері написана сюїта?

Сюїта – це багаточастинна форма танцювальної чи вокальної музики, об’єднана загальним художнім задумом і призначена для слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 24

- Тема уроку.** Змінний розмір. Робота над піснею „Веснянка”.
Слухання музики. Г. Свиридов. Сюїта № 6 „Час, уперед”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття „змінний розмір” та його використання у музичних творах;
розвивати у дітей музично-ритмічний слух та вокально-хорові навички;
виховувати інтерес до музики, любов до природи.
- Тип уроку:** омбінований.
- Обладнання:** таблиця, магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет Г. Сковороди.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Діти, згадайте, на минулому уроці я наголошувала, що крім перемінних ладів, у музичних творах може бути змінний розмір, як ось, наприклад, у вправі, яка написана на дошці.

Ой за се-лом, за се- лом, б'є во-дич- ка кло-чом,

там ле-ле-ка хо- дить- бро-дить гу-бить пір'яч-ко кру-гом

- Як змінюється тут розмір? (Спочатку $\frac{3}{4}$, потім $\frac{4}{4}$, і знову $\frac{3}{4}$ на $\frac{4}{4}$).
- Давайте проплескаємо цю вправу, називаючи склади ритму або 1 і 2 і 3 і 4 і, а потім словами.

У змінному розмірі написана пісня „Ой у лузі червона калина”. Давайте згадаємо її.

III. Розспівування та робота над піснею В. Філіпенка „Веснянка”.

Працюю над диханням, дикцією, чистотою інтонування. Виконуємо пісню у стриманому темпі, не дуже голосно, але грайливо і радісно.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

Сьогодні, діти, ми з вами познайомимося з творчістю композитора ХХ ст. Музика ХХ ст. зазнала значних змін. Це джазова музика, симфонії Д. Шостаковича, оперети І. Кальмана. Митці ХХ ст. завжди були в авангарді подій і своїм мистецтвом відображали дійсність. Таким був російський композитор Георгій Свиридов, який створив власний яскравий стиль у музиці – це кантати, ораторії, симфонічні поеми, вокальні цикли і пісні. Особливо глибокою є його музика до кінофільмів „Заметіль” та „Час, уперед”.

Сьогодні послухайте VI частину сюїти з музикою до кінофільму „Час, уперед”. Це розповідь про мужніх людей, які будували на Уралі місто Магнітогорськ. Сюїта складається з шести частин, різних за характером та змістом.

2. Діти слухають VI частину сюїти і думають, чому композитор так назвав її і чим скористався, якими засобами музичної виразності, щоб зобразити час, який рухається уперед.

3. Характеристика прослуханого.

V. Підсумок уроку.

Урок 25

Тема уроку:	Сольфеджування вправи у розмірі 2/4. Розучування пісні І. Шамо „Україно, любов моя”. Слухання музики. І. Шамо. „Веснянка”.
Мета уроку:	поглиблювати з дітьми набуті знання, уміння і навички сольфеджування вправ; розвивати музичну пам'ять, ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до музики, любов до Батьківщини.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано, нотний текст пісні, портрет І. Шамо.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

- 1) Спів вправи на ланцюгове дихання.
- 2) Спів на різних штрихах: стакато та легато.

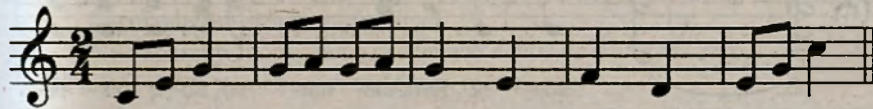
III. Сольфеджування вправи.

— Які ви знаєте розміри музичних творів?

(Дводольний, тридольний, чотири, шестидольний, а також змінний).

— На дошці вправа, яка не має розміру. Ваше завдання поставити розміри і просольфеджувати вправу, але спершу визначте тоніку і лад.

(Тональність до мажор).

Настройка, спів мажорного звукоряду від до та тонічного тризвуку.

2. — Сольмізація та сольфеджування вправи.

IV. Розучування пісні.

Україно, любов моя

Слова Д. Луценка

Музика І. Шамо

Співуче

Am Dm E7 Am E7 Am

Як не лю- бити те- бе Ук- ра- ї- но! Ніж-них сві-

F G7 C G7 C E7 Am E7 F G7

тань і про-зо-рих кри-ниць, чер-во-них зр-ниць і п-

A7 Dm A7 Dm E7

сень со-ло-в'ї-них в рід-них шум-ли-вих га-

Am E7 Am E7

ях. Мо-я Бать-ків-щи-но, мо-я Ук-ра-

F A7 Dm Am Dm E7 Am

ї-но, Вкра-ї-но, лю-бов мо-я!

Ти простяглася за сині Карпати
 В буйних саадх і розмаї дібров.
 Як вірну любов, як лагідну матір,
 В серці ношу тебе я.

Приспів:
 Моя Батьківщино
 Моя Україно,
 Україно, любов моя!

Ти розцвіла у блакитних барвінках,
 В славі й добрі, як веселка ясна.

Співа далина про молодість дзвінко,
В радості й щасті сія.

Приспів.

Де б я не був, а кручі Славути,
Села й міста в подніпровськiм краю,
Як матір свою, не можу забути,
Завжди люблю тебе я!

Приспів.

1. Сьогодні на уроці ми вивчимо з вами нову пісню українського композитора Ігоря Шамо „Україно, любов моя”. Це ще один композитор, творчість якого пов’язана з національними традиціями, звичаями. Ви знаєте, що народне мистецтво — це основа професійної музики. Композитори прославляли у своїх творах велич і красу своєї Батьківщини, а також любов до неї і свого народу. Я вам зараз виконаю цю пісню, а ви визначте :

— основний зміст тексту пісні;

— характер твору, лад. (*Ілюструю пісню на всіх куплетах*).

Діти визначають лад і характеризують пісню.

3. Далі розучую за нотним текстом по фразах, звертаю увагу на половинні ноти, які треба витримати, чистоту інтонування, дикцію.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Музика Ігоря Шамо набула широкої популярності. Його пісні різноманітні за тематикою та образним змістом. Це твори про Батьківщину, про героїв Великої Вітчизняної війни, а також хорова опера «Ятранські ігри». У ній 30 хорових пісень, різних і пісень обрядового циклу — веснянок, купальських, жнивварських, ліричних, весільних. Тут є пісні акапельні, дво- і триголосі, камерні, хорові, поліфонічної побудови, а також композитор ввів у партитуру опери гру на народних музичних інструментах і багато ін. Провідна тема опери — любов до рідної землі, її звичаїв і традицій. Послухайте одну із пісень весняного циклу, що має назву „Веснянка” і визначте характер виконання пісні, темп, лад.

2. Діти слухають твір і висловлюють свої думки про почуте.

3. Повторне слухання твору.

VI. Підсумок уроку.

Урок 26

Тема уроку:	Повторення вивченого матеріалу. Музична вікторина.
Мета уроку:	закріпити з учнями вивчений матеріал на основі ритмічних та мелодичних вправ; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики, любов до своєї Батьківщини.
Тип уроку:	підсумковий.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

Сьогодні ми підсумуємо усе, про що дізналися, що слухали і які пісні виконували, тобто визначимо, яку роль відіграє в нашому житті музика.

Ми послухали з вами ряд творів різних композиторів, але можемо перекоонатися, що музика здійснює різноманітний вплив на людей, змінюючи їх і їхнє життя.

II. Давайте згадаємо твори жартівливого характеру і послухаємо їх (*уривки*).

- Й. С. Бах „Скерцо”.
- Українська народна пісня „Ой під вишнями”.
- М. Леонтович „За городом качки пливуть”. (*Діти слухають і висловлюють свої думки*).

А тепер згадаємо пісню, яку ми виконували, що підходить до цього жанру. Йдеться про крайнську народну пісню „Од Києва до Лубен”.

Настройка, спів мажорного звукоряду від соль.

Діти хором виконують пісню „Од Києва до Лубен”.

- Що ви знаєте про музичний лад?
- Чи може бути написана пісня у двох ладах?
- Як називається такий лад? (*Перемінний*).
- Яку пісню ви вивчили у перемінному ладі? (*„Веснянка” В. Філіпенка*).

— Хто хоче виконати цю пісню біля дошки? (*опитую*)

Після виконання пісні діти відповідають на питання кросворду, який намальований на дошці.

1. Швидкість виконання музичного твору.
2. Сценічна дія, в якій співають.
3. Сила музики.
4. Частина діапазону певної висоти.
5. Звукоряд, що охоплює 8 ступінь.
6. Постійний взаємозв'язок звуків.

Відповіді:

Темп
Опера
Динаміка
Регістр
Октава
Лад

— Які композитори зверталися до народної пісні і, зокрема, використовували у своїх творах обрядові пісні?

(*М. Вериківський. Симфонічна сюїта „Веснянка”; І. Шамо. Хорова опера „Ятранські ігри”; М. Римський-Корсаков. Опера „Снігуронька”*).

— Давайте послухаємо уривки цих творів, порядок яких я не буду називати. Ви маєте на слух визначити їх порядок.

— Які почуття у вас викликає пісня „Рече та стогне Дніпр широкий” М. Крижанівського?

(*Світлий смуток, глибокий ліричний роздум звучить у мелодії цієї пісні. Картини природи і душевний стан героя зливаються в одній тональності, в одному настрої. А трагедії, глибокої печалі чи скорботних інтонацій ми не відчуваємо в цій музиці, чого не можна сказати про „Лакримузу” В.А.Моцарта з „Реквієму”*).

(*Діти слухають уривок „Лакримузи” і пісню „Рече та стогне Дніпр широкий”*).

— А на завершення уроку повторимо пісню, яка має назву „Веселкова пісня” О.Жилінського. Хто хоче, той може заспівати її біля дошки, а решта учнів будуть виконувати приспів. (*Діти виконують*).

V. Підсумок уроку.

Урок 27

Тема уроку:	Сольфеджування вправи у розмірі 6/8. Розучування пісні „Цвіт землі” О. Злотника. Слухання музики. К. Дебюсі. „Дитячий куточок”.
Мега уроку:	формувати у дітей уміння і навички сольфеджування вправи у шестидольному розмірі; розвивати ладо-тональний слух та вокально-хорові навички; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон,

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.
3. Пояснення нового матеріалу.

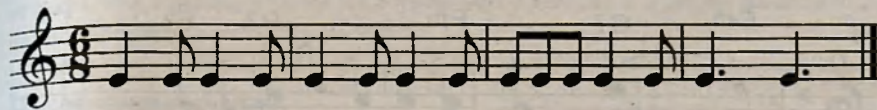
II. Розспівування.

- Діти, що таке розмір?
- Які розміри бувають?
(Дводольні, тридольні, чотиридольні).

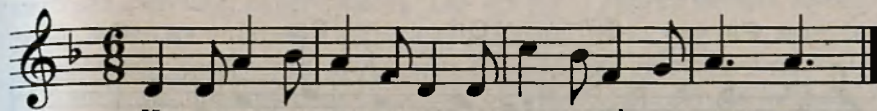
Сьогодні ми познайомимось з шестидольним розміром, який утворюється від поєднання двох простих:

$$3/8+3/8=6/8$$

У кожному такті є шість долей: перша сильна, четверта — відносно сильна, а решта долей — слабкі. Тривалість кожної долі вимірюється восьмою нотою. Переконаємось на ритмічній вправі, проплескавши її.

А тепер просольфеджуємо уривок знайомої пісні М. Глінки „Не щебечи, соловейку”, тактуючи у розмірі 6/8.

Не ще-бе-чи со-ло-вей-ку на зо-рі ра-нь-ко.

III. Розучування пісні „Цвіт землі”.

Цю пісню О. Злотника розучую за нотним текстом, але спочатку варто проілюструвати пісню на усіх куплетах і дати дітям завдання визначити основну ідею змісту слів пісні.

Цвіт землі

Слова М. Сингаївського

Музика О. Злотника

Радісно

Цві- туть са- ди, цві- туть лу- ги, цві-
тін- ням ни-ви роз-ли- лись, і за то- пи- ли
бе- ре- ги цвіт в не- бес- ну

Chord symbols: Cm G7 Cm G7 Eb B7 Eb Fm B7 Eb Fm G7 Cm Fm G

9 Cm C7 Fm B7 Eb

вись. за- то- ши- ли

Fm G7 Cm Fm G

бе- ре- ги, і цвіт в не- бес- ну

Cm C

1.2. 3. 7

вись. В са-// на.

В саду вишневім залюбки
Вінки спітає дівора.
Синиці, ластівки, шпаки,
Синиці, ластівки, шпаки
Летять до кожного двора.

Двічі

І лине скрізь пташиний грай —
Моя квітуча сторона.
Цвіте земля, цвіте мій край,
Цвіте земля, цвіте мій край.
І в серці кожного весна.

Двічі

2. Характеристика нотного тексту пісні:

- Який розмір пісні?
- Які тривалості нот зустрічаються?
- Що таке затакт?

3. Розучую пісню по фразах, настройка у тональності, звертаю увагу на чистоту

інтонувannya, дикцію, а також на дотримання правильного ритму на словах „і затопили береги, і затопили береги”.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

Ви знаєте, діти, що композитори творять музику і під враженням певних життєвих ситуацій, спостережень. Для прикладу можна назвати музику французького композитора – імпресіоніста Клода Дебюсі, творчість якого багатопланова і різножанрова. (*Імпресьйон з французької означає «враження»*). Композиторам-імпресіоністам характерно було загострене почуття музичного тембру. Художники цього напрямку любили колір, а композитори — колорит звучання. Найбільш популярною є симфонічна і фортепіанна музика. В ній композитор створив самобутній стиль та нові прийоми виконання на фортепіано: досконала техніка, нові штрихи.

Один із таких творів ми сьогодні послухаємо. Це „Дитячий куточок”, який він присвятив своїй доньці. Пам’ятаєте у П. Чайковського є „Дитячий альбом”, який він присвятив племінникам.

2. Діти слухають твір і характеризують його.

Етюд – це п’єса для розвитку виконавської техніки.

V. Підсумок уроку.

Урок 28

- Тема уроку.** Спів вправ у різних розмірах. Робота над піснею „Цвіт землі”.
Слухання музики. В. Сильвестров. Цикл „Тихі пісні”.
- Мета уроку:** вчити дітей сольфеджувати вправи у різних розмірах, тактуючи; формувати співацькі навички та музичну пам’ять; виховувати інтерес до пісні.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** вправи для сольфеджування, магнітофон, фортепіано, нотний запис пісні, портрет В. Сильвестрова.

IV. Роботу над піснею „Цвіт землі” продовжую, розучуючи усі куплети. Працюю над правильним звукоутворенням, характером виконання, у стриманому темпі, передаючи весняний настрій.

V. Слухання музики.

1. Розповідь.

Сьогодні ми познайомимось з українським композитором 60–х років ХХ ст., який належав до чи не найяскравіших „модерністів”. Це композитор Валентин Сильвестров. Його творчий шлях був тернистим і сповненим значних труднощів. Уже перші його твори викликали сенсацію через свою викличну „самостійність”, відвертий прояв творчої індивідуальності. Він міг використати в інструментальному творі звук шипіння сірника, що гаситься у воді. Мається на увазі його „Медитація” — симфонія для камерного оркестру. З часом його мистецтво все відвертіше декларує вічні вселюдські цінності, що позначається насамперед на зверненні до пісенних, ліричних мотивів. Такими є Четверга і П’ята симфонії.

В останніх творах Сильвестров звертається до безсмертної поезії Т. Шевченка. Сьогодні ви послухаете пісню із вокального циклу „Тихі пісні”, яка має назву „Прощай, світе, прощай, земле...”, теж на слова Т. Шевченка.

2. Слухання твору та його характеристика.

— Якими музично – виражальними засобами скористався композитор для написання твору?

— Які відчуття викликає у вас така музика?

(Відповіді дітей).

VI. Підсумок уроку.

Урок 29

Тема уроку.	Восьма нота з крапкою. Розучування пісні М. Мозгового „Моя земля”. Слухання музики. К. Сен-Санс. Другий концерт для фортепіано з оркестром.
Мета уроку:	поглиблювати набуті знання і уміння учнів на прикладах музичних творів; виховувати інтерес до музики та формувати потребу сприймати та виконувати музичні твори.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис,
портрет К. Сен-Санса.

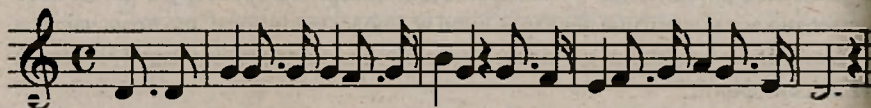
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

— Діти, погляньте на вправу. Що ви можете сказати про неї? Я вам просольфеджую цю вправу, а ви визначте, чи знайома вам мелодія?

— Що характерно для ритмічного рисунку вправи?

— У якій тональності написана вправа?

(Це уривок пісні „Шкільна стежина”. Характерний ритмічний рисунок, який побудований таким способом. Такий ритм має назву пунктирний, який додає особливої виразності мелодії).

— Що означає крапка біля восьмої ноти?

(Вона подовжує її ще на одну шістнадцяту).

— Давайте просольфеджуємо цю вправу, а потім проспівасемо уривок цієї пісні зі словами.

(Настройка, спів мажорного звукоряду та тонічного тризвуку).

III. Розучування пісні Миколи Мозгового „Моя земля”.

Моя земля

Слова і музика М. Мозгового

Радісно Am Dm E7

Дан, дан, да-на, да-на. Дан, дан, да-на,

Am E7 Am Am A7

да-на Там, де го-ри й по-ло-ни-ни, де стрім-кі по-то-ки й рі-ки

Dm G7 C E7 Am

де сме-рі-чок ген роз-май. Ллеть-ся піс-ня на про-сто-рі

Am A7 Dm E7 Am E7

віль-на, силь-на, на-че мо-ре, про мій ми-лий рід-ний край.

Am E7 Am E7 A7 Dm

І у си-ню даль по-над го-ра-ми ли-не піс-ня ця, —
Край, мій рід-ний край, пі-сен-ний край зав-зят-тя і тру-да, ти

Dm E7 1. E7 Am

про чу-до-вий край, ча-рів-ний край Че-ре-мо-ша й Пру-та.
— мо-я лю-бов, ти рід-на ма-тін-ко мо-я зем-ля! //

E7 Am

2.

ма-тін-ко мо-я зем-ля!

Завітайте в Прикарпаття,
Завітайте, люди добрі,
Завше будуть раді Вам.
Хлібом-сіллю вас зустрінуть,
Файну пісню заспівають,
Шану нашим світлим дням.

Приспів:

І у синю даль
Понад горами лине пісня ця
Про чудовий край,
Чарівний край Черемоша й Прута
Край, мій рідний край,
Пісенний край завзяття і труда,
Ти — моя любов,
Ти рідна матінко, моя земля!

М. Мозговий — український композитор-пісняр сьогодення, який ще живе і пише українські пісні, які користуються популярністю у наш час. Я вам зараз виконаю пісню „Моя земля”, а ви скажіть, чи чули ви її десь й у чийому виконанні. Так, ця пісня всім знайома, і першим виконавцем була заслужена артистка України Софія Ротару.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика нотного запису пісні.

- темп;
- тональність;
- характер;
- ритмічний рисунок, де знову зустрічаються нота з крапкою.

4. Розучую пісню по фразах, звертаю увагу на восьму паузу на початку такту, ритм, чистоту інтонування.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Сьогодні на уроці ми познайомимось із ще одним французьким композитором, який народився в Парижі, – Камілем Сен-Сансом. Музикою він почав займатися ще з 5 років, а пізніше і писати. У творах Сен-Санса переважає веселий настрій та радісні інтонації фольклорних побутових жанрів.

У молодших класах ви знайомились із циклом п'єс „Карнавал тварин”, де композитор засобами музичної виразності змалював слона, жирафу. Для його

музики характерна рухлива ритміка, різноманітна фактура, багатство оркестрового колориту. Послухайте сьогодні III ч. „Другого концерту для фортепіано з оркестром” і дайте відповідь на питання:

— Які почуття викликає у вас цей музичний твір?

— Що ви уявляєте, слухаючи твір?

Перша частина концерту вільна, невимушена імпровізація та багатство ритму, друга цікава своєю вишуканістю. А третя написана в дусі італійської тарантели. А тарантела — це італійський народний танець тридольного розміру, який виконується у швидкому стрімкому русі.

2. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 30

Тема уроку: Інструменти симфонічного оркестру. Синкопа.

Робота над піснею „Моя земля”.

Слухання музики. Й. Штраус. „Вальс”.

Мета уроку: дати дітям поняття про синкопу та застосувати її у мелодичній вправі; закріпити знання про склад симфонічного оркестру та роль інструменту в оркестрі, формувати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: склад симфонічного оркестру — таблиця та ілюстрація, магнітофон, аудіозапис, портрет Й. Штрауса.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

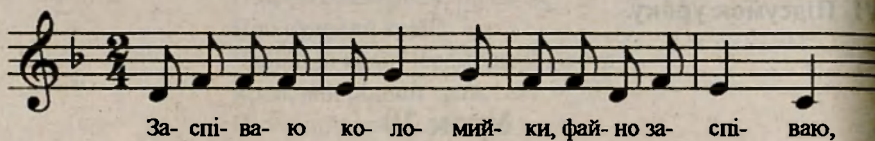
1. Спів мажорного звукоряду на різних штрихах.

2. Спів вправ на розвиток дикції та артикуляції.

III. Пояснення нового матеріалу.

Діти, ми з вами вчили, що у кожному такті I доля сильна, інша — слабка чи відносно сильна, відповідно до розміру. Але є пісні, у яких в деяких тактах акцент зміщений в бік слабкої долі.

Такі наголоси — акценти ви можете почути у II ч. симфонічної сюїти „Веснянка” М. Вериківського. Ці зміщення акценту із сильної долі на слабку називають синкопою. Синкопи характерні для народної танцювальної музики, а особливо для коломийок. Ось погляньте на вправу і знайдіть синкопу (*Синкопи у II і III тактах*). Просольфеджуємо цю вправу.

За- спі- ва- ю ко- ло- мий- ки, фай- но за- спі- ваю,

Так спі- ва-ють всі гу- цу- ли у Кар-патсь-кім краю.

IV. Роботу над піснею „Моя земля” М.Мозгового слід почати з повторення I куплету, щоби переконатися, чи діти засвоїли мелодію пісні. Дати працюю над чистотою інтонування, дикцією та характером виконання.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Придунайські долини Австрії з їх лісами, садами, виноградниками, і сам голубий Дунай оспівані в багатьох народних піснях, а також у творах професійних австрійських композиторів: В. Моцарта, Й. Гайдна, які писали легку доступну музику. Але найбільш прославилися „Віденськими вальсами” сім'я Штраусів, особливо два Йогани — батько і син, який увійшов в історію світової музики XIX ст. Твори Й. Штрауса-сина тісно пов'язані з віденським музичним життям, що яскраво проявилось в побутовому танці. Й. Штраус — видатний австрійський композитор, скрипаль, диригент, творець віденської класичної оперети. Серед його різноманітних за характером творів значне місце посідають вальси. Штрауса називають „королем вальсу”, бо він збагатив цю форму танцю, вивіторив його класичний тип. Це „Весняні голоси”, „Казки віденського лісу”, „На березі голубого Дунаю”, який ви сьогодні послухаете.

2. Діти слухають вальс і готують відповіді на питання.

- Якій групі симфонічного оркестру надає перевагу у виконанні вальсу?
(*Струнно-смичковій групі*).
- Які ще групи інструментів симфонічного оркестру ви знаєте?
(*Духова, ударна*).
- Який настрій створює ця музика?
- Які риси характерні для композиторського стилю Й.Штрауса?
(*Танцювальність*).

3. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 31

- Тема уроку:** Штрихи: легато, стакато. Застосування у вправі.
Розучування української народної пісні „Коломийки”.
Слухання музики. М. Колесса. „Українська сюїта”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття „штрихи” та навчити відтворювати їх у мелодичній вправі;
розвивати навички співу з різними штрихами, а особливо легато та стакато;
виховувати інтерес до української музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, портрет М. Колесси.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та актуалізація опорних знань.

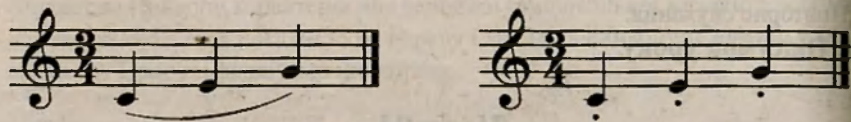
Давайте розспіваємося з вами, проспівавши мажорний звукоряд від до на стакато.

- Які штрихи, крім стакато, вам ще відомі?
(*Легато*).
- Виконаємо тонічний тризвук на легато.

Отже, що таке штрихи? (*Це спосіб видобування звуку*).

Легато — виконання, при якому перехід від одного звуку до іншого відбувається без перерви і позначається лігою.

Стакато — уривчасте виконання звуку, у нотах позначається крапкою над нотою або під нотою

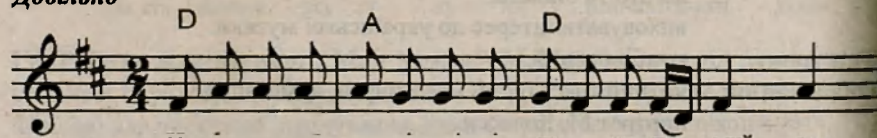

III. Розучування української народної пісні „Коломийки”.

Коломийки

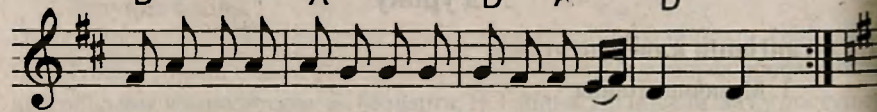
Український народний танок-пісня

Довільно

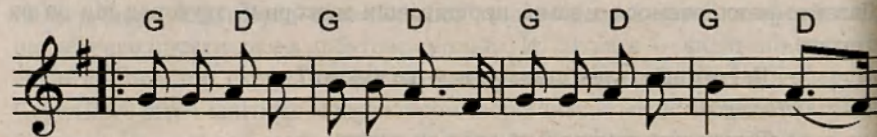
1. Не-ма тан-цю на всім сві-ті, як та ко-ло-мий-ка,

2. Ой дрі-бонь-ка ко-ло-мий-ка, дрі-бонь-ка, дрі-бонь-ка,

во-на ду-шу ви-ри-ва-є із мо-го сер-день-ка.

че-рез ту-ю ко-ло-мий-ку бо-лить го-ло-вонь-ка.

3. Ко-ло-мий-ки за-спі-ва-ти, ко-ло-мий-ки гра-ти,

4. Ой за-грай-те, му-зи-чень-ки, то-ї ко-ло-мий-ки,

G D G D G D G

як же то-ї ко-ло- мий-ки лег-ко тан-цю- ва- ти.
най я со- бі по-гу- ля- ю з ве-чо-ра до днин- ки.

D A D A D G D A

5. Мо-ї лю- бі спі-ва-ноч-ки, мо-ї скла-да-ноч-ки,
6. Мо-ї лю- бі спі-ва-ноч-ки, де я вас по-ді-ю.

D A D A D A D

скільки я вас на-скла-да-ла ко-ло ма-ті-ноч-ки.
Мо-же я вас, спі-ва-ноч-ки го-ра-ми роз-сі-ю.

Gm Dm Gm A Dm

7. Та, як бу-де доб-ра до-ля, я вас по-зби-ра-ю,
8. Бу-дуть мо-ї спі-ва-ноч-ки го-ра-ми спі-ва-ти,

Gm Dm Dm A Dm

а як бу-де ли-ха до-ля, я вас за-не-ха-ю.
а я бу-ду, мо-ло-день-ка, по сві-ті блу-ка-ти.

F C F B F Gm A A7

9. Ой я хо-джу при Ду-на-ю, та й со-бі ду-ма-ю,
10. За-спі-вай-мо, дів-ча-тонь-ка, бо вже не бу-де-мо.

Dm A Dm Gm Dm A7 Dm

не-ма кра-ших спі-ва-но-чок, як у на-шм кра-ю.
Сон-це низь-ко, ве-чір близь-ко та й ся ро-зій-де-мо.

1. Коломийка — це жартівлива українська народна пісня, споріднена з російськими частівками, поширена у Закарпатті та Буковині.

Зараз я вам виконаю пісню, а ви послухайте і визначте основний зміст слів пісні, лад, темп, тональність, розмір.

1. Художній показ пісні.
2. Характеристика прослуханого твору та характеристика нотного тексту пісні.

Погляньте, діти на ключові знаки та їх зміну протягом музичного твору: 1 і 2 куплет у ре мажорі, 3 і 4 куплет у соль мажорі, 5 і 6 у ре мажорі, закінчується 7 і 8 у ре мінорі. Тому при розучування пісні слід звертати увагу на знаки альтерації та зустрічні знаки.

— Як називаються лади, які змінюються протягом твору?

(*Перемінний лад*).

— Що таке реприза?

— Що робить крапка біля ноти?

3. Розучую пісню по фразах, формуючи у куплети.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Пісні і танці Буковини і Гуцульщини, талант аматорських колективів примаблюють як художників, так і професійних музикантів, які під впливом карпатського колориту створюють яскраві образи у своїх мистецьких творах. Серед таких професійних музикантів український композитор Микола Філаретович Колесса,

який народився на Львівщині в сім'ї композитора і фольклориста Філарета Колесси. Ріс Микола в оточенні чарівних мелодій української пісні і черпав все хороше, щоб потім вилити у своїй творчості. М.Колесса є автором двох симфоній, „Української сюїти”, інструментальних творів для дітей, сонатин, обробки народних пісень.

Сьогодні ми послухаємо „Коломийки” з „Української сюїти”.

Дайте відповіді на питання:

— Яка особливість танцювальності у коломийках?

— Що характерно для цього музичного жанру?

3. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 32

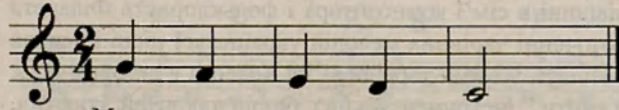
Тема уроку.	Сольфеджування вправи у змінному розмірі. Робота над українською народною піснею „Коломийки”. Слухання музики. Імпровізація на буковинські народні мелодії.
Мета уроку:	закріпити з дітьми поняття „змінний розмір” на мелодичній вправі; розвивати музично – ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до української народної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано.

Хід уроку

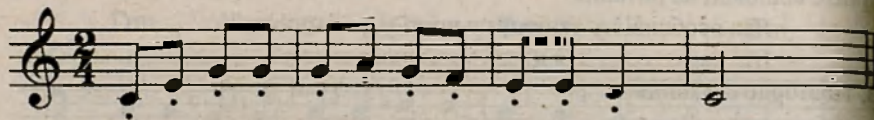
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

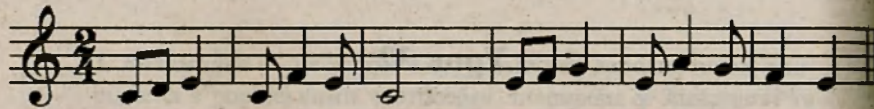
II. Розспівування.

Ma _____
Mo _____
Mi _____

III. Сольфеджування вправи.

1. Характеристика вправи.

— Що характерно для вправи?

(Те, що розміри тут чергуються $2/4$ $3/4$ $2/4$ $3/4$).

— Як такий розмір називається?

(Змінний).

— Охарактеризуйте II і IV такти.

(Тут синкопа).

— Що таке синкопа?

2. Сольмізація вправи.

3. Налаштування.

4. Сольфеджування вправи. Бажаючих опитую на оцінку.

IV. Роботу над українською народною піснею „Коломийки” продовжую, звертаючи увагу дітей на порядок куплетів та тональність, в яких вони написані.

Коли діти добре вивчили текст пісні, пропоную заспівати її з танцювальними рухами.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Діти, перш ніж послухати „Концертну імпровізацію”, ми повинні згадати, що ж таке імпровізація.

Імпровізація — це складання музики без попередньої підготовки.
Народні співаки, інструменталісти розвивають наспіви в процесі виконання.

Досить часто ви можете почути твори, основна мелодія яких піддається ритмічним, динамічним змінам, а її окремі частини можуть виконуватися у різних регістрах, розширюючи цим тембральну палітру музики. Усе це надає музичним творам варіаційного викладу. Даний твір набуває інструментальної риси, але зберігає при цьому свою мелодичну та ладово – інтонаційну основу.

Відомо, що найдавнішими музичними інструментами в Україні були сопілка, волинка, трембіта, кобза, бандура, цимбали, скрипка. Усі вони входили до складу „троїстої музики”, які й виконували значні за обсягом і досить складні музичні твори. Послухайте „Концертну імпровізацію” на буковинські народні мелодії у виконанні оркестру народних інструментів і визначте за тембром, які інструменти оркестру ви чуєте.

2. Слухання твору.

3. Характеристика почутого.

— Чим відрізняється симфонічна музика від інструментальної?

— Які почуття викликає почутий музичний твір?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 33

- Тема уроку.** Одноіменні тональності та паралельні тональності.
Розучування пісні „Гей, шуми, Великий Луге”,
музика Є. Пасічника.
Слухання музики. Д. Бортянський.
„Хоровий концерт № 24”.
- Мета уроку:** дати дітям поняття про одноіменні тональності та закріпити на музичній вправі та пісні; розвивати у дітей вокально-хорові навички та ладо-тональний слух; виховувати інтерес до української народної музики.
- Тип уроку:** комбінований
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано

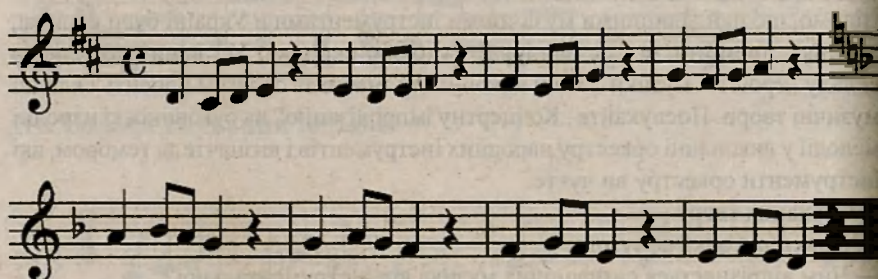
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування .

Вправа на розвиток легкості і рухливості голосу.

— Чи звернули ви увагу на знаки? Що ви помітили?

(I частина вправи написана у ре мажорі, бо при ключі два дієзи і тоніка, а II частина — у ре мінорі, а знак при ключі помінявся на один бемоль.)

Давайте просольфеджуємо цю вправу уважно, звертаючи увагу на знаки і зміну ладу. Запам'ятайте, що тональності мажору і мінору, які мають однакову тоніку, але різні ключові знаки альтерації, називають однойменними.

III. Розучування пісні.

1. Діти, сьогодні ми вивчимо з вами нову пісню Євгена Пасічника „Гей, шуми, Великий Луже”. Я вам її виконаю, а ваше завдання визначити основний зміст тексту пісні, лад, характер виконання.

Гей, шуми Великий Луже

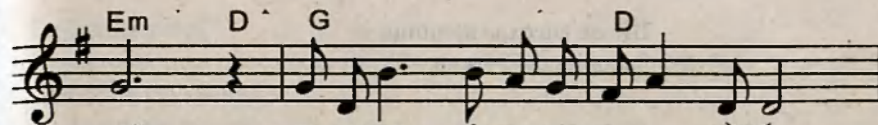
Слова П. Ребра

Музика Є. Пасічника

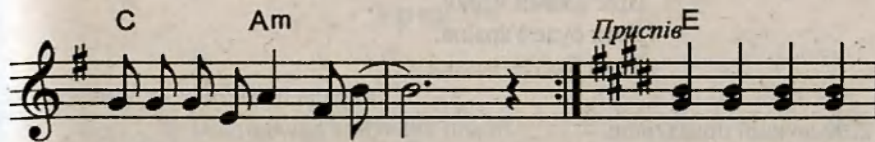
Маршово Е m

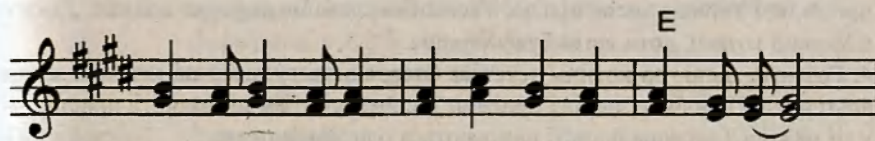
Гей, шу-ми Ве-ли-кий Лу- ж:— ма-ти Хор-ти-ця, спі-
Щоб вос-крес-ла на-ша сла ва, на-ша піс-ня і ду-

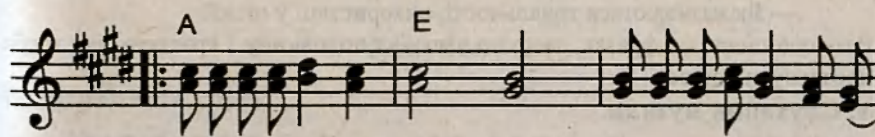
вай, за-по-рож- ців пле-м'я ду- жє
ша, зем-ля-ки, ста-вай-те в ла- ви

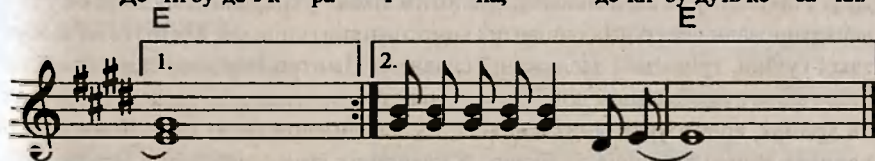
по-вер- ну-лось в рід-ний край. На- ша мо- ва
за-по-розь-ко-го ко- ша.

со- ло-в'ї на пі- де зна- ми у ві- ки.

До- ти бу-де Ук- ра- ї- на, до-ки бу- дуть ко- за- ки.

// до- ки бу- дуть ко- за- ки.

То не вітер лине з поля
В придніпровській стороні,
То летить козацька воля
На буланому коні.
Сходить сонце, золотиться,
Мов козацька булава.

Ще не висохла криниця —
Запорізька Січ жива.

Приспів:
Наша мова солов'їна
Піде з нами у віки.
Доти буде Україна,
Доки будуть козаки.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

Пісня написана у темпі маршу, вона бадьора, мужня, самі слова пісні говорять про те, що Україна знову вільна, а козацька слава не вмре, не поляже. Доки є в Україні козаки, доти жити буде Україна.

4. Розучую пісню за нотним текстом. Звертаю увагу дітей на ключові знаки альтерації. Пісня має заспів і приспів. Заспів звучить у мі мінорі, а приспів — у мі мажорі. Такі тональності називаються однойменними.

У багатьох тактах цієї пісні використана синкопа.

— Що таке синкопа?

— Як називаються тональності, використані у пісні?

Розучую пісню по фразам, звертаю увагу на половинну з крапкою, яку треба протягнути довше.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

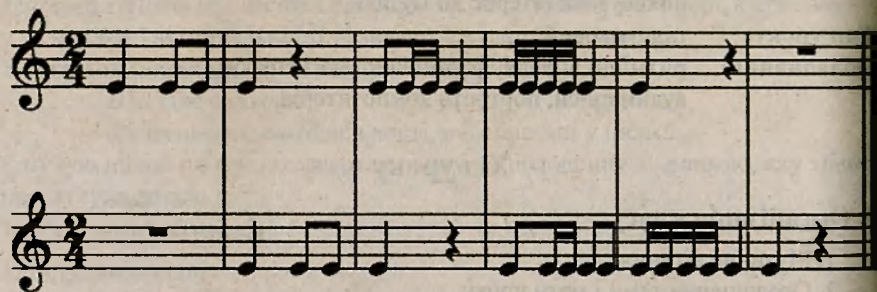
Другу половину 18 ст. називають „золотим віком” української музики, бо у той час працювали десятки талановитих композиторів і співаків, але ніхто не здобув такої гучної, тривалої і заслуженої слави, як Дмитро Бортнянський, ніхто не став таким „улюбленцем долі”, чия творчість різноманітна, численна, звучала і в храмах, аристократичних салонах, і з нагоди державних свят. Композитор написав збірку романсів та пісень, 8 клавірних сонат, першим в українській музиці створив Концертну симфонію для семи інструментів. Проте найвидатніші свої твори він написав в жанрі духовного хорового концерту. Більшість з них створена на тексти з Псалтиря, а два присвячені святам церковного календаря – Різду і Великодню. Музична мова концертів відображає високу майстерність композитора, вона багата і пишна. Сьогодні ви, діти, послухайте його „Хоровий концерт № 24”, який починається характерним для протяжної пісні унісонно-октавним заспівом низьких голосів. Уже в наступному епізоді головні поспівки мають типові інтонації українських ліричних пісень.

III. Ритмічні вправи.

Завдання 1. Виконайте двоголосну ритмічну вправу, використовуючи різні темброві способи відтворення ритму.

Завдання 2. Виконайте ритмічний канон.

IV. Сьогодні на уроці ми з вами повторимо і закріпимо пісні, які найбільш вам запам'яталися.

Діти повторюють пісні хором, а потім індивідуально на оцінку:

- „Веселкова” О. Жилінського,
- „Од Кисва до Лубен” українська народна пісня,
- „Моя земля” М. Мозгового,
- „Коломийки” українська народна пісня,
- „Гей, шуми, Великий Луге” Є. Пасічника,

Дати відповіді на запитання:

1. Пояснити значення музичних термінів: тоніка, такт, лад, синкопа.
2. Яка різниця між однойменними та паралельними тональностями?
3. Які групи симфонічного оркестру ви знаєте?

4. Що таке сюїта, реквієм?

5. Що таке опера, увертюра, концерт?

V. Слухання музики варто провести у формі гри „Знайди пару”.

До даної назви твору знайти прізвище композитора і записати.

<i>а) М. Римський – Корсаков</i>	<i>1. „Маленька серенада”</i>
<i>б) В. А. Моцарт</i>	<i>2. Опера „Снігуронька”</i>
<i>в) К. Дебюсі</i>	<i>3. Хоровий концерт</i>
<i>г) Й. Штраус</i>	<i>4. Вальси</i>
<i>д) Д. Бортнянський</i>	<i>5. „Дитячий куточок”</i>

А	2
Б	1
В	5
Г	4
Д	3

Прослуховування уривків цих творів.

VI. Підсумок уроку.

7 клас			
№ п/п	Тема та зміст уроку	К-сть годин	Дат
Тема 1. Образний зміст музики			
1.	Повторення вивченого в шостому класі. Розучування пісні «Балада про мальви» В. Івасюка. Слухання музики. М. Лисенко. Пісня Наталки з опери «Наталка Полтавка» та пісня Остапа з опери «Тарас Бульба».		
2.	Мелодія, характер мелодії. Вокальні вправи. Робота над піснею «Балада про мальви» Слухання музики. Ф. Шуберт . Балада «Лісовий цар».		
3.	Складові частини мелодії. Мотив. Фраза. Речення. Розучування пісні «Посміхайтесь» О. Осадчого. Слухання музики. Богдана Фільц. «Закарпатські новелети».		
4.	Визначальні сторони мелодії. Робота над піснею «Посміхайтесь». Слухання музики. Ф. Ліст. Рапсодія № 2.		
5.	Темпи: <i>allegro</i> , <i>moderato</i> , <i>adagio</i> . Розучування пісні «Україно» Т. Петриненка. Слухання музики. Л. ван Бетховен. Увертюра «Егмонт»		
6.	Ритм, вокально-ритмічна вправа. Ритмічний диктант. Робота над піснею «Україно». Слухання музики. М. Равель. «Болеро».		
7.	Мелодична лінія музичних творів. Рух плавний, стрибокподібний. Розучування пісні «Музика» В. Островського. Слухання музики. К. Сен-Санс. «Лебідь» із сюїти «Карнавал тварин».		
8.	Ритмічна вправа у розмірі 3/4. Робота над піснею «Музика». Тематичне оцінювання.		

9.	Виразальні засоби мелодії, спів вправи. Розучування пісні-гімну «Ще не вмерла України...» М. Вербицького. Слухання музики. «Боже великий, єдиний» М. Лисенка.		
10.	Динамічна палітра музичних творів. Робота над піснею-гімном «Ще не вмерла України...» Слухання музики. А. Хачатурян. «Танець з шаблями» з балету «Гаяне».		
11.	Динаміка, колорит музичних творів. Розучування пісні «Степом, степом» А. Пашкевича. Слухання музики. Д. Шостакович. Симфонія № 7 (1 ч.).		
12.	Музична фактура. Поліфонія. Гомофонія. Робота над піснею «Степом, степом». Слухання музики. Й. С. Бах. Органна fuga ля мінор.		
13.	Інтонаційно-виразальні засоби мелодії. Розучування пісні. Дж. Леннон, П. Маккартні. «Хай буде так». Слухання музики. Г. Перселл. «Граунд».		
14.	Взаємодія різних елементів музичної мови. Вокальна вправа. Робота над піснею «Хай буде так». Слухання музики. Ф. Шуберт. «Серенада»		
15.	Вирішальна роль ладу. Вокальна вправа. Розучування колядки «Бог предвічний». Слухання музики. Ф. Шопен. Вальс ре-бемоль мажор та До-дієз мінор.		
16.	Повторення вивчених пісень. Тематичне опитування.		
	Тема 2. Композиція музичного твору.		
17.	Мелодична вправа у розмірі 4/4. Розучування пісні «Шкільний корабель» Г. Струве. Слухання музики. М. Глінка. Увертюра до опери «Руслан і Людмила».		

18.	Інтерпретація музичних творів. Вокальна вправа. Робота над піснею «Шкільний корабель». Слухання музики. М. Глінка. Увертюра до опери «Руслан і Людмила».		
19.	Узгодження у музиці метру, ритму і темпу. Розучування пісні «Синові» А. Пашкевича. Слухання музики. О. Тактакішвілі. Ораторія «Слідами Руставелі».		
20.	Різновиди ритмічного письма, синкопа, вправа. Робота над піснею «Синові». Слухання музики. Дж. Россіні. Увертюра до опери «Севільський цирульник».		
21.	Метрична будова мелодії. Сольфеджування вправи. Розучування пісні «Гей, ви, козаченьки» Г. Татарченка. Слухання музики. Л. ван Бетховен. Увертюра «Егмонт».		
22.	Особливі метро-ритмічні характеристики музики. Робота над піснею «Гей, ви, козаченьки». Слухання музики. М. Скорик. «Гуцульський триптих».		
23.	Зміст музики. Вокальна вправа. Розучування української народної пісні «Думи мої». Слухання музики. Я. Степовий. «Прелюдія пам'яті Т. Шевченка».		
24.	Тональний план музичного твору, вокальна вправа. Робота над піснею «Думи мої». Слухання музики. Е. Гріг. Концерт для фортепіано з оркестром.		
25.	Динамічний розвиток музики. Розучування пісні «Стоїть тополя» О. Осадчого. Слухання музики. Е. Гріг. Концерт для віолончелі з оркестром.		
26.	Тематичне опитування.		

27.	Взаємодія музично-виражальних засобів. Розучування пісні «На долині туман» Б. Буєвського. Слухання музики. М. Огінський. Полонез «Прощання з батьківщиною».		
28.	Виразальна роль тембру та регістрів в оркестровій музиці. Робота над піснею «На долині туман». Слухання музики. В. А. Моцарт. Симфонія № 40 (ч. I, II).		
29.	Гармонія як елемент музичної фактури. Розучування української народної пісні «Розпустили кучері дівчата». Слухання музики. В. А. Моцарт. Симфонія № 40 (III, IV ч.)		
30.	Ритмічний диктант. Робота над піснею «Розпустили кучері дівчата». Слухання музики. П. Чайковський. Увертюра-фантазія «Ромео і Джульєтта».		
31.	Тріоль. Вокальна вправа. Розучування пісні «Чорнобривці» В. Верменича. Слухання музики. Л. Ревуцький. Симфонія № 2.		
32.	Ритмічна вправа на поділ уваги. Робота над піснею «Чорнобривці». Слухання музики. А. Штогаренко. Концерт-сюїта «Партизанські картинки».		
33.	Змінний розмір, сольфеджування вправи. Розучування пісні «Водограй» В. Івасюка. Слухання музики. А. Кос-Анатольський. Концерт для арфи з оркестром.		
34.	Вокально-ритмічні вправи. Повторення вивчених пісень. Музична вікторина.		
35.	Тематичне опитування.		

7 клас

Тема 1. Образний зміст музики.

- Тема уроку:** Повторення вивченого у 6 класі.
Розучування пісні „Балада про мальви” В.Івасюка.
Слухання музики. М.Лисенко.
Пісня Наталки з опери „Наталка Полтавка”.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів з теорії музики;
дати змогу усвідомити поняття „музичний образ” на почутих творах;
виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет М.Лисенка та В.Івасюка.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

Ми дуже раді бачить вас, ми за-спі-ва-є-мо в цей час. Ме-ло-ді-я пол-лєть-ся враз, ко-ли по-ба-чи-мо сон-ця об-ра-

2. Оголошення теми уроку.

1. Вступна бесіда.

Тема нашого уроку є роль музичного образу в музиці. Музичний образ — це узагальнене відтворення засобами музичного мистецтва явищ дійсності та духовного світу людини. Музичні образи складають зміст музичного твору і мають художньо-інтонаційну природу, тобто для створення музичного образу

композитор застосовує такі музичні засоби, які дають змогу втілити його задум та зробити твір зрозумілим і доступним.

Так, наприклад, у великому драматичному творі-опері „Тарас Бульба” М. Лисенко передав через народні образи Тараса Бульби, Остапа, Насті патріотичну ідею народно-визвольної боротьби.

В цьому ви переконаєтесь, послухавши пісню Остапа „Гей, був отаман завзятий”, яка інтонаційно пов’язана з епічними козацькими піснями.

2. Слухання твору.

3. Характеристика та враження дітей від почутого.

Ви знаєте, що М. Лисенко — основоположник української класичної музики. Музична спадщина М. Лисенка велика і міцно вкорінена в український пісенний фольклор. Він написав 11 опер, поміж яких: „Коза-Дерева”, „Пан Коцький”, „Зима і Весна”, „Утоплена”, „Наталка Полтавка”. Ось послухайте пісню Наталки з опери „Наталка Полтавка” і скажіть, який образ хотів передати композитор у цій пісні?

(Діти слухають твір). (Так, тут композитор зображає красиву, дотепну, мудру дівчину Наталку).

— Які музично-виражальні засоби він використовує?

Пісня весела, жартівлива, у помірному темпі. Велике значення у вираженні музичного образу має мелодія, яка разом з іншими елементами музичної мови несе в собі художній образ твору.

II. Розучування пісні „Балада про мальви” В. Івасюка.

Балада про мальви

Слова Б. Гури

Музика В. Івасюка

Помірно

1. За- сну-ли маль-ви бі-ля ха-ти, їх мі-сяць ви-йшов ко-л-
ха-ти, тиль-ки ма-ти не за-сне, ма-ти не за- сне, жде во-на ме-

не. I // не. О, ма-мо рід-на, ти ме-не не-жди

ме-ні в наш дім ні-ко-ли не при-йти. З мо-йо-го сер-ця маль-ва пророс-ла

і кро-в'ю за-цві-ла. Не плач-же, ма-мо, ти ж бо не од-на,

ба-га-то мальв за-сі-я-ла вій-на.. Во-ни ше-по-чуть для

те-бе во-се-ни, за-сни, за-сни, за-сни, за-сни.

У матері є любі діти,
 А у моєї — тільки квіти.
 Самотні квіти під вікном,
 Квіти під вікном
 Заснули вже давно.

Як зійде сонце — вийди на поріг,
І люди вклоняться тобі до ніг.
Пройдися полем — мальви буйних лук
Торкнуться твоїх рук.
Життя, як пісня, що не віддзвенить.
Я в мальві знов для тебе буду жить.
Якщо ж я ласку не встигла принести —
Прости, прости, прости, прости.

Сьогодні на уроці ми познайомимось ще з однією піснею українського композитора Володимира Івасюка „Балада про мальви”.

В. Івасюк увесь час мріяв бути композитором, тому збирав усе прекрасне, створене народом, щоб мати на душі надійну основу для своїх творів. В. Івасюк любив свою батьківщину, її природу, і творив пісні, які вам уже відомі: „Червона рута”, „Водограй”, „Чебрець”.

Сама *балада* — широка і могутня, з виразним драматизмом та фатальним передчуттям.

Я вам виконаю цю пісню, а ви уважно послухайте і визначте, у чому полягає її драматизм.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

— Скільки музичних образів ви почули у даній пісні?

— Як музика допомагає розкрити даний музичний образ?

4. Розспівування.

1) спів звукоряду „ля мінор” та тонічного тризвуку;

2) спів із закритим ротом на довгих звуках.

5. Розучування пісні за нотним текстом, спочатку визначивши лад, темп, тональність, важкі ритмічні місця, повторивши, що таке:

— синкопа,

— тріоль,

— ферманта,

— дія зустрічних знаків альтерації.

III. Підсумок уроку.

Урок 2

Тема уроку:	Характер мелодії, сольфеджування вправи. Робота над піснею В. Івасюка „Балада про мальви”. Слухання музики. Ф.Шуберт. Балада „Лісовий цар”.
Мета уроку:	вчити дітей розмірковувати про почуту музику, застосовувати теоретичні знання; розвивати навички активного сприймання музичного твору; виховувати любов до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано, портрет Ф. Шуберта.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Сьогодні ми повинні глибше познайомитися з найбільш дієвим засобом виразності — мелодією, яка тісно взаємодіє з темпом, ритмом, метром, тембром і динамікою. Кожен з перелічених елементів музичної мови має якісь виражальні особливості.

Давайте їх проаналізуємо на знайомій пісні „Од Києва до Лубен”. Діти виконують уривок пісні і визначають основні виражальні засоби образного змісту мелодії пісні:

- темп — рухливий,
- характер — жартівливий,
- лад — мажорний,
- динаміка — мецо-форте.

III. Робота над піснею.

Роботу варто розпочати з розспівування у тональності пісні — ля мінорі, тонічний тризвук, спів за „рухомою нотою”.

Далі працюю над характером виконання. Оскільки це балада, то мелодія у ній плавна, наспівна, дещо напружена.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Музика має велике значення для розкриття емоцій і переживань музичного образу, вона дозволяє мовою звуків змалювати різні характери образів — ліричні, героїчні, драматичні чи комічні. Сьогодні ми познайомимося ще із однією баладою, яку створив австрійський композитор Ф. Шуберт на слова німецького поета Й. Гете „Лісовий цар”.

Що таке балада?

Це складний драматичний твір, музика якого тісно пов'язана з розвитком поетичного тексту. У баладі три дійові особи: батько, хворий син та лісовий цар.

(Твір прозвучить німецькою мовою, тому перед слуханням твору, потрібно дати учням проблемне завдання: визначити драматичне напруження в музиці, стрімкий неперервний рух у фортепіанному супроводі та відмінність інтонацій в голосі).

2. Діти слухають твір.

3. Характеристика прослуханого.

— Нічна негода із завиванням вітру, шум верхівок дерев і гучний тупіт коня — все це знайшло відбиток у фортепіанній партії, яка звучить насичено. І на цьому фоні — репліки дійових осіб: короткі заспокійливі фрази батька; перелякані благання і крики дитини; то зваблива, загрозлива мова лісового царя — все це переплітається в єдину мелодію.

Цю баладу Ф.Шуберт написав, коли йому виповнилось 18 років. Геніальний композитор прожив недовге і безрадісне життя, сповнене творчого горіння і боротьби з нестатками. Він помер, не зазнавши слави і не почувши більшості своїх творів. Творча спадщина композитора, що помер у 32 роки, величезна. Це симфонії, ансамблі, сонати, п'єси, пісні. На одному з кладовищ Відня є могильний пам'ятник з написом: „Музика поховала тут багатий скарб, але ще багатші надії. Це могила Ф. Шуберта”.

4. Повторне прослуховування балади.

— За допомогою яких засобів виразності композитор передав драматичний зміст твору?

— Скільки музичних образів в музичному творі?

— Що є основним змістом музичних творів?

V. Підсумок уроку.

Урок 3

- Тема уроку:** Складові частини мелодії: мотив, фраза, речення.
Розучування пісні „Посміхайтесь”, муз. О. Осадчого.
Слухання музики. Б. Фільц.
„Закарпатські новелети”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями складові мелодії
на знайомому музичному творі;
розвивати навички активного
сприймання музичного твору;
виховувати любов та інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано,
портрет композитора Б. Фільц.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

— Послухайте невеличку мелодію. Що ви можете сказати про її складові?

— Якщо я заграю кілька звуків, то це буде мелодія?

(Ні, це буде тільки її мотив).

Кілька таких мотивів, що утворюють більш широку побудову називають фразою. А з кількох фраз утворюється речення. Ось погляньте на дошку.

(На дошці невелика пісня).

По той бік го-ра, по цей бік го-ра. По-між ти-ми

кру-ти-ми го-ра-ми схо-ди-ла зо-ря.

Знайдемо у цій українській народній пісні мотив, поділимо на фрази та речення, а тоді розспіваємося у тональності.

(Діти визначають складові мелодії та сольфеджують ці частини).

III. Розучування пісні „Посміхайтеся” О. Осадчого.

Посміхайтеся

Слова А. Дмитрука

Музика О. Осадчого

Весело, рухливо

Пам, па- па-ра-па-пам. Пам, па- па-ра-па-
пам. Пам, па- па-ра-па-пам. Пам, па-
па-ра-па-пам па-ра-па-пам. 1. Ра-но на зо-рі про-ки-
дай-те-ся. Со-няч-ній по-рі по-смі-хай-те-ся. Щоб він-ком пі-сень

Am H7 Em7 D D7

ли- нув ко-жен день, зран-ку не-од-мін-но по-смі- хай- те- ся.

G Am6 H7 Em A7

Щоб він-ком пі-сень ли- нув ко-жен день, зран-ку не-од-мін-но по-смі-

D G A D Am Em Em A7

хай- те- ся. По-сміх-нись! По-сміх-нись! Знай, ща-стить в жит-ті ве-

D Em Fm D G F# Hm Am6 H7 Em

се- лим лю- дям. Хай твій сміх, доб- рий сміх,

G A7 D A6 H7

на- че сон-це, грі- є всіх. // на- че сон-це, грі- є

G G A7 G A7 D

на- че сон- це, грі- є всіх.

Хай гуркоче грім — не лякайтеся.
Хмарам дощовим — посміхайтеся.
Морок відлетить,
Вернеться блакить —
Тільки дуже прошу — посміхайтеся.

Приспів.

Посміхнись! Посміхнись!
Знай, щастить в житті веселим людям.
Хай твій сміх, добрий сміх,
Наче сонце гріє всіх!

Прийде сто турбот — ви тримайтеся.
Серед всіх незгод — посміхайтеся!
Швидко лине час,
Щастя стріне нас,
Тільки ви частіше посміхайтеся.

Приспів:

1. Вступна бесіда.

Сьогодні ми з вами вивчимо веселу пісню, яка має назву „Посміхайтеся”.
Із самої назви ви зрозуміли, який основний зміст слів пісні, але зараз ви ще й
послухаете цю пісню.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

Чого вчить ця пісня? Невже тільки посміхатися? Звичайно, що ні. Вона вчить
також поборювати всякі перешкоди, не опускати рук перед труднощами.

4. Розучування пісні по фразах, але спочатку здійснюю характеристику
нотного тексту пісні:

- тональність;
- розмір;
- кількість фраз, речень;
- зустрічні знаки альтерації.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

- Що таке музичний образ?

*(Це узагальнене відтворення засобами музичного мистецтва явищ дійсності та
духовного світу людини. Музичні образи створюють образний зміст музики).*

Лише усвідомлення елементів музичної мови та їхню взаємодію, можна досягнути образний зміст кожного твору. Сьогодні ми послухаємо ще один твір Богданни Фільц „Закарпатські новелети”.

Б.Фільц — український композитор і педагог. Народилася вона у Львівській області, там закінчила консерваторію. Значне місце у її творчості займають пісні для дитячих хорів, а також у її доробку є твори для симфонічного оркестру, п'єси для бандури, скрипки, фортепіано, духовні твори.

Перш, ніж послухати твір, уявіть собі гори, полонини, чисте повітря, зелень.

— Як би ви все це передали у своїй музиці?

— Які музичні образи розкриває автор?

3. Характеристика прослуханого.

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 4

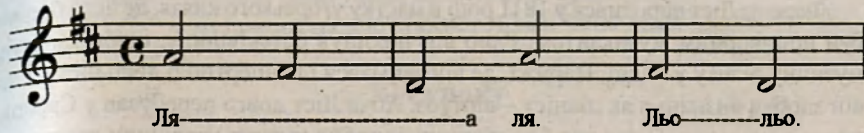
Тема уроку:	Визначальні сторони мелодії. Робота над піснею „Посміхайтесь”. Слухання музики. Ф. Ліст. Рапсодія № 2.
Мета уроку:	закріплювати уявлення дітей про засоби музичної виразності; розвивати вокально-хорові навички, артикуляцію, дикцію дітей; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, аудіозаписи музичних творів, портрет Ф. Ліста.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

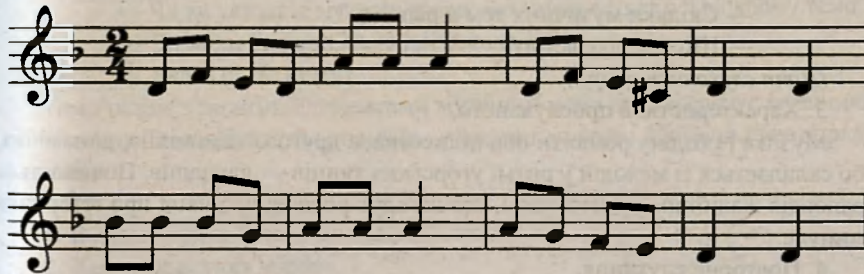

1. Спів на довгих звуках (а, о, у).
2. Спів вправ для розвитку правильного та протяжного дихання.

III. Сольфеджування вправи.

Погляньте на вправу. Вашим завданням буде: визначити усі елементи музичної мови, які характеризують цю мелодію. Отже, вправа написана у тональності ре мінор, бо при ключі стоїть сі бемоль, розмір дві четвертних. Складається вона з чотирьох фраз і двох речень. Виконаємо спочатку сольфеджуючи I та II фрази, I речення, II речення.

(Бажаючих опитую та оцінюю).

IV. Робота над піснею (продовження).

Звертаю увагу на злагоджене легке звучання. Працюю над характером виконання пісні — весело, бадьоро, радісно.

(Бажаючих опитую на оцінку).

V. Слухання музики.

Всі засоби музичної виразності повинні бути між собою узгоджені. Якщо твір буде сумний, але виконуватиметься у швидкому темпі, на форте, то це буде хаотична музика, вона не буде сприйматися нашою свідомістю. Тому між елементами музичної мови: ритмом, темпом, мелодією повинна бути узгодженість, така, як у „Другій рапсодії” угорського композитора Ференца Ліста.

Ференц Ліст народився у 1811 році в маєтку угорського князя, де його батько був придворним музикантом. Рано він покинув батьківщину, щоби здобути музичну освіту у Відні, Парижі, де він займався і концертною діяльністю і де він здобув визнання як піаніст – віртуоз. Хоча Ліст довго перебував у Європі, проте ніколи не забував про батьківщину і зробив музику Угорщини досягненням світового мистецтва. У своїх „Угорських рапсодіях” ввів ритми народних пісень і танців, одну з яких ми зараз послухаємо.

Rapsodia — це твір довільної побудови, основу якої складають кілька народних мелодій.

За побудовою рапсодію можна поділити на два контрастних розділи — повільний і швидкий. I розділ — це імпровізаційна побудова, а II розділ — варіативна.

2. Зараз ви послухаєте Другу рапсодію і дасте відповіді на питання:

— Скільки музичних тем в рапсодії?

— Що нагадує вступ?

(Діти слухають твір).

3. Характеристика прослуханого.

Музика I розділу романтична, піднесена, а другого - емоційна, динамічна, бо складається із мелодій у ритмі угорських танців — чардашів. Починається рапсодія жалібним речитативом, що нагадує розповідь співця про історичне минуле.

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 5

- Тема уроку.** Виразальна роль темпу, сольфеджування вправ.
Розучування пісні „Україно” сл. і муз. Т. Петриненка.
Слухання музики. Л. ван Бетховен. Увертюра „Егмонт”.
- Мета уроку:** поглиблювати знання учнів про музично-виразальні засоби, зокрема темп та застосувати на музичному матеріалі; озвивати музичну пам’ять, ритмічний слух, співацькі навички; виховувати любов до Батьківщини.
- Тип уроку:** комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, магнітофон, аудіозаписи музичних творів, портрет Л. ван Бетховена.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

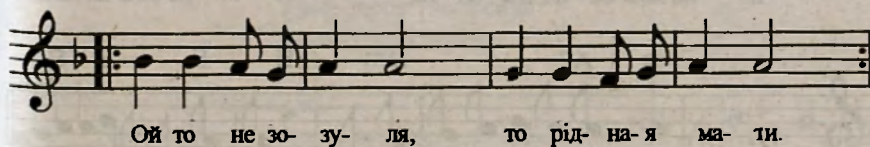
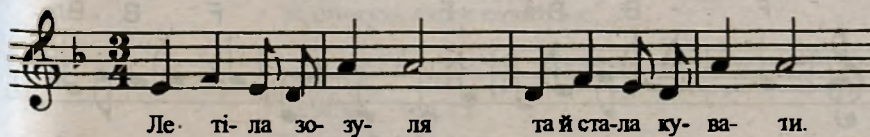
III. Актуалізація опорних знань учнів.

Діти, з почутої теми ви вже здогадалися, що основну увагу ми сьогодні звернемо на темпи та їх роль як виражального засобу в музиці.

- Чи ви уявляєте музичні твори, які виконуються всі в одному темпі?
- Чи мали би вони свою досконалість?
- Якщо ні, то чому?

Темп разом з іншими елементами музичної мови характеризує музичний образ твору. Темпи бувають: повільні, помірні та швидкі. Погляньте на вправу і вкажіть:

1. В якому темпі її потрібно виконувати?
2. Характеристика вправи.
3. Сольфеджування та спів зі словами.

IV. Розучування пісні „Україно” сучасного українського співака і композитора Тараса Петриненко, пісні якого популярні в наш час і виконуються по радіо та на телебаченні.

Україно!

Слова і музика Т. Петриненко

Помірно

До-ро-ги ін-шо-ї не тре-ба, по-
ки зо-рить чу-мать-кий шлях. Я йду від те-бе і до
те-бе по зо-ло-тих тво-їх стеж-ках. Ме-
ні не мож-на не ло-би-ти, то-бі не мож-на не цвіс-
ти. Лиш до-ти вар-то в сві-ті жи-ти, по-ки жи-веш і квіт-неш

F B F

ти. Ук-ра-ї-но, Ук-ра-ї-но! Піс-ля

B Bm F Dm Am

да-ле-чі до-ріг вір-не сер-це тво-го си-на я кла-

Gm D^bdim7 Bm7 3 F

ду-то-бі до ніг. // ніг, то-бі до ніг.

Бо ми кохаєм до нестями,
 І ще не скоро наш кінець,
 Ще, може, нашими серцями
 Розпалім тисячі сердець.
 Ще свічка наша не згоріла,
 Ще наша молодість при нас,
 А те, чи варте наше діло, —
 То скажуть люди, скаже час.

Приспів:

Україно, Україно!
 Після далечі доріг
 вірне серце твого сина
 я кладу тобі до ніг.

2. Художній показ пісні.
3. Характеристика та визначення ідеї слів пісні.
4. Розучування пісні проводжу за нотним текстом:
 — визначити тональність твору,

- розмір, що він означає?
- який темп мелодії пісні?

Пісню розучую по фразах, звертаючи увагу на заліговані ноти та ритмічний малюнок.

V. Слухання музики. Увертюра „Егмонт”.

1. Можна дати послухати твір, щоб учні самостійно спробували визначити композитора за характером музики, відчутти бетховенську міць і драматизм, а також почули побудову увертюри.

2. Розповідь.

Серед героїчних творів Л. ван Бетховена велике місце займає музика до трагедії Гете „Егмонт”. Згадайте, що ми називаємо увертюрою?

Увертюра — це оркестровий вступ до опери, але вона може бути і самостійним твором.

Героїчне мистецтво Бетховена народжувалось під впливом Великої Французької революції, (*а Бетховен в той час жив у Парижі*). Коли впала Бастилія, Бетховену було 18 років, і він не раз чув революційні пісні, вірші, лозунги. Композитора цілком захопили ідеї революції. І ось одну за одною він створює „Героїчну” симфонію, „Апасіонату”, оперу „Фіделіо”. Трагедія Гете заповнила Бетховена своїм героїчним змістом. Сюжет цієї музики пов’язаний з історією боротьби Нідерландів у 16 ст. з Іспанією за свою незалежність. Одним із вождів, які очолювали боротьбу, був граф Егмонт, сміливий і мужній чоловік. Ім’я Егмонта стало прапором боротьби і перемоги. Егмонт у боротьбі гине, але народ закінчує почату справу і перемагає. Увертюра — твір одночастинний, у ній Бетховен зумів показати моменти розвитку трагедії у скороченій формі. Це програмний твір.

3. Повторне слухання.

4. Характеристика почутого твору.

Увертюра розпочинається похмурим, трагічним вступом, у якому чується мотив іспанського танцю. Основна частина - алегро показує зіткнення і боротьбу двох тем: теми Егмонта — стрімкої, напруженої, і другої теми — іспанської. В кінці алегро сумні акорди (*смерть Егмонта*) є переходом до урочистого переможного маршу — фіналу.

— Отже, в цьому творі ми почули скільки образів?

(*Три — образ зіткнення, боротьби і перемоги. Це і складає зміст усього музичного твору*).

VI. Підсумок уроку.

Урок 6

Тема уроку:	Виразальна роль ритму, ритмічна вправа. Робота над піснею „Україно” Т. Петриненка. Слухання музики. М. Равель. „Болеро”.
Мета уроку:	закріпити знання учнів про музичний ритм та його значення у мелодії; розвивати у дітей музично-ритмічний слух та вокальні навички; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон, портрет М. Равеля.

Хід уроку

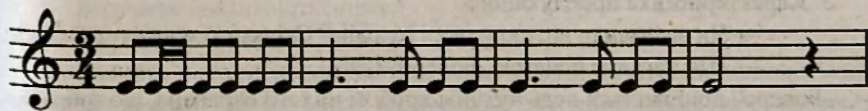
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

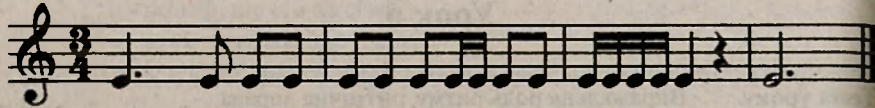
Діти, поняття „ритм” вам відоме давно. Ви знаєте, що ритм є головним компонентом для створення мелодії. У сукупності з метром та темпом ритм визначає рух, організованість і характер музичного твору. Велике значення для ритму має крапка біля ноти, яка утворює пунктирний ритм. Подивіться на таку вправу і охарактеризуйте її.

— Давайте проплескаємо ритм цієї вправи, витримуючи четвертну з крапкою.

(Діти проплескують ритм).

— А зараз запишемо ритмічний диктант. Я проплескаю ритмічний рисунок, а ви, визначивши розмір і тривалості нот, запишете в зошити.

IV. Робота над піснею „Україно”.

Працюю над характером виконання пісні, чистотою інтонування, динамікою, ритмом. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

1. Розповідь.

Зараз ми з вами ознайомимось ще з одним музичним образом. Це танець „Болеро”. Але щоби зрозуміти музику М. Равеля, звернення його до жанру симфонічної музики, потрібно знати про вплив середовища, в якому жив і творив цей французький композитор.

Моріс Равель увійшов в історію західноєвропейської музики як продовжувач традицій Клода Дебюссі, представника музичного імпресіонізму, який вплинув на музику у сфері засобів виразності. Значення мелодії слабшає, зростає роль гармонійної мови й оркестрового стилю.

М. Равель народився у 1875 році в містечку Сибур, недалеко від іспанського кордону. Від матері Равель успадкував любов до іспанської музики, що знайшло вираження у творах „Хабанера”, „Болеро”, „Іспанська рапсодія”. „Болеро” виявився своєрідним підсумком усього творчого шляху композитора. Твір було створено на замовлення Іди Рубінштейн, відомої танцівниці. Однак „Болеро” — не просто іспанський танець, а розгорнутий симфонічний твір, в якому втілена стихія чіткого руху, невпинного наростання. За композиційною структурою твір побудований на незмінності трьох головних компонентів — ритму, мелодії і темпу. Змінюється лише динаміка і темброва палітра.

Ваше завдання — визначити на слух тембри інструментів.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Чи визначили ви, що у творі головне? Скільки тем ви чуєте? (Дві).

— Що нагадує початок „Болеро”?

„Болеро” починається ледь чутним дробом малого барабана, що зображає традиції народного музикування: плескання в долоні, клацання кастаньєт, притупування підборів, а потім з’являється мелодія.

— Що характерне для ритму твору?

Ритмічний малюнок не змінюється до кінця твору, а мелодії йдуть без змін одна за одною, повторюючись двічі.

4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 7

- Тема уроку:** Мелодична лінія музичних творів.
Розучування пісні „Музика” В. Островського.
Слухання музики. К. Сен-Санс.
„Лебідь” із сюїти „Карнавал тварин”.
- Мета уроку:** поглиблювати з учнями набуті знання та навчити застосовувати їх на практиці;
розвивати навички активного сприймання музичного твору;
виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, аудіозапис,
портрет композитора.

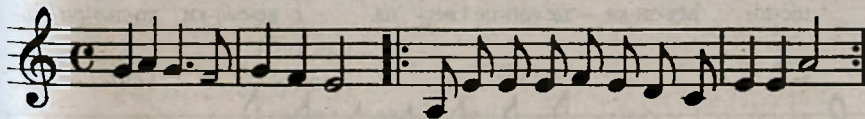
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Сольфеджування вправи.

- Визначте тональність вправи.
- Що означає розмір?
- Вкажіть на стрибкоподібний рух мелодії. Ви бачите, що мелодія може рухатися плавно — це основний вид мелодії, а стрибок підкреслює важливий момент у розвитку мелодії.
- Сольмізація та сольфеджування вправи.

IV. Розучування пісні В. Островського „Музика”.

1. Бесіда.

Музика займає значне місце в нашому житті і є могутньою надихаючою силою для кожного із нас. Це мистецтво особливої емоційної сили.

Музика

Слова і музика В. Островського

Помірно з почуттям

Am Dm E Am Dm E7

Am Am Dm G

Хай єд-на-є му-зи-ка сер-ця і не-се доб-ро на кри-лах

G F Dm

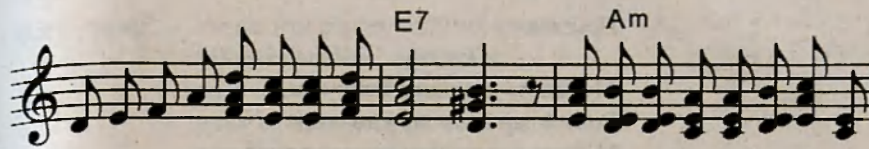
піс-ні. Му-зи-ка — це сон-це і вес-на і ве-сел-ки ко-льо-ри бар-

E7 Am Dm

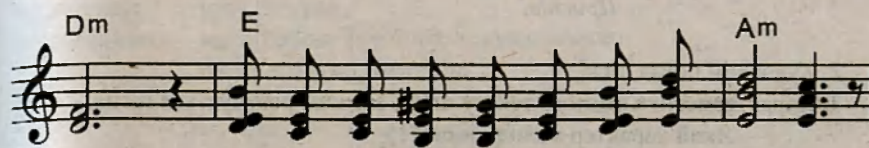
вис-ті. Му-зи-ка — це спі-ви со-ло-в'я

E7 Am F Dm

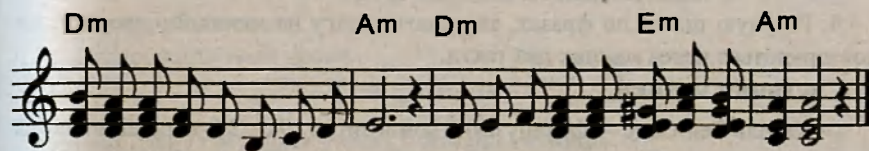
і ду-ші ме-ло-ді-я ча-рів-на. Му-зи-ка — це де-ре-во жит-тя,

і лас-ка-ве со-няч-не про-мін-ня. Му-зи-ка — це чис-те дже-ре-

ло, не-ви-черп-на і жи-ва кри-ни-ця.

Му-зи-ка — це піс-ня на доб-ро і спі-ву-ча мо-ва ма-те-рин-ська.

Хай сплітає музики вінок,
Із росинок зробіть нам намисто,
Музика — це візерунок нот
І пшеничне поле золотисте.

Приспів:

Музика — це співи солов'я
І душі мелодія чарівна.
Музика — це дерево життя
І ласкаве сонячне проміння.
Музика — це чисте джерело,
Невичерпна і жива криниця.
Музика — це пісня на добро
І співуча мова материнська.

Піснею хай стелитгся життя,
Квітами вкриваються дороги,
Щастям хай наповняться серця
І не знають матері тривоги.

Приспів.

Музика — щасливе майбуття,
Божий дар від роду і до роду.
Музика — мов батьківська земля,
Скарб неоціненний для народу.
Приспів.

2. Художній показ пісні.
3. Характеристика нотного тексту пісні, за яким розучується пісня.
 - Який характер мелодії пісні?
 - Розмір?
 - У якій тональності написана пісня?
4. Розучую пісню по фразах, звертаючи увагу на мелодійні звороти, які повторюються через кожних два такти.

V. Слухання музики.

— Каміль Сен-Санс — французький композитор 19 ст. З 5-ти років він почав складати музику, в 10 дав перший публічний концерт. Далі повністю присвятив себе композиторській та виконавській діяльності. У доробку композитора 11 опер, 5 симфоній, кантати, ораторії та сюїта „Карнавал тварин”, у якій яскраво втілені звуконаслідувальні можливості музики. Це програмовий твір гумористичного характеру, у якому відчувається легкість жанрових замальовок.

Сюїта складається з 14 номерів, музика яких дуже цікава. Вони мають назви „Кури і півень”, „Антилопа”, „Слони”, „Кенгуру” та ін., проте найбільшу популярність здобула 13 частина, яка має назву „Лебідь”, і ми її зараз послухаємо.

2. Слухання твору.
3. Характеристика прослуханого.
 - Які почуття викликає цей твір?
 - Чи можете уявити образ, не знаючи назви твору?
4. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 8

Тема уроку. Особливості музичних образів.
Повторення вивчених пісень.
Музична вікторина.

- Мета уроку:** визначити рівень набутих знань,
умінь і навичок з цієї теми;
розвивати у дітей ладо-тональний
слух та музичний смак;
викликати інтерес до музики,
збагачувати емоційний світ дітей.
- Тип уроку:** урок — гра.
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, аудіозаписи,
портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

Гра „Меломан”.

Умови гри: у грі беруть участь 5 команд і вчитель.
Гра проводиться у 5 турів.

I — „Біографічний”.

II — „Музикознавчий”.

III — „Теоретичний”.

IV — „Вокальний”.

V — „Ерудит”.

I тур „Біографічний”.

Завдання туру полягає, щоб із 5-ти речень визначити, про якого композитора йдеться, і підняти відповідну цифру (*портрети композиторів розташовані на дошці під відповідними номерами*).

Зачитую речення:

1. Творчість композитора формувалася під впливом ідей Французької революції.
2. Тематика більшості його творів — боротьба добра і зла.
3. Про один із своїх творів сказав: „Так доля стукає у двері”. — (*Л. ван Бетховен*).
1. Його наставником був Клод Дебюссі.
2. У своїх творах розвивав принципи імпресіонізму.
3. У музиці був поборником правди і краси. (*Моріс Равель*).

1. Велике місце у його творчості посідає вокальна музика.

2. На його могилі викарбувано слова: „Смерть поховала тут великий скарб, а ще більшi надії”.

3. Це один із перших композиторів-романтиків. (*Франц Шуберт*).

1. Засновник української класичної музики.

2. Написав 3 дитячих опери на сюжети казок.

3. Заснував музично-драматичну школу в Києві. (*М. Лисенко*).

II тур „Музикознавчий”.

Демонструю фрагменти музичних творів, а учні відповідно до списку на дощці піднімають номер твору.

1. Ф. Шуберт. Балада „Лісовий цар”.

2. Ф. Ліст. „Рапсодія”.

3. Л. ван Бетховен. Увертюра „Егмонт”.

4. М. Равель. „Болеро”.

5. К. Сен-Санс. „Лебідь”.

6. Б. Фільц. „Закарпатські картинки”.

III тур „Теоретичний”.

Заповнити кросворд: дається ключове слово (*образ*), а учні називають відомі слова, пояснюють її значення і записують у кросворд.

	м	о	т	и	в		
		б	а	л	а	д	а
		р	и	т	м		
ф	р	а	з	а			
м	у	з	и	к	а		

IV тур „Вокальний”.

Виконати одну з вивчених пісень, упізнавши її за ритмічним малюнком, мотивом пісні.

1. „Балада про мальви”.

2. „Посміхайтесь”.

3. „Україно”.

4. „Музика”.

V тур „Ерудит”.

Відповісти на питання:

1. Скільки музичних образів зображено у баладі Шуберта „Лісовий цар”?
(Три: лісовий цар, батько та син).
 2. Для чого Бетховен використав в увертюрі „Егмонт” старовинний французький танець сарабанду? (Щоб відтворити образ іспанських завойовників).
 3. Що покладено в основу „Рапсодії” Ліста? (Народні пісні і танці).
 4. Музичні образи якого народу зображено в „Болеро” М. Равеля? (Іспанського).
 5. За допомогою яких елементів музичної мови К. Сен-Санс створив музичний образ твору „Лебідь”?
 6. За допомогою яких елементів створюється образний зміст музики? (Ритм, темп, мелодія, метр, динаміка).
- Підбивання підсумків. Визначаються переможців кожного туру, які набрали найбільше балів, і оцінюються.

Урок 9

- Тема уроку:** Виразальні засоби мелодії. Метр. Розуміння пісні — гімну „Ще не вмерла України...” М. Вербицького.
- Мета уроку:** Слухання музики. „Боже великий, єдиний”. М. Лисенка. навчити учнів розуміти духовну музику, розвивати в учнів заряд доброти та любові, який несе в собі духовна музика, формувати музичну культуру як частину духовної культури; виховувати високі моральні якості: патріотизм, любов до людини.
- Тип уроку:** інтегрований.
- Обладнання:** нотний текст пісні — гімну, аудіозаписи, магнітофон, фортепіано, портрети П. Чубинського, М. Вербицького, М. Лисенка, І. Лопата, символи України: герб, прапор. Ілюстрація — плакат „Боже великий єдиний”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

Розповідь.

Сьогодні наш урок присвячений головним пісням України — це пісня — гімн „Ще не вмерла України...” М. Вербицького та „Боже великий, єдиний” М. Лисенка.

Ви знаєте історію цих пісень. Будучи забороненими, вони більш ніж ціл століття не звучали на Україні. Кожна нація і кожен народ мають свою історію, свої символи, що формувалися протягом багатьох віків.

Державні символи України — це герб, прапор, гімн.

Тризуб символізує трійцю життєвих енергій, як і хрест: мудрість, знання і любов.

На прапорі нашої держави майорить жовта і блакитна барва, що символізує мирне небо і жовту пшеницю.

Ще не вмерла України...

Слова П. Чубинського

Музика М. Вербицького

Урочисто

F A Dm A7
Ще не вмерла України ні слава ні
Dm C7 F A7 Dm A7
воля, ще нам браття молоді, усміхнеться
Dm A Dm A Dm C
доля. Згинутьші во ріженьки, як роса на

Dm A Dm A Dm C
 до-ля. Зги-нуть на-ші во-рі-жень-ки, як ро-са на
 A A Dm A Dm A7
 сон-ці, за-па-ну-єм і ми, брат-тя, у сво-ій сто-
 Dm F C
 рон-ці. Ду-шу й ті-ло ми по-ло-жим
 Dm C F C F
 за на-шу сво-бо-ду і по-ка-жем,
 C Dm A7 Dm
 що ми брат-тя ко-заць-ко-го ро-ду.

Гімн — це слово прийшло до нас зі старовинної Греції, що означає — «хвалебна пісня».

Державний гімн — офіційний національний символ країни. Авторами гімну є Павло Чубинський та Михайло Вербицький.

Станем, браття, всі за волю від Сяну до Дону,
В ріднім краю панувати не дамо нікому.
Чорне море ще всміхнеться, дід-Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька доспіє.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже.
За Карпати відіб'ється, згмонить степами,
України слава стане поміж народами.

Приспів.

Можна без перебільшення сказати, що після „Заповіту” Т. Шевченка вірш „Ще не вмерла України...” був найпопулярніший в українській поезії. Мабуть, тоді священик і композитор із Західної України М.Вербицький і не підозрював, що його мелодія в поєднанні з поетичним текстом Павла Чубинського стане музичним символом української державності. На цементній оправі пам'ятника відбито прізвище М. Вербицького і напис „Автор гімну України”.

Всі урочисті свята українського народу розпочинаються і закінчуються гімном.

З 17 вересня 1981 року Українське радіо розпочинає свої передачі виконанням гімну.

Зараз ви послухаете його у виконанні ушавленого хору ім. Г. Верьовки під керівництвом А. Авдієвського.

2. Діти слухають гімн.

3. Розучування пісні-гімну проводжу за нотним текстом.

1) Спочатку визначаємо тональність.

2) Налаштування у творчості.

3) Розспівування (*мажорний звукоряд, тризвук, визначення на слух звуків*).

4) Розучую по фразах, звертаючи увагу на ноту з крапкою та заліговані ноти, де припадає тільки один склад.

III. Для чого мелодія ділиться на такти?

(Тому що мелодія базується на певному чергуванні акцентів (пульсації) мелодії та інших елементів, пов'язаних з нею. Це метрична організація музики,

або метр. Звук наголошений разом з ненаголошеним утворюють один такт. Ділення музики на такти допомагає диригенту керувати хором чи оркестром, вказуючи на початок такту рухом руки, завдяки чому досягається одночасне узгоджене виконання музичного твору).

IV. Слухання музики.

(На дошці портрет М. Лисенка).

Погляньте на портрет цього композитора. Що ви можете розповісти про нього? (Відповіді дітей).

— Так, це український композитор. Сьогодні ми послухаємо духовний гімн „Боже великий єдиний”, слова до якого написав О. Кониський, а музику — композитор-класик М. Лисенко.

1. Розповідь.

Твір за задумом авторів був призначений для української шкільної молоді. Але завдяки своєму патріотичному змісту, величній музиці, він став виконуватися на різних національних святах, церковних торжествах, набув характеру гімну. Поет висловив заповітне бажання свого народу, зокрема його молоді, бачити Україну осяяною „світлом науки і знання”, яке утверджує в серцях людей віру в краще майбутнє. Цією духовною піснею-гімном 5 грудня 1992 року відкривалось урочисте засідання Верховної Ради України. То ж послухайте цей твір, який називається „Молитва за Україну”, у виконанні хору і послухайте вірш поета й бандуриста Анатолія Грицяя про цю молитву і погляньте на ілюстрацію художника Івана Лопати „Боже великий єдиний”.

Нехай твоя свята молитва
Пекучі рани нам зцілить,
І вигострить наш дух, як бритву,
Й до серця Бога долетить.

2. Слухання твору.

V. Підсумок уроку.

Урок 10

Тема уроку:	Динамічна палітра музичних творів. Робота над піснею-гімном „Ще не вмерла України...” Слухання музики. А. Хачатурян. „Танок із шаблями” з балету „Гаяне”.
Мета уроку:	поглиблювати знання учнів з нотної грамоти, домагатися чистоти інтонування;

розвивати вміння дітей аналізувати
твір за його формою та засобами
виразності, музичний слух;
виховувати почуття любові до рідного краю.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозаписи,
портрет А. Хачатуряна.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

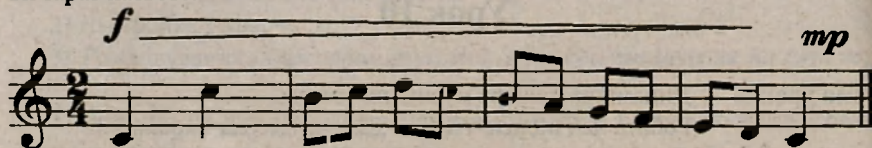
II. Актуалізація опорних знань.

Діти, ми зараз вивчаємо з вами обширну тему „Образний зміст музики” і вже знаємо, що без елементів музичної мови та засобів виразності його не можливо створити. Тому, крім темпу, ритму, метру, не менш важливим елементом є динаміка. Високому рівню почуттів відповідає динамічне наростання звуку, тихе звучання виражає сум.

Давайте виконаємо вправу „Від шепоту до крику”. Промовляємо цифри:

- 1 — 2 — пошепки,
- 3 — 4 — тихим голосом,
- 5 — 6 — середнім голосом,
- 7 — 8 — голосно,
- 9! — дуже голосно,
- 10 !!! — крикнути.

А зараз проспівасмо таку вправу з певними динамічними відтінками, які ви зараз назвете.

Виконую вправу:

Діти називають: форте, крещендо, мецо піано, та що вони означають, а тоді повторюють вправу за вчителем.

III. Робота над піснею — гімном.

Пісню потрібно виконувати урочисто, з почуттям патріотизму. Наголосити, що таке гімн.

— Хто його автори?

— Які символи України знаєте та їх значення?

Працюю над чистотою інтонування, дикцією, динамічним планом.

IV. Слухання музики.

1. Сьогодні на уроці ми послухаємо музику вірменського композитора (*портрет на дошці*) Арама Хачатуряна, яка вирізняється своїм кавказьким темпераментом, свіжістю гармонії та її оркестровою барвою. Поєднавши народне мистецтво з професійною музикою, вірменський композитор створив свій стиль композиторського письма.

Народився композитор у м. Тбілісі, музичної освіти не мав, але у 18 років поступив у музичний технікум у Москві, маючи хорошу музичну пам'ять і слух. Творчість його різножанрова: балети „Спартак”, „Гаяне”, музика до драми Лермонтова „Маскарад”, Шекспіра „Король Лір”, музика до кінофільмів, романси, пісні. Сьогодні ви послухаєте „Танець з шаблями” з балету „Гаяне”. Балет „Гаяне” написаний у роки Великої Вітчизняної війни, а його перша прем'єра відбулася у м. Перм. Герої балету — колгоспники і бійці. Їхнє щастя невіддільне від щастя свого народу. У важкій боротьбі знаходить своє щастя і Гаяне. Вона знаходить винних у підпалі складів з бавовною, серед яких і її чоловік. Балет закінчується національним святом. Щаслива Гаяне знаходить своє щастя у новій сім'ї.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— „Танок з шаблями” завдяки його запальній музиці знають в усьому світі. Складний гострий ритм, динаміка, а поряд наспівність в окремих моментах надають твору неповторності, самобутності.

— Яка роль динамічних відтінків у творі?

V. Підсумок уроку.

Урок 11

Тема уроку. Динаміка і колорит музичних творів.
Розучування пісні „Степом, степом” А. Пашкевича.
Слухання музики. Д. Шостакович. Сьома симфонія (I ч.)

Мета уроку: прищеплювати інтерес до хорового співу,
вчити розмірковувати про почуту музику, робити самостійні висновки і узагальнення; розвивати образне мислення,

удосконалювати вокально-хорові навички;
виховувати почуття любові до українського народу
та його історії.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон,
аудіозапис, портрет Д. Шостаковича.

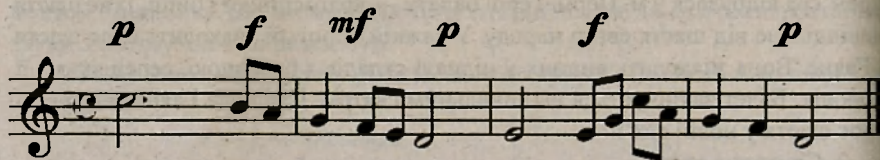
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Слухаючи твори, ви звертаєте увагу на динаміку і колорит музичних творів. На минулому уроці ви переконалися, яке значення має динаміка у відтворенні музичного образу, слухаючи „Танок з шаблями” А. Хачатуряна. Погляньте на вправу і виконайте її (на дошці) з певними динамічними відтінками.

1. Визначаємо тональність, розмір, робимо характеристику динамічних відтінків.
2. Налаштування у тональності.
3. Сольфеджування вправи.

III. Розучування пісні „Степом, степом”.

1. Вступна бесіда.

А. Пашкевич народився 11 лютого 1938 р. на Житомирщині. Його покоління, яке називали дітьми війни, зазнало багато страхів і лиха. Свої університети проходив з баяном у руках та з піснею у серці. Працюючи потім у хорових колективах, у репертуар брав і свої пісні. Проходять роки, з'являються пісні „Мамина вишня”, „Чебреці”, „Хато моя, біла хато”. Та навіть якби талант митця спромігся лише на одну пісню „Степом, степом” на слова Миколи Негоди, що стала реквієм усім і нині, то й тоді ім'я його було б записано у Золоту книгу української народної пісенної історії. Уперше пісня прозвучала у 1967 р., і нині вже важко уявити святкування Дня перемоги без цього тужливого реквієму.

Коли звучить „Степом, степом”, а до підніжжя пам’ятника загиблим лягають квіти, до кожного з нас приходять усвідомлення, якою ціною було здобуто перемогу.

2. Прослуховування пісні у виконанні соліста і хору.

(Діти слухають пісню і характеризують).

— Чи звернули ви увагу на роль виражальних засобів: ритму, динаміки, темпу?

— Яка основна ідея тексту слів пісні?

Степом, степом

Слова М. Негоди

Музика А. Пашкевича

Повільно

Вm E♭m Вm F7

Сте- пом, сте- пом йшли у бій сол- да- ти.

Вm D♭ G♭ A♭ D♭ F7

Сте- пом, сте- пом об- рій за- тяг- ло.

Вm G♭ A♭ F G♭ B7

Ма- ти, ма- ти ста- ла ко- ло ха- ти,

E♭m Вm E♭m F7 Вm

а нав- круг в ди- му се- ло. Ма- ти,

ма-ти ста-ла ко-ло ха-ти, а нав-
 круг в ди-му се-ло.

Степом, степом розгулись гармати.
 Степом, степом клекіт нароста.
 Степом, степом падають солдати,
 А навкруг шумлять жита.

Степом, степом поросли берізки,
 Степом, степом сонце розлилось —
 Степом, степом встали обеліски,
 А навкруг розрив колось.

Степом, степом — людям жито жати.
 Степом, степом — даль махне крилом.
 Мати, мати жде свого солдата,
 А солдат спить вічним сном.

3. Розучую пісню за нотним текстом, спочатку охарактеризувавши його.
 Звертаю увагу на ритм пісні, дикцію, дихання, чистоту інтонування.

IV. Слухання музики.

Тему Великої Вітчизняної війни продовжить ще один з найбільш визначних творів цього періоду — Сьома симфонія Д. Шостаковича.

— Що таке симфонія?

— Які групи інструментів входять у симфонічний оркестр?

Дмитро Шостакович народився у 1906р. в м. Петербурзі, там закінчив консерваторію як піаніст і композитор. Написав 13 симфоній, 2 балети, ораторії, музику до кінофільмів, пісні.

Серед симфоній особливе місце займає Сьома („Ленінградська”), яка була написана у 1941р. під час блокади Ленінграда. Страшний воєнний час, голод, холод, а симфонія вперше прозвучала у 1942 році. З музикантів симфонічного оркестру залишилося 15 чоловік, а потрібно 100. Скликали всіх музикантів. 9 серпня VII симфонію Шостаковича зіграли в залі філармонії. А на партитурі було написано „Присвячується місту Ленінграду”. В ній композитор розкрив боротьбу народу проти фашизму, боротьбу двох світів.

„Сьома симфонія, — писав композитор, — це поема про нашу боротьбу за перемогу”.

2. Слухання твору.

3. Характеристика твору.

Це епізод нашестя ворога, яке починається віддаленим дробом малого барабана. А далі ледь чутно виникає тема ворога. Вона має тему маршу і позбавлена живих інтонацій. Тема ворога наростає, стає несамовитою і оскаженілою. Тут ви можете проаналізувати роль динаміки, ритму, темпу у розкритті образу ворога.

— Як передано в музиці образ руйнівної сили?

— Якими засобами зображено жорстокість, фашизм?

4. Характеристика прослуханого твору.

Поступова зміна гучності асоціюється з наближенням чи віддаленням подій. Ми собі уявляємо, як наближається страшне лихо війни. Ви помітили, що динаміка є тут основним музично-виражальним фактором у розкритті образного змісту музики.

Перед слуханням другого фрагмента доцільно дітям дати завдання: простежити, як за допомогою музики показана боротьба з фашизмом, його впевненість у перемозі. Глибшому сприйманню музики, осягненню її змісту допоможе використання репродукції картини О. Дейнеки „Оборона Севастополя” та вірш М. ЂБажана „Сьома симфонія Шостаковича”.... Порожня аудиторія. Ноти. Рояль.

І він, примружуючись по-хлоп'ячому,
Вдивляється в те, що ми згодом побачимо, —
Завтрашній лик перемоги й покари ...
Симфонії Сьомої журна мажорність,
Натхненність цього музиканта тривожного,
Худенького, змореного громовержця. -
Вона об'єднала нас кожного,
Розпечене серце впаявши до серця.
О, музики благословення соборність!

V. Підсумок уроку.

Урок 12

Тема уроку:	Музична фактура. Поліфонія. Гомофонія. Робота над піснею „Степом, степом”. Слухання музики. Й. Бах. Органна fuga ля мінор.
Мега уроку:	ознайомити учнів з поняттям „фактура” та виробити навички та вміння визначати поліфонію та гомофонію; розвивати ладове відчуття та музичну пам’ять; виховувати інтерес до органної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет Й. С. Баха.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

— Діти, погляньте на вправу. Яка це вправа?

(Мелодична, двоголоса).

— Що характерно для обох голосів?

(Вони однакові, але II голос вступає на один такт пізніше).

— Отже, такий музичний виклад називається — канон.

Багатоголосна музична побудова — це фактура, яка є сукупністю засобів музичного викладу. У музичному використанні різні фактури:

поліфонія — поєднання самостійних мелодичних голосів;

акордова фактура — лише акорди;

гомофонія — коли виразно звучить провідний голос мелодії із супроводом.

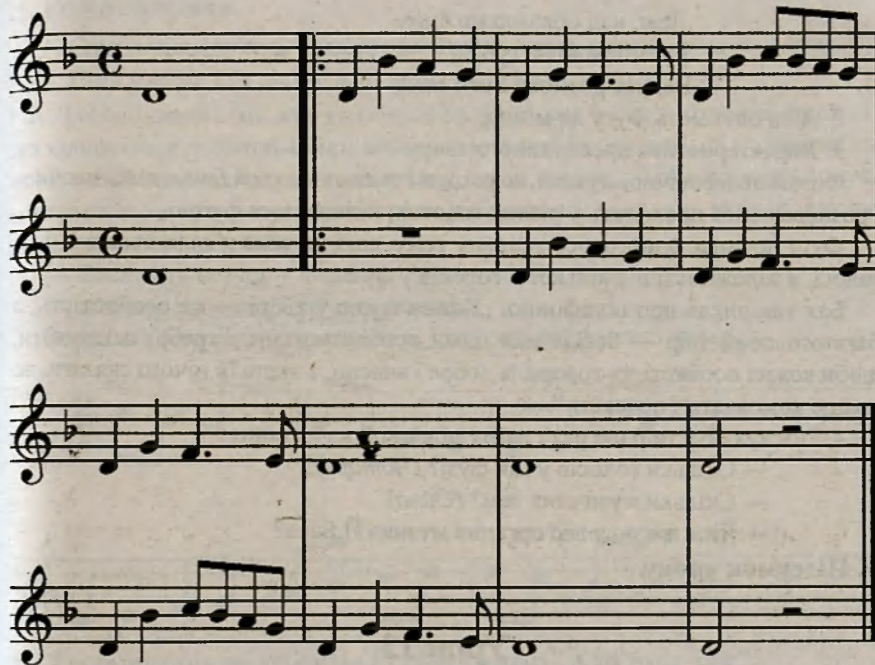
— Отже, канон ми відносимо до поліфонії. Чому?

(Відповіді учнів).

2. Розспівування у тональності ре мінор, тонічний тризвук.

Просольфеджуємо I голос вправи, а потім II. *(Далі дію клас на дві групи і виконуємо канон).*

3. Бажаючих опитую на оцінку.

III. Роботу над піснею „Степом, степом” А.Пашкевича (продовження).

Звертаю увагу на образний зміст твору, характер мелодії.

Розповідь.

Ось що розповідав про створення цієї пісні А.Пашкевич: „Пісня викликала потрясіння. Пам’ятаю, під час концертів хор, бувало, зупинявся, тому що голоси у виконавців спазмували від схвильованої реакції залу...”

IV. Слухання музики.

У пісні „Степом, степом” ми побачили три образи — чекання, надія, скорбота — і водночас єдиний образ Матері.

Образ мужньої, гордої, сповненої життєвої сили постає перед вами, діти, коли ви послухаете органну Фугу ля мінор Йоганна Себастьяна Баха.

Й. С. Бах — німецький композитор, органіст, скрипаль. Народився у м. Ейзенах 1685 року. Найулюбленішим його музичним інструментом був орган, для якого композитор створив величезну кількість творів. Бахівські органні токати, фантазії, прелюдії і фуги відкрили цілий підрозділ музичної творчості. Своїм учителем вважали Баха композитори класичної пори і композитори-романтики.

„Там, над обламками епох
З усмішкою на губах,
Ведуть розмову Бог і Бах”.

2. Діти слухають Фугу ля мінор.

3. Характеристика прослуханого твору.

Форма поліфонічної музики, коли одна і та сама мелодія (*тема*) змінюючись і розвиваючись проходить у різних голосах, називається фугою.

Фуга починає одноголосо головну тему, далі ця тема з'являється в II і III голосах, в залежності від кількості голосів у фузі.

Бах так писав про поліфонію: „Кожен голос у творі — це особистість, а багатоголосий твір — бесіда між цими особистостями, і треба слідувати, щоби кожна особистість говорила добре і вчасно, а якщо їй нічого сказати, то краще помовчати і почекати”.

4. Послухайте твір ще раз і дайте відповіді на питання:

— Скільки голосів у цій фузі? (*Чотири*).

— Скільки музичних тем? (*Одна*).

— Чим вразила вас органна музика Й.Баха?

V. Підсумок уроку.

Урок 13

Тема уроку:	Інтонаційно-виражальні засоби мелодії. Розучування пісні „Хай буде так” Пола Маккартні. Слухання музики. Генрі Перселл. „Граунд” (<i>земля</i>).
Мета уроку:	поглибити знання учнів про інтонаційно-виражальні засоби мелодії; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до естрадної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний запис пісні, магнітофон, аудіозаписи, портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

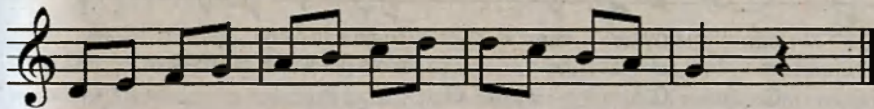
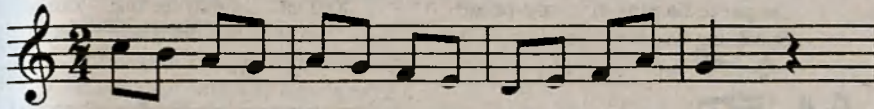
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів звукоряду соль мажор, тонічний тризвук, спів за „рухомою нотою”.
2. Спів вправи для активізації артикуляційного апарату.

III. З оголошеної теми, яку ви почули на уроці, вас може зацікавили поняття, що відносяться до інтонаційно-виражальних засобів мелодії. У музиці, як і в мові, є свої інтонаційні розділові знаки: паузи, цезури, відносно довгий звук, контраст, що може застосовуватись як у ритмічному рисунку мелодії, так і в регістрі, тембрі, динаміці.

- Визначить цезуру у вправі і перепишіть її у зошит.
 - А тепер просольфеджуємо вправу.
- Звучить настройка у тональності, діти сольфеджують вправу.

IV. Ознайомлення з пісню П.Маккартні „Хай буде так”.

1. Вступна бесіда.

Хай буде так

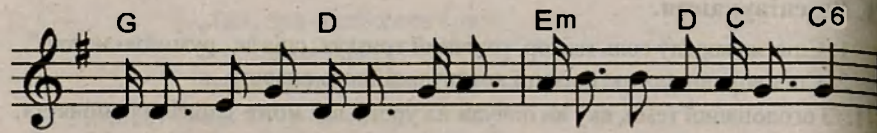
Слова і музика Джона Леннона і Пола Маккартні

Повільно

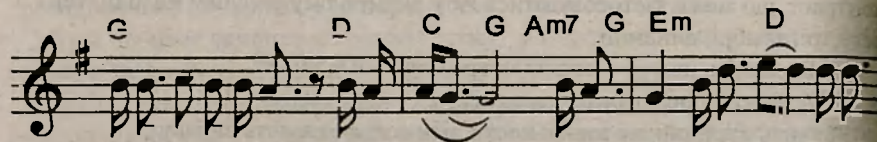
1. Як бі- да при-хо-дять зно-ву ти по-чу-єш го-лос із не-бес
1. When I find my-self in ti-mes of tro-u-ble Mo-u-ser Ma-ry co-mes to me

Це Ма-рі-я мо-вить: «Хай бу-де». Три-
Speak-ing words of wis-dom, let it be. And

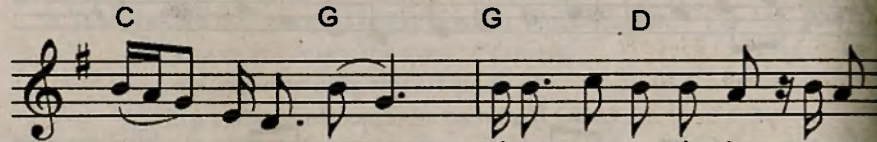
G D Em D C C6
G D C GAm G

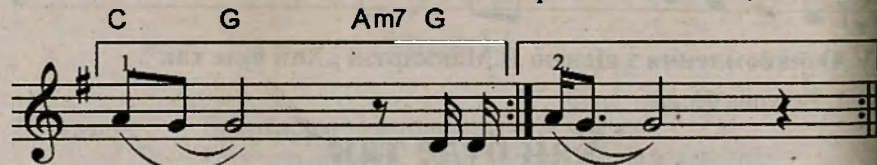
май на-ді-ю міц-но. По-ря-ту-нок ско-ро на-дій-де
in my hour of dark-ness She is stand-ing right in front of me

ві-ра те-бе в сві-ті збе-ре-же. Хай на-вік бу-де так, хай на-
Speak-ing words of wis-dom let it be. Let it be, let it be, let it

вік бу-де так. Ві-ра в цьо-му сві-ті наш ма-
be let it be Whis-per words of wis-dom, let it

як!
be,

У найважчий час я чую
Тихий, ніжний голос із небес,
Це Марія мовить: «Хай буде».
Тримай надію міцно,
Порятунок скоро надійде,
Віра тебе в світі збереже.
Хай навік буде так,
Хай навік буде так.
Віра в цьому світі — наш маяк!

2. У най-// як.
2. And when // be

And when the broken hearted people
Living in worlds agree
There will be an answer, let it be
For thought they may be parted
There is still as chance that they will see
There will be an answer, let it be.
There will be an answer, let it be.

А зараз послухайте, які засоби вираження використав композитор у цій пісні?

(Діти слухають аудіозапис пісні „Хай буде так”).

— Пісня прозвучала у виконанні вокально-інструментального ансамблю „Бітлз”, який виник у Ліверпулі (Англія) у 1960 р. Молоді музиканти Пол Маккартні, Джон Леннон, Джорж Харісон і Інго Старр використали традиції американського рок-н-ролу й англійського фольклору.

Пісня „Хай буде так” — одна з найкращих у творчості ансамблю.

Емоційний стрій пісні вводить слухача у зосереджений світ поетичного споглядання про те, людина повинна жити з надією і вірою. Віра в цьому світі — наш маяк.

2. Розучую пісню по фразам за нотним текстом. Звертаю увагу на ритмічний синкопований малюнок пісні.

— Яка основна думка музичного твору?

— Який характер мелодії?

3. Повторюємо уже вивчені пісні „Україно”, „Степом, степом”.

(Бажаючих опитую на оцінку).

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

— „Країна без музики” — так зневажливо назвав Англію один із музичних критиків 19 ст. Країна, яка дала світовій літературі Шекспіра, Байрона, Бернса, не висунула жодного композитора. Кращі опери і програмні симфонічні твори на сюжети Шекспіра належать Чайковському, Берліозу, Верді. Але, виявляється, Англія не є країною без музики. В середині 17 ст. у 1659 р. народився Генрі Перселл, англійський композитор, органіст, основоположник англійської національної опери. Єдина його опера „Дідона і Еней” написана на міфологічний сюжет, це реалістична музична драма. Є у нього твори, наближені до опери „Король Артур” та „Королева Фей”.

2. Сьогодні ви послухаете його музику, яка має назву „Граунд”, що в перекладі означає — «земля».

3. Характеристика прослуханого твору.

— Чим відрізняється англійська класична музика від нашої? Які зображальні засоби використав композитор?

VI. Підсумок уроку.

Урок 14

Тема уроку. Взаємодія різних елементів музичної мови.
Сольфеджування вправи.

- Робота над піснею „Хай буде так”.
Слухання музики. Ф. Шуберт. „Серенада”.
- Мета уроку:** вчити дітей визначати головне у музичній мові;
розвивати у дітей ладо-тональний слух, співацькі навички;
виховувати емоційно-естетичне ставлення до музичних образів та відображених ними явищ.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет Ф. Шуберта.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

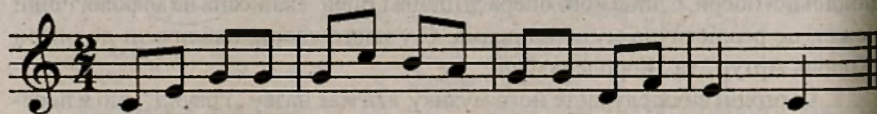
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Сольфеджування вправи.

Ми ознайомились з усіма елементами музичної мови. Ви помітили, що є основні елементи, які впливають на мелодію — метр, ритм, звуковисотність, а є допоміжні — тембр, динаміка, колорит. Але при всій взаємодії цих елементів на наш слух виникає загальне враження про мелодію.

Ось на дошці вправа. Тут немає розміру, лише мелодія. Ваше завдання поставити розмір і прикрасити її динамікою, темпом і характером.

- Налаштування у тональності.
- Сольмізація.
- Визначення розміру та сольфеджування з динамічними відтінками.

IV. Робота над піснею „Хай буде так”.

Під час співу звертаю увагу на синкопований ритм мелодії, у характері, стримано. Слідкую за чистотою інтонування, дикцією.

(Бажаючих опитую на оцінку.)

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Діти, ви знаєте, що музика має великий вплив на наші почуття. Вона тонко відображає стан душі та створює певний настрій людини. Це лірична музика. Ліризм властивий всім композиторам, бо всі вони були молодими, кохали і присвячували свої пісні, романси, ноктюрни, балади своїм коханим.

Сьогодні ви послухаете „Серенаду” австрійського композитора Франца Шуберта. З творчістю цього композитора ви знайомі, бо недавно слухали його баладу „Лісовий цар”.

— Що ви можете розповісти про цього композитора? (*Відповіді дітей*).

Шуберт — ранішня зоря музичного романтизму. Його музика — ліричний потік, кожен звук якого навіяний диханням живого і трепетного почуття. Творча спадщина композитора, який помер у 32 роки, величезна. Зокрема, 600 створених ним пісень — це скарбниця світової лірики, то чистої, як посмішка дитини, то глибокої, як розум мудреця.

Серенада — це пісня, яку виконували у вечірній час перед будинком коханої людини. Виконавці акомпанували собі на гітарі чи мандоліні, а іноді запрошували цілі ансамблі струнних інструментів. У своїй „Серенаді” композитор передав власні почуття.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Який інструмент передавав гру гітари у творі?

— Чи співзвучні настрої і характер у творі?

— Які вокальні жанри ви знаєте?

VI. Підсумок уроку.

Урок 15

Тема уроку: Виразальна роль ладу. Розучування колядки „Бог предвічний”. Слухання музики. Ф. Шопен. Вальс ре бемоль мажор та Вальс до# мінор.

Мета уроку: вчити застосовувати знання з музичної грамоти на практиці; розвивати у дітей ладо-тональний слух, удосконалювати вокально-хорові навички; виховувати інтерес до музики Ф. Шопена.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет Ф. Шопена.

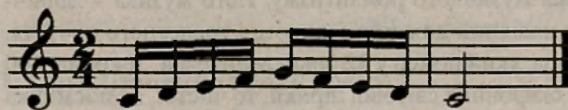
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мажорного і мінорного звукоряду від ре, тонічних тризвуків.
2. Спів вправи для розвитку дикції.

да _____
на _____
дрі _____

Діти, ми зараз проспівали з вами два лади — мажорний і мінорний. Одні звуки ладу сприймаються як нестійкі (II, IV, VI, VII), а інші (I, III, V) — більш стійкі, здатні створити відчуття повної завершеності музичної форми, речення, твору. Ми в молодших класах вчили, що мажор веселий, радісний, бадьорий, а мінор — сумний, тобто ці два лади впливають на характер мелодії. Давайте просольфеджуємо з вами уривки народних пісень (одна у фа мажорі, а друга у ре мінорі) і порівнюємо лади, характер пісень.

— Чи впливає даний лад на характер української народної пісні?

III. Розучування пісні — колядки „Бог предвічний”.

1. Вступна бесіда.

Діти, ви знаєте, що зимовий період починається із свят: св. Андрія, св. Миколая, Різдва, Водохреща. І ми їх святкуємо з піснями.

— Що ви знаєте про колядки? (Розповіді дітей).

— Які ви вчили колядки?

— Сьогодні ми вивчимо з вами колядку „Бог предвічний”.

2. Художній показ пісні-колядки.

3. Розучую пісню по фразах за нотним текстом, слідкую за чистотою інтонування, дикцією, диханням.

IV. Слухання музики.

1. Розповідь учителя.

Фридерік Шопен польський композитор і піаніст, народився 22 лютого 1810 р. поблизу Варшави. Виконавський талант Фридеріка розвивався дуже швидко. З семи років його ім'я уже гриміло в артистичних салонах Вар-

шави. Там же він закінчив консерваторію. Ф. Шопен писав музику винятково для фортепіано. Його називають „поетом фортепіано”. Основні жанри його творчості — вальси, мазурки, полонези, балади, фантазії, ноктюрни. Велике місце у творчості Шопена займають вальси. Їх у нього — 17.

2. Послухаємо Вальс ре-бемоль мажор.

(Діти слухають твір і характеризують).

Слухаємо цей вальс і чуємо в ньому кумедну скоромовку чи якусь жартівливу цікаву історію.

3. Одним з найбільш інтимних творів Шопена є його Вальс до дієз мінор. Композитор залишався сам на сам зі своїм смутком, недугою, нещастям. Марія Водзінська, жінка, яку кохав Шопен, не відповіла йому взаємністю. І була така хвилинка, коли Шопен зібрав до купи всі листи від коханої, долучив туди засохлу троянду, перев'язав рожевою стрічкою і підписав „Моя біда. Зачинялися двері у молодість, починалася епоха без надії на щастя, але народжувались дивні звуки знаменитого Вальсу № 7, до дієз мінор, який ви послухаете, діти. *(Звучить Вальс № 7).*

У ньому звучать три теми, контрастні за своїм характером. Одна написана у мажорі, а інші — у мінорі.

— Яка роль ладу у цих контрастних творах?

— Яка тема повторяється тричі?

V. Підсумок уроку.

Урок 16

Тема уроку:	Повторення вивчених пісень. Музична вікторина.
Мета уроку:	узагальнити і підсумувати знання, уміння і навички визначення основних елементів музичної мови; розвивати музично-ритмічний слух, ладове відчуття, співацькі навички; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	узагальнюючий.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, аудіозаписи, портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

(На дошці портрети композиторів Баха, Шостаковича, Хачатуряна, Пашкевича, Шопена, Вербицького).

Сьогодні наш урок узагальнюючий, і ми повторимо з вами вивчені пісні, які вивчали протягом теми.

1. Перше завдання: запишіть у зошит *(а один із учнів на дошці)* ритмічний рисунок пісні „Україно”. *(Діти записують).*

Настройка у тональності.

А тепер виконаємо цю пісню із солістом. *(Один із учнів, у якого добрі вокальні дані, заспіває, класний хор виконує приспів).*

2. Що ви знаєте про пісню-гімн „Ще не вмерла України”? Хто є авторами гімну?

Послухайте гімн у виконанні хору.

3. Що ви знаєте про автора музики пісні „Степом, степом”?

— Чий образ зображено у пісні?

— Давайте пригадаємо пісню „Степом, степом” А. Пашкевича і виконаємо її.

4. Які засоби музичної виразності застосував композитор Д. Шостакович для створення образу нашестя ворога.

— У якому творі?

— Що таке симфонія?

5. Які музичні образи відтворено у балеті А. Хачатуряна „Гаяне”.

— Давайте повторимо пісню „Хай буде так” П. Маккартні, Д. Леннона.

6. Який вплив має на людину музика?

— Що створює характер музики?

— Які різнохарактерні твори ви слухали на минулому уроці?

7. Що ви можете розповісти про Ф. Шопена?

8. Які види музичної фактури вам відомі?

— Що таке поліфонія?

— Що ви можете сказати про Органну фугу ля мінор Й. С. Баха.

— Згадаємо пісню-колядку „Бог предвічний” і заколядуємо.

IV. Підсумок уроку.

Урок 17

Тема 2. Композиція музичного твору.

- Тема уроку:** Мелодична вправа у розмірі 2/4.
Розучування пісні „Шкільний корабель” Г. Струве.
Слухання музики. М. Глінка. Увертюра до опери „Руслан і Людмила”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями тривалості нот і пауз на ритмічній вправі; розвивати у дітей вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до оперного мистецтва.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет М. Глінки.

Хід уроку

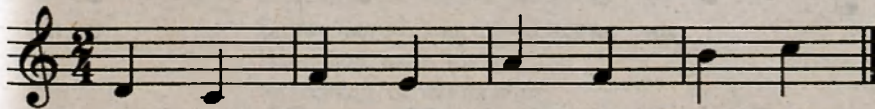
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

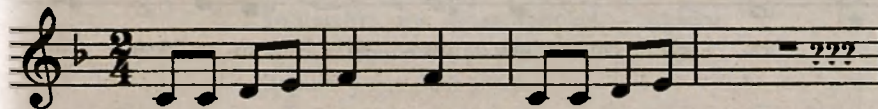
II. Розспівування.

Відомо, що кожен лад складається із стійких і нестійких ступенів. Ми також знаємо, що нестійкі тяжіють у стійкі. Наприклад, у гамі до мажор.

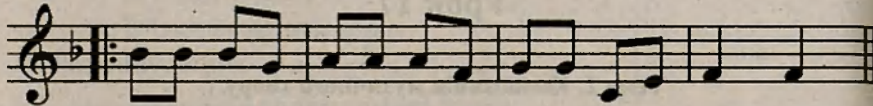
1. Спів мажорного звукоряду від до.

2. Всі мелодії завершуються на стійких ступенях. Ось послухайте вправу. (Виконую вправу).

По до-ро-зі жук, жук, по до-ро-зі чор-ний.

По-ди-ви-ся, дів-чи-нонь-ко, я-кий я мо-тор-ний.

Ваше завдання дописати її закінчення. А щоб його дописати, потрібно визначити тональність.

— Фа мажор. (Діти записують вправу в зошити і завершують мелодію).

— А тепер просольфеджуємо усі разом.

— Хто бажає виконати зі словами?

III. Розучування пісні Г. Струве „Шкільний корабель”.

Шкільний корабель

Слова К. Ібръєва

Музика Г. Струве

В темпі вальсу

1. І то-ді, як сніг дов-ко-ла,
і ко-ли са-ди цві-туть, ти па-
га-лу-єш нам шко-ло, ко-ра-бель, що

ли- не в путь. Ми вах- ту не- се- мо у

кла- сі ро- ки, то зна- чить хоч трош- ки ми

всі мо- ря- ки. Жа- га від- рит- тів нам зна- йо-

ма, до- ро- ги у нас не близь- кі. Ко- жен // -кі.

Кожен рік ми входим, звісно,
 В клас новий, як в інший порт,
 Наші мрії, нашу пісню,
 Як завжди, берем на борг.

Приспів:

Ми вахту несемо у класі роки,
 То значить, хоч трошки ми всі — моряки.
 Жага відкриттів нам знайома.
 Дороги у нас не близькі.

По слідах героїв Гріна,
 По книжках, що любиш ти,

Під невидимим вітрилом
Нам із друзями пливти.

Приспів.

Чи в морфлот підем зі школи,
Чи покличе космодром —
Не залишимо ніколи
Ми людину за бортом.

Приспів.

1. Художній показ пісні.

2. Бесіда за прослуханим твором. Діти визначають основний зміст тексту слів пісні, характер мелодії.

— Чого вчить пісня?

— У якому темпі прозвучала пісня?

— Чи танцювального вона характеру?

— Яка тональність пісні?

3. Розучую пісню за нотним текстом по фразах, звергаю увагу на зустрічні знаки альтерації, затакт, заліговані суміжні ноти.

— Яким ступенем починається пісня, стійким чи нестійким?

— Яким закінчується?

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Діти, ви знаєте, що всі музичні твори мають свою структурну побудову і відповідно відносяться до певної групи, яка класифікується за жанром.

Жанр — це сформований різновид музичних творів, які визначаються за характером, тематикою, засобами виразності. Є такі жанри: пісенний, камерний, оперний, симфонічний.

Сьогодні ми звернемося до оперного жанру, слухаючи увертюру до опери „Руслан і Людмила” М. Глінки.

М. Глінка — російський композитор, основоположник російської класичної музики. Свою оперу він написав за однойменною казкою О. Пушкіна.

У 1838 р. Глінка здійснив мандрівку по Україні, побувавши у містах і селах, слухав українські пісні. В той час він почав писати дві українські пісні „Гуд вітер вельми в полі” та „Не щечечи, соловейку”, а також оперу, уривки з якої

слухали із захопленням слухачі музичних вечорів у с. Качанівці. Головні персонажі казки — Руслан і Людмила. Це мужні і добрі люди, які вступають у боротьбу з носіями зла і жорстокості Чорномором і чарівницею Наюкою.

2. Слухання увертюри.

3. Характеристика прослуханого.

— Що таке увертюра?

— Охарактеризуйте музику увертюри.

— До якого жанру належить опера?

— Чи має казковий характер увертюра?

V. Підсумок уроку.

Урок 18

Тема уроку. Інтерпретація музичних творів. Вокальна вправа.

Робота над піснею „Шкільний корабель”.

Слухання музики. М. Глінка.

Увертюра до опери „Руслан і Людмила”.

Мета уроку: вчити дітей сприймати музичний твір у єдності змісту та форми; розвивати навички активного сприймання музичного твору; виховувати інтерес до оперного жанру.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозаписи, портрет М. Глінки.

Хід уроку

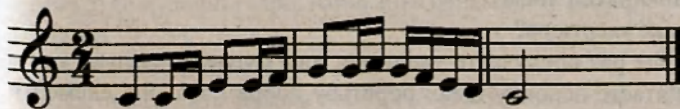
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

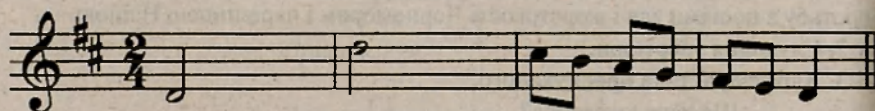
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

а. Спів вправи по півтону вверх.

b. Вправа на вироблення протяжного співу.

Ма _____
Мі _____

III. Пояснення нового матеріалу.

Сьогодні ми познайомимось з поняттям „інтерпретація” музичного твору. Кожен музичний твір виконавець може виконувати по-своєму. Таке прочитання музичного твору називається інтерпретацією або трактування. От, наприклад, виконаємо уривок пісні „Степом, степом” А.Пашкевича.

(Діти виконують).

А тепер послухайте, як цю пісню виконує хор на аудіозаписі. *(Слухають).*

Ви помітили, що професійні виконавці повніше доносять до слухача головний художній задум композитора.

IV. Робота над піснею „Шкільний корабель” Г. Струве.

Звертаю увагу на характер виконання: бадьоро, завзято, легко, без напруження. Працюю над чистотою інтонування, дикцією, диханням. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

— З чого складається мелодія?

(Мотив, фраза, речення).

— А які ви знаєте музичні форми? Що таке форма?

Форма — це композиція музичного твору, структурна побудова.

Є двочастинна, одностинна, 3-х частинна, сонатна, куплетна, варіаційна тощо

— Який музичний твір ви слухали минулого разу?

— Хто такий М. Глінка?

— Що таке увертюра?

2. Сьогодні ви ще раз послухаете увертюру, але зауважте, скільки тем в увертюрі. Ви пам'ятаєте основну ідею: боротьбу добра і зла. Які елементи музичної виразності використав композитор?

Розпочинається увертюра радісно. Головна тема звучить гордо і непохитно. Далі з'являється лірична мелодія арії Руслана (*нагряю уривок*), що переповнена ніжною любов'ю до Людмили. А у середній частині звучить музика напруженої боротьби головних персонажів зі злим чародієм Чорномором, якого композитор характеризує специфічним мелодичним зворотом.

(*Нагряю уривок*).

— Що ви можете сказати про оркестрову палітру увертюри?

3. Повторне слухання увертюри.

VI. Підсумок уроку.

Урок 19

Тема уроку. Узгодження у музиці метру, ритму і темпу.
Розучування пісні „Синові” А. Пашкевича.
Слухання музики. О. Тактакішвілі.
Ораторія „Слідами Руставелі”.

Мета уроку: дослідити узгодження в музиці метру, ритму і темпу у музичних творах;
розвивати ладо-тональний слух,
музичну пам'ять, співацькі навички;
виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозапис, фортепіано, нотний текст пісні.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

Ми з вами довели, що усі засоби музичної виразності узгоджуються між собою. Але музичні твори, написані в однаковому розмірі, можуть мати різний характер.

— Від чого це залежить?

Ось послухайте уривок пісні „Хлоп'ятка і дівчатка», яка написана у розмірі $\frac{3}{4}$.

— У якому темпі вона виконана?

(У швидкому).

А зараз я вам наспіваю уривок пісні, яку ми будемо сьогодні вивчати. Вона теж написана у розмірі $\frac{3}{4}$. (Настіваю).

— Який темп цієї пісні?

(Повільний, протяжний).

Отже, музичні твори, написані в однаковому розмірі, можуть мати різний характер.

IV. Розучування пісні. «Синові»

Синові

Слова В. Симоненка

Музика А. Пашкевича

Стримано

См Fm G7

Ви-рос-теш ти, си-ну, ви-ру-шиш в до-

См См Fm

ро-гу. Ви-ру-шать з то-бо-ю

B7 E♭ G7 См

прис-па-ні три-во-ги. За-то-

A♭ B7 E♭ C7

бо-ю зав-ше бу-дуть ман-дру-

Fm Cm B7 Eb
 ва- ти о- чи ма- те- рин-
 C7 Fm B7 Eb G7
 ські і бі- ля- ва ха- та //
 Fm G7 Cm
 2.
 і бі- ля- ва ха- та.

А якщо впадеш ти на чужому полі,
 Прийдуть з України верби і тополі.
 Стануть над тобою, листям затріпочуть,
 Тугою прощання душу залоскочуть.

Двічі

Можна вибрати друга і по духу брата,
 Та не можна рідну матір вибирати.
 Можна все на світі вибирати, сину,
 Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Двічі

1. Розповідь.

Сьогодні ми вивчимо з вами пісню відомого вже вам українського композитора А. Пашкевича „Синові”.

Коли Анатолій Пашкевич ознайомився з поезією Василя Симоненка, то одразу зрозумів, що твори цього поета дуже легко можуть лягти на музику. Якось Пашкевич плыв по Дніпру теплоходом і щось про себе наспівував. Коли приїхав до Києва, сів за інструмент і награв мотив пісні, то його друг Дмитро Луценко сказав: „Гарна пісня буде!” Так народилася пісня „Синові”, яку ви зараз послухаете.

2. Художній показ пісні та її характеристика.
3. Розучую пісню за нотним текстом, звертаючи увагу на чистоту інтонування, дикцію, ланцюгове дихання на довгих нотах.

V. Слухання музики.

Сьогодні ми познайомимось ще з одним різновидом музичної форми — це ораторія.

Ораторія — великий концертний твір, написаний на певний сюжет для хору, солістів і симфонічного оркестру.

Послухаємо 9-ту частину ораторії „Слідами Руставелі” грузинського композитора Отара Такгакішвілі. В ній розповідається про грузинського поета Шота Руставелі, котрий жив у XII ст., а за патріотизм та справедливість був вигнаний за межі своєї батьківщини, помер в Палестині.

Композитор Отар Такгакішвілі за допомогою вокально-інструментального жанру створив складний за драматургією музичний образ Руставелі.

Дія 9-ої частини відбувається в монастирі. Щоб передати образ поета, велич його духу, композитор використав різні виконавські засоби.

— Що саме використав композитор?

— Яку роль відіграє у творі лад?

2. Слухання твору.
3. Характеристика прослуханого.

VI. Підсумок уроку.

Урок 20

Тема уроку. Різновиди ритмічного письма, синкопа, вправа.
Робота над піснею „Синові”.
Слухання музики. Дж. Россіні.
Увертюра до опери „Севільський цирульник”.

Мета уроку: закріпити з учнями набуті знання і вміння відтворення ритму;
розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух;
виховувати інтерес до музики.

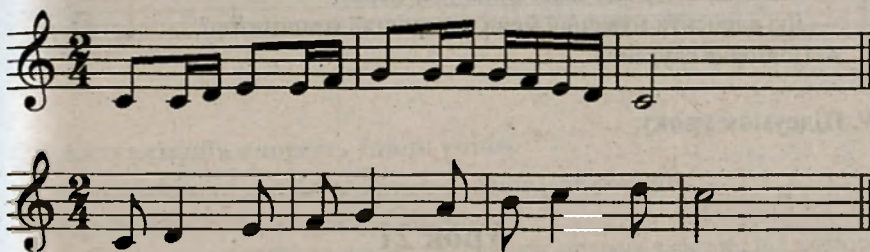
Тип уроку: комбінований.
Обладнання: нотний текст пісні, фортепіано, аудіозапис,
портрет Дж. Россіні.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Всі музичні жанри пов'язані певними метро-ритмічними засобами виразності. Ми легко можемо розрізнити на слух темп маршу, вальсу, польки тощо завдяки метроритму. Але, як ви знаєте, є синкопований ритм, то ж давайте проспівуємо пісню „Хай буде так”.

— Що таке синкопа?

— У яких творах ви запам'ятали синкопований ритм?

(„Вийди, вийди, Іванку”, „Коломийки” та інші).

III. Роботу над піснею „Синові” (продовження).

Співаючи, особливу увагу звертаю на образний зміст твору, в якому передано характер та настрій, завдяки вдалому поєднанню поетичного тексту і мелодії.

IV. Слухання музики.

1. Розповідь.

На минулих уроках ми ознайомилися з музичною формою. Це увертюра, ораторія, симфонія, концерт. Сьогодні ви послухаете ще одну увертюру до опери „Севільський цирульник” італійського композитора Джоакіно Россіні.

Дж. Россіні народився 1792 р. у м. Пезаро. Його батько був трубачем, а мати — співачкою з хорошим голосом. Згодом сім'я переїхала у м. Болонью, де Россіні здобув музичну освіту. Свою творчість він загалом присвятив опері.

В перший період творчості написав 16 опер, 9 з них було написано в характері „буффа”, що означає комічна. Однією з таких опер була „Севільський цирульник”, яку Россіні написав за 20 днів. Це італійська комедія з гострим дотепним змістом, мелодичною ширістю і віртуозним блиском вокальних партій.

2. Слухання увертюри.

3. Характеристика прослуханого.

— У якій формі написана увертюра? (*Увертюра написана у формі сонатного алегро без розробки. Легкість і простота цієї музики відтворює італійський характер, а динамічні хвилі в оркестровці надають їй театральності*).

— Який характер має закінчення увертюри?

— Які елементи музичної мови використав композитор?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 21

Тема уроку:	Метрична будова мелодії. Розучування пісні Г. Татарченка „Гей, ви, козаченьки”. Слухання музики. Л. ван Бетховен. Увертюра „Егмонт”.
Мета уроку:	поглибити знання учнів про метричну будову музичних творів та закріпити на практиці; розвивати у дітей метро-ритмічний слух та музичну пам'ять; виховувати любов та інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, нотний текст пісні, портрет композитора Л. ван Бетховена.

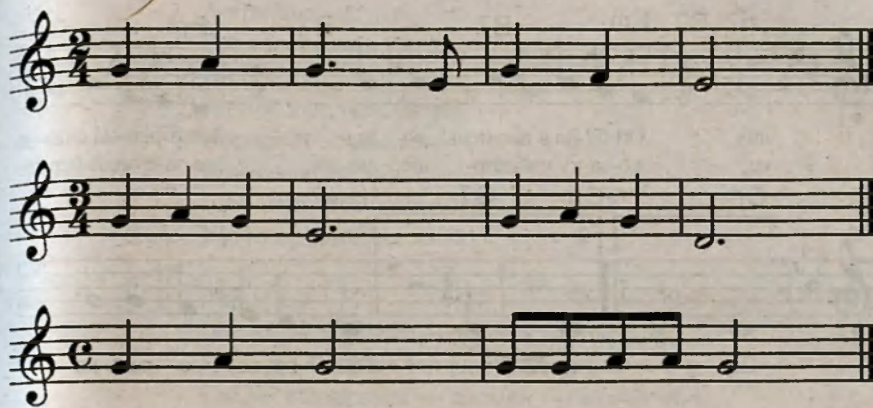
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

— З наведених вправ ви помітили різницю у виконанні?

(Так, бо вони написані у різних розмірах).

— Яких властивостей та характеру набуває мелодія залежно від розміру і ритму?

— За яким принципом класифікується співвідношення тривалостей?

(Двох або трьох долей в одному такті, де перша доля завжди наголошена. Інші розміри є похідними або, як їх іще називають, складеними: 4/4; 6/8; 5/4).

IV. Розучування пісні Г.Татарченка „Гей, ви, козаченьки”.

1. Вступна бесіда.

Гей, ви, козаченьки

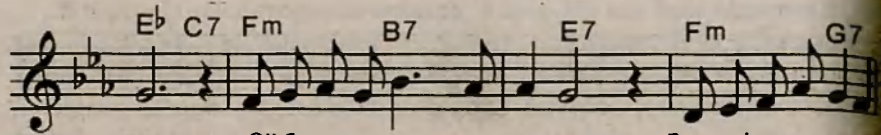
Слова В. Крищенка

Музика Г. Татарченка

В темпі маршу

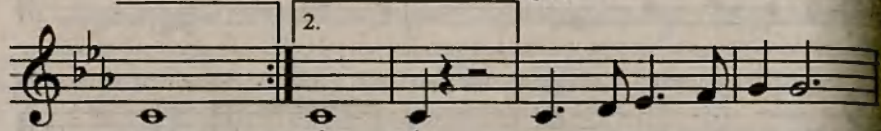
Fm G7 Cm A7 B7

Є і нам про що зга-да-ти. Піс-не ду-шу воз-ве-
Кру-то- чо-ла на-ша до-ля не во-да в ній — кров те-

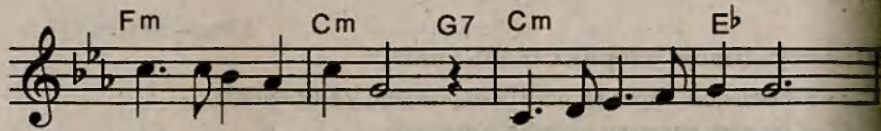

лич. Ой бу-ла в нас нень- ка- ма- ти — За-по-різь-ка сла-в-ни-
че, ко-за-ку най-пер- ше во-ля, ко-за-ку най-пер-ше

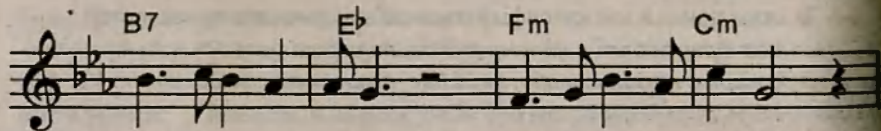
Cm Cm G7 Cm

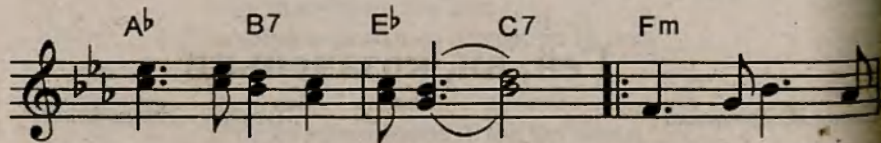
Січ. честь. Гей, ви, ко- за-чень-ки —

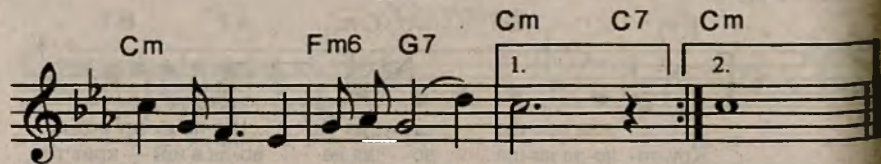
ві- тер в чис-тім по- лі. На- у-чіть на-щад-ків

так лю-би- ти во- лю. Гей, ви, ко- за-чень-ки —

спо- мин з м'я-ти- ру-ти, на- у-чіть ми-

ну-лу сла- ву по-вер-ну- ти // ти.

А прийшла лиха година, —
Впав козак наш у траві,
Щоб іскрилась Україна
На гетьманській булаві.
Обросила землю рана
Із козацького чола,
Щоб неправда помирала,
Щоби правдонька жила.

Приспів:

Гей, ви, козаченьки — вітер в чистім полі,
Научіть нащадків так любити волю.
Гей, ви козаченьки — спомин з м'яти-рути,
Научіть минулу славу повернути.

Дівчі

На початку 16 ст. зароджується козацтво. У середині того ж століття формується Запорізька Січ — оплот козацької вольниці. Козаки взяли на себе обов'язок захищати українські землі від усяких нападників. І до цієї пори слава про козаків живе, народ створює про них пісні, де прославляє мужнє козацтво, їх ватажків: Дорошенка, Сагайдачного, Мазепи.

Пісня „Гей, ви, козаченьки” написана сучасними авторами: слова Вадима Крищенка, музика Геннадія Татарченка.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

4. Розучую пісню по фразах за нотним текстом. Визначаємо з учнями темп, що характерний для розміру 4/4, а також пунктирний ритм.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Сьогодні ми з вами послухаємо увертюру „Егмонт” Л.Бетховена. Ми її вже слухали, але сьогодні розглянемо другий аспект твору — його драматургію, тобто втілення драматичної дії, де досить виразно виступають два протиріччя: образ іспанських гнобителів, виражений акордами старовинного танцю сарабанди, та образ пригнобленого народу з характерними мелодичними інтонаціями.

Отже, два чинники складають драматургію музичного твору — подібність і контраст.

2. Слухання твору та визначення:

- Що драматизує розвиток музики?
- Якими засобами композитор виражає непримиренну боротьбу народу?
- Який характер оригіналу музичного твору?
- Які почуття він виражає?

3. Характеристика прослуханого.

(Думки учнів про почутий твір).

VI. Підсумок уроку.

Урок 22

- Тема уроку:** Особливі метро-ритмічні характеристики музики.
Робота над піснею „Гей, ви, козаченьки”.
Слухання музики. М. Скорик.
„Гуцульський триптих”.
- Мета уроку:** узагальнити знання учнів про побудову музичного твору, працювати над художнім виконанням пісні, розвивати музичну пам'ять та співацькі навички; виховувати інтерес до музичного мистецтва.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, нотний запис, портрет композитора.

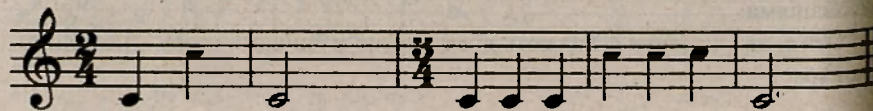
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Спів вправи з дошки, сольфеджуючи.

інтонацій творів. До них належать I концерт для скрипки з оркестром, „Коломийки”, „Карпатський концерт”. А далі опера „Мойсей”, балет „Каменярі”, кантата „Весна” та інші.

2. Сьогодні ми послухасмо II частину „Іван і Марічка” із симфонічного твору „Гуцульський триптих”, де композитор звеличує і прославляє красу карпатського краю, його народ, заворює національним колоритом Гуцульщини.

Триптих — це музичний цикл із трьох п'єс з різними сюжетами, об'єднаних однією темою.

3. Характеристика прослуханого.

V. Підсумок уроку.

Урок 23

Тема уроку:	Зміст музики. Вокальна вправа. Розучування української народної пісні на слова Т. Шевченка „Думи мої”. Слухання музики. Я. Степовий. „Прелюд пам'яті Шевченка”.
Мета уроку:	закріпити з дітьми знання про основні риси музичного образу; розвивати увагу та творчі здібності учнів, навички активного сприймання музичного твору; виховувати інтерес до творчості Т. Шевченка та українських композиторів.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, нотний текст пісні, фортепіано, портрет композитора Т. Шевченка, репродукція картини М. Божія „Думи мої, думи”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1.

2. Спів звукоряду на стакато та легато.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

Діти, ви уже помітили, що кожен слухач сприймає музику по-своєму. Всі засоби виразності, які ми з вами вчили, надають колориту, але основну роль у музиці відіграє мелодія, яка несе в собі основні риси музичного образу.

Ось я вам награю мелодію, ви її послухаете, і скажете, що ви собі уявляєте, вслухаючись, які думки, емоції у вас викликає дана пісня.

IV. Розучування пісні „Думи мої” на слова Т.Шевченка (використовую репродукцію картини М.Божія „Думи мої”).

Думи мої

Слова Т. Шевченка

Музика О. Жилінського

Помірно

Ду- ми мо- ї, ду-ми мо- ї, ли-хо ме- ні з ва- ми.

На- що ста-ли на па- пе- рі сум-ни- ми ря- да- ми?

Чом вас ві-тер не роз- ві- яв в сте-пу як пи- ли- ну?

1. Вступна бесіда.

Серед духовних спадкоємців Лисенка помітне місце належить Якову Степовому. Народився він у 1883 р. у м. Писки біля Харкова, в сім'ї відставного офіцера. Старший брат Якова був музикантом, у 12 років Яків пішов співати до Придворної півчої капели, де він не тільки співав, а й вчився грати на інструменті, вивчав теорію музики. Потім композитор навчався у Петербурзькій консерваторії, де інтенсивно творчо працює. Уже у 1905 р. він створює I вокальний цикл „Барвінки” на слова Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, „Пісні настрою” на вірші Олександра Олеся, твори для фортепіано та інші. Фортепіано було улюбленим інструментом композитора. У його творчому доробку – прелюдії, мазурки, п'єси, проте найбільшу увагу серед них привертає „Прелюд пам'яті Шевченка”, якого він написав під враженням відзначення 50-річчя з дня смерті поета у 1912р. Головний образ твору скорботний, зосереджений, мелодія близька до тужливих українських пісень. Тема прелюдії складається з двох контрастних елементів — імпульсивно-неврівноваженого та лірично-розспівного.

2. Слухання твору та його характеристика.

На початкових тактах музика м'яка, лірична, та поступово вона набуває драматичного, тривожного характеру.

Завершення твору звучить патетично, рішуче, ніби уособлюючи бунтарський дух поезії Шевченка.

3. Повторне слухання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 24

Тема уроку:	Тональний план музичного твору. Робота над піснею „Думи мої”. Слухання музики. Е. Гріг. Концерт для фортепіано з оркестром.
Мета уроку:	закріпити вміння визначати тональний план музичного твору; формувати вокально-хорові навички, музичний слух і пам'ять; виховувати інтерес до музики зарубіжних композиторів.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет Е. Гріга.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та мотивація навчальної діяльності.

1. Спів мажорного звукоряду від до.
2. Спів мінорного звукоряду.

— Яка різниця між мажорним і мінорним ладом?

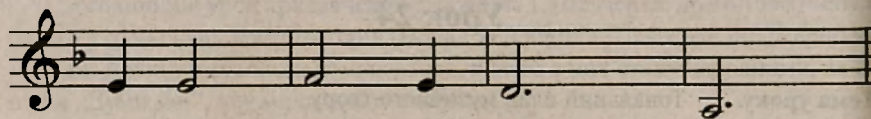
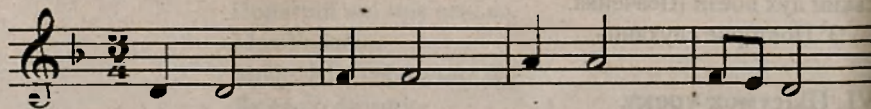
(У співвідношенні тонів і півтонів між ступенями. Така послідовність може будуватись від будь-якого звуку, а це означає, що один і той самий лад може розміщуватись на будь-якій висоті. Цю висоту визначає основний звук — I ступінь).

— Як називається I основна ступінь?

(Тоніка).

— А визначення висотного положення ладу називається тональністю.

Тональний план музичного твору разом з ладом є основними засобами виразності. *(На дошці кілька вправ, де діти визначають лад, тоніку, тональність).* Одну з них сольфеджують.

III. Робота над піснею „Думи мої”.

Добиватися протяжного співу з почуттям. Звернути увагу на динамічний план пісні. Працюю над чистотою інтонування, двоголоссям, диханням, дикцією.

Повторення пісні „Гей, ви, козаченьки” Г. Татарченка.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.
 - Погляньте на портрет композитора.
 - Чий це композитор?

— Які його твори ви слухали у молодших класах?

— Чим характерна його творчість?

Е. Гріг — норвезький композитор, який народився 1834 р. в м. Бергені. Музичну освіту здобув у Лейпцигу. Життя серед норвезької природи було для композитора джерелом сили, енергії, пошуку. Тонке відчуття природи знайшло відображення в піснях та музиці до драми Г. Ібсена „Пер Гюнт”. У доробку композитора романси, пісні, інструментальні твори, концерти.

Найбільшим за масштабом твором композитора є фортепіанний Концерт ля мінор, який вперше був виконаний у 1870 р. і завоював велику популярність. Музика концерту пронизана інтонаціями і ритмами норвезького фольклору.

Концерт написаний у сонатній формі.

— Що означає сонатна форма?

Сонатна форма складається з 3-х основних розділів: експозиція (*показ теми*), розробка (*розвиток*), реприза (*повтор*).

У сонатній формі пишуть перші частини сонат, симфоній, інструментальних концертів.

Концерт — це жанр великого віртуозного твору для соліста з оркестром.

2. Слухання та характеристика прослуханого твору.

— Який характер музики концерту?

— У якій формі написаний концерт?

3. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 25

Тема уроку:	Динамічний розвиток музики. Розучування пісні „Вишиванка” музика О. Сендлера. Слухання музики. Е. Гріг. Концерт для віолончелі з оркестром.
Мета уроку:	закріпити з учнями динамічні відтінки та їх значення в музичному творі; формувати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати любов до української пісні.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Почувши тему уроку, ви зрозуміли, що сьогодні ми закріпимо значення динаміки для вираження почуття музичного образу, яким хоче зобразити його композитор у музичному творі.

— Як ви думаєте, якщо динаміка буде наростати, то який рівень почуття зображений композитором?

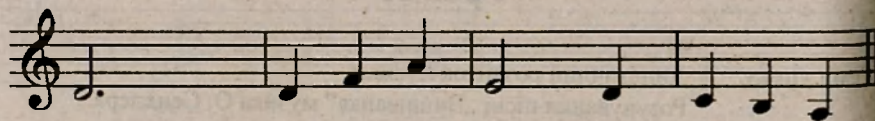
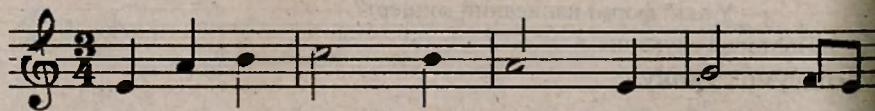
А якщо динамічне послаблення чуємо, то воно швидше всього пов'язане з сумом чи скорботою. Це дуже добре проілюстроване у творі Е. Гріга, який ми слухали на минулому уроці.

— Який твір ми слухали на минулому уроці?

(Концерт для фортепіано з оркестром ля-мінор).

А тепер погляньте на вправу, яка написана на дошці. Чи впізнали ви мелодію?

(Награю).

— З якої пісні прозвучала мелодія?

— Хто автор слів і музики?

Давайте просольфеджуємо вправу, але спочатку розспіваємося.

(Настройка у тональності, тонічний тризвук, спів за „рухомою нотою”).

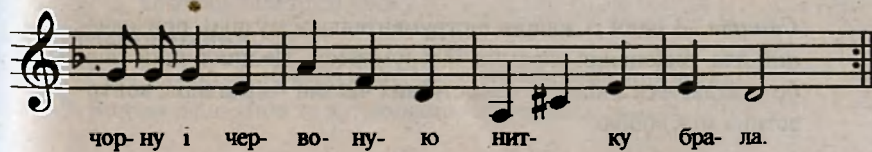
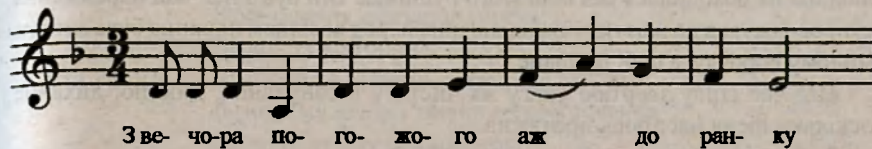
3. Сольфеджування вправи з динамічними відтінками.

III. Розучування пісні.

Вишиванка

Слова М. Сома

Музика О. Сандлера

А що чорна ниточка — розставання,
А червона ниточка — то кохання.
Щоб та чорна ниточка часто рвалась.
А червона ниточка гладко слалась. *Двічі*

Встану я в неділеньку спозаранку.
Подарую милому вишиванку.
Сердсья, мій соколику, чи не сердсья,
Будеш ти носить її коло серця. *Двічі*

1. Художній показ пісні.
2. Бесіда за прослуханим твором.

Вишиванка для українського народу — це як окраса, оберіг. Раніше жодна людина не обходилася без вишитого рушника. Він був з нею від народження, супроводжував по життю. Кожна дівчина перед весіллям повинна була вишити милому сорочку, а собі придане.

Під час співу звергаю увагу на чистоту інтонування, дикцію, дихання, оскільки пісня наспівна, протяжна.

3. Характеристика нотного тексту пісні.
4. Розучування по фразах.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

На минулому уроці ми з вами слухали Концерт ля мінор Едварда Гріга, а сьогодні послухаємо I ч. сонати для віолончелі та фортепіано.

Твори Гріга завжди користувалися великою популярністю завдяки ліричній чарівності, особливій гармонії. Музика Гріга зображує конкретні музичні образи, тому для неї характерна програмність.

Нагадайте, які його програмні твори ви слухали, тобто ті твори, які мають назву — „Пташки”, „Навесні”, „Похід гномів”, „Танець ельфів”, „Весільний день у Трольгаугені”.

Соната — один із жанрів інструментальної музики, призначений для виконання окремим інструментом. Це циклічний твір, бо складається з кількох самостійних частин — розділів, контрастних між собою.

2. Слухання I частини сонати для віолончелі та фортепіано.
3. Характеристика прослуханого.

У музиці далі поєднується національний колорит з яскравими індивідуальними почуттями. Мелодії насичені норвезькою народною музикою.

- Які почуття, у вас викликає цей музичний твір?
- Які картини ви б змалювали?
- Яка роль динаміки у творі?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 26

- Тема уроку.** Повторення вивченого матеріалу.
Закріплення вивчених пісень.
Музична вікторина.
- Мета уроку:** закріпити з учнями розуміння законів будови музичних творів для збагачення сприйняття музичних творів; розвивати музичну пам'ять і спостережливість, добиватися виразності виконання пісень; виховувати естетичні смаки, потребу сприймати і виконувати високохудожні музичні твори.
- Тип уроку:** узагальнюючий.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, портрети композиторів М. Скорика, Е. Гріга, Дж. Россіні, Л. ван Бетховена, Я. Степового.

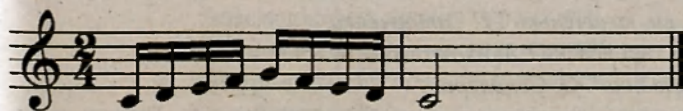
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

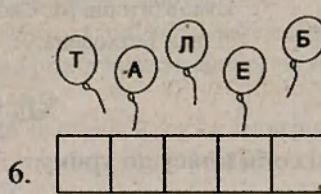
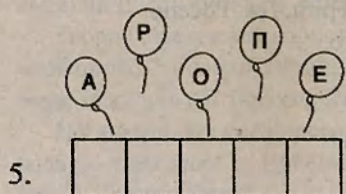
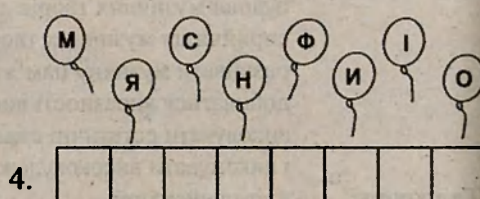
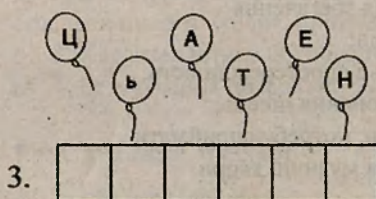
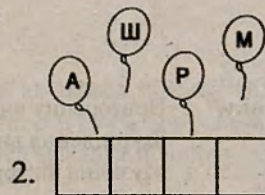
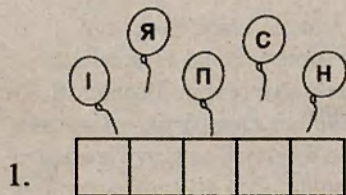
II. Розспівування.

1. Спів мажорного і мінорного звукорядів від заданих звуків.
2. Вправа на дикцію та артикуляцію на складах до, дра, дрі.

III. Вправи для сольфеджування. (ст. 55, посібник-зошит).

- IV. Завдання:** розмістіть букви в такому порядку, щоб можна було прочитати назви жанрів музичного мистецтва ст. 46 „Цікава музика”.

V. Повторення вивчених пісень.

Сьогодні ми з вами повторимо пісні, які вивчали протягом даної теми:

1. „Шкільний корабель” Г. Струве.
2. „Синові” А. Пашкевича.
— Що ви знаєте про пісні А. Пашкевича?
3. „Гей, ви, козаченьки” Г. Татарченка.
— Хто такі козаки? Яких ватажків знаєте?
4. „Вишиванка” О. Сендлера.
— Яка роль вишиванки для українського народу?

VI. Музична вікторина.

Зараз ми послухаємо уривки творів і закріпимо поняття „композиція” музичного твору.

Отже, кожен музичний твір відноситься до певного жанру.

— Які жанри музичного мистецтва вам відомі? Це ми засвоїли з кросворду: пісенний, симфонічний, оперний, камерний.

Крім жанрових різновидів, музичні твори розрізняють за формою
(*симфонія, концерт, соната, ораторія, увертюра*).

Зараз послухаємо уривки творів різної форми, а ви назвете автора і його твір.

1. М. Глінка. Увертюра до опери „Руслан і Людмила”.
2. О. Тактакішвілі. Ораторія „Слідами Руставелі”.
3. М. Скорик. „Гуцульський триптих”.
4. Я. Степовий. Прелюд „Пам’яті Шевченка”.
 - а) Що таке увертюра?
 - б) Що таке „музична форма”?
 - в) Що є складовими музичної форми?
— Контрастні за темпом і ладом епізоди, частини мелодії, теми.
 - г) Чи є контрастні теми у прослуханих творах? Які?
 - д) Пригадайте будову сонатної форми.
 - е) Яка різниця між сонатною формою та сонатно-циклічною?
5. Е. Гріг — I ч. сонати для віолончелі з фортепіано (*слухання*).

VII. Підсумок уроку.

Урок 27

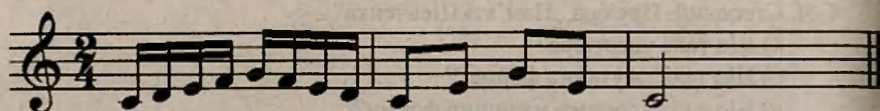
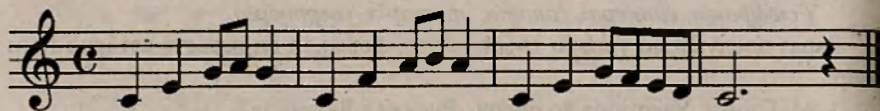
- Тема уроку:** Взаємодія музично-виражальних засобів.
Розучування пісні „На долині туман” Б. Буєвського.
Слухання музики. М. Огінський.
„Прощання з батьківщиною”.
- Мета уроку:** поглиблювати знання учнів та вміння встановлювати взаємодію всіх засобів виразності;
розвивати вокально-хорові навички,
метро-ритмічні почуття; виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано,
аудіозапис, портрет М. Огінського.

Хід уроку

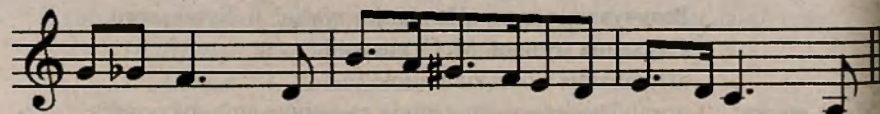
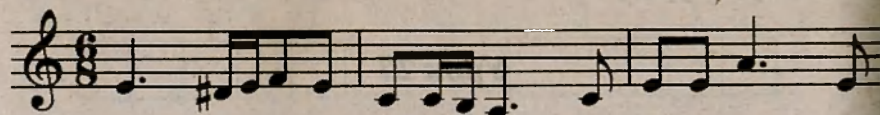
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Вправа на розширення діапазону. Спів по півтону вверх.
2. Сьогодні ми на уроці маємо дослідити взаємодію музично-виражальних засобів. Ви вже знаєте, що жоден музично- виражальний засіб не може виступати окремо. Загальне враження від твору, який сприймає наш слух, виникає у взаємодії всіх цих засобів і метру і ритму, ладу і тембру, темпу і динаміки. Здійснимо це на мелодичній вправі.

Рухливо

1. Характеристика вправи (*розмір, темп, динаміка, лад*).
2. Сольмізація.
3. Сольфеджування.

III. Розучування пісні „На долині туман” українського композитора Б. Бувського.

1. Художній показ пісні.
2. Визначення жанру пісні, характеру, ладу, розміру.
3. Розучую пісню за нотним текстом, звертаю увагу на синкопований ритм, коли акцент із сильної долі переноситься на слабку.
4. Слідкую за чистотою інтонування, дикцією, диханням.

На долині туман

Слова В. Діденка

Музика Б. Буєського

Рухливо

The musical score is written in a single system with five staves. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The melody is written in a treble clef. The lyrics are written below the notes. Chord symbols are placed above the staves: Cm, Fm, G7, Cm, and Fm.

На до-ли-ні ту-ман, на до-
ли-ні ту-ман у-пав, мак чер-во-ний в ро-
сі, мак чер-во-ний в ро-сі ску-пав.
По сте-жи-ні дів-ча, по сте-
жи-ні дів-ча іш-ло. теп-ле лі-то в о-

На долині туман,
На долині туман упав.
Білі ніжки в росі,
Білі ніжки в росі скупав.
Попід гору дівча ішло,
Попід гору дівча ішло.
Мак червоний в село,
Мак червоний в село несло.

На долині туман,
На долині туман упав.
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав.
За дівчам тим і я,
За дівчам тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав.

IV. Слухання музики.

Сьогодні ми послухаємо полонез М.Огінського, який отримав назву „Прощання з батьківщиною”.

Полонез — це старовинний польський танець урочистого характеру, яким відкривались танцювальні вечори.

Всю свою творчість М. Огінський присвятив своєму народові, його визвольним змаганням. У дні визвольної боротьби композитор був у лавах повстанців і разом з ними мусив залишити боротьбу.

Першим твором, написаним на чужині, був полонез „Прощання з батьківщиною”. Створений полонез 180 років тому, він захоплює слухача яскравістю ліричних почуттів.

М. Огінський народився 1765 р. неподалік Варшави. Автор 40 фортепіанних творів: полонези, мазурки, вальси, марші.

— Хто ще із польських композиторів писав такі твори?

2. Слухання полонезу.

3. Характеристика прослуханого.

— Який характер твору?

— Скільки частин має музичний твір?

— Чи можна сказати про танцювальність мелодії?

4. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 28

- Тема уроку:** Виразальна роль тембрів та регістрів в оркестровій музиці.
Робота над піснею „На долині туман”.
Слухання музики В. А. Моцарта.
Симфонія № 40 (I і II ч.).
- Мета уроку:** вчити дітей практично застосовувати знання з музичної грамоти, формувати емоційно-чуттєву сферу учнів; розвивати навички активного сприймання музичного твору; прививати інтерес до музики, робити самостійні висновки про почуте.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет В. А. Моцарта.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

- Яке значення тембру і регістру в оркестровій музиці?
- Що таке тембр?

Тембр — це голосове забарвлення. Кожен інструмент має специфічне забарвлення, за яким на слух можна визначити назву інструменту. Пам'ятаєте симфонічну казку С. Прокоф'єва „Петрик і вовк”, у якій він надав інструментам „роль” головних персонажів, де кожному героєві казки відповідав певний інструмент.

Не менш важливу роль відіграє регістр — це частина діапазону музичного інструменту. Наприклад, у нижньому регістрі звуки важкі, низькі, а у верхньому — легкі, світлі, співучі.

(Виконання триголосної ритмічної вправи на ст. 59 у посібнику).

IV. Роботу над піснею продовжуємо (продовження).

Щоби пісня прозвучала виразно, потрібно звертати увагу на дикцію, характер виконання, дихання, а також на ритмічний рисунок. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

— Подивіться на портрет цього композитора і назвіть його.

— Що ви знаєте про В. А. Моцарта?

— Які твори його ви слухали?

— Чий це композитор?

2. Розповідь.

Про красу музики Моцарта німецький композитор Р. Шуман якось висловився так: „Кожна нота в ній — чисте золото, кожна частина її — скарб”.

Дивовижним був музичний розвиток Моцарта. Народився майбутній композитор в Австрії у м. Зальцбург 1756 р. в сім'ї відомого музиканта. Всі сприймали малого Моцарта як дивовижну дитину, називали чарівником. З 4-х років він почав створювати власні твори, а в 6 став віртуозом-клавесиністом. Відтак Моцарт азом з батьками і сестрою вирушив у концертне турне по Європі. У 12 років він написав свою першу оперу.

Надзвичайно насичена творча і виконавська діяльність, злидні, незгоди швидко підточували сили композитора. Із знаменитого у дитячі роки він стає майже забутим у роки зрілості.

Музична спадщина композитора велика: 19 опер, 50 симфоній, концерти для скрипки з оркестром, менуети, рондо.

Сьогодні ми послухаємо з вами Симфонію № 40.

— Що таке симфонія?

— Які групи інструментів входять у симфонічний оркестр?

Симфонія № 40 — це твір, який розкриває весь життєвий шлях композитора — від романтичних мрій геніального хлопчика до трагічних переживань великого Моцарта.

2. Слухання I та II частини симфонії.

3. Характеристика прослуханого.

I частина — це щира розповідь людини, музика трепетно-ніжна з відтінком суму. Мелодію виконують скрипки.

II частина — *Andante (помірно)*. Звучить світла, наспівна, ніжна музика. В ній відсутні контрасти, звучання оркестру ніби випромінює м'яке сонячне світло.

V. Підсумок уроку.

Урок 29

- Тема уроку.** Гармонія як елемент музичної фактури.
Розучування української народної пісні „Розпустили кучері дівчата”.
Слухання музики. В. А. Моцарт.
Симфонія № 40 (III — IVч.).
- Мета уроку:** дати дітям поняття про особливості побудови сонатної форми, вчити учнів розуміти логіку побудови сонатно-симфонічного циклу; розвивати вокально-хорові навички та ладо-тональний слух; виховувати інтерес до класичної музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, нотний текст пісні, портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів гами до мажор двоголоссям.
2. Спів акордів.

Ділю клас на три голоси: I виконує верхні звуки акордів, II — середні, а III — нижні. Добиваюся чистоти звучання даних акордів.

III. Пояснення нового матеріалу.

Поєднання кількох звуків, що утворюють співзвуччя або акорд, називається гармонією.

Після мелодії гармонія є найбільш важливим елементом серед музично-виражальних засобів. Вона доповнює звучання мелодії, надає їй певного підсилення. У піснях вона позначається латинськими літерами.

Погляньте на нотний текст пісні „Розпустили кучері дівчата”: позначення Cm D7 — акордові.

Давайте підберемо на слух II голос до знайомої української народної пісні і виконаємо її двома голосами.

Розпустили кучері дівчата

Українська народна пісня

Задумливо, зворушливо

Gm D7

Роз- пус- ти-ли ку- че- рі дів- ча- та.

Gm

Під- ве- ли ще й бро- ви для кра- си.

Cm Cm Gm

Тіль-ки ти ро-би, як вчи-ла ма- ти,

D7 Gm G7

не об- рі-зуй ру- со- і кра- си. // си

IV. Розучування української народної пісні „Розпустили кучері дівчата”.

Хай вона росте густа та пишна
Всім зрадливим хлопцям на біду.
Я тобі, моя чарівна вишне,
Сам троянди в коси заплету. *Двічі*

Назбираю вранці, коли роси,
Квітів, що срібляться у росі.
Що є краще за дівочі коси
І троянди вплетені в косі? *Двічі*

1. Художній показ пісні.
2. Коротка бесіда про жанри українських народних пісень.

Визначаємо з учнями основний зміст тексту слів пісні, в яких оспівується дівоча краса та ніжність, доброта і вічність. Коса для дівчини колись була символом чистоти і невинності. До весілля дівчата не стригли волосся, а заплітали у довгу косу. Волосся мили у всякому зіллі, щоб воно було гарне і пахло.

3. Розучую пісню за нотним текстом, сольфеджуючи, а потім по фразах зі словами.

Звертаю увагу на розмір, тональність, ритмічний малюнок, де зустрічається ціла з крапкою, заліговані ноти однакової висоти.

Працюю над двоголоссям у приспіві.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Сьогодні ми продовжимо слухати Симфонію № 40 В. А. Моцарта, але більше познайомимося з поняттям „симфонія”, що означає співзвучність, та з її побудовою.

Симфонія соль мінор складається з чотирьох частин. Це — сонатно-симфонічний цикл класичного стилю. Основні розділи сонатної форми — експозиція, розробка та реприза.

Експозиція — це викладення головної та побічної тем.

Розробка — це найбільш напружений розділ у музичній формі.

Реприза — це видозмінене повторення основних тем експозиції.

Звернемось до симфонії Моцарта соль мінор (№ 40), яка має чотири частини.

I ч. — *Allegro*,

II ч. — *Andante*, які ми слухали на минулому уроці.

А зараз послухаємо II і IV частини цієї симфонії.

Третя частина — жвавий менует, хоча й мало схожий на танець через свій вольовий та енергійний характер.

Четверта частина — фінал, де почуття і настрої ріднять його з музикою I ч. Та сама схвилюваність головної і світла граціозність побічної партій.

(Фінал теж написаний у формі сонатного алєгро).

Зараз послухайте цих дві частини симфонії і уявіть себе диригентами. *(Прийом „вільного диригування” покаже, як діти вміють передати за допомогою рухів контрастне звучання — від трепетно-ніжного до енергійно-мужнього).*

— Який характер менуету у III ч., який контраст з’являється у середній частині?

— Який музичний образ виражений у фіналі, якими засобами?

VI. Підсумок уроку.

Урок 30

Тема уроку:	Робота над піснею „Розпустили кучері дівчата”. Слухання музики. П. Чайковський. Увертюра-фантазія „Ромео і Джульєтта”.
Мета уроку:	вчити дітей порівнювати музичні жанри (<i>соната, увертюра</i>) що відображення ними навколишнього світу; розвивати вокальні навички, музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до класичної музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет П. Чайковського.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Ознайомлення з поняттям „оркестровка”.

Діти, ми послушали з вами досить велику кількість різножанрових творів у виконанні симфонічного оркестру і побачили його багатючі виражальні можливості. Він може передати різноманітні співзвуччя, які недоступні людському голосу, завдяки оркестровці, тобто додаванням тих рис, які не властиві для вокальної музики.

Оркестровка — це втілення композитором музичного образу за допомогою тембрів музичних інструментів.

По ній ми можемо визначити музику певного композитора. Суворі інструментовка Бетховена, яскрава Глінки, Бізе, ніжна Дебюссі, Барвінського і т.д.

Давайте разом з вами запишемо уривок знайомої пісні і створимо до неї супровід. (*Укр. нар. пісні „Галя по садочку ходила”, „Ой лопнув обруч”*). Кращі варіанти програємо.

IV. Роботу над піснею „Розпустили кучері дівчата” (продовження).

Працюю над чистотою інтонування, двоголоссям, диханням, динамікою. Бажаючих опитую біля дошки на оцінку.

V. Слухання музики.

Сьогодні, діти, ви послухаєте ще один твір і переконаєтеся у силі симфонічного оркестру, який розповість вам про трагічну любов двох закоханих — це увертюра-фантазія П. Чайковського „Ромео і Джульєтта”.

Російський композитор П. Чайковський народився 25 квітня 1840 року на Уралі. Змалечку вчився гри на фортепіано, та у 10 років його віддали до училища правознавства, щоби він став чиновником. Проте любов до пісні, до музики перемогла, і він вступив у Петербурзьку консерваторію. Найулюбленішим жанром для композитора була опера. У нього їх 9, 3 балети, 6 симфоній, багато оркестрових творів, серед яких увертюра-фантазія „Ромео і Джульєтта”.

Світ глибоких почуттів, пристрасне і вірне кохання, затьмарене тягарем родової ворожнечі, становить драматургію трагедії „Ромео і Джульєтта” англійського драматурга і поета Вільяма Шекспіра, котрий жив 400 р. тому.

Короткий зміст трагедії: родова ворожнеча розділяє дві старовинні шляхетні сім'ї — сім'ю Монтеккі, до якої належав Ромео, і сім'ю Капулетті, до якої належала чарівна Джульєтта. Ця ворожнеча стала перепоною для кохання їх дітей. Закохані трагічно гинуть, не в змозі подолати міжродові забобони.

Ця трагічна історія відгукнулася у різних творах мистецтва: скульптура „Ромео і Джульєтта” французького скульптора О. Родена, балет С. Прокоф'єва та однойменна увертюра П. Чайковського.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

Музична форма, у якій написано увертюру-фантазію, – сонатне алегро.

Композитор концентрує увагу на подіях і образах, які є основними ланками трагедії: ворожнеча сімей, поетичне кохання і загибель закоханих. Це ви почули у поривчастій, синкопованій мелодії, різкі гармонії, які створюють зловісну картину бою. Та побічна партія побудована на темі кохання, яке характерне своєю наспівністю, методичністю. Ромео і Джульєтта загинули. Вкінці звучить хорал, проникнутий співчуттям і примиренням. Але пізно. Судорожні акорди всього оркестру нагадують про злісні пристрасті, що призвели до загибелі закоханих, що підтверджують слова трагедії. „Сумніших оповідей не знайдете, ніж про любов Ромео і Джульєтти”.

4. Повторне слухання.

— Який настрій викликає музика?

— Скільки тем-образів чується в експозиції?

— Який характер головної і побічної теми?

VI. Підсумок уроку.

Урок 31

Тема уроку: Тріоль. Вокальна вправа.
Розучування пісні „Чорнобривці” В. Верменича.
Слухання музики. Л. Ревуцький.
Симфонія № 2.

Мета уроку: дати дітям поняття „тріоль” та
закріпити практично на мелодичній вправі;
розвивати вокально-хорові навички
та музично-ритмічний слух;
виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, магнітофон, фортепіано,
аудіозапис, портрет Л. Ревуцького.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

(Мінорний звукоряд від мі, тонічний тризвук, спів за „рухомою нотою”).

III. Сольфеджування вправи.

Зверніть увагу на розмір і тривалості нот. Таку ритмічну фігурацію, де три однакові за тривалістю ноти відповідають двом нотам такої самої тривалості, називають „тріоль”. Давайте просольфеджуємо цю вправу, але спочатку послухайте, як потрібно виконувати тріолі. Це вправа уривок із пісні українського композитора В. Верменича „Чорнобривці”, яку ми сьогодні будемо розучувати.

IV. Розучування пісні «Чорнобривці»

1. Вступна бесіда.

Сьогодні ми вивчимо пісню «Чорнобривці» українського композитора і диригента Володимира Верменича. Це відомий композитор-пісняр, який довго працював керівником хорів у школах Києва. Основою творчості його є хорові твори та пісні: «Слід на землі», «Заспівай мені, мамо моя», «Іду я за росами».

Чорнобривці

Слова М. Сингаївського

Музика В. Верменича

Наспівно

Em Am Em C D D

Чор-но-брив-ців на-сі-я-ла ма-ти у мо-їм сві-тан-ко-вім кра-ю.

Em Am Em Em Am D7 G

Та й нав-чи-ла вес-нян-ки спі-ва-ти про кві-ту-чу на-ді-ю сво-ю. Як на

Ма-мо, рід-на нень-ко мо-я.

Я розлуки та зустрічі знаю,
 Бачив я у чужій стороні
 Чорнобривці із рідного краю,
 Що насіяла ти навесні.

Приспів:

Як на ті чорнобривці погляну,
 Бачу матір стареньку,
 Бачу руки твої, моя мамо,
 Твою ласку я чую, рідненька.

Прилітають до нашого поля
 Із далеких країв журавлі.
 Розцвітають і квіти і доля
 На моїй українській землі.

Приспів.

2. Художній показ пісні.
3. Характеристика нотного тексту пісні:
 - тональність,
 - розмір,
 - ритмічний рисунок.
4. Розучування пісні по фразах за нотним текстом. Звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію, дихання.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Класик української музики М. Лисенко залишив по собі не лише значну творчу спадщину, а й численних учнів, серед них Левко Ревуцький. Л. Ревуцький народився на Полтавщині. Родичі композитора були великими аматорами мистецтва, а дядько, О. Ревуцький, був солістом Петербурзької опери. Малий Левко мав здібності до музики, мав абсолютний слух, вдома його називали „ка-

мертоном". Музичну освіту здобув у музично-драматичній школі ім. Лисенка та Київській консерваторії. Першими його творами були прелюдії, романси, кантата-поема „Хустина” на сл. Т. Шевченка.

Однак найважливішим здобутком його творчості 20-х років стала Друга симфонія, яка заклала підвалини української симфонічної музики ХХ ст. і увійшла до числа найбільш репертуарних вітчизняних творів.

Всі частини симфонії побудовані на темах відомих пісень, розмаїтих за жанрами, образами, настроями — це і веснянки, жартівливо-танцювальна пісня, лірична пісня-романс, взаємозв'язок між ними дозволяє побудувати цілісну панораму народних традицій і духовного світогляду нації.

Сьогодні ви послухаете I ч. симфонії і, можливо, почуєте знайомі мотиви української народної пісні.

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

В основі I ч. лежать теми двох народних пісень: стародавня веснянка „Ой весна, веснице”, заклична за своїм характером.

Композитор надав оркестрове забарвлення, скориставшись здобутками новаторських напрямків, зокрема імпресіонізму.

Друга пісня „Ой не жаль мені та ні на кого” нагадує бурлацьку пісню. У ній композитор виражає людські почуття (*повторне слухання*).

VI. Підсумок уроку.

Урок 32

Тема уроку:	Ритмічна вправа на поділ уваги. Робота над піснею „Чорнобривці”. Слухання музики А. Штогаренко. Концерт-сюїта „Партизанські картинки”.
Мета уроку:	закріплювати знання з основ музичної грамоти, зокрема метр, ритм; розвивати співацькі навички та метро-ритмічний слух; виховувати інтерес до музичного мистецтва.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, аудіозаписи, портрет А. Штогаренка, репродукція картини А. Константинопольського „На привалі”.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Ритмічна вправа на поділ уваги.

Права рука

Ліва рука

Проплескування

Розбираю вправу по окремих тактах, а потім проплескую з учнями разом.
Бажаючих опитую індивідуально на оцінку.

Права рука

Ліва рука

Проплескування

IV. Робота над піснею „Чорнобривці” В. Верменича.

Спів з характером, зосереджено, широко, наспівно, задушевно.
Звертаю увагу на ритмічну побудову приспіву (*тріалі*).

V. Слухання музики.

1. Вступна розповідь.

Андрій Якович Штогаренко — український композитор. Він народився 1902 року на Дніпропетровщині, де здобув і музичну освіту, а продовжив її у Харківській консерваторії.

Працював професором Київської консерваторії. Творчий здобуток композитора великий: 6 симфоній, сюїти, симфонічні поеми.

Сьогодні ми послухаємо сюїту „Партизанські картинки”. Це програмовий твір у формі сонатного алегро, написаний для фортепіано і симфонічного оркестру. Складається сюїта з шести частин. Це музичні оповіді про події Другої світової війни:

„Спогад”, „Раптовий удар”, „Лист матері”, „На привалі”, „Туга матері за вбитим сином”, „Радість народу-переможця”. Всі ви читали про події цієї війни, де загинули мільйони людей. Композитори ці події відображали у своїх творах, а художники на своїх полотнах.

2. Погляньте на репродукцію картини А. Константинопольського „На привалі” і послухайте дві частини сюїти: „Спогад” і „Раптовий удар”.

(Діти слухають твір).

3. Характеристика прослуханого.

VI. Підсумок уроку.

Урок 33

Тема уроку.	Особливості метричної побудови. Змінний розмір. Розучування пісні В. Івасюка „Водограй”. Слухання музики. А. Кос-Анатольський. Концерт для арфи з оркестром.
Мета уроку:	закріпити з учнями поняття „змінний розмір” та його застосування у музичних творах; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, аудіозапис, нотний текст пісні, портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

Щоб тобі, дівчино мила,
Вони красно грали.

Приспів:

Ой водо-водо, грай, для нас грай,
Танок свій жвавий ти не зупиняй,
За красну пісню на всі голоси,
Що хочеш, водограю, попроси.
Струни дає тобі кожна весна,
Дзвінкість дарує їм осінь ясна.
І ми зіграєм на струнах твоїх —
Хай розіллють вони радісний сміх.

1. Вступна бесіда.

— Що ви знаєте про В. Івасюка?

— Яку пісню ми вчили? („Балада про мальви”).

Сьогодні ознайомимось з піснею „Водограй”. Ця пісня спільно із „Червоною рутою” В.Івасюка вперше прозвучала на телефестивалі „Пісня — 71” і завоювала славу, яка стала тріумфом молодого митця. Вона звучала по радіо, телебаченню, її друкували в газетах, журналах.

Задум „Водограю” — укласти мелодію Косівського водоспаду „Гук” і створити на пісню. Темп пісні різко зростає, і чим швидше падає вода, тим він прискорюється. Темпо-ритм, танцювальна мелодія приспіву „Водограю”, коломийковий розмір — на все це надихнули композитора природа і рідний край, який він дуже любив.

2. Художній показ пісні.

3. Розучую пісню за нотним текстом, звертаючи увагу на синкопований ритм та ноти з крапкою, дихання, дикцію, чистоту інтонування.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

Анатолій Кос-Анатольський — український композитор та педагог. Народився у 1909 р. у м. Коломия на Івано-Франківщині. Професор Львівської консерваторії. Як і інші композитори, збирав та обробляв українські народні пісні та використовував у своїх творах. Писав музику до драматичних вистав, хорові твори, оперу „Назустріч сонцю”, балети, оперету „Весняні грози”.

Особливої уваги заслуговують його концерти.

— Що таке концерт? (*Концерт — це жанр віртуозного за характером твору для соліста з оркестром*).

- Чиї концерти ви слухали?
- Мотиви яких пісень використав П. Чайковський у I концерті для фортепіано з оркестром?
- Який концерт Е. Гріга ви слухали?

2. Послухайте Концерт для арфи з оркестром А.Кос-Анатольського. Чи знайдете в ньому теми народної музики, на основі якої побудований великий концертний твір? (*Ціти слухають твір*).

3. Характеристика прослуханого.

VI. Підсумок уроку.

Урок 34

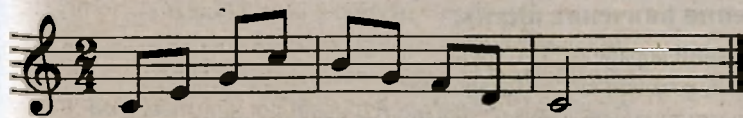
- Тема уроку.** Повторення вивченого матеріалу.
Музична вікторина.
- Мета уроку:** повторити та закріпити вивчений матеріал на вправах;
розвивати вокально-хорові навички та ладо-тональний слух;
виховувати інтерес до музичного мистецтва.
- Тип уроку:** узагальнюючий.
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, аудіозаписи, портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

А _____
О _____
Ді _____

V. Розгадування кросвордів.

Знаки альтерації

з	і	є	д		
к	е	р	а	б	
м	е	о	б	л	ь

Засоби музичної виразності

		д				
			п			
				р		
					и	
						р
						а

Відповіді: дієз, бекар, бемоль. 2. Лад, темп, тембр, штрихи, регістр, динаміка.

VI. Музична вікторина.

— Протягом семестру ви ознайомилися з творчістю багатьох композиторів, які у своїх творах передали думки, почуття, переживання, створивши певні музичні образи. Кожен композитор для втілення свого задуму використовує такі художні засоби, які дають змогу зробити його витвір мистецтва доступним і зрозумілим. Створюючи музичний твір, композитор обирає композиційний план (*форму*).

1. На дошці ви бачите портрети композиторів та назви творів, які ми послушали. Чим масштабніший твір, багатший за образним змістом, тим складніший за поєднанням форм, що його утворюють.

- М. Глінка. Увертюра до опери „Руслан і Людмила”;
- Дж. Россіні. Увертюра до опери „Севільський цирульник”;
- Л. ван Бетховен. Увертюра „Егмонт”.
— В чому їхня подібність і чим вони відрізняються?
— В якій формі написані ці твори?

- В. Моцарт. Симфонія № 40;
- Л. Ревуцький. Симфонія № 2
— У якій формі написані симфонії?
— Як називаються розділи в сонатній формі?
— Чим відрізняється симфонія від увертюри?

3. Композитори, які писали про Ромео і Джульєтту.

Ь С К Ч А О Й В К Й И
Р О К Ф П Є О В

VII. Підсумок уроку.

8 клас			
№ п/п	Тема та зміст уроку	К-сть годин	Дата
І семестр			
Тема.			
Відлуння епох у музичному мистецтві.			
1.	Стилi та напрями в мистецтві. Бароко. Слухання музики. Й. С. Бах. Токата і fuga ре мiнор. Повторення вивчених у 7 класi пiсень. Ритмiчний рисунок пiснi. «Здрастуй ,світ», муз. Л.Квiнт. Розучування пiснi.		
2.	Стилi та напрями в мистецтві. Класицизм. Слухання музики. Л. Бетховен. „Мiсячна соната” (№ 14). Ритмiчна вправа. Робота над пiснею „Здрастуй, свiт” Л.Квiнт.		
3.	Стилi та напрями в мистецтві. Романтизм. Слухання музики. Й. Штраус. „Полька - пiцкато”. Розучування пiснi „Моя стежина” П. Майбороди. Основнi складовi мелодiї (мотив, фраза, речення). Спiв вправи.		
4.	Засоби композицiйної побудови твору. Слухання музики. Л. Ревуцький. Фiнал. Симфонiя № 2. Запис мелодiї пiд диктовку вчителя (подiл на такти, визначити мотив, фразу, речення, перiод). Робота над пiснею „Моя стежина” П. Майбороди. Музичний розвиток, найменша музична форма, перiод i розвиток у великому музичному творi.		
5.	Змiст. Жанр. Стилi. Р. Щедрiн. „Кармен-сюiта”. Ж.Бiзе. „Хабанера” з опери „Кармен”. Розучування пiснi. „Пiсня про вчительку” П. Майбороди. Елементи музичної мови (ритм, темп).		

6.	Пізнавальна функція мистецтва. Й. С. Бах. Арія альтя із меси „Пристрасті за Матвієм”. Е. Віла-Лобос. Арія з „Бразильської бахіани” № 5. Робота над піснею „Пісня про вчительку”. Що і як передає музика.		
7.	Поєднання стилів різних епох композиторами сучасності. Слухання музики. А. Шнітке. Сюїта в старовинному стилі. І. Шамо. „Києве мій”, розучування пісні. Зміст музичних творів.		
8.	Музика минулого і сучасність. Підсумковий урок . Тематичне оцінювання.		
9.	Стиль. Джаз. Імпровізація. Імпровізаційний розвиток. В. Івасюк „Червона рута”, розучування пісні. Слухання музики. Негритянський спірічуелс „Молитва”, Л. Армстронг. „Блюз західної околиці”.		
10.	Стилі та напрями в естрадній музиці. Ритмічна двоголоса вправа у розмірі 2/4. Словесна та музична мова. Робота над піснею „Червона рута” В. Івасюка. Слухання музики. Шарль Дюмон. „Ні, я ні за чим не жалкую”, Джо Дассен „Бабине літо”.		
11.	Зарубіжна естрадна музика. ABBA, Bitlz, BONY - М. Душевний спів і музичне мистецтво. „Вчора” („Yesterday”) Дж. Леннон, П. Маккартні, розучування пісні. Слухання музики. Елвіс Преслі. „Все гаразд, мамо”, Квартет «Bitlz» — „Girl” („Дівчина”).		
12.	Естрадна масова пісня. Музика і наша свідомість. „Yesterday” — виконання пісні. Слухання музики. Р. Паулс. „Маестро”, І. Дунаєвський. „3 піснею в життя”.		

13.	Народна пісня — основа української естради. Гармонічні співзвуччя в українській пісні. В. Островський „Мрії юності” — розучування. Слухання музики. „Ой у гаю при Дунаю”, українська народна пісня у виконанні тріо Мареничів. „Там, де ятрань круто в’ється” — А. Солов’яненко, „Ой прийшла весна” у виконанні Н. Матвієнко.		
14.	Різновиди естрадного жанру. Мелодія як основний засіб музичної виразності. Робота над піснею „Мрії юності”. Слухання музики. Ф. Лей. „Історія кохання”, „Ми — чемпіони” — рок -групи „Квін”, П. Морія „Млин”. „Тиша навкруги” А. Богачука у виконанні тріо Маренич.		
15.	Українська естрадна пісня. Поєднання музики та поезії. (Сюїта „Веснянки” М. Вериківського). Розучування „В Вифлеємі новина”, колядка. Слухання музики. В. Івасюк „Два перстені”, „Пісня буде поміж нас”, „Я піду в далекі гори”.		
16.	Відлуння епох у музичному мистецтві. Узагальнюючий урок. Духовна обрядова музика. Запитання і завдання. Т. о.		
II семестр			
Тема. Музика в діалозі з сучасністю.			
17.	Звукова палітра — засіб вираження характерних рис. Музика — слухання — уява (Р. Шуман. „Сміливий вершник”). Розучування пісні М. Катричка „Хуртовина”. Слухання музики. Дж. Верді. Пісенька Герцога з опери „Ріголетто”		
18.	Зображальні функції оркестру в оперному жанрі. Музика і зорові враження. Робота над піснею „Хуртовина” Слухання музики. Р. Вагнер. „Політ валькірій” з опери „Валькірія”.		

19.	Синтез музики з іншими видами мистецтва. Програмний зміст музичних творів. „Хай цвіте червона калина” — розучування пісні, сл. і муз. М. Шапошника. Слухання музики. С. Прокоф'єв. Балет „Ромео і Джульєтта” — „Танець дівчат з ліліями”, „Монтеккі і Капулетті”.		
20.	Програмно — зображальна музика. Музика та звукові ефекти. „Хай цвіте червона калина” — виконання. Римський-Корсаков. Симфонічна сюїта „Шахерезада” (фрагмент).		
21.	Синтез музики та живопису. Програма музичного твору. Розучування пісні „Два кольори” О. Білаша. Слухання музики. Л. Грабовський. „Симфонічні фрески” за картинами Б. Пророкова.		
22.	Жанрові різновиди. Симфоджаз. Жанри та форми музики. О. Білаш „Два кольори” — виконання. Дж. Гершвін. Рапсодія в стилі блюз.		
23.	Жанри музики. Оперета. Штраус. Кальман. Дунаєвський. Музичний розвиток (пр. „Щедрик”). Розучування пісні Г. Гладкий „Заповіт”. І. Кальман. Арія Містера Ікса з оперети „Принцеса цирку”.		
24.	Класична оперета. І. Дунаєвський. Оперета „Вільний вітер”, „Пісня про Одесу”. Виклад теми музичних творів. Робота над піснею „Заповіт”.		
25.	Авангардизм і постмодернізм. „Кіч-музика” В. Сільвестров. Розвиток теми музичних творів. Розучування пісні П. Майбороди „Рідна мати моя”.		

26.	Музика в діалозі з сучасністю. Повторення вивчених пісень. Музчна вікторина. Т. О.		
27.	Життєве призначення музичних творів. Л. Бетховен. Ода „До радості” з IX симфонії. Абсолютна величина. Музичний стрій. Розучування пісні О. Білаша „Ясени”.		
28.	Камерно – інструментальна музика. Соната. Л. Бетховен. Соната № 8 („Патетична”). Енгармонічно рівні звуки. „Ясени” О. Білаша — робота над піснею.		
29.	Музичні жанри. Кантата. Слухання. М. Лисенко. Кантата-поема „Б’ють пороги” (II і IV епізод). Хоровий спів. К. Молчанов „Журавлина пісня” — розучування.		
30.	Камерна музика. Романс. Фантазія. Слухання. М. Лисенко. Романс „Безмежне поле”, Фантазія для скрипки з фортепіано. Діапазон співочих голосів. Робота над піснею „Журавлина пісня” К. Молчанова.		
31.	Музичні жанри. Концерт. Слухання. I Концерт для фортепіано з оркестром (I ч.) П. Чайковського. Головні ступені ладу (I, IV, V). „Родина” О. Злотника — розучування.		
32.	Образ людини, світу у музиці. Слухання. П. Чайковський . VI симфонія „Патетична”. Головні тризвуки мажору і мінору. Робота над піснею „Родина” О. Злотника.		

33	<p>Народність у музиці та жанрові зв'язки. Є. Станкович. Триптих для скрипки і фортепіано, „На Верховині” — слухання. Народна музика і фольклор. „Пісня на добро” І. Карабиця — розучування.</p>		
34	<p>Музичне мистецтво і сучасність. Повторення вивчених пісень. Підсумковий урок.</p>		

8 клас

Тема 1.

Відлуння епох у музичному мистецтві.

Урок 1

Тема. Музичне мистецтво і сучасність.

- Тема уроку.** Повторення вивченого у 7 класі.
Ритмічний рисунок пісні.
Розучування пісні „Здрастуй, світ”, муз. Л. Квінт.
Слухання музики. Стилї та напрямки у музичному мистецтві. Бароко.
Й. С. Бах. Токата і fuga ре мінор.
- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття „стиль” у музиці, вчити відтворювати ритмічний рисунок музичних творів; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до музичного мистецтва.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, портрет Й. С. Баха.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми і мети уроку.

Ві- та- є му-зи- ко-ю вас ве- лич- ний

Бах. Ві- та- є нас ве- лич- ний Бах.

II. Повторення вивчених у 7 класі пісень.

Настройка у тональності.

„Чорнобривці” (муз. В. Верменича).

„Водограй” (муз. В. Івасюка).

III. Актуалізація опорних знань учнів.

Ми щойно повторили з вами пісні, а тепер зверніть увагу на ритмічний рисунок цих пісень.

Якщо у пісні „Чорнобривці” співвідношення сильних і слабких долей такту чергується рівномірно, то у „Водограй” акцент із сильної долі переноситься на слабку. Як називається такий ритмічний малюнок?

(Синкопований).

Давайте проплескаємо ритмічний малюнок пісні „Водограй”, а потім „Чорнобривці”.

IV.

1. Сьогодні на уроці ми вивчимо нову пісню Лори Квінт, яка має назву „Здрастуй, світ”.

Я вам її виконаю, а ви зробите характеристику мелодії, ритмічного малюнку, а найосновніше - визначите основний зміст тексту пісні.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

4. Розучування пісні по фразах за нотним текстом.

Настройка у тональності, при розучуванні звертаю увагу на чистоту інтонування, дикцію, дихання.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

У 7-му класі ми коротко з вами ознайомилися з композицією музичних творів, їх формами та стилем. Що таке стиль?

Стиль — це своєрідний напрям у музичному мистецтві, який склався в певну епоху та є цілою системою музичних ознак. Це слово грецького походження. „Стилосом” називали загострені палички, якими писали на дощечках. В наш час стиль означає систему образів, жанрів, прийомів, характерних для того чи іншого композитора. Наприклад, стиль Баха, Шопена, Мусоргського для якогось художнього напрямку — романтичний стиль і для цілої епохи (*стиль епохи Відродження*). Але деякі явища музики 17-18 ст. дають змогу застосувати до цієї епохи і стиль „бароко”. Це італійське слово, що означає „перебільшення”.

Риси „бароко” є у музиці Генделя і Баха. З творчістю Баха ви уже знайомі. Це німецький композитор, котрий народився у 1685 р. у м. Ейзенахе.

Хлопчик-хорист у шкільному і церковному хорах, скрипаль, органіст, придворний капельмейстер... Згодом він переїхав у Лейпциг, де жив і творив до кінця своїх днів. Був батьком великої сім'ї; його дружина, Анна Магдалина, теж була піаністкою. Життя сім'ї було нелегке через матеріальну скруту, хворобу. Ви знаєте, що найбільше творив у композитора для органа, в тому числі токати, фуґи, прелюдії, які і відкрили процес музичної творчості у світі.

2. Слухання Токати і фуґи ре мінор.

Вам уже відомо, що Бах писав поліфонічні твори.

— Що означає „поліфонія”?

Тож продовжимо знайомство з поліфонічною музикою. Прославлена Токата і фуґа ре мінор написана молодим Бахом, йому не виповнилося тоді ще й 20 років.

Токата — це віртуозна інструментальна п'єса для органа, витримана у швидкому, рівномірному римованому русі. Це грандіозний вступ до фуґи, розлив імпровізації Баха.

(Слухання твору).

3. Характеристика прослуханого.

Могутній початковий поклик Токати! А потім — хвиля звуків, що збігає вниз, і величний акорд, який широко розходить в просторі. Зі звукового моря Токати виростає фуґа, вона постає на наших очах, як прекрасна архітектурна споруда.

Тема фуґи нагадує передзвін дзвіночків. Спочатку дзвін лине без супроводу, а потім його підхоплює II голос, а відтак з'являється у III голосі... Завмер останній звук музики, величної наче світ, схвильованої, як душа людини.

— Чи можемо ми назвати музику Баха сучасною? Чому?

— Чим вразив вас цей твір?

V. Підсумок уроку.

Перебільшення у творчості Баха зароджене не для того, щоб привернути слухача, а величчю творчого духу і наснаги композитора.

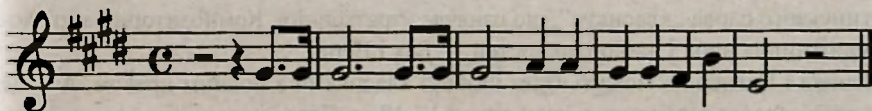
Урок 2

- Тема уроку.** Стилi та напрями у мистецтвi. Класицизм.
Л. ван Бетховен. „Мiсячна» соната (№ 14).
Ритмiчна вправа.
Робота над пiснею „Здрастуй, свiт” Л. Квiнт.
- Мета уроку:** поглибити знання учнiв про стилi i напрями в музичному мистецтвi, зокрема про класицизм; розвивати у дiтей вокально-хоровi навички та музично-ритмiчний слух; виховувати естетичнi смаки та потребу сприймання музичних творiв.
- Тип уроку:** комбiнований.
- Обладнання:** магнiтофон, аудiозапис, фортепiано, портрет композитора.

Хiд уроку

I. Органiзацiя класу до уроку.

1. Музичне вiтання.

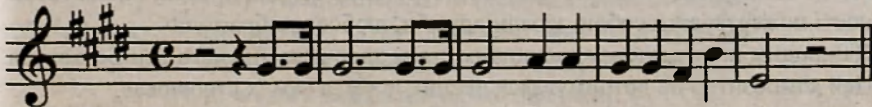

Ра-дiсть нам по-да- руй, Бет-хо- ве-на му-зи-ко!

2. Оголошення теми уроку.

II. Ритмiчна вправа.

— Допишiть ще один такт вправи i виконайте вправу.

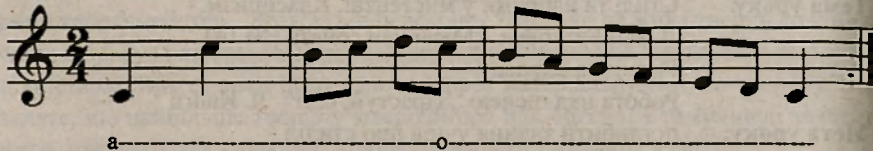
Ра-дiсть нам по-да- руй, Бет-хо- ве-на му-зи-ко!

(Слiд визначити з дiтьми розмiр, тривалостi нот i пауз, кiлькiсть тактiв).

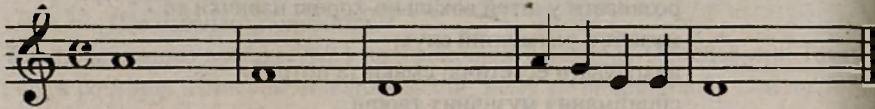
— Яке значення ритмiчного малюнку для музичного твору?

III. Розспівування.

1.

2.

2.

IV. Робота над піснею Л. Квінт „Здрастуй, світ”.

Працюю над дикцією, диханням, звертаю увагу на динамічний план виконання пісні. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

На минулому уроці ми ознайомилися із стилем бароко у мистецтві. Крім бароко, є інші стилі — класицизм, романтизм, імпресіонізм, реалізм і т.д.

Сьогодні ми глибше познайомимось з „класицизмом”, який походить від латинського слова „класикус”, що означає «зразковий». Композитори найрізноманітніших епох і національностей — Бах і Верді,

Глінка і Вагнер — можуть бути названі класиками з повним правом. Але це слово означає ще і стиль певної епохи 17-18 ст. Для художників цього періоду ідеалом являвся порядок, розумна доцільність, гармонія, ритмічна чіткість і ясність музичних форм. Але у 18 ст., класицизм змінився, правила залишилися, але французькі ідеологи розумне вбачали у рівноправності народу. Головною темою класицизму стало зображення героїчних вчинків людей, їхньої готовності пожертвувати собою заради дружби, любові, добра тощо.

Найвищим вираженням класицизму стала творчість Людвіга ван Бетховена. Цей композитор не дотримувався певних норм, а сам їх створював.

— Хто розкаже коротко про творчість цього композитора? Які твори ми слухали? (Так, це німецький композитор, класик світового музичного мистецтва. Народився у м. Бонні, у сім’ї придворного музиканта. З раннього дитинства проявив талант до музики. У 1792р. їде до Відня, де здобуває велику популярність. Композитор написав 32 сонати для фортепіано, це був найулюбленіший інструмент.

Найбільш відома його „Місячна соната” № 14, яка присвячена Джульєтті Гвіччарді, 16 – річній дівчині, яка була ученицею Бетховена. Цей твір розкриває душевний стан композитора, стомленого хворобою. У 26 років композитор почав втрачати слух, великі страждання випали на його долю, але він вистояв. І про це розповідає його музика).

2. Вслухайтесь, як звучить соната. (*Слухання твору*).

3. Характеристика прослуханого.

Ніжність, печаль, роздуми. Сповідь людської душі, яка страждає, адже Джульєтта Гвіччарді йому відмовила у взаємності. Розпач, безвихідь, страждання, нестерпний біль душі.

Але II частину сонати Бетховен назвав „Алегретто”, яке відрізняється від I рухливим темпом. Це легка, граціозна мелодія. Можливо, це образ Джульєтті? Відпочинок від важких дум? Печальна усмішка?

Та III частина сонати — вибух почуттів, який знищує розпач і страждання. Яка енергія у звуках, гнівних, рішучих! Бетховен писав: „Я схоплюю долю за горло! Зовсім поставити мене на коліна їй не вдасться!”

Через страждання — до радості, через боротьбу — до перемоги, від темряви до світла. Така творча і смислова інтонація музики Бетховена.

— Який характер твору?

— Скільки в ньому образів?

— Чи відповідає музика духовному світові наших сучасників?

VI. Підсумок уроку.

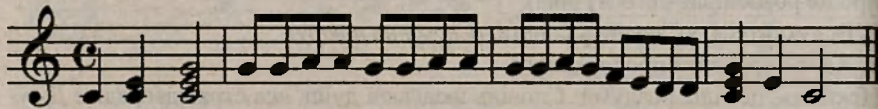
Урок 3

Тема уроку:	Стилі та напрямки в мистецтві. Романтизм. Слухання музики. Й. Штраус. „Полька піцикато”. Основні складові мелодії (<i>мотив, фраза, речення</i>). Розучування пісні П. Майбороди „Моя стежина”.
Мета уроку:	акріпити з учнями поняття „стиль” та його види на музичних прикладах, та складові мелодії; розвивати вокально-хорові навички, музичну пам’ять; виховувати інтерес до музики зарубіжних композиторів.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	таблиця із складовими мелодії, магнітофон, фортепіано, портрети П. Майбороди, Й. Штрауса.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

Доб-рий день! Всі ми ра-ді вас ві-та-ти і пі-сень но-вих спі-ва-ти. Доб-рий день.

2. Оголошення теми і мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Діти, ви знаєте, що урок музики пов'язаний з піснею. А щоби була пісня, потрібні мелодія і текст.

— Що таке мелодія?

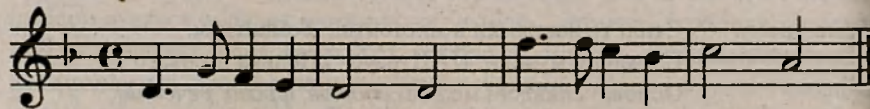
Мелодія — це художньо осмислена послідовність звуків, організована в ладовому і метро-ритмічному співвідношенні.

З молодших класів ви пам'ятаєте, що музичний твір (*пісня*) поділяється на фрази та речення. А ще є невеличкі, але відносно самостійні частинки, в яких навколо сильного звуку групуються декілька більш слабких — це **мотив**.

Об'єднавшись, 2-3 мотиви утворюють широкую побудову — **фразу**.

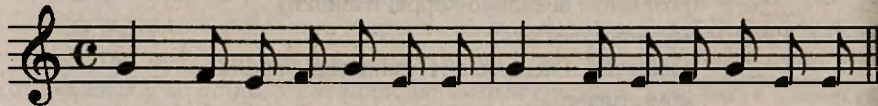
З декількох фраз складається **речення**.

Ось погляньте на уривок пісні і знайдіть у ньому ці складові.

На-ли-вай-мо, брат-тя, криш-та-ле-ві ча-ші.

2.

2.

Просольфеджуємо ці вправи.

III. Сьогодні ми вивчимо з вами пісню відомого уже вам українського композитора Платона Майбороди. Його творча діяльність розпочалася на межі 40–50-х років ХХ ст. (нар. у 1918 р.). Протягом 30 років написав понад 100 пісень на різну тематику.

«Пісні композитора, — писав музикознавець М. Гордійчук, — цінний внесок в українську культуру. І цінність полягає не лише у високій ідейності, а й у яскраво індивідуальному музичному стилі».

Багато пісень П. Майборода поклав на вірші А. Малишка. Це: „Пісня про вчительку”, „Рідна мати моя”, „Ми підем, де трави похили”. Останній спільний твір композитора та А. Малишка — пісня „Моя стежина”. Слова поета написав у лікарні, у лютому 1970 р. Музики йому так і не довелося почути. Та творча співдружність цих двох митців гідна наслідування.

А. Малишко

Платону Майбороді

*Ми подружались, до праці охочі.
Ми побраталися в доброму ділі,
Як ми співали осінньої ночі —
Карії очі та рученьки білі.*

*Добре, що серце не має омани,
Добре, що наші дороги кипучі,
Хай над тобою ті білі каштани
Вічно цвітуть, як дніпровській кручі.*

2. Художній показ пісні „Моя стежина”.

Моя стежина

Слова А. Малишка

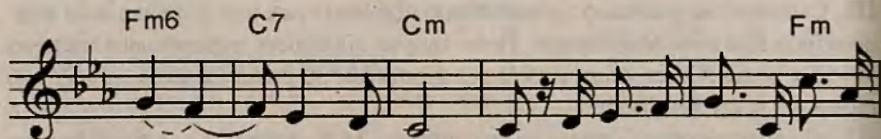
Музика П. Майбороди

Помірно

Сm Fm Cm Fm

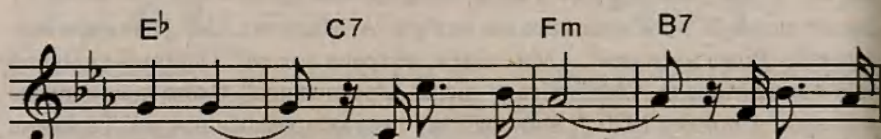
Чо-му ска- за- ти сам не зна- ю, жи- ве у

Fm6 C7 Cm Fm

сер- ці стіль-ки літ о- та сте- жи- на в на-пшм

E♭ C7 Fm B7

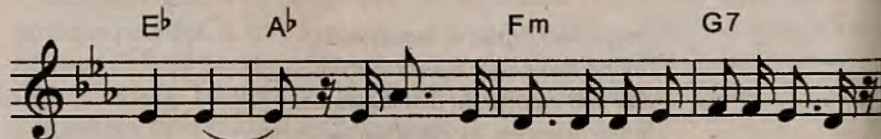
кра- і од-ним од- на бі-ля во-

E♭ C Fm B7

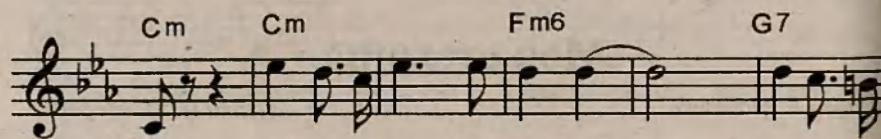
ріг. О- та сте- жи- на у на- шім

E♭ A♭ Fm G7

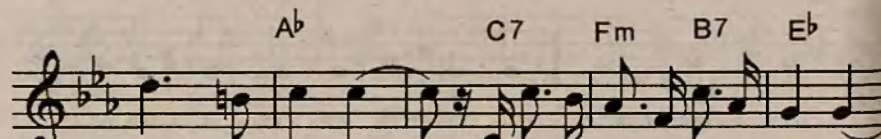
кра- і од-ним од- на, од-ним од- на бі-ля во-

Cm Cm Fm6 G7

ріг. Де ти, мо-я сте- жи- но, де ти мо-

A♭ C7 Fm B7 E♭

я сте- жи- но? О- та сте- жи- на в на-пшм кра- і

Fm Cm Fm G7 Cm

од-ним од- на, од-ним од- на бі-ля во- ріт.

Fm G7 Cm

2. До-ща- ми // на бі- ля во- ріт.

Дощами мита, перемита,
 Снігами знесена у даль,
 Між круглих соняхів із літа
 Мій ревний біль і ревний жаль.
 Між круглих соняхів із літа
 Мій ревний біль, мій ревний біль
 І ревний жаль.
 Де ти, моя стежино,
 Де ти, моя стежино?
 Між круглих соняхів із літа
 Мій ревний біль, мій ревний біль
 І ревний жаль.

Моя надієчко, я знаю,
 Мій крик життя на цілий світ,
 Ота стежина в ріднім краї
 Одним одна біля воріт.
 Ота стежина в ріднім краї
 Одним одна, одним одна
 Біля воріт.
 Де ти, моя стежино,
 Де ти, моя стежино?
 Ота стежина в ріднім краї
 Одним одна, одним одна
 Біля воріт.

До речі, ця пісня прозвучала у художньому кінофільмі „Абітурієнтка”, в якому йдеться про стюардесу, яка готувалася вступати до вузу, та коли літак захопили терористи, вона грудьми закрила кабінку пілотів, щоби врятувати пасажирів літака. Її убили ... На рідну стежину вона не повернулася.

3. Розспівування.

4. Розучую пісню по фразах, але діти самі повинні визначити мотив, фразу і речення за нотним текстом пісні.

— Хто наспіває мотив?

IV. Слухання музики.

Ми далі продовжуємо знайомство із музичними стилями, зокрема з романтизмом. Романтизм — метод ідеалізованого відображення життя, в якому переважає особисте ставлення художника до дійсності (*мрійливість, героїка, близькість до ідеалу*).

В кожній країні романтизм мав свої особливості, свою сферу прояву. В німецькій і австрійській музиці він викликав розквіт пісні — самого ліричного музичного жанру, який поєднав поезію і музику в єдине ціле. Романтичні пісні Шуберта, Шумана, Брамса — золотий фонд пісенного мистецтва. В Польщі — мазурки, балади Шопена, польки Б. Сметани, у Росії — пісні, романси Глінки й Аляб'єва на вірші Пушкіна, Блока, Єсеніна, Лермонтова та ін.

Йоганн Штраус — австрійський композитор, який народився у 1825 р. у Відні, у сім'ї відомого на той час композитора Й. Штрауса. У XIX ст. було два Йоганни Штрауси — батько і син, обидва писали музику, яка виконується і в наш час. Час і історія висунули на передній план творчість Йоганна Штрауса-сина.

Польку-піцicato, яку ми сьогодні послухаємо, осяяну відчуттям повноти і радості життя, могла написати лише людина, яка себе відчувала щасливою. Й. Штраус жив життям щасливої людини не тому, що не зазнав прикропів і страждань, а тому, що був романтиком, все сприймав оптимістично, бачачи у всьому лише краще. Відтак його музична творчість легка, позбавлена мук і криз. Він творив музику повсюди: і вдома, і в кареті, записуючи мелодію на клаптиках паперу, білизні і т.д.

2. Зараз ви послухаєте „Польку-піцicato”. Під час її виконання всі музиканти — скрипалі, альтисти, віолончелісти — жодного разу не беруть у руки смичок, а звук видобувають щипком. Піцicato — це штрих у музиці.

3. Слухання музики та її характеристика.

— Чи захоплює вас ця музика?

— Чи дарує вам радість?

— Чи можна назвати її сучасною?

V. Підсумок уроку.

Урок 4

- Тема уроку:** Засоби композиційної побудови твору.
Л. Ревуцький. Фінал (IV ч.)
Симфонії № 2 — слухання.
Музичний розвиток.
Робота над піснею П. Майбороди „Моя стежина”.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів про засоби композиційної побудови музичного твору та музичний розвиток на музичних прикладах; розвивати ладо-тональний слух та співацькі навички у дітей; виховувати любов до Батьківщини, української пісні.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** нотний текст пісні, магнітофон, аудіозаписи, портрет Л. Ревуцького.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання (*те, яке вивчили на минулому уроці*).
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів на заданій висоті голосних (*а, о, у, е*).
2. Вправа для дихання та протяжного співу.

III. Пояснення нового матеріалу.

Сьогодні ми глибше поговоримо і закріпимо на музичних прикладах прийоми музичного розвитку.

Протікаючи у часі, музика встигає передати процеси розвитку, всесторонні зміни дійсності у найсильніших контрастах. Розвиток музики відбувається за допомогою таких чинників: повторення, варіативність, контраст. Відповідно найменшою музичною формою є період.

Період (проміжок часу) — найменша музична побудова, у якій викладено відносно закінчену музичну думку. Зазвичай період складається з 4 або 8 тактів, які завершуються по-різному. Іноді у формі періоду будуються цілі музичні твори (*романси, прелюдії, п'єси*).

Найпростішим видом музичного розвитку є точне повторення викладеної теми — це куплетна форма, сутність якої полягає в тому, що одна і та сама мелодія повторюється багато разів, але з новим літературним текстом. Наприклад, обробка Леонтовича „Дударик”. Трохи більшого розвитку музика знає у варіаційній та у двочастинній формі — це така музична побудова, яка має дві частини, два музичні образи, переважно контрастні - заспів і приспів. Але найбільший розвиток відбувається у тричастинній побудові та у сонатному алєгро (*сонатна форма*).

— Згадайте, з яких розділів складається сонатна форма.

(*Експозиція, розробка, реприза*).

У сонатній формі пишуться перші частини сонат, симфоній, концертів і т.д.

Симфонія — це великий твір для симфонічного оркестру, написаний у формі сонатного циклу.

Складається із таких частин:

I ч. написана у формі сонатного алєгро.

II ч. — Анданте або адажіо-варіаційна.

III ч. — Менует — складна тричастинна форма.

З цього можна зробити висновок, що музична побудова, розташування і співвідношення частин твору та сукупність засобів музичної виразності становлять композицію музичного твору.

IV. Слухання музики.

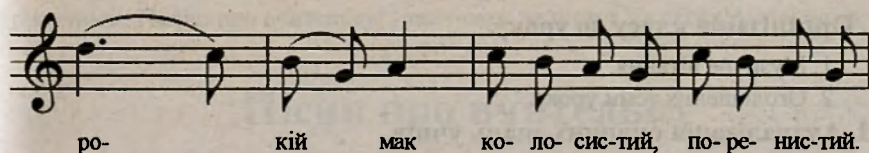
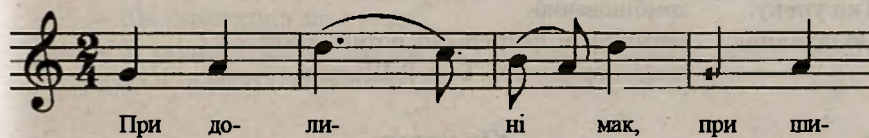
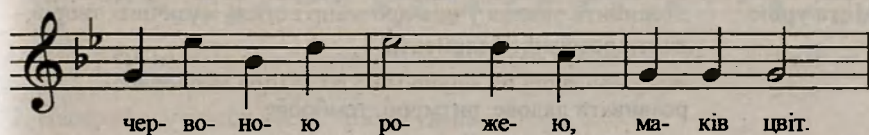
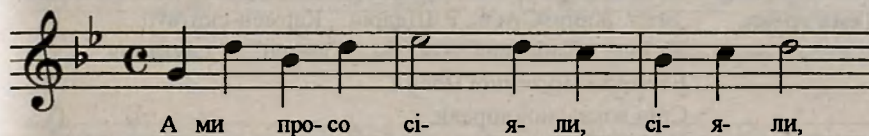
1. Бєсїда.

Зараз ви послухаете фїнал Симфонїї № 2 українського композитора Левка Рєвущького. Цей тричастинний цикл належить до творів, які найбільш природньо і гармонїйно перевтілюють теми українських народних пісень у барвистій оркестровій тканині. I ч. цієї симфонїї ви слухали у 7 класї, вона ґрунтується на двох народних піснях: „Ой, весна, весниця” та „Ой не жаль менї та нї на кого”. Три піснї у II частинї. У фїналі Рєвущький малює урочисту, величну картину народного свята, веселощів, піднесення. Фїнал побудований на народних мелодїях „А ми просо сїяли”, „При долині мак” (*награю теми*).

Поет М. Рильський про музику Рєвущького висловився у вїршї так:

*„В колиску дар пісень
тобї поклала доля,
У серце налила добра і чистоти.
І дорогї скарби несеш обачно ти,
Як чашу, як свїчу у радїсне роздолля.”*

Знайдіть у даному творі мотив, фразу, речення, період з українських народних пісень „А ми просо сіяли”, «При долині мак».

2. Слухання твору і його характеристика.

Перша пісня „А ми просо сіяли” — це старовинна пісня-гра. Автор трактує її як „чоловічий” танець, наслідуючи звучання „низьких” струнних інструментів. Друга тема, навпаки, більш жіноча і приваблює слухача граціозністю і м’яким лукавством.

— Що нагадує вам музика симфонії?

— З якими обрядами пов’язані використані українські народні пісні?

— Якого розвитку набула у симфонії звичайна народна пісня?

V. Виконання пісні П. Майбороди „Моя стежина”. (Настройка у тональності).

Працюю над чистотою інтонування, диханням, оскільки пісня за характером протяжна, наспівна, мелодійна.

— Яка музична побудова цієї пісні? Пояснення. Бажаючих опитую на оцінку.

VI. Підсумок уроку.

Урок 5

Тема уроку:	Зміст. Жанр. Стиль. Р. Щедрін. „Кармен-сюїта”. Ж. Бізе. „Хабанера” з опери „Кармен” — слухання. Елементи музичної мови. Спів вокальної вправи. П. Майборода „Пісня про вчительку” — розучування.
Мета уроку:	поглибити знання учнів про жанр і стиль музичних творів, вчити розрізняти елементи музичної мови на конкретних музичних прикладах; розвивати ладове, ритмічні, темброве відчуття, добиватися виразності виконання пісні; виховувати естетичні смаки.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, нотний текст пісні, портрети Ж. Бізе, Р. Щедріна.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

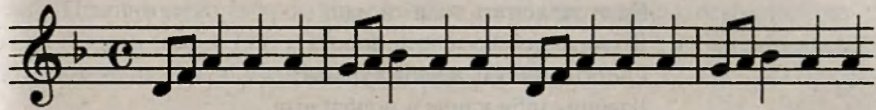
1. Сприймаючи музику, ми в своїй уяві знаходимо музичний образ цього твору. Художні образи, закладені композитором у музичних темах, становлять основу твору і формують його зміст.

Кожен музичний твір створювався у певний час, епоху і є цілою системою музичних та художніх ознак, тобто має свій стиль.

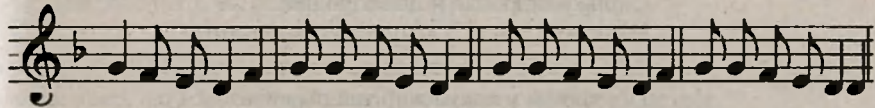
Але всі музичні твори мають свою структурну побудову і належать до певної групи, яка класифікується за жанром: пісенний, камерний, оперний, симфонічний та ін.

Музика не має конкретного змісту, як, наприклад, література. Щоби зрозуміти зміст музики, потрібно сприймати її не як хаотичний потік звуків, а як тісний взаємозв'язок і узгодженість всіх елементів музичної мови: мелодії, ритму, темпу, метру, динаміки.

Просольфеджуємо українську народну пісню „Подольночка” і визначимо, які елементи музичної мови допомагають зрозуміти зміст твору.

Десь тут бу-ла По-до-ля-ноч-ка, десь тут бу-ла мо-ло-де-сень-кє

Тут во-на сі-ла, тут во-на впа-ла, сім літ не вми-ва-лась, бо во-ди не ма-ла.

2. Налаштування у тональності. Розспівування.

- Яка тональність пісні?
- Який розмір, темп?
- Що характерно для ритму?
- Із скількох частин складається мелодія? (Назвіть мотив, фразу, речення, період і наспівуйте).

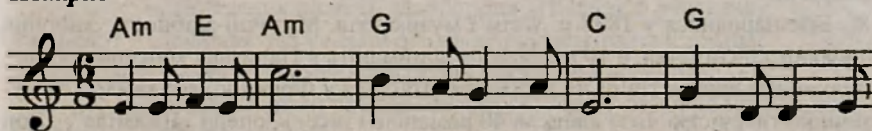
III. Сьогодні ми повторимо з вами пісню П. Майбороди „Моя стежина” та розучимо „Пісню про вчительку”, яка також написана на слова А.Малишка.

Пісня про вчительку

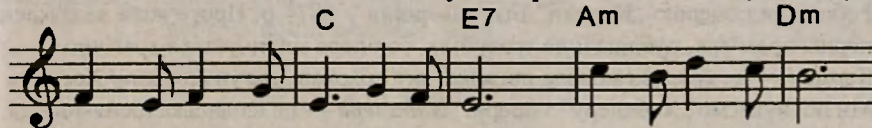
Слова А. Малишка

Музика П. Майбороди

Помірно

Со-неч-ко вста-є і шу-мить тра-ва Ба-чу стеж-ку,

де про-хо-диш ти, рід-на ти Вчи-тель-ко мо-я,

На столі лежать зошити малі,
Дітвора щебече золота, золота.
І летять, летять в небі журавлі,
Дзвоник ніби кличе в молоді літа.

Скільки піросло й полетіло нас
На шляхи землі, у ясну блакить, блакить!
А що в тебе знов та доріжка в клас,
Під вікном у школі явір той шумить.

Знов приходить юнь і шумить трава.
Пізнаю тебе я при вогні, в наші дні.
Вчителько моя, зоре світова,
На Україні милій, в рідній стороні.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

Мелодія пісні інтонаційно складна, але широка наспівність, м'яке звучання і відповідний темп допоможуть передати глибокий образний зміст пісні.

4. Розучую пісню за нотним текстом, звертаючи увагу на малу сексту (10, 17, 25 такти) та малу септиму (32 т), а це залежить від правильної вокальної подачі звуку.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Зараз ми послухаємо два твори, які об'єднує одна тема — новела П. Меріме „Кармен”.

Ж. Бізе народився у 1838 р. у сім'ї музикантів. Музичні здібності хлопчик проявив з дитинства, в 10 років його приймають в Паризьку консерваторію.

Деякий час живе в Італії, та потім повертається у Францію, де займається музичною творчістю. Бізе написав 40 романсів і пісень, опери „Джаміле”, „Дон Родріго”, „Празька красуня”, „Кармен”.

Роботу над оперою „Кармен” Бізе завершив у 1874 р. Проте коли відбулася перша прем'єра, публіка її не зрозуміла, бо опера закінчується трагічно.

Кармен — це красива молода циганка, яку покохав драгун (*солдат*) Хосе.

Ми послухаємо „Хабанеру” з опери. *Хабанера* — це іспанська пісня-танець, яка характеризує вихідну арію Кармен. В її видозміненому ритмі відчувається грація, волелюбна сила. Кармен співає про вільну, як пташка, любов, про любов, що підкоряє світ. Пісня звернена до Хосе. Кармен кидає йому квітку і

втікає. Пізніше через 100 років до цієї теми звернувся російський композитор Родіон Щедрін (*нар. у 1932 р.*), який написав „Кармен-сюїту”, новий твір, який побудований на основі музичних тем опери Ж. Бізе.

Сюїта — це циклічний твір, який складається з кількох завершених п'єс, різних за змістом і побудовою.

За останній час широкого розповсюдження набули сюїти на основі музики з балетів, опер, що і зробив російський композитор Родіон Щедрін.

3. Слухання цих двох творів та порівняння.

- 1) Що об'єднує ці твори? Який танець?
- 2) Які відмінності між ними?
- 3) Що таке сюїта?
- 4) Які засоби музичної виразності застосували композитори для створення образу Кармен?
- 5) Які елементи музичної мови залишилися незмінними, а які змінюються?

V. Підсумок уроку.

Урок 6

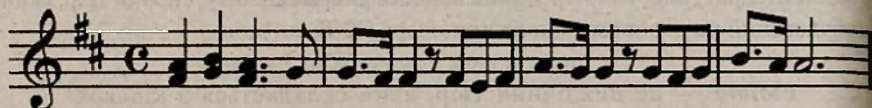
- Тема уроку.** Пізнавальна функція мистецтва.
Й. Бах — арія альти із меси „Пристрасті за Матвієм”.
Е. Віла-Лобос — фрагменти з „Бразильської бахіани” № 5.
Що і як передає музика.
Виконання пісні П. Майбороди „Пісня про вчительку”.
- Мета уроку:** визначити з учнями пізнавальну функцію мистецтва; розвивати музичну пам'ять і образне мислення, співацькі навички; виховувати естетичні смаки до мистецтва.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет композитора Й. Баха.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування. Сольфеджування вправи.

III. Пізнавальна функція музики.

Бесіда.

Дмитро Шостакович писав: „Людині потрібні всі види музики — від ніжного наспіву сопілки до великого симфонічного оркестру”.

«Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику», — зауважував В. Сухомлинський. Музика вічна, але епоха Відродження здійснила справжній переворот у музичному мистецтві, як і в інших царинах культури. Художники побачили красу і гармонію неба і землі, людини, композитори відійшли від церковної музики, а почали писати пісні у супроводі лютні чи віолі; появляются клавешні інструменти — клавесин, орган. Із загальної маси музикантів виокремлюються перші виконавці — віртуози-скрипалі, клавесиністи, органісти, зокрема Гайдн, Бетховен, Моцарт, які згодом стають великими композиторами. Великий вплив на творчість композиторів 18 ст. мала Французька революція, «наполеонівські» війни, які відкрили новий напрям у мистецтві — романтизм.

— Назвіть композиторів — романтиків.

(Моріс Равель, Шопен, Шуберт, Глінка, Аляб'єв. Музика цих композиторів стала вершиною музичного мистецтва і послужила зразком для творчості композиторів сьогодення. Як і пісні, створені композиторами-сучасниками, правдиві і щирі почуттями, так і музика Й. С. Баха близька нам сьогодні своєю величчю, широтою розвитку, величезною життєвою силою. Музика Й. Штрауса дарує радість і красу, а це є переконливим свідченням її актуальності).

2. Звернемося до духовної музики. Щоб її зрозуміти, потрібно уявити її зміст і закони. Щоби зрозуміти силу духовної музики Баха, Моцарта, Веделя, Березовського, Бортнянського, треба знати, що в її основі — біблійні сюжети.

З великим хвилюванням і боєм великий Бах розповідає про останні страждання Ісуса Христа у своїх хорових творах „Пристрасті за Матвієм” та „Пристрасті за Іоаном”. Твір „Пристрасті за Матвієм” написаний для соліста, хору і оркестру. Розповідь ведеться речитативом, партію Ісуса і римського Пилага дано однорідними голосами, але інтонації у голосах різні. Крім канонічного тексту, у „Пристрастях” є ліричні відступи — арії голосів та інструментів.

— Послухаємо Арію альти із меси „Пристрасті за Матвієм”. Зверніть увагу на дует скрипки і голосу.

3. Слухання твору і його характеристика.

— Яке почуття передає композитор у творі?

(*Почуття глибокої скорботи*).

— Чим воно виражено? Як звучить?

(*Стримано, благородно і піднесено*).

4. Сучасники високо оцінили геніального майстра. Глибоко шанував творчість Баха бразильський композитор Ейтор Віла- Лобос, який народився у 1887 р. в Ріо-де-Жанейро в сім'ї музиканта. Вже у 6 років він навчався гри на різних інструментах. Після навчання у Парижі повертається у Бразилію, де займається викладацькою діяльністю й організовує музичні школи, хорові колективи. Помер у 1959 р.

Жанровий діапазон його творчості великий: від опер і симфонічних форм до обробок дитячих пісень.

Можна назвати його симфонічні поеми „Уірапуру”, „Амазонки”, „Рудепома”, а також „Бразильську бахіану” (1930р.) для восьми віолончелей, фрагмент якої ви послухаєте.

5. Слухання фрагменту.

6. Порівняльна характеристика творів.

— Яке значення має інтонація і ритм у творі?

— Які почуття передає композитор у своєму творі?

IV. Робота над піснею П. Майбороди „Пісня про вчительку”.

— Які почуття передає музика П. Майбороди?

— Якими засобами скористався композитор для розкриття образу вчительки?

Працюю над художнім виконанням пісні з динамічними відгінками. Бажаючих опитую біля дошки.

V. Підсумок уроку.

Урок 7

Тема уроку. Поєднання стилів різних епох композиторами.
Слухання. А. Шнітке. Сюїта в старовинному стилі.
Зміст музичних творів.
Розучування пісні І. Шамо „Києве мій”.

Мета уроку: поглибити знання учнів про музичні стилі та їх поєднання композиторами сучасності, формувати уявлення про музичні жанри;

розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Пояснення нового матеріалу.

Вступна бесіда.

Кожна епоха накладає на музичне мистецтво не тільки стилістичний або жанровий відбиток, а й передає їй свій тип музичного руху і своє відчуття музичного часу. Чи можна порівняти плавне, неспішне розгортання григоріанського хоралу з швидкими темпами і нервовими ритмами музики ХХ століття.

Звуки можуть реалізуватися тільки в часі. У системі „звук-час” виникають і діють всі найважливіші елементи музики: мелодія, лад, гармонія, метроритм, фактура. Елементи музичної мови діють спільно, у певній системі, де кожен має свою виразну смислову і конструктивну роль.

Звук і слово продовжують збагачувати один одного в релігійних співах, месгах і літургіях, ораторіях, піснях, романсах. Навіть інструментальна музика несла на собі вантаж мовних інтонацій, ораторського пафосу, періодично зверталася до літератури, до літературних сюжетів і образів. Таке звернення призвело до створення особливої гілки музичного мистецтва — так званої програмної музики. Програмність проявилася в епоху романтизму. Багато творів романтичної музики мають літературну основу: „Лісовий цар” Шуберта, симфонія „Фауст” Ліста, „Егмонт” Л. Бетховена, увертюра-фантазія „Ромео і Джульєтта” П. Чайковського, сюїта „Шехерезада” М. Римського-Корсакова, „Карнавал тварин” К. Сен-Санса.

Програмністю творів відзначилися російський композитор 20 ст. Альфред Шнітке. Він народився у 1934 р. у місті Енгельс на Поволжі. Музичну освіту почав здобувати з 1946 р. З 1961 р. Шнітке викладає в Московській консерваторії. Потім сім'я переїхала до Німеччини, де у 1998 р. композитор помер. Творчість Шнітке характеризується масштабністю, експресією, складною оркестровкою і фактурою. Помітне переважання інертних творів: 5 симфоній, 4 концерти для скрипки з оркестром, оркестрові п'єси „Піанісімо”, „Пасака-

лія”, музика до кінофільмів, яку активно використовував у концертних творах: у Першій симфонії та Сюїті в старовинному стилі для скрипки і фортепіано, яка звучала у фільмі „Світ сьогодні”.

Зараз ви послухаете фрагмент цього твору і охарактеризуйте його.

3. Слухання твору.

4. Характеристика прослуханого.

— Чому композитор назвав сюїту старовинною?

— Що таке сюїта?

— Яку тему використав композитор у сюїті?

III. Розспівування.

1. Спів мінорного тризвуку, а також звукоряду у висхідному і низхідному русі.

2. Уривок з „Мелодії” М. Скорика — сольфеджування, характеристика звукової палітри. .

IV. Розучування пісні І. Шамо „Києве мій”.

Києве мій

Слова Д. Луценка

Музика І. Шамо

В темпі вальсу

Гра- є мо-ре зе- ле- не, ти- хий день до- го- ра.

До- ро- ги- ми для ме- не ста- ли схи- ли Дні- пра,

де ко- ли- шуть- ся ві- ти за- ко- ха- них мрій.

Dm Gm Dm A7 Dm

Як те-бе не лю-би-ти, Ки-є-ве мій!

В очі дивляться кани, серце в них переллю,
 Хай розкажуть коханій, як я вірно люблю.
 Буду мріяти й жити на крилах надій.
 Як тебе не любити, Києве мій!

Двічі

Спить натомлене місто мирним лагідним сном.
 Ген вогні, як намисто, розцвіли над Дніпром.
 Вечорів оксамити, мов щастя прибіл.
 Як тебе не любити, Києве мій!

Двічі

Великий пісенний доробок у композитора Ігоря Шамо (*нар. 1925 р.*). Його пісні різноманітні за тематикою та образним змістом. Це пісні про Батьківщину, про героїв Великої Вітчизняної війни, про рідне місто.

2. Художній показ пісні.
3. Характеристика нотного тексту пісні.
4. Розучування по фразах за нотним текстом, робота над чистотою інтонуваних, двоголоссям у приспіві.

V. Підсумок уроку.

Урок 8

Тема уроку. Музика минулого і сучасність.

Повторення вивчених пісень.

Музична вікторина.

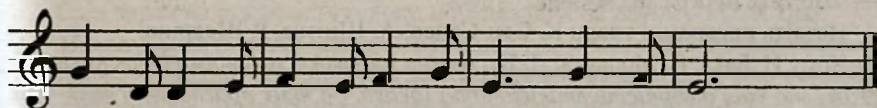
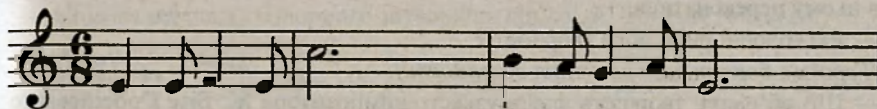
Мета уроку: підсумувати з учнями набуті знання про композиторів минулого і довести, що їх по праву можна назвати сучасниками; розвивати музично-ритмічний слух та вокально-хорові навички;

виховувати інтерес до музики.
Тип уроку: підсумковий.
Обладнання: магнітофон, аудіозапис, фортепіано,
портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

3. Розспівування.

II. Сольфеджування вправи.

1. Визначте тональність вправи. Налаштування, спів гама мі мінор.
2. Який це розмір?
3. Сольмізація, сольфеджування.
4. Чи впізнали ви мелодію пісні?

III. Повторення вивчених пісень.

- Звучання фрагмента „Пісня про вчительку” П. Майбороди. Перепишіть вправу і підпишіть відповідні слова.
- Виконання пісні хором. (*Діти виконують пісню*).
- Які пісні на слова А. Малишка написав П. Майборода?
- Яку пісню вивчали на минулому уроці? Хто її автор? (*Пісня „Києве мій” українського композитора І. Шамо*).
- Згадайте її і проспівайте на усіх куплетах у характері.
- Яка пісня за змістом подібна до даної? (*„Зростауй, світ” Л. Квінт*). (*Виконання пісні*).
- Що таке мелодія?
- Назвіть складові частини мелодії.

— Дайте визначення мотиву, фрази, періоду.

— Назвіть елементи музичної мови. (*Мелодія, ритм, метроритм, гармонія, фактура*).

IV. Музична вікторина.

Давайте підсумуємо усі відомості, які ви почерпнули на уроках. Ви знаєте, що учителем усіх великих композиторів, які творили після нього, був Й. С. Бах. Органна творчість Баха є вершиною світового мистецтва, зокрема Токата і fuga ре мінор. (*Діти слухають фрагмент і згадують визначення токати і fugи*). Ознайомлення з музикою великого німецького композитора-класика Людвіга ван Бетховена (*5 симфонія, „Патетична” та „Місячна” сонати*) дали змогу в цьому переконатися.

— Які головні риси його творчості?

(*Героїзм, боротьба, прагнення до радості*).

— Що об'єднує творчість французького композитора Ж. Бізе і російського Р. Щедрина? (*Слухання „Хабанери”*).

— Що таке програмна музика?

— Назвіть програмні твори К. Сен-Санса, А. Шнітке, Р. Щедрина.

— Чому Й. Баха, В. Моцарта, Л. Бетховена ми вважаємо своїми сучасниками?

(*Тому що їхня творчість втілює вічні ідеали, до яких прагне людство — це радість подолання страждань, перемога над злом, досягнення внутрішньої гармонії і свободи людського духу*).

V. Підсумок уроку.

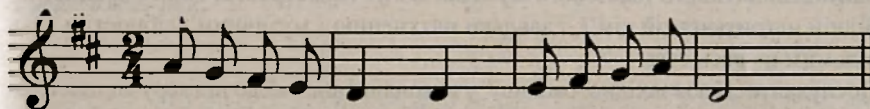
Урок 9

Тема уроку:	Стиль. Джаз. Імпровізація. Імпровізаційний розвиток. Розучування пісні В. Івасюка „Червона рута”. Слухання музики. Негритянський спірічуелс „Молитва”, Л. Армстронг. „Блюз західної околиці”.
Мета уроку:	дати дітям поняття про джаз та його напрямки; формувати у дітей творчі здібності; розвивати вокально-хорові навички та музичну пам'ять; виховувати інтерес до джазу.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, аудіозапис, фортепіано.

Хід уроку

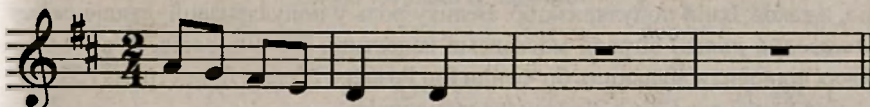
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мажорного і мінорного звукорядів від до, ре. Тонічні тризвуки.

2. Спів вправ на рухливість голосу, побудованих на даному звукоряді.

— Виконання початку вправи. Діти закінчують її, складаючи свій варіант. Складання мелодії без попередньої підготовки називається імпровізацією. Важливе місце імпровізація займає в народній музичній творчості. Народні співаки, інструменталісти (*троїсті музики*) розвивають наспіви у процесі виконання та гри.

Імпровізації бувають на заданий ритм чи на заданий текст.

Завдання: здійснити імпровізацію на українську народну пісню.

III. Слухання музики.

На ґрунті імпровізації у ХХ ст. виник особливий вид мистецтва джаз. Своїми коренями джаз пов'язаний з різними формами негритянського фольклору. Джазом у ті часи називали невеликі оркестри, а музику у їх виконанні - джазовою. Основними джерелами виникнення джазу став спірічуелс і блюз, що виникли у США. Американські пісні стали забуватися, їх місце посіли релігійні гімни, яких навчали негрів місіонери, що нав'язували їм християнство. Але негри, володіючи своєрідним тембром голосу, вимовою, почуттям ритму, співали ці гімни на свій лад, виражаючи надію на краще життя. Так виник спірічуелс (*духовні пісні американських негрів*), яким властива колективна імпровізація підголосків, характерна ритміка. Спірічуелс став одним з основних джерел джазу.

— Прослуховування „Молитви” у виконанні Махелія Джексона.

Другим джерелом джазу став блюз — народна пісня американських негрів. Це сольні пісні у супроводі банджо або гітари, підбадьорюючого характеру (*слухання*).

Джазу притаманні характерні особливості, імпровізаційний характер викладу мелодії, регулярна ритмічна пульсація, підвищена емоційність, неакадемічні способи звуковидобування. Всесвітньовідомі оркестри Луї Армстронга, Дюка Еллінгтона, Еллі Фітцджералд, Леоніда Утьосова, Еді Рознера, Глена Міллера, Олега Лундстрема. Коліскою джазу стало місто Новий Орлеан, яке дало світу найталановитішого джазового музиканта Луї Армстронга, який народився в бідній негритянській сім'ї, і завдяки натхненню і музичним здібностям став відомим на весь світ.

Послухайте „Блюз західної околиці” у виконанні ансамблю під керуванням американського джазмена, співака і трубача Луї Армстронга (*Слухання твору*). Жоден джазмен не міг дорівнятися до Дюка Еллінгтона за широтою творчого діапазону. Це композитор, музикант, художник і організатор джазових ансамблів, а також їхній популяризатор. Велику роль у популяризації стилю *свінгу* (*джазовий ритм*) зіграли московські колективи 30-40х років. А в 50-60-х роках відновили діяльність біг-бенди Еді Рознера і Олега Лундстрема („бенд” — *маленький оркестр з духових інструментів*).

Негритянські духовні гімни впливали на творчість не лише джазових композиторів. Їхні інтонації зустрічаються в опері Дж. Гершвіна „Поргі і Бесс”, українських композиторів Лева і Жанни Колодубів у мюзиклі „Пригоди на Міссісіпі” за мотивами твору Марка Твена „Пригоди Гекльберрі Фінна”. Дія мюзиклу відбувається у Новому Орлеані, де велика річка Міссісіпі впадає в океан. У великому портовому місті живе багато темношкірих рабів, які живуть тяжко, але вміють веселитися по -особливому — таким є сюжет твору.

2. Характеристика прослуханих творів.

— Який характер музики „Молитви”?

— Чи можна віднести її до розважальної, легкої музики?

— Ні, адже, в ньому поєднується глибока скорбота і гордість не знищеної рабством людської гідності.

— Що ви можете сказати про блюз та музику до оперети „Пригоди на Міссісіпі”?

— На чому базується джаз?

— На імпровізації.

Імпровізація — це створення музики у ході виконання.

Найбільш ранній стиль джазу — **диксиленд**, де ведучим інструментом є труба, кларнет, тромбон і банджо.

Більш складний стиль виник у 30-х роках на основі аранжування свінг-джазу. У цей час створюються великі ансамблі із 15-20 музикантів, що їх називали

біг-бендами. У 40-х роках виникає стиль *модерн* — джаз або бі-боп, у якому ускладнилась мелодика, ритміка, гармонія.

На противагу цьому у 50-х роках виник *кул* (*прохолодний*). Цей стиль поєднує віртуозну техніку з поліфонічними прийомами. А далі появляється велика кількість різноманітних джазових стилів і напрямків: *фрі-джаз*, *модальний джаз*, *джаз-рок*.

Червона рута

Слова і музика В. Івасюка

Помірно

The musical score is written in G major, 4/4 time, and consists of four staves. The lyrics are written below the notes. Chords are indicated above the staves.

Chords: A, Dm, A, Dm, C7, F, C, Gm, Dm.

Lyrics:
Ти при-знай-ся ме-ні, звід-ки в те-бе ті ча-ри?
Я без те-бе всі дні у по-ло-ні пе-ча-лі.
Мо-же десь у лі сах ти чар-зіл-ля шу-ка-ла,
сон-це-ру-ту зна-йшла і ме-не зча-ру-ва-ла?

Gm C F

Чер-во-ну ру-ту не шу-кай ве-чо-

B Eb A7 Dm A7

ра-ми,— ти у ме-не є-ди-на, тіль-ки ти, по-

Dm D7 Gm C F

вір. Бо тво-я вро-да— то-є чис-та-я

B Eb A7 Dm

во-да, то-є бис-тра-я во-да си-ніх гір.

Dm Eb A7 Dm

// гір То-є бис-тра-я во-да си-ніх гір.

Eb A7 Dm

То-є бис-тра-я во-да си-ніх гір.

IV. Розучування пісні В. Івасюка „Червона рута”.

Ти признайся мені,
Звідки в тебе ці чари,
Я без тебе всі дні
У полоні печалі.
Може, десь у лісах
Ти чар-зілля шукала,
Сонце-руту знайшла
І мене зчарувала?

Приспів:
Червону руту
Не шукай вечорами, —
Ти у мене єдина.
Тільки ти, повір.
Бо твоя врода —
То є чистая вода,
То є бистрая вода
З синіх гір.

Бачу я тебе в снах,
У дібровах зелених,
По забутих стежках
Ти приходиш до мене.
І не треба нести
Мені квітку надії,
Бо давно уже ти
Увійшла в мої мрії.

Приспів.

З творчістю цього композитора ви, діти, уже знайомі, бо вивчали його „Баладу про мальви”, „Водограй”. А сьогодні вивчимо ще одну пісню — „Червона рута”, перше виконання якої стало датою народження вокально-інструментального жанру в Україні.

— Хто знає, що це за квітка — червона рута.

— Слухання легенди.

Колись у карпатському селі жила дівчина. Вона любила легіня, та не могла відповісти на його любов, оскільки боялася зради. І пішла вона в ліс шукати

червону руту. Іде лісом, долає темряву і страх, а коли вибилася із сил і впала на землю, то побачила червоний вогник. Так, це була рута — чарівна квітка. Небагатьом судилося її зірвати. Лише раз у 10 років вона цвіте і приносить щастя тому, хто її зірве.

Відтоді поняття „червона рута” асоціюється з іменем В. Івасюка. Пісня увійшла в десятку найкращих пісень року, прозвучавши на телефестивалі „Пісня-71”.

2. Художній показ пісні.

3. Розучування пісні за нотним текстом.

(Визначити тональність, розмір, ритмічний малюнок.)

V. Підсумок уроку.

Урок 10

Тема уроку.	Стили та напрямки в естрадній музиці. Шарль Дюмон. „Ні, я ні за чим не жалкую”. Джо Дассен. „Бабине літо”. Словесна та музична мова. Ритмічна двоголосна вправа у розмірі 2/4. Робота над піснею „Червона рута” В. Івасюка.
Мета уроку:	дати дітям поняття про стилі та напрямки в естрадній музиці, порівняти значення музичної і словесної мови; розвивати метро-ритмічне відчуття та музичну пам’ять; виховувати інтерес до естрадної пісні.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, портрет В. Івасюка.

Хід уроку

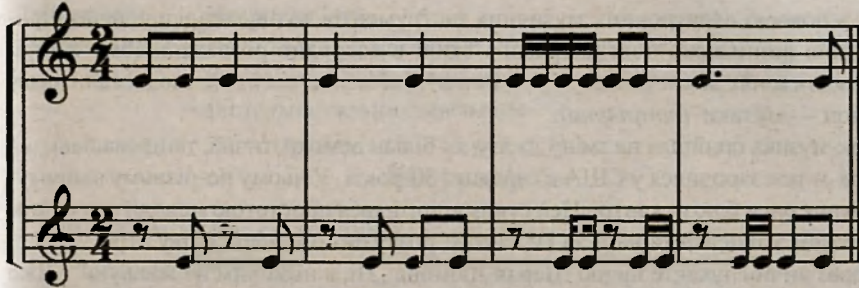
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Ритмічна двоголоса вправа у розмірі 2/4.

Характеристика вправи: розмір, тривалості нот та пауз.

2. Виконання I голосу вправи, а потім II.
3. Ділю клас на дві групи і виконуємо двоголосну вправу.
4. Виконання різними за тембрами способами відбивання ритму.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

— Який взаємовплив має музика і слово?

(Відповіді учнів).

Музиці властивий рух. Спуски і підйоми, наближення і віддалення, рух і спокій, биття пульсу, коливання — все це в тій чи іншій мірі є у будь-якому музичному творі.

Кожна епоха накладає на музичне мистецтво свій тип музичного руху і відчуття музичного часу. У системі „звук — час” виникають і діють всі елементи музичної мови: мелодія, лад, гармонія, фактура. Систему музично-виражальних засобів називають музичною мовою. Роль розділових знаків виконують цезури, паузи, фермати, утворюючи структурні побудови — мотиви, фрази, речення, періоди. Вони, як словосполучення, фрази чи абзаци в мові, будуються в певну структуру і містять в собі певний зміст — музичний зміст, що охоплює наше сприйняття, в тому числі емоційне. Треба бути великим музикантом- психологом, щоби без слів створити музику, яка зрозуміла вам.

Німецький композитор Роберт Шуман в цьому виявився неперевершеним митцем, який створював музичні портрети без допомоги слова чи сценічної дії, а лише за допомогою звуків фортепіано. Так з'явилася, наприклад, його „Вечірня зоря”.

IV. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Сьогодні ми продовжимо знайомство з новим напрямком розважальної музики. Цей процес ще більше посилюється у ХХ ст. з появою різноманітних естрадно-інструментальних оркестрів, джазових колективів різного складу.

А з появою електронних музичних інструментів та звукопідсилюючих пристроїв виникають нові напрями і стилі в естрадно-розважальному жанрі: (джаз-самба, рок-н-рол, соул, реп, диско, хеві-метал та інші), що дістали назву „поп — музики” (популярна).

Рок-музика прийшла на зміну джазу, як більш демократична, танцювальна.

Рок-н-рол зародився у США в середині 50-років. У ньому по-різному акцентувалися риси блюзу, кантрі. Цей стиль відрізнявся простотою мелодії та тяжким ритмом з акцентами на II та IV тактах, розкутістю манери співу і гри.

Зараз ви послухаєте пісню Шарля Дюмона „Ні, я ні за чим не жалкую” і Джо Дассена „Бабине літо”, а також „Безі” у виконанні Патриції Каас.

Патриція Каас — французька співачка і артистка. Репертуар Каас — суміш поп-музики, джазу і класичного шансону. Формула її успіху — це незліченні турне з концертними виступами.

Джо Дассен — французький співак і музикант, який народився у 1938 р. у Нью-Йорку. Перший успіх приходить до нього у 60-х роках, він співає на різних мовах: англійській, французькій, іспанській.

2. Слухання творів.

3. Характеристика прослуханого.

Робота над піснею „Червона рута”.

При роботі над піснею звертаю увагу на ритмічний малюнок, чистоту інтонування двоголосся. Оскільки пісня дітям знайома лише зі слуху, то вони можуть її виконувати неправильно, відтак учителю потрібно звернути на це увагу. Бажаючих опитую біля дошки.

VI. Підсумок уроку.

Урок 11

Тема уроку. Зарубіжна естрада. Елвіс Преслі „Все, гаразд, мамо”, Рок-група „Квін” „Шоу має тривати”, квартет „Бітлз” „Дівчина”.

Душевний світ і музичне мистецтво.

Розучування пісні „Yesterday”

(„Вчора”). П. Маккартні, Дж Леннон.

Мета уроку: поглибити знання учнів про стилі та напрями зарубіжної естради і дати змогу послухати їх і охарактеризувати; розвивати музично-ритмічний слух та музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, нотний текст пісні, фортепіано, ілюстрації зарубіжних вокально – інструментальних ансамблів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Пояснення нового матеріалу.

1. Почувши тему уроку, ви зрозуміли, що ми продовжимо знайомство із естрадною зарубіжною музикою та її виконавцями.

Одним із перших вокально-інструментальних ансамблів, який виконував власні пісні, акомпануючи собі на саморобних електрогітарах, був квартет „Бітлз”, створений в Англії в 1960 р. Молоді музиканти Пол Маккартні, Джон Леннон, Джорж Харрісон (*гітари*),

Рінго Старр (*ударні*) використали традиції американського рок-н-ролу й англійського фольклору. Завдяки «ліверпульській четвірці» рок став масовим музичним і соціокультурним явищем, а творчість «бітлів» вплинула на академічні жанри, збагативши їх. Зараз у їхньому виконанні ви послухаєте пісню „Дівчина”.

2. Слухання та характеристика прослуханого.

- Який характер пісні?
- Яким є темп пісні?
- Чи потрібна така музика в житті людини?
- Які почуття викликає у вас цей твір?

Крім квартету „Бітлз”, помітний слід у сфері естрадно-розважальної музики залишили ансамблі „АВВА” (*Швеція*), „BONY - M” (*Німеччина*), „Modern talking” (*Німеччина*), „Самоцветы” (*Росія*), „Піснярі” (*Білорусія*) та інші. У цей період різко стартувала «диско-музика» з її найвидатнішими представниками:

АББА → прославлений швейцарський квартет, який існував з 1970 по 1982 роки. Названий за першими буквами імен виконавців: Агнета, Бьєрн, Бенні і Анні. Найпопулярніша група тих років, яка займала перші місця у світових рейтингах. Пісні цієї групи до сих пір популярні, а загальний тираж проданих записів – близько 350 млн.

Боні М — легендарна диско-група, яка створена у 1975 р. музичним продюсером Френком Фаріаном. Це відома група, яка увійшла в книгу рекордів Гіннеса за реалізацією найбільшої кількості синглів (*платівок*).

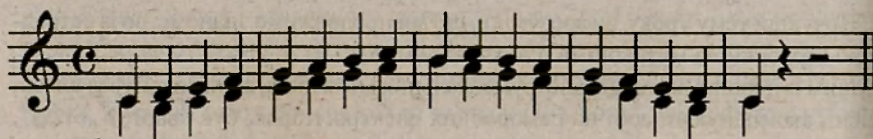
3. Послушайте ще два твори у виконанні рок-групи „Квін”: „Шоу має тривати” та Елвіса Преслі „Все гаразд, мамо”. (Слухання та характеристика).

Елвіс Преслі — американський співак і артист, котрий жив у 1935-1977 рр. Хоча минуло більше 30 років після його смерті, проте він залишається найуспішнішим виконавцем рок-н-ролу, а його самого недаремно величають „королем рок-н-ролу”.

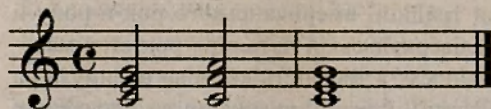
III. Розспівування та сольфеджування вправи.

(Уривок мелодії із пісні „Вчора”).

1.

2.

IV. Розучування пісні.

Вступна бесіда.

Сьогодні ми вивчимо з вами пісню групи „Бітлз” „Yesterday”, що в перекладі означає „Вчора”.

Володимира Івасюка можна назвати ровесником ліверпульської четвірки „Бітлз”. Він прийняв цю новітню форму музикування і творчо переніс її на український ґрунт.

2. Повторення пісні В. Івасюка „Червона рута”.

3. Художній показ пісні „Вчора”.

4. Характеристика нотного тексту пісні (лад, тональність, розмір, темп) та вивчення пісні по фразах.

Звертаю увагу на ритмічний малюнок пісні, чистоту інтонування.

Вчора тїнь,
Тїнь бїди в моє життя ввійшла:
Ти, як блиск промїння, вїдїйшла.
Навїщо був цей свїтлий день?
Тїльки день,

Yesterday

Words and Music by John Lennon and Paul McCartney

Помірно

C E7 Am
Yes-ter-day, all my trou-bles seems so far a - way,
F Sud-den-ly, I'm not half the man I used to be,
G C Am D7
Now it looks as though they're he-re to stay. Oh I be-he-ve in
C E7 Am F Dm G C
yes-ter-day. Why she had to go I don't know, she would- n't say
E7 Am F Dm G7 C
I said some thing wrong now I long for yes-ter day. Yes-ter-day
E7 Am F G
love was such an eas y game to play now I need a place to

C Am D C

hide a- way. Oh I be-live in yes- ter-day.

Am D C Am D C

Mm mm mm mm es- ter-day! Mm mm mm mm Yes-ter-day!

Тільки день були ми — ти і я.
 Ти — моя любов і біль ти мій.
 А нині тут самотній я.

Знову день прийшов,
 Мук здолати не зумів.
 Як потрібен ти,
 Я лиш зараз зрозумів!
 Разом, вір,
 Щастя полум'я ми віднайдем,
 Світлу мить кохання повернем,
 Не будеш ти вчорашнім днем.

Знову день прийшов,
 Мук здолати не зумів.
 Як потрібен ти,
 Я лиш зараз зрозумів.

V. Підсумок уроку

Урок 12

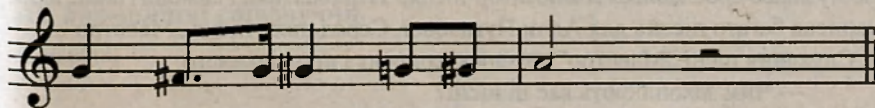
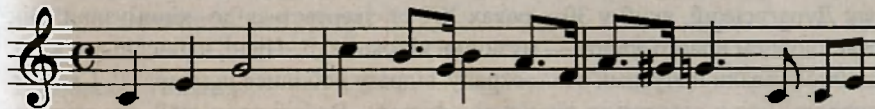
- Тема уроку:** Естрадна масова пісня: Р. Паулс „Маестро”, В. Вавілов „Місто золоте”, І. Дунаєвський „З піснею по життю”.
Музика і наша свідомість.
Робота над піснею „Yesterday”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями теоретичний матеріал;
формувати естетичний смак до музики;
розвивати музичну пам'ять та співацькі навички;
виховувати інтерес до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозаписи, фортепіано,
портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та сольфеджування вправи.

1. Характеристика вправи.
 - Яка тональність вправи? Розмір?
 - Які знаки альтерації?
 - Чим характерний початок вправи?
2. Сольфеджування вправи з тактуванням.

III. Робота над піснею „Yesterday”.

Опрацювання усього тексту пісні, звертаю увагу на ритм, динаміку, дихання. Бажаючих опитую на оцінку.

IV. Бесіда.

Музичне мистецтво охоплює всі грані психо-емоційного життя людини — не тільки уяву і почуття, а й думку. Звідси його величезне значення у розвитку свідомості і самосвідомості. Чим більшу цінність має музика для нас, тим повніше актуалізується естетичний смак до неї в процесі сприймання.

Послухайте два твори (*вибір вчителя*) та скажіть:

- Чим сподобався вам цей твір?
- Що ви собі уявили під час слухання?
- Що заважає вам сприймати повноцінно цей твір?
- Що ви можете сказати про ритм, метр, розмір цих творів?

V. 1. Продовження подорожі стежками естрадної музики.

Вокально-інструментальні ансамблі появились і в Росії, і в Україні, і в Білорусії: „Самоцветы”, „Машина времени”, „Смерічка”, „Святязь”, „Ватра”, „Піснярі”.

Різноманітні за тематикою та образним змістом пісні виконувались масово. Молоді композитори теж працюють в найулюбленішому серед широких мас музичному жанрі.

Українська масова пісня разом з піснями інших республік крокувала в ногу з життям, відбиваючи різні сторони життя.

Великий внесок у розквіт джазової музики вніс український композитор Ісаак Дунаєвський, який у 30-х роках ХХ ст. звертається до кіномузики. Він стає творцем нового жанру — музичної кінокомедії. Пісні, написані для кіно, щойно ставали почутими з кіноекрану, відразу робилися шлягерами. Сказане повною мірою стосується пісні з кінофільму „Веселі хлоп’ята”, яка звучить на початку фільму.

2. Слухання пісні „З піснею в життя”. Поряд з українськими композиторами своєю музикою прославився композитор-пісняр з Прибалтики Раймонд Паулс, який написав багато пісень для Алли Пугачової. Серед них і пісня „Маєстро”.

3. Слухання пісні „Маєстро” та характеристика прослуханого.

- Чим захоплюють вас ці пісні?
- Чому їх називають масовими?
- Чи можна їх віднести до легкої танцювальної музики?
- Що характерно для темпу цих творів?

VI. Підсумок уроку.

Урок 13

- Тема уроку:** Народна пісня — основа української естради.
Українська народна пісня
„Ой, у гаю при Дунаю”,
„Там, де Ятрань круто в’ється”,
„Ой прийшла весна”.
Гармонічні співзвуччя.
Розучування пісні В. Островського
„Мрії юності”.
- Мета уроку:** формувати інтерес до традицій українського народу та української народної пісні;
розвивати метро-ритмічний слух та музичну пам’ять;
виховувати любов до музики.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, нотний текст пісні.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

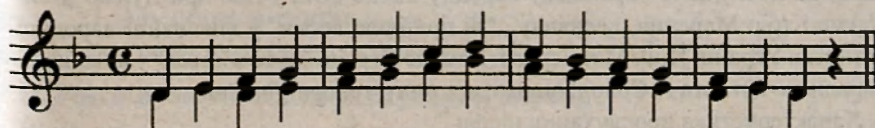
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мінорного звукоряду від ре, тонічного тризвуку.
2. Спів двоголоссям.

III. Гармонічні співзвуччя.

1. Бесіда.

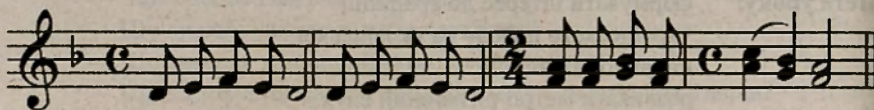

— Як в музиці називається поєднання декількох звуків, що створюють співзвуччя? (*Гармонія*).

— Для чого вона служить?

(Вона є елементом музично-виражальних засобів, а також доповнює і збагачує звучання мелодії).

Двоголосний спів в терцію або в сексту найпоширеніший в українських народних піснях. Народ створював пісні, підголоски, щоби мелодія була багатша, красивіша. Як це ми бачимо, наприклад, в уривку з української народної пісні (*натисаний на дошці*) «Чом ти не прийшов».

Чом ти не прийшов, як місяць зійшов, я тебе чекала.

— Сольфеджування мелодії вправи. Зверніть увагу на розмір.

— Як такий розмір (4/4, 2/4, 4/4) називається?

(Змінний).

2. Сольфеджування вправи.

3. Спів зі словами.

До цієї пісні зроблена сучасна естрадна обробка, яка настільки вдала, що пісня завдяки гармонійним співзвуччям та майстерному виконанню тріо Маренич здобула нове життя і заіскрилася новими гранями звучання.

IV. Слухання музики.

1. Бесіда.

У 40–50-х роках ХХ ст. джаз поступово відокремлюється від інструментальних форм й асимілюється з масовою піснею та естрадним мистецтвом. Такий поворот сприяв появі у містах і селах України великої кількості професійних і самодіяльних колективів, які виконували джаз. Їхній репертуар складався як із творів зарубіжних класиків джазу, так і з обробок українських народних пісень у джазовому стилі. З часом це призвело до появи естрадної пісні.

Зараз ви послухаєте українську народну пісню «Ой, у гаю при Дунаю» у виконанні тріо Маренич, веснянку «Ой прийшла весна» у виконанні народної артистки України Ніни Матвієнко і «Там, де Ятрань круто в'ється» у виконанні народного артиста А.Солов'яненка, відомого тенора України.

2. Характеристика прослуханих пісень.

- Що об'єднує ці пісні?
- Чим відрізняється виконання Ніни Матвієнко та Анатолія Солов'яненка.
- Яка роль цих пісень, виховна чи розважальна?

V. Розучування пісні В. Островського „Мрії юності”.

1. Художній показ пісні.
2. Характеристика нотного тексту та слів даної пісні.
3. Розучування пісні по фразах за нотним текстом.

VI. Підсумок уроку.

Урок 14

- Тема уроку:** Різновиди естрадного жанру.
Мелодія як основний засіб музичної виразності.
Робота над піснею „Мрії юності”.
Слухання музики. Ф. Лей. „Історія кохання”, „Ми — чемпіони”
— рок-групи „Квін”, П. Морія „Млин”.
„Тиша навкруги” А. Богачука.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів про
різновиди естрадного жанру та
закріпити їх на музичних прикладах;
розвивати музично-ритмічний слух
та ладо-тональний, співацькі навички;
виховувати інтерес до естрадної пісні.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** фортепіано, магнітофон, аудіозаписи.

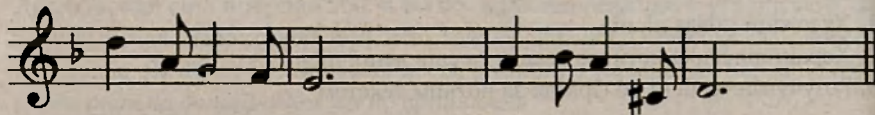
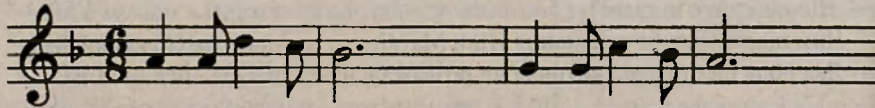
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування. Сольфеджування вправи.

Характеристика вправи (*визначення розміру, ладу, тональності.*)

III. Актуалізація опорних знань.

— Що ми відносимо до елементів музичної мови?

(Мелодію, ритм, метро-розмір, ладо-тональність, фактуру).

— Яке значення мелодії?

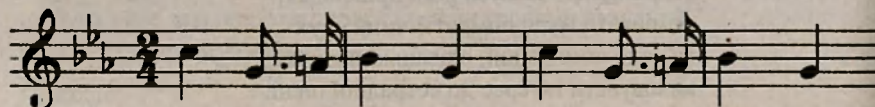
(Мелодія є основним засобом музичної виразності і відіграє важливу роль у музичному мистецтві).

— Що таке мелодія?

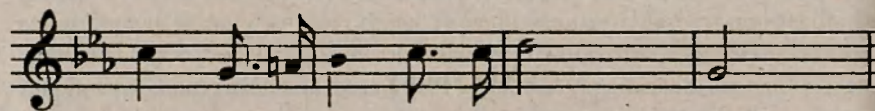
(Це одноголосна послідовність музичних звуків).

Спільно з іншими елементами музичної мови та виражальними засобами мелодія несе у собі певний музичний образ, яким хоче його зобразити композитор. Погляньте на вправу. *(Уривок пісні „Гей, не дивуйте, добрії люди“).*

Якщо мелодія з текстом, то вона розкриває зримі образи. У даному випадку тут змальовано образ українського народу, який бореться за волю і незалежність *(спів фрагменту).*

Гей, не ди-вуй-те, доб-рі-і лю-ди,

IV. Робота над піснею „Мрії юності” В. Островського.

Чистота інтонування, дикція, дихання. Виконавський план пісні. Повторення пісні „Червона рута” В. Івасюка.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Упродовж кількох уроків ми знайомимося з музикою естрадного жанру. І все більше бачимо її розвиток. З появою вокально-інструментальних ансамблів з'являються солісти та різні групи: біт-група, рок-група, у репертуарі яких велика кількість пісень. Вони сприяють помітному зростанню професійно-виконавського рівня та активного виступу на концертних майданчиках.

Біт-група. Біт (*відбивання такту*) — це основа, на якій будуються складні ритмічні та мелодичні імпровізації. Біт утворюється ритмо-групою інструментального ансамблю (*ударні, контрабас, гітара, фортепіано*).

Рок-група відрізняється простотою мелодії та супроводжується тяжким ритмом, великою звучністю ударних інструментів, екстатичним співом і розкутістю виконавської манери.

Рок-група „Квін” виникла у 1968 р. в Англії. Учасники групи: Фреді Мерк'юрі, Брайан Мей, Роджер Тейлор, Джон Дікон. Прославилася ця група насамперед піснею „Ми-чемпіони”, яка була створена для кліпу. У 1977 р. група одержала нагороду „Британія” за кращий сингл.

Великої популярності у 70-80-х роках зажило тріо Маренич у складі Антоніни, Володимира і Світлани. У їхньому репертуарі наявні обробки українських народних пісень, які вони здійснювали самотійно, а також авторські пісні, одну з яких ви сьогодні послухаєте. (*Анатолій Богачук „Тиша навкруги”*).

З'являється новий стиль «арт-рок». Його появу спичинило зростання інтересу рок-музикантів до класичної та академічної музики. До арт-року належать ритмізовані обробки класичних зразків: перша частина Симфонії №40 Моцарта у виконанні оркестру під керівництвом Поля Морія.

2. Слухання музичних прикладів у різному виконанні (*діти визначають різновид жанру*).

1. Ф. Лей „Історія кохання”.
2. Д. Гаррісон „Хелло, Долі”.
3. „Ми — чемпіони” рок-група „Квін”.
4. А. Богачук „Тиша навкруги” (*тріо Маренич*).
5. Поль Морія „Млнн”.

3. Характеристика прослуханих творів.

- На чому базується джаз?
- Що об'єднує ці твори?
- Яка між ними різниця?
- Охарактеризуйте „блюз”. Що ви знаєте про це джерело джазу?
- Які рок-групи ви знаєте?
- Які твори вас найбільше зацікавили? Чому?

VI. Підсумок уроку.

Урок 15

Тема уроку:	Українська естрадна пісня. Слухання творів: В. Івасюк „Два перстені”, „Пісня буде поміж нас”, „Я піду в далекі гори”. Поєднання музики та поезії. Розучування пісні-колядки „В Вифлеємі новина”.
Мета уроку:	ознайомити учнів із історією української естради, її творцями і виконавцями; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до творчості українських співаків, до культури рідного краю.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	нотний текст пісні, магнітофон, аудіозаписи, портрети композиторів О. Білаша, М. Скорика, І. Шамо, А. Пашкевича, В. Івасюка, виконавців: О. Білозір, Н. Яремчука, Руслани, Ані Лорак.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мажорного звукоряду від фа та тонічного тризвуку.
2. Спів поспівки „Коляд, коляд, колядниця”.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

На минулому уроці ми з вами говорили про мелодію як основний засіб музичної виразності, коли вона розкриває музичний образ разом з іншими елементами музичної мови.

— Яку роль відіграє у ній художнє слово, поезія?

Композитори поєднали музику і поезію, яка завжди була тематичним матеріалом для створення музичних творів композиторів-класиків. Порівняємо два музичних приклади із симфонічної сюїти М. Вериківського „Веснянки”

(I частина „Заспів”), де використана старовинна пісня-веснянка „Із-за гори чорна хмара”, і II частина „Молода”, жвавий танок-веснянка „Царівно, ми — твої гості”. (Музичні приклади)

Спів та сольфеджування вправ, визначення ладу, тональності, характеру.

IV. Розучування пісні — колядки.

1. Бесіда.

Це були веснянки, а зараз ми познайомимось з зимовою обрядовою пісню-колядкою „В Вифлеємі новина”. Всі ви знаєте, що Діва Марія породила Сина у Вифлеємі тоді, коли зійшла зоря і сповістила про цю новину.

Багато створено колядок, у яких оспівано народження Ісуса Христа.

— Назвіть колядки, які ви вивчали. Наспівайте (*діти виконують*).

2. Художній показ твору.

3. Характеристика прослуханої пісні-колядки.

4. Визначення ладу, тональності, характеру.

5. Розучування по фразах за нотним текстом із сольфеджуванням.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Пісня значно доступніша для слухача, ніж інші музичні твори, бо вона має слова, які запам'ятовуються, дають змогу зразу її зрозуміти і запам'ятати. Вона є улюбленим музичним жанром, а пісенна творчість українського композитора багата і дуже різноманітна.

Велику популярність здобули пісні 60-70х років, коли творили композитори Ігор Шамо, Олександр Білаш, Анатолій Шашкевич, Володимир Івасюк, які хоч і писали різноманітні за тематикою пісні, але головним у їхній творчості була мелодія, ніжна, наспівна чи весела, життєрадісна. Пісні „Два кольори”, „Чорнобривці”, „Пісня про рушник” до сих пір виконуються сучасними виконавцями поп-музики — Козловським, Пономарьовим, Русланою, Ані Лорак та ін.

Тривалий час пальму першості в популярній музиці тримали такі різнопланові співаки: в поп-музиці — Ірина Білик, у жанрі традиційної естрадної пісні — Таїсія Повалій, Ірина Білик, Руслана, а серед чоловіків — Олександр Пономарьов, Віктор Павлік. Та найвідчутніший успіх в естрадній пісні, на мою думку, мала творчість В. Івасюка, починаючи із вокально-інструментального ансамблю „Буковинка”, який створив Володя. Ансамбль „Буковинка” виконує пісні М. Скорика, народні пісні. А в 1966 р. створюється вокально-інструментальний ансамбль „Смерічка”, учасниками якого стали В. Зінкевич, В. Івасюк, Назарій Яремчук, які показали високу артистичну майстерність на конкурсах „Пісня-71”, „Пісня-72” і здобули визнання.

Рано пішли з життя В. Івасюк і Н. Яремчук, але вони залишили нам сад чарівних пісень, які ми зараз послухаємо.

2. Слухання пісень. В. Івасюк: „Два перстені”, „Пісня буде поміж нас”, „Золотоволоска”, „Я піду в далекі гори”.

3. Характеристика прослуханих творів.

З музичного центру „Буковинка” починала 14-річна Кароліна Куйок.

Взявши гран-прі на російському телеконкурсі „Утренняя звезда - 95”, вона взяла собі сценічне ім'я Ані Лорак. У 1999 р. Кароліна стала наймолодшою заслуженою артисткою України. Домігшись визнання, вона бере участь у різних конкурсах, а у 2008 р. на конкурсі Євробачення посіла II місце.

VI. Підсумок уроку.

— Що об'єднує ці твори?

— Що характерно для творчості В. Івасюка?

— Які почуття викликає у вас музика В. Івасюка?

Урок 16

Тема уроку: Відлуння епох в музичному мистецтві.

Повторення вивчених пісень.

Музична вікторина.

Мета уроку: підсумувати усі знання, які почерпнули діти протягом кількох уроків;

розвивати музично-ритмічний слух,

музичну пам'ять та співацькі навички;

виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, фортепіано.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

— Чи впізнаєте, до якого напряму належать дані фрагменти? (Звучить спірічуелс „Молитва” та блюз „Хелло, Долі”).

(Спірічуелс і блюз, які є першоджерелами джазу).

12. Хто може назвати ім'я, яке стоїть під номером один в історії джазу?

(Луї Армстронг).

13. Назвіть стилі джазу та їх виконавців. Який стиль поєднує в собі віртуозну техніку і поліфонію? (Кул).

Повторення пісні „Yesterday”.

14. Що ви можете сказати про виконавців зарубіжної естради? Назвіть найвідоміші рок-групи. Що ви знаєте про них?

— Кого називали „Королем рок-н-ролу”?

(Елвіса Преслі).

15. Що є основою української естради? (Народна пісня).

— Назвіть виконавців української естради.

16. — Що ви знаєте про тріо Маренич?

— Які українські композитори є авторами естрадної пісні? Назвіть кілька пісень.

17. Напишіть ритмічний рисунок пісні-колядки „В Вифлеємі новина”. Опрацювання та художнє виконання пісні-колядки „В Вифлеємі новина”.

V. Підсумок уроку.

Урок 17

II семестр.

Тема. Музика в діалозі з сучасністю.

Тема уроку. Звукова палітра — засіб вираження характерних рис. Д. Верді. Пісенька Герцога з опери „Ріголетто” — слухання. Музика — слухання — уява, сольфеджування вправи. Розучування пісні М. Катричко „Хуртовина”.

Мета уроку: поглибити знання учнів про засоби музичної виразності, ознайомити з оперою Д. Верді; розвивати вокально-хорові навички та музичну пам'ять; виховувати інтерес до опери.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозапис, портрет Д. Верді.

Уроки брав приватно по композиції, а вже на початку творчого шляху у нього визначився потяг до оперного жанру.

Уже в перших своїх творах композитор виявив зацікавлення патріотичними сюжетами, у яких контрастність поєднувалася із почуттями.

В оперному жанрі проявилися кращі риси митця. Однією з найбільш відомих опер Дж. Верді є опера „Ріголетто”, в основу сюжету якої покладена драма французького письменника В. Гюго „Король забавляється”. Композитора привабила в драмі ідея протиставлення благородної простої людини, придворного блазня-горбаня Ріголетто, котрий переживає особисту трагедію, розпуснику Герцогу.

Єдина дочка Ріголетто Джільда закохалася в Герцога. Ріголетто, знаючи несерйозність Герцога, наймає убивцю, щоби той заманив Герцога у свій дім та вбив. Джільда все підслухала, переодяглася у чоловічий костюм, щоби виїхати з міста, та все ще кохаючи Герцога, вона вертається, щоби повідомити його про небезпеку. І Джільда сміливо входить у дім бандита ...

Повертається Ріголетто, вбивця виносить йому мішок з тілом, а той має кинути його в річку. Та раптом чує веселу пісню Герцога, з жахом відкриває мішок і бачить у ньому Джільду. Джільда помирає на руках збожеволілого батька.

2. Зараз ви послухаете пісню Герцога. (Слухання).

3. Характеристика прослуханого.

— Яка музична драматургія фіналу твору?

— Навіщо композитор ввів у такий трагічний фінал веселу пісеньку Герцога?

— Чому зло в сцені проявилось не у звичайній жорстокості, а в легковажному, безтурботному ставленні до життя.

V. Підсумок уроку.

Урок 18

Тема уроку. Зображальні функції оркестру в оперному жанрі.
Р. Вагнер „Валькірія” — слухання „Політ валькірій”.
Музика і зорові враження.
Робота над піснею „Хуртовина”.

Мета уроку: навчити дітей виділяти зображальні функції оркестру та висловлювати свої думки про почуте; розвивати у дітей ладо-тональний слух та ритмічне відчуття; виховувати інтерес до оперного жанру.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозапис,
портрет композитора.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

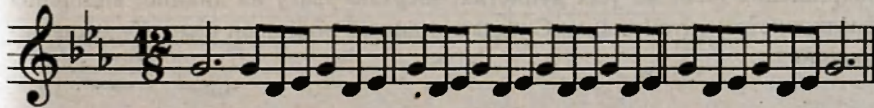
II. Розспівування.

1. Спів вправ на розвиток ланцюгового дихання (довгі ноти).
2. Спів мажорного та мінорного звукоряду від заданого звука.

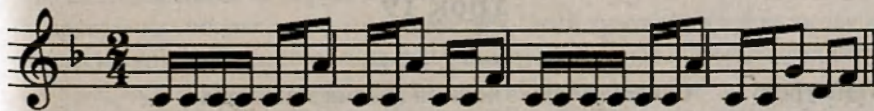
III. Актуалізація опорних знань учнів.

Бесіда.

Музика не має конкретного змісту, який ми знаходимо в літературі, поезії чи живописі, не надає зрозумілих зорових образів, але мовою звуків можна зобразити сонце, зірки, стукіт копит, дзюрчання струмка, шум вітру, хвилі моря. Ось погляньте на вправу. Що можна уявити собі за рухом звуків? (*награю даний уривок*). Давайте просольфеджуємо (*настройка*).

Для створення картини моря композитор використав три звуки у виконанні різних музичних інструментів в оркестрі. А тепер погляньте на наступну вправу, яку я вам наgraю.

— Що ці звуки зображають або кого?

(*Це кудкудакання курей*).

Проте жоден музичний інструмент не має змоги всесторонньо відтворити „видимий образ”, передати найтонші риси, як це робить симфонічний оркестр.

IV. Слухання музики.

Бесіда.

Сьогодні ми познайомимось із творчістю німецького композитора Ріхарда Вагнера, який народився 1813 р. в Лейпцигу. Його родичі були артистами, відтак Ріхард з дитинства звик до театру, брав участь у сценах, малював, писав вірші. Музикою почав займатися у 15 років і уже відтоді почала проявлятися його композиторська обдарованість. Він почав писати сонати для фортепіано, увертюри, симфонії, а потім створив опери „Фея”, „Золото Рейну”, „Трістан та Ізольда”, „Загибель богів”, „Валькірія”.

2. Слухання „Політ валькірій”.

3. Характеристика прослуханого.

У своїх творах Вагнер домагався повноти і блискучості оркестрового звучання: ширше використовував діапазон струнних, додавав мелодійності духовим інструментам.

— Як зобразив композитор політ, яким інструментам надав перевагу?

(Мідні інструменти на рухливому гармонічному фоні струнних).

— Чим характерна мелодика?

(Хроматизмами і альтераціями, складними акордами і поліфонічною фактурою).

4. Повторне слухання.

V. Робота над піснею „Хуртовина”.

Закріплення пісні на усіх куплетах, звертаю увагу на дикцію, виділення фрази, чистоту інтонування. Складаємо динамічний план пісні. Художнє виконання.

VI. Підсумок уроку.

Урок 19

Тема уроку.	Синтез музики з іншими видами мистецтва. С. Прокоф'єв „Ромео і Джульєтта” балет — слухання „Монтеккі і Капулетті” і „Танець дівчат з ліліями”.
	Програмний зміст музичних творів. Розучування пісні „Хай цвіте червона калина” слова і музика М. Шапошника.
Мета уроку:	поглибити знання учнів про взаємозв'язок

музики з іншими видами мистецтва та закріпити на практиці;
розвивати музично-ритмічний слух та естетичні смаки;
виховувати інтерес до різних видів мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозаписи, нотний текст пісні, портрет С. Прокоф'єва.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Діти, з почутих на уроках творів, ви пам'ятаєте, що твори є програмні і непрограмні.

Програмними називають ті, які написані за певним текстом, сюжетом, картиною чи спостереженням за навколишнім.

У програмних творах часто застосовується такий художній прийом як звуко-наслідування, тобто відтворення засобами музики звуків і шумів довкілля.

Це використав французький композитор К. Сен Санс у сюїті „Карнавал тварин”, зображуючи птахів і тварин „Кури і півні”, „Слони”, „Антилопи”. Ось послухайте, яким зображений „Лебідь” (*награю*).

Російський композитор Мусоргський написав симфонію „Картинки з виставки”, український композитор В. Косенко „Дощик”, „Гумореску”, «За метеликом» і т.д.

(*Награю уривки*).

— Назвіть програмні твори, які ми слухали на уроках музики.

IV. Слухання музики.

Бесіда.

Програмністю характерна творчість російського композитора Сергія Прокоф'єва, у творах якого оживає історія (в кантаті „Олександр Невський”, опера „Війна і мир”), казки („Попелюшка”, „Гідке каченя”) та шекспірівська трагедія у балеті „Ромео і Джульєтта”, уривки з якого ми послухаємо.

— Який із російських композиторів звертався до шекспірівської трагедії? (Російський композитор П. Чайковський в увертюрі-фантазії „Ромео та Джульєтта”).

— Розкажіть короткий зміст трагедії. (Розповідь).

Свій балет „Ромео і Джульєтта” С. Прокоф'єв написав в 1935 р., а вже у 1940 р. балет був поставлений на сцені Ленінградського академічного театру опери і балету.

Музика балету досить насичена і не зразу була зрозуміла слухачам, композитор шукав у музиці нових мелодій, нових мелодичних зворотів, гармонії. І йому це вдалося, музику Прокоф'єва впізнають за його „почерком”.

3. Слухання фрагментів „Монтеккі і Капулетті” — сутичка двох ворогуючих сімей та „Танець дівчат з ліліями”.

4. Характеристика прослуханого.

— Який настрій викликає музика і фрагменту?

— Чим скористався композитор, зображуючи ворожнечу?

— Що характерно для танцю дівчат?

V. Розучування пісні „Хай цвіте червона калина”, слова і музика М. Шапошника.

Хай цвіте червона калина

Слова і музика М. Шапошникова

Помірно

Em H7

Як у Ца-ре-гра-ді слав-них ко-за-чень-ків

Em H7 Em D

вра-жі бу-сур-ма-ни ви-па-ли на гак.

G D7 H7

гля-нув-ши вос-тан-не на цей світ бі-лень-кий,

Em H7 Em H7 Em

у смерт-ну го-ди-ну ко-зак мо-вив так: Хай жи-ве, хай жи-ве

H7 Em

віль-на Ук-ра-ї-на, хай жи-вуть, хай жи-вуть віч-но ко-за-ки.

Am D7 G

Хай цві-те, хай цві-те чер-во-на ка-ли-на.

Am E H7 E

Не-хай зги-нуть во-рі-жень-ки на віч-ні ві-ки.

Як вороги клятї нас на кїл саджали,
Як живцем палили, у смолї пекли,
Козаки у ката життя не благали,
Про долю України думи їх були.

Приспів:

Хай живе, хай живе вільна Україна,
Хай живуть, хай живуть вічно козаки.
Хай цвіте, хай цвіте червона калина,
Нехай згинуть воріженьки на вічні віки.

Хто живе на світі і хто жити буде,
Хто шляхи козацькі буде ще топтати,
Щоб буяла воля, щоб раділи люди,
Дай Бог не востанне ці слова сказати.

Приспів:

1. Художній показ пісні.
2. Бесіда за прослуханим твором.
 - Якого значення надається калині у цій пісні? Чому?
 - Про що розповідається у тексті пісні?
 - Чи підтримує музика основний зміст слів твору?
3. Характеристика нотного тексту: визначення розміру, ладу, тональності.
4. Розуміння по фразах за нотним текстом, сольфеджуючи.
Працюю над чистотою інтонування, диханням, дикцією.

VI. Підсумок уроку.

Урок 20

- Тема уроку.** Програмно-зображальна музика.
Слухання музики. М. Римський-Корсаков.
Симфонічна сюїта „Шахерезада”.
Музика та звукові ефекти.
Робота над піснею „Хай цвіте червона калина”.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів про
програмну музику та закріпити на музичних творах;

розвивати музичну пам'ять і
спостережливість, ладове відчуття;
виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: магнітофон, фортепіано, аудіозаписи,
портрет М. Римського-Корсакова.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

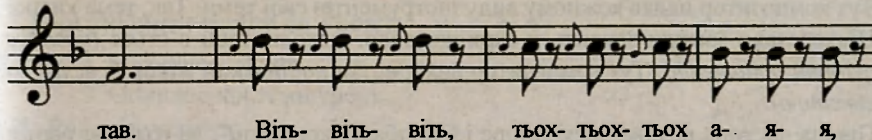
1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Спів мінорного звукоряду та $3/5$ від ре.

III. Музика і звукові ефекти.

Бесіда.

Погляньте на слова пісні і на нотний текст і постарайтеся зрозуміти, як звуки зображають спів соловейка? Ось послухайте (*награю приспів*). Цей знак в музиці називається форшлагом і використовується він для звукового забарвлення мелодії.

Давайте просольмізуємо спочатку, а потім просольфеджуємо мелодію української народної пісні „Ой у вишневому садочку”.

— Хто бажає виконати пісню зі словами?

IV. Робота над піснею „Хай цвіте червона калина”.

Опрацювання слів пісні, робота над чистотою інтонування, диханням, дикцією.
Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

Вступна бесіда.

Програмна музика — це інструментальна музика, що створена на певний сюжет. Цей сюжет викладається у спеціальній програмі. Найчастіше програма визначається у назві твору: увертюра-фантазія „Ромео і Джульєтта” П. Чайковського, увертюра „Егмонт” Л. Бетховена, концерт „Пори року” Д. Вівальді, К. Сен-Санс „Карнавал тварин”.

Сьогодні ми познайомимося із симфонічною сюїтою „Шахерезада” російського композитора Миколи Римського-Корсакова.

— Що таке сюїта?

Сюїта — циклічний твір, який складається з кількох завершених п'єс, різних за змістом і побудовою.

Сюїта „Шахерезада” — це програмний твір, написаний за мотивами казок „Тисяча і одна ніч”. Вона складається з 4-ох частин, об'єднаних одним поетичним задумом.

Тут композитор надав кожному виду інструментів свої теми. Так, тема хитрої Шахерезади завжди звучить у скрипки соло, мелодія ніби в'ється (*нагадує східний орнамент*). Тут композитор використав дорійський мінор (*з великою секстою*).

Перша частина називається „Море і Синдбадів корабель”, де головна партія — образ бурхливого моря та відважного мандрівника Синдбада.

2. Слухання фрагменту.

3. Характеристика прослуханого.

— Якими виражальними засобами композитор передав образ бурхливого моря?

— Які інструменти звучать, у якому регістрі?

— Назвіть програмні твори інших композиторів.

VI. Підсумок уроку.

Урок 21

Тема уроку. Синтез музики та живопису.
Л. Грабовський. „Симфонічні фрески”
за картинами Б. Пророкова

- „Де не повинно повторитись”.
Програма музичного твору.
Розучування пісні О. Білаша „Два кольори”.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів про синтез музики та живопису, закріпити на мистецьких творах; формувати навички активного сприймання музичного твору; розвивати вміння бачити живописні образи, зображені в музиці; виховувати інтерес до музики, естетичний смак.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрет О. Білаша, репродукції картин Б. Пророкова.

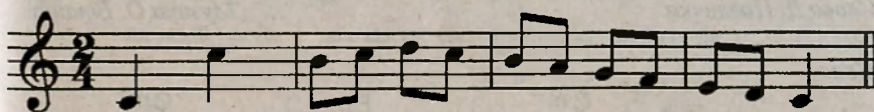
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

Спів на півтона вверх.

ма _____
мо _____
мі _____

III. Актуалізація опорних знань.

- Що означає слово „програмна” музика?
 - Назвіть твори, які ми слухали минулого разу.
- Як ви знаєте, російський композитор П. І. Чайковський та український композитор Віктор Косенко теж писали програмну музику для дітей. П. Чайковський створив „Дитячий альбом”, у якому за допомогою звуків змалював знайомий усім світ, де живуть іграшки і казкові герої.

Послухайте два фрагменти і згадайте, з яких вони п'єс (назрю).

— Чи однаковий настрій у них?

(Ні, оскільки перша п'єса сумна, а інша — весела. Це п'єси „Хвороба ляльки” і „Нова лялька”.

— Чи є подібні за характером і тематикою твори у В. Косенка?

(„Купили ведмедика” і „Не хочуть купити ведмедика”).

— Погляньте на ілюстрацію. Що ви на ній бачите? (на вибір учителя).

— Яку музику можна створити до неї, веселу чи сумну?

— У якому темпі вона у вас буде звучати?

— У якому регістрі?

— Яку назву ви їй дасте?

— Давайте кожен на „ля” проспіваето свій варіант. Який мотив найбільше сподобається, той і запишемо у нотний зошит.

(Діти обирають кращий, визначають лад, тональність, розмір і з допомогою учителя записують фрагмент створеної мелодії).

IV. Розучування пісні.

1. Вступна бесіда.

Два кольори

Слова Д. Павличка

Музика О. Білаша

Жваво

Сm Fm Cm7

Як я ма-лим зби-рав-ся на-вес-ні пі-

Fm E♭ Fm6 G7 Cm B B6

ти у світ не-зна-ни-ми шля-ха-ми, со-роч-ку ма-ти

ви-щи-ла ме-ні чер- во-ни-ми і чор-ни-ми, чер-
 во-ни-ми і чор-ни-ми нит-ка-ми. Два
 ко-льо-ри мо-ї, два ко-льо-ри, о-ба на по-лот-ні, в ду-
 ші мо-їй о-ба, два ко-льо-ри мо-ї, два ко-льо-ри: чер-
 во-ний то лю-бов, а чор-ний то жур-ба.

Мене водило в безвісті життя,
 Та я вертався на свої пороги,
 Переплелись, як мамине життя,
 Мої сумні і радісні,
 Мої сумні і радісні дороги.

Приспів:

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш згорточок старого полотна,
І вишите моє життя,
І вишите моє життя на ньому.

Приспів.

Сьогодні ми познайомимося з піснею Олександра Білаша „Два кольори”. Ця пісня у вас усіх на слуху, бо для українських людей вона стала наче народна, звучить у всіх на устах.

О. Білаш — український композитор. Він народився у Полтавській області, це композитор ХХ ст. Творчість його різноманітна: опера „Гайдамаки” за поемою Т. Шевченка, оперета „Чиста криниця”, вокальні та інструментальні твори.

Упродовж усього творчого шляху він написав близько 200 пісень: „Ой не ріж косу”, „Ясени”, „Відлітають журавлі”, „Два кольори”, яку ми сьогодні розучимо. Автором поетичного тексту пісні є український поет Дмитро Павличко.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика тексту і мелодії пісні.

4. Налаштування у тональності.

Розучування пісні за нотним текстом по фразах сольфеджуючи, а потім зі словами. Звергаю увагу на ритмічний рисунок у приспіві (*шістнадцяті ноти*), чистоту інтонування верхнього „мі”.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Погляньте на репродукції картин художника Б.Пророкова.

— Що ви на них бачите?

— Яка тема їх об’єднує?

Так, війна, велика біда усіх народів, бо ця війна захопила майже весь світ. Недаремно її назвали Великою Вітчизняною.

Український композитор Леонід Грабовський, який народився в 1935 р. у Києві, закінчив Київську консерваторію і звернувся до цих картин та створив „Сим-

фонічні фрески” для симфонічного оркестру „Це не повинно повторитись”, куди ввійшли твори „Бабин яр”, „За колючим дротом”, „Тривога”.

— Всі ви знаєте трагедію Бабиного яру, де фашисти закопали живими і напів-живими тисячі людей. Очевидці розповідали, що на це було важко дивитися, оскільки земля у Бабиному яру рухалася ще кілька днів.

— Послухайте фрагменти цих творів. Чи могли би ви зрозуміти музичний образ твору без репродукції картин?

— Які почуття викликають музичні твори Л. Грабовського?

— Що ви знаєте про події війни?

VI. Підсумок уроку.

Урок 22

Тема уроку. Жанрові різновиди. Симфоджаз.
Дж. Гершвін. Рапсодія в стилі блюз — слухання.
Жанри та форми музики.

Мета уроку: дати дітям поняття про жанрові різновиди та використання їх у творчості композиторів; розвивати музично-ритмічний слух, співацькі навички; виховувати любов до української масової пісні, до матері, рідного краю.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, портрет Дж. Гершвіна.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Актуалізація опорних знань.

Бесіда.

Діти, ви вже знаєте, що всі музичні твори мають свою структурну побудову і належать до певної групи, яка класифікується за жанром.

— Що таке жанр?

Жанр — це історично сформований різновид музичних творів, які різняться за характером, тематикою та засобами виразності.

— Які жанри ви знаєте?

(Музику можна поділити на такі жанри: пісенний, інструментальний, оперний, симфонічний та інші).

— Крім жанрових різновидів, кожен твір має свою структурну побудову тобто план, за яким створюється музичний твір. Які музичні форми ви вивчали?

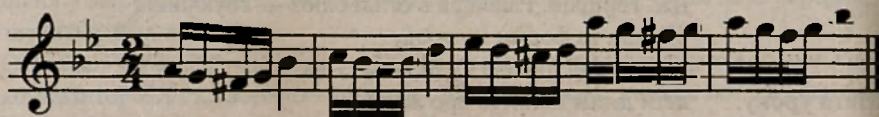
(Одночастинна, двочастинна, трьохчастинна, куплетна, сонатна, варіаційна, циклічна).

— Послухайте „Рондо” Моцарта і визначте його структурну побудову.

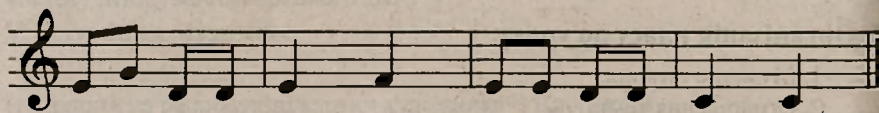
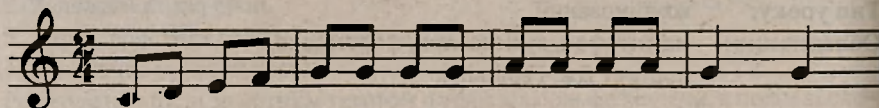
— Що означає слово „рондо”?

(Так, „коло”).

Рондо — це також музична форма, у якій певний розділ повторюється кілька разів, чергуючись з епізодами різного змісту.

Запишіть мелодію української народної пісні „Галя по садочку ходила” або „Я Лисичка” і визначте:

— Скільки частин має ця пісня?

(Це одночастинна форма у вокальній музиці. Її ще називають куплетною. Сутність такої побудови полягає в тому, що одна і та сама мелодія повторюється багато разів, але з новим літературним текстом).

— Запишіть музику до пісень (на вибір) „Ой єсть в лісі калина”, „Ходить сонько” і заспівайте.

III. Розспівування.

Повторення пісні „Хай живе червона калина”.

IV. Робота над піснею О. Білаша „Два кольори”.

Опрацюю з дітьми пісню в цілому, звертаю увагу на художнє виконання пісні у темпі, з динамічними відгінками. Бажаючих опитую на оцінку.

V. Слухання музики.

1. Бесіда.

— Ви уже знаєте, що на основі жанрів афро-американського фольклору утворилося нове мистецтво — мистецтво джазу. Ніде в іншому місці не могло виникнути подібного сплаву різнонаціональних елементів і так швидко розвинути, як це сталося в Америці.

Джаз — це мистецтво колективної імпровізації, закріпленої єдиною музичною фразою, яка кілька раз повторюється і варіюється.

Джаз потребує творчих виконавців, саме для нього потрібна професійність і майстерність, велика праця. Наприклад, Дюк Елінгтон, керівник джазу, працював зі своїм колективом по кілька годин на день. Афро-американський фольклор вплинув на творчість американського композитора Джорджа Гершвіна (1899 — 1937), автора знаменитої „Рапсодії в стилі блюз” для фортепіано і симфонічного оркестру. Це був сміливий крок з’єднати мелодію з ритмом негритянських блюзів — сумних і любовних пісень з класичною формою фортепіанних концертів.

2. Послухайте уривок цього твору і висловіть свої враження про почуте:

— Чи вдалося композитору возз’єднати дві культури?

— Як вплинув на вас симфоджаз?

— Чи цікавитеся ви джазом взагалі?

VI. Підсумок уроку.

Урок 23

Тема уроку. Жанри музики. Оперета. Слухання. І. Кальман.

Арія Містера Ікса з оперети „Принцеса цирку”.

Музичний розвиток.

Розучування пісні Г. Гладкого „Заповіт”.

Мета уроку: познайомити учнів з новим жанром музики — оперетою

2. Художній показ пісні.

Заповіт

Слова Т. Шевченка

Музика Г. Гладкого

Помірно

Як у-мру, то по-хо-вай-те ме-не
на мо-ги-лі, се-ред сте-пу ши-ро-
ко-го, на Вкра-ї-ні ми-лій. Се-ред // лій.

Щоб лани широкополі,
І Дніпро і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

Двічі

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

Двічі

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Двічі

3. Характеристика прослуханого твору та нотного тексту (*тональність, лад, структурну побудову*).

4. Розучування пісні за нотним текстом методом сольфеджування.

Розучую по фразах двоголоссям. (*Слідкую за чистотою інтонування, дикцією, диханням*).

IV. Слухання музики.

1. Розповідь.

Джаз, вийшовши із свого початкового народного витoku, став набувати особливих національних забарвлень.

Він підпорядкував собі майже всю танцювальну музику. Із легкої музики розвинулася така її форма, як оперета. А головне в опереті життєрадісна музика, яка відображає легкі сторони життя і рідко носить в собі великі думки і глибокі почуття.

Так, у Франції основоположником французької оперети був композитор Оффенбах, який народився в Німеччині. У 1865-1872 рр. композитор створив кілька оперет, в яких висміяв буржуазне суспільство: „Орфей у пеклі”, „Прекрасна Єлена”, „Дочка тамбурмажора” та інші.

Імре Кальман (1882 — 1953р.) прославив Угорщину своїми оперетами, використавши у музиці угорський фольклор — вербункош. Вершиною творчості була його оперета „Сільва”, а також „Графиня Маріца”, „Фіалка Монмартру”, „Принцеса цирку” та інші.

70 -і роки ХІХ ст. — початок нового жанру у творчості Й. Штрауса. Він стає творцем віденської оперети. Його не захоплює сатиричний напрямок, отож, він пише веселі музичні комедії, чарівність яких складає музика. До сих пір звучать вальси із оперет „Летюча миша”, „Каліостро у Відні”, „Ніч у Венеції”, „Циганський барон”.

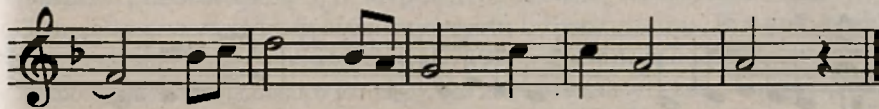
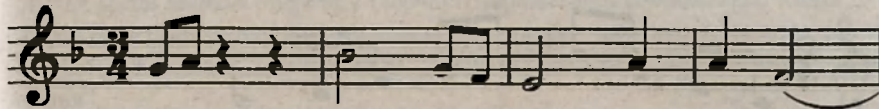
ХХ століття своїми оперетами та музикою до кінофільмів прославив український композитор Ісаак Дунаєвський, який працював з 1924 р. музичним керівником у джазовому оркестрі Утьосова. І з тієї пори почав писати джазову музику, а потім оперети: „Женихи”, „Золота долина”, „Дорога до щастя”. Лебединою піснею, останнім його твором була оперета „Біла акація”, яку він не закінчив, а її завершив інший композитор.

2. Сьогодні ви послухаете фрагменти оперети Імре Кальмана „Принцеса цирку”.

Арія Містера Ікса.

Чому Ікса? Герой оперети містер Ікс, бажаючи щоби його не впізнали, носив темний костюм і маску.

Послухайте фрагмент мелодії арії Містер Ікс.

3. Характеристика прослуханого твору.

— Який характер арії Містер Ікс?

— Що таке арія?

— Чим схвилювала вас музика оперети?

V. Підсумок уроку.

Урок 24

Тема уроку:	Класична оперета. Слухання музики. І. Дунаєвський. Оперета „Вільний вітер”, „Пісня про Одесу”. Виклад теми. Робота над піснею „Заповіт” Г. Гладкого.
Мета уроку:	закріпити з дітьми знання про оперету, її значення у музичному мистецтві; розвивати вокально-хорові навички та музичну пам'ять; виховувати інтерес до класичної оперети.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, аудіозаписи, портрет І. Дунаєвського.

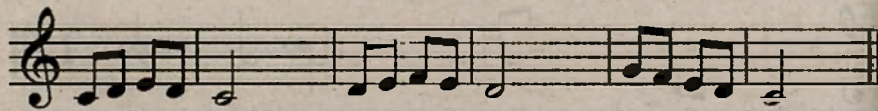
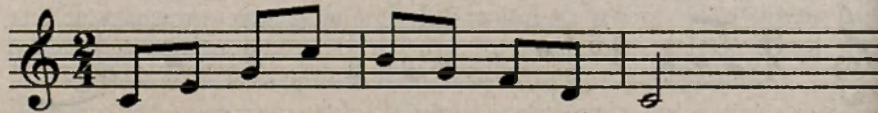
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування

Спів по півтону вверх.

А _____
О _____

III. Виклад теми композитором.

— Слухаючи музичні твори, ви знаєте, що крім музичних засобів, які використовує кожен композитор, особливого значення набуває головна тема. Певною темою композитори у своїх творах характеризують музичний образ. Кожна тема у творі викладається за допомогою елементів музичної мови та засобів виразності, вона оновлюється і постійно розвивається.

Так, наприклад, російський композитор Григорій Свиридов дуже любив природу, і образи природи займають значне місце у його творчості. У його творах, особливо вокальних, скрізь чути інтонації народних пісень, які служили темами його романсів та хорових творів.

Композитор створив власний яскравий стиль у музиці — це простота у поєднанні з новими інтонаціями.

Поетичною, образно точною є його музика до кінофільму „Заметіль” за повістю О. Пушкіна. Навіть не бачачи фільму, а тільки слухаючи музику, можна „побачити” картини природи, жанрові сцени. І зразу став популярним „Романс”, який нагадує романси пушкінської пори, але наповненість якимись передчуттями наближає романс до симфонічної поеми. *(Слухання фрагменту і характеристика).*

IV. Робота над піснею „Заповіт” Г. Гладкого.

Опрацювую чистоту інтонування двоголосся. Звертаю увагу на змінний розмір, тривалості нот, динамічні відтінки.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

На минулих уроках ми познайомилися з оперетою і дійшли висновку, що це також класичний твір, бо він відповідає найвищим художнім вимогам, поєднуючи глибину, змістовність, ідейність, досконалість. Оперета також витримала „перевірку часом” і увійшла до скарбниці музичного мистецтва.

Значне місце зайняла оперета у творчості українського композитора Ісаака Дунаєвського. Поряд з піснями, які стали популярними, набули популярності і його оперети: „Женихи”, „Золота долина”, „Дорога до щастя”, „Вільний вітер”, „Біла акація”.

До цього жанру зверталися і інші українські композитори: Кос-Анатольський (оперета „Весняні грози”), В. Мураделі („Дівчина з блакитними очима”).

Сьогодні ви послухаете фрагменти оперети І. Дунаєвського „Вільний вітер” та „Пісню про Одесу”, які він написав у 1947 р. Саме в цій опереті композитор використав джерела нового напрямку, що дало можливість вважати оперету як велику форму, що виражала визначні явища епохи.

Оперета написана на сюжет В. Віннікова, В. Крахта, В. Тіхота і зображує події, які пов’язані з боротьбою за національне визволення малих народів проти імперіалізму і колоніалізму.

В наш час ці проблеми видаються застарілими, але за духом, характером оперети несе в собі героїчний настрій.

2. Слухання творів.

3. Характеристика прослуханого.

— Що можна сказати про характер твору?

— Що таке оперета?

— Чи можемо ми сказати, що це розважальна музика?

VI. Підсумок уроку.

Урок 25

Тема уроку. Авангардизм та постмодернізм. „Кіч-музика”.

В. Сільвестрова — слухання.

Розвиток теми твору.

Розучування пісні П. Майбороди

„Рідна мати моя”.

Мета уроку: дати дітям поняття про нові напрямки у музичному мистецтві та послухати музичні твори, вчити висловлювати свою думку про почутий твір; розвивати образне мислення та музичну пам’ять; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, нотний текст пісні, портрет В. Сільвестрова.

роки розпочалися творчі пошуки цього талановитого митця. Він відкрито заявив про прагнення розірвати з „застійними” традиціями і йти в ногу з європейською та світовою композиційною думкою.

У 70-х р. композитор таки відмовляється від традицій техніки авангарду, орієнтуючись на постмодернізм.

Постмодернізм — світоглядно-мистецький напрям, що приходить на зміну модернізму. Цей напрям — продукт епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування економічних, філософських, політичних систем.

Сам автор називає свій стиль „мета-музикою”. В музиці цього періоду переважають медитативні, споглядальні настрої. Самі назви його творів пов’язані з точними науками, із спеціальними філософськими поняттями: „Проекції на клавісин, вібратор і дзвони”, „Спектри”, „Медитація” — симфонія для камерного оркестру і віолончелі. Він міг використати в інструментальному творі звук шипіння сірника, що гаситься у воді. Значне місце займає звернення до стилів минулих епох.

„Кіч-музика”. Характерною рисою цього стилю є невизначеність, яка проявляється як у відсутності чітких композиційних схем, певній спонтанності мислення, так і на рівні ритмоструктур, інтонаційних побудов і звучання загалом, що нерідко межує з тишею. Це фортепіанна музика, цикл фортепіанних п’єс. Щоб зрозуміти мої слова, потрібно послухати „Кіч — музику” і висловити свою думку про почуте.

2. Слухання „Кіч-музика”.

3. Характеристика прослуханого.

— Чи можемо ми визначити характер твору?

— Чи є у нього якась структурна побудова, кульмінація?

— Це академічна чи розважальна музика?

VI. Розучування пісні.

Бесіда.

Рідна мати моя

Слова А. Малишка

Музика П. МАйбороди

Жваво

Рід-на ма-ти мо- я, ти но- чей не до-

Cm Cm

спа- ла і во- ди- ла ме- не у по-

B7 E7 Cm

ля край се- ла. І в до- ро- гу да-

Fm B7 Cm

ле- ку ти ме- не на зо- рі про- во- джа- ла, і руш-

Fm Bm Eb

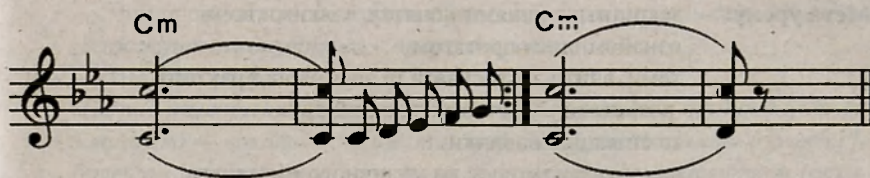
ник ви- ши- ва- ний на щас- тя да- ла

Cm Fm B7

І в до- ро- гу да- ле- ку ти ме- не на зо- рі про- во-

Cm Fm B7 G7

джа- ла, і руш- ник ви- ши- ва- ний на щас- тя, на до- лю да-

ла. Хай на ньо-му цві- // бов.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка
І зелені луги й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров,
І на тім рушникові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.
І на тім рушникові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

Сьогодні ми продовжуємо знайомитися з піснями П. Майбороди, хоча ця пісня, безумовно, відома вам, а, можливо, ви її знаєте. Це пісня „Рідна мати моя” на слова А.Малишка. Більшість пісень П. Майбороди мають біографії, бо писалися до фільмів, вистав, для певних виконавців.

2. Художній показ пісні.
3. Розучування пісні за нотним текстом, щоб діти правильно засвоїли ритм, і витримували довгі ноти у кінці фрази.

VII. Підсумок уроку.

Урок 26

Тема уроку. Музика в діалозі з сучасністю.
Повторення вивчених пісень.
Музична вікторина.

- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття, з якими вони ознайомилися протягом теми, вчити застосувати ці знання на практиці; розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички; виховувати інтерес до музичного мистецтва.
- Тип уроку:** підсумковий.
- Обладнання:** магнітофон, аудіозапис, фортепіано, портрети композиторів.

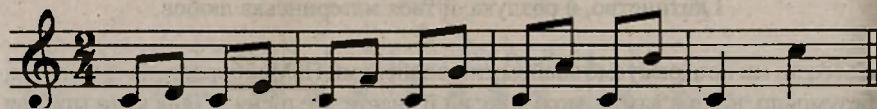
Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мажорного звукоряду від заданого звука.
- 2.

Спів вправи у висхідному та низхідному порядку на складах, та голосних звуках (на вибір).

III. Бесіда.

1. Вивчаючи дану тему „Музика в діалозі з сучасністю”, ми помітили, що хоча музичне мистецтво іде вперед, появляються нові течії та напрями, але все одно воно поєднане з музикою минулих століть.

Бо переконавшись, що музична спадщина Й.Баха — це фундамент європейської, а пізніше усієї світової музичної культури. Головною рисою творчості композиторів є прагнення до світла, радості, перемоги, а також доброта і любов до людей.

З’являються нові жанри:

- Які ви знаєте музичні жанри?
(Опера, балет, симфонія, сюїта, рапсодія).

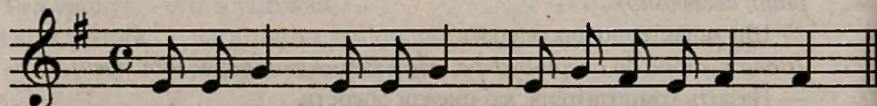
3. Повторення пісні „Моя стежина”.

— Які пісні О. Білаша вам запам’яталися і ви хочете сьогодні повторити?

(Пісня „Два кольори”).

— Хто хоче виконати її біля дошки?

— А тепер послухайте музичну фразу, яку я вам наgraю, а ви відгадайте, з якої вона пісні.

(Це пісня М. Шапошника „Хай цвіте червона калина”).

— Давайте хором виконаємо її.

6. Підсумок уроку.

Урок 27

Тема уроку: Життєве призначення музичних творів.

Слухання. Ода „До радості” з фіналу
IX симфонії Л. Бетховена.

Абсолютна (точна висота звуків),
музичний стрій.

„Ясени” О. Білаша — розучування.

Мета уроку: поглибити знання учнів з музичної
грамоти та навчити орієнтуватись
у настроюванні від звука;
розвивати вокально-хорові навички
та музично-ритмічний слух;
виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: нотний текст пісні, фортепіано, магнітофон,
аудіозаписи, портрет композитора.

Хід уроку

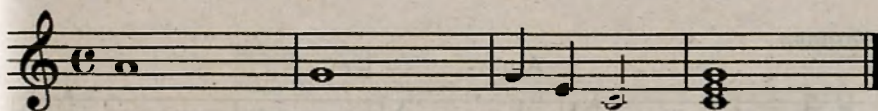
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне „Вітання з Бетховеном” (урок № 2).
2. Оголошення теми уроку.

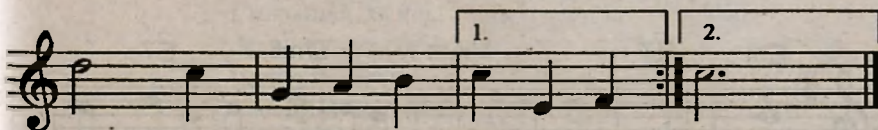
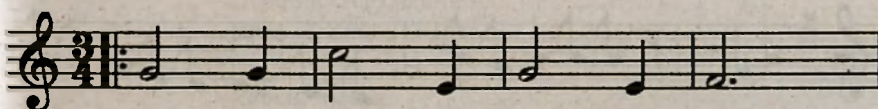
II. Розспівування та пояснення нового матеріалу.

Сьогодні, діти, ми навчимося настраюватися у тональності без інструменту, за допомогою камертона.

Кожен звук має абсолютну, тобто точну висоту. Таке співвідношення абсолютної висоти звуків музичної системи називається *музичним строем*. В основі сучасного музичного строю лежить звук ля першої октави, який має 440 коливань за секунду і служить еталоном для настройки музичних інструментів та співу. Для цього потрібен іще спеціальний пристрій — *камертон*. Давайте настройтесь за допомогою камертона в тональності *до мажор*. Отже, камертоном відтворюємо ногу ля, від неї шукаємо — *соль*, а потім вниз тонічний тризвук.

— А тепер просольфеджуємо вправу.

III. Розучування пісні О. Білаша „Ясени”.

— Яку пісню О. Білаша ви вивчали?

(„*Два кольори*”).

— Давайте повторимо її.

1. Бесіда.

Пісня, як пtiця, має два крила. Одним із них є слово, другим — мелодія.

Обидва повинні бути однаковими — лише тоді пісня злетить на крилах народного визнання, розіб'є людську байдужість.

Композитор писав музику на вірші багатьох поетів, але поміж них поступово почали виділятися декілька улюблених. Ділові стосунки переростали у звичайну дружбу. І це ще дужче зближувало митців. Це були Дмитро Павличко, Василь Юхимович, Борис Олійник та Михайло Ткач, дружба з яким тривала близько 30 років. В результаті Білашем були написані пісні „Сніг на зеленому листі”, „Прилетіла ластівка”, „Білі лебеді” і, звичайно ж, „Ясени”, яку ми сьогодні вивчимо.

2. Художній показ пісні.

Ясени

Слова М. Ткача

Музика О. Білаша

Помірно

Am Em

1. Я-се-ни, я-се-ни, ба-чу нас за се-лом, край до-

Am Dm

ро-ги, ба-чу вас у кра-сі, ко-ли сві-тить-ся ра-нок в ро-

Em E7 Am Dm6 E7

сі. Ви при-хо-ди-те в сни, як ди-тин-ство мо-є бо-со-

Am Em Am

но-ге. Ви при-хо-ди-те в сни, ку-че-

Em Em

ря-ві мо- і я- се- ни. Я-се- // ни. Я- се- ни, я-се-

Em Am Em

ни, я- се- ни, ви при- хо- ди- те в сні.

Ясени, ясени,
Наді мною шумлять ваші крони,
І, неначе літа,
Жовте листя за вітром зліта,
Перший сніг сивини
Я приніс, як тривогу на скроні,
Перший сніг сивини
Впав на скроні мої, ясени.

Ясени, ясени,
За селом прокричали лелеки,
І холодний, як лід,
Залишили на обрії слід.
Їм шукати весни
І летіти далеко-далеко,
Їм шукати весни
І вертатись до вас, ясени.

Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги,
Вам вклоняюсь до ніг,
Як вертаюсь з далеких доріг.
Ви приходите в сні,
Як дитинство моє босоноге,

Ви приходите в сни,
Кучеряві мої ясени.

Ясени, ясени,
Ви приходите в сни.

3. Розучування пісні за нотним текстом (*визначення тональності від звуку ля, настрійка у мі мінор*).

4. При співі звертаю увагу на чистоту інтонування, ритмічний рисунок, спів з-за тексту.

IV. Слухання музики.

Бесіда.

Подивіться на портрет композитора. Сьогодні ми продовжуємо знайомитись з творчістю великого німецького композитора — класика Людвіга ван Бетховена.

— Які його твори ви уже слухали?

(„Екосез”, „Бабак”, увертюра „Егмонт”, „Місячна соната”).

— А що ви знаєте про його IX симфонію?

(Ця симфонія стала синтезом всієї створеної музики Бетховена).

Образи життєвих і гірких втрат, мирні картини природи і життя людей, — все це сприймається як пролог до єдиного фіналу, в якому композитор вперше в історії жанру симфонії об'єднує звучання оркестру і хору.

Це величний гімн радості, заклик до братерства всього людства. Композитор, дивлячись у майбутнє, вкладає в уста хору великі і пророчі слова.

*Радість! Ти небесне сяйво,
Світло, сонця майбуття!
Полум'я душі своєї ми несемо
у життя.*

— Послухайте зараз оду „До радості”, але пригадаємо, що таке ода.

(Ода — це урочиста величальна пісня).

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Який характер твору?

(Світлий гімн, героїчний марш і різні за характером епізоди складаються в граціозну картину масового тріумфу. Голоси солістів, хору і оркестру зливаються

III. Пояснення нового матеріалу.

У загальноприйнятій музичній системі кожна октава ділиться на 12 рівних частин — півтонів. Такий стрій називається темперованийий.

Кожен основний ступінь звукоряду може бути підвищений або понижений знаком альтерації. Звуки, що відповідають підвищенням або пониженням ступенів, називають альтерованими. Назва похідних ступенів походить від назви основних.

Всі півтони в октаві рівні. Завдяки цьому один і той самий звук може бути похідним від підвищення основного ступеня або від пониження наступного основного ступеня.

Наприклад, фа# = соль бемоль, до# = ре бемоль.

Рівність однакових за висотою, але різних за назвою та позначенням ступенів називають енгармонізмом звуків.

Завдання: напишіть енгармонічно рівні звуки до даних:

IV. Робота над піснею „Ясени”.

Сьогодні ми попрацюємо над піснею. Серйозна за змістом, але легка для сприймання пісня про рідний край, отчий дім, ясен, тополю чи калину — давні символи рідного дому, повинна виконуватись наспівно, мелодійно, з динамікою. Бажаючих опитую біля дошки.

V. Слухання музики.

Сьогодні ми познайомимось з жанром камерної музики. Камерна музика — це інструментальна або вокально-інструментальна музика, створена для солістів або невеликого складу виконавців у невеликому приміщенні.

До камерної музики належать: романс, дует, тріо, квартет, квінтет, вокальний цикл, соната тощо.

Зараз ми послухаємо з вами „Патетичну” (№ 8) сонату Л. Бетховена. Ви знаєте, що композитор написав 32 сонати для фортепіано, серед яких „Апасіоната”, „Місячна”, „Патетична”.

У „Патетичній” сонаті знайшли відображення величні і героїчні картини: воля до перемоги, боротьба людини з долею.

— Послухайте і дайте характеристику твору.

— Порівняйте музику вступу і головної партії; звучання головної і побічної партій, простежте їхній розвиток у розробці.

— Пригадайте, що таке соната.

Соната — це інструментальний твір циклічної побудови, що складається з декількох контрастних частин.

— Що характерно для сонати?

(І частину сонати написано у сонатній формі. А сонатна форма складається з 3-ох частин: експозиція (*показ*), розробка (*розвиток*) і реприза (*повтор І теми*)).

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

Музика І частини надзвичайно емоційна, насичена переживаннями, чується драматизм, боротьба двох сил. Грізно і владно вступають акорди, після яких чується мотив тужіння. Але головна партія є стрімкою, сповненою бурхливого драматизму.

Висновок: У сонаті Бетховен стверджує, що сенс життя — у безстрашності, в героїчному спротиві, у невтомній боротьбі.

VI. Підсумок уроку.

Урок 29

Тема уроку. Музичні жанри. Кантата. Слухання. М. Лисенко.
Кантата „Б'ють пороги”. Хоровий спів.
Розучування пісні „Журавлина
пісня” К. Молчанова.

Мета уроку: закріпити з учнями музичні жанри,
поглибити знання та послухати кантату;
розвивати музичну пам'ять і спостережливість,
співацькі навички;
виховувати інтерес до українського музичного
мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозаписи, портрет композитора М. Лисенка.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми.

II. Розспівування.

1. Спів в унісон.
2. Двоголоссям виконати гаму до мажор.

III. Актуалізація опорних знань.

— Що таке хоровий спів?

Хоровий спів — це колективне виконання вокальної музики. Він є найбільш давнім видом музичного мистецтва.

Хор — це група співаків, які об'єднані для спільного виконання творів, переважно багатоголосних.

— Які хори бувають за складом голосів?

(Однорідні (*дитячі, жіночі, чоловічі та мішані*)).

За кількістю партій — *одноголосні, двоголосні, триголосні.*

— Як діляться людські голоси?

(*На дитячі, жіночі, чоловічі. Кожний з них відрізняється за тембром та діапазоном*).

— Що таке діапазон, тембр?

Дитячі голоси діляться на *дисканти, сопрано і альти;*

жіночі голоси діляться на *сопрано і альт;*

чоловічі — *тенор, баритон, бас.*

Давайте хором виконаємо пісню, яку вивчали на минулому уроці „Ясени”
О. Білаша.

IV. Розучування пісні.

1. Сьогодні ми вивчимо з вами ще одну пісню сучасного російського композитора К. Молчанова „Журавлина пісня”.

Я вам її виконаю, а ви визначте зміст слів тексту та характер, у якому виконується пісня.

2. Художнє виконання пісні.

3. Характеристика нотного тексту (*лад, тональність, розмір*).

4. Настройка, сольфеджування по фразах, а потім підстановка слів.

V. Слухання музики.

1. Вступна бесіда.

Про творчість М. Лисенка ви вже знаєте багато, оскільки слухали його твори починаючи з початкових класів.

Композитор інтенсивно працював над творами з циклу „Музика до „Кобзаря”, навіть припускаючи, що вони на довгі роки можуть залишитися у шухляді і не виконуватись. Так були створені кантати-поєми „Б'ють пороги” та „На вічну пам'ять Котляревському”.

— Що таке кантата?

Кантата — це твір для соліста, хору та оркестру, який

складається з кількох частин і призначений для концертного виконання.

Кантату „Б'ють пороги” на слова Т. Шевченка виконує соліст, хор і оркестр — це нова форма кантати-поєми, де нема поділу на частини. Твір вільно розвивається у велику музичну композицію.

Кантата, в основу якої покладено твір Т. Шевченка „До Основ'яненка”, має чотири епізоди, яким властива романтична піднесеність, героїка, народність. В I епізоді „Б'ють пороги, місяць сходить” композитор відтворює намальовану поетом картину Дніпрових вод, зіставляючи події життя українського народу з героїчною боротьбою за національне визволення.

II епізод (*соло тенора*) — лірична розповідь про степ, усіяний високими могилами козаків. Він будується на інтонаціях народних наспівів „Чайка скиглить, літаючи”.

III епізод має сумний настрій, але поет вірить у час визволення.

IV епізод «Слава» найрозвиненіший. Він сприймається як гімн народній славі, ніби музичний пам'ятник пісні та думі, котрі народ береже, як свою святиню.

Цей епізод звучить урочисто, піднесено.

Велика роль у цій кантаті належить оркестру, який створює загальний образ.

2. Слухання II і IV епізоду кантати-поєми „Б'ють пороги”.

3. Характеристика прослуханого.

- Який хор бере участь у кантаті?
- До якого голосу належить соліст?
- Яка роль оркестру?

VI. Підсумок уроку.

Урок 30

- Тема уроку.** Камерна музика. Романс. Фантазія.
Слухання. М. Лисенко. Романс „Безмежне поле” та „Фантазія для скрипки з фортепіано”.
Діапазон співочих голосів.
Робота над піснею „Журавлина пісня”.
- Мета уроку:** закріпити з учнями поняття „камерна музика” на прослуханих музичних творах; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.
Обладнання: фортепіано, магнітофон, аудіозапис, портрет Лисенка.

Хід уроку

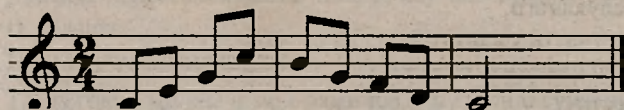
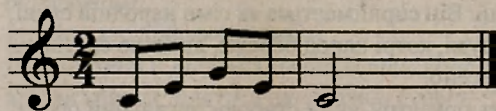
I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та закріплення вивченого.

- Що таке діапазон?
(Це обсяг звуків людського голосу).
- Розспівування і визначення діапазону своїх голосів.

Спів по півтону вверх.

III. Робота над піснею К.Молчанова „Журавлина пісня”.

Працюю над чистотою інтонування, дикцією, диханням.

Бажаючих опитую на оцінку.

IV. Слухання музики.

Сьогодні ми послухаємо романс „Безмежнеє поле” М. Лисенка.

- Що таке романс?

Романс — це одноголосий твір поетичного змісту з інструментальним супроводом.

Романс „Безмежнеє поле” написаний на вірші І. Франка. Якщо ми звикли, що романс це спокійна, лірична пісня, то після прослуховування романсу „Безмежнеє поле” цього не можна сказати.

2. Послухайте цей романс і дайте його характеристику. (Слухання твору).

3. Характеристика прослуханого.

— Який голос виконує романс?

— Який супровід?

— Чи підтримує супровід голос, чи веде свою мелодію?

— Чи могла б з'явитися така музика, якби раніше не був написаний вірш?

4. Слухання Фантазії для скрипки з фортепіано та характеристика прослуханого.

— Що об'єднує ці твори?

(Душевний біль за долю народу).

5. Повторне слухання.

V. Підсумок уроку.

Урок 31

Тема уроку: Музичний жанр. Концерт. Слухання. I ч. I Концерту для фортепіано з оркестром. П. Чайковського.

Головні ступені ладу Т. S. Д.

Розучування пісні „Родина” О. Злотника.

Мета уроку: поглибити знання учнів про такий жанр у музиці як концерт; розвивати музично-ритмічний слух, музичну пам'ять; виховувати інтерес до музики.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: магнітофон, аудіозапис, портрет П. Чайковського.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування та пояснення нового матеріалу.

— Скільки ступенів має мажорний або мінорний лад?

— Назвіть стійкі ступені.

(I, III, V, нестійкі II, IV, VI, VII).

- передує велика інтродукція, яка претендує на роль самостійного розділу.
- Що лежить в основі I концерту П. Чайковського?
(Окрім усього іншого, українські наспіви. Однак ці мелодії глибоко переосмислені композитором, вони отримали зовсім інший характер).
- Яка народна пісня лежить в основі головної теми?
(Українська народна веснянка „Вийди, вийди, Іванку”).
2. Слухання твору.
3. Характеристика прослуханого.
- Які почуття викликає у вас цей твір?
 - Яке значення оркестру в ньому?
- V. Підсумок уроку.

Урок 32

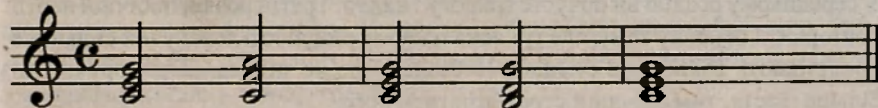
- Тема уроку:** Образ людини, світу — у музиці
 Слухання. П. Чайковський. VI симфонія „Патетична”.
 Головні трезвуки мажору і мінору. (Т, S, Д).
 Робота над піснею „Родина”.
- Мета уроку:** поглибити знання учнів з музичної грамоти;
 розвивати музично-ритмічний слух та співацькі навички;
 виховувати у дітей потребу сприймати високохудожні музичні твори.
- Тип уроку:** комбінований.
- Обладнання:** магнітофон, фортепіано, аудіозаписи,
 портрет П. Чайковського.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

1. Спів мажорного і мінорного звукорядів від заданого звука.
2. Ділю клас на три голоси і вивчаю з ними акордову послідовність.

III. Пояснення нового матеріалу.

— Вслухайтеся у ці акорди. Що вони вам нагадують?

(Це T S T D T, які використовуються для супроводу під спів).

— Як називаються ці акорди? Що таке акорд?

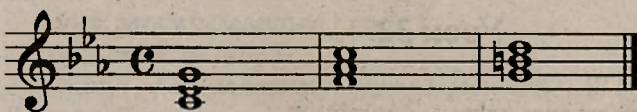
(Головні).

— Чому?

(Бо вони побудовані на головних ступенях мажорного ладу).

— Що ж таке мінорний тризвук?

(Мінорний тризвук — це акорд, який складається з малої і великої терції).

— Давайте побудуємо мінорний тризвук на дошці. У мінорі головні тризвуки позначаються малими буквами, крім доміанти, яка завжди мажорна. А тепер побудуйте головні тризвуки у тональності ре мінор.

IV. Робота над піснею „Родина” О. Злотника.

Працюю над художнім виконанням пісні з динамічними відтінками. Бажаючих опитую біля дошки.

V. Слухання музики.

Ми продовжуємо знайомство з музикою П. Чайковського і все більше переконуємося у її величчі. Симфонічна музика займає велике місце у творчості композитора. Він написав 6 симфоній.

Сьогодні ми послухаємо побічну партію I частини шостої симфонії, яка була останньою. Композитор назвав її „Патетична”. Життя людини з його злетами і падіннями, боротьбою і розчаруваннями, любов’ю і ненавистю, з тривожними передчуттями склало основний зміст цього твору. Розгорнута і закінчена тричастинна побудова побічної партії концентрує увагу на основній темі. Величезний світ людської душі, піднесений і благородний образ любові втілив композитор у цій простій і прекрасній мелодії.

У середньому розділі ви почуєте тривогу і надію. Третій розділ побічної партії повторює її основну тему, але тут вона набуває рішучості, хоча у ній сильніше проступають тривога та сумніви. Небезпека ще не зникла, вона поруч. Чим більше щастя, тим більший страх втратити його.

2. Послухайте твір і скажіть, у якого композитора є твір, який має назву „Патетична”.

— Чи близькі ці твори за змістом, характером, ідеєю?

— Яка ідея цього музичного твору?

Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Які почуття викликає у вас ця музика?

— Чи можна вважати її сучасною?

Отже, основна ідея цього твору — боротьба людини за світлі ідеали.

VI. Підсумок уроку.

Урок 33

Тема уроку.	Народність у музиці та жанрові зв'язки. Є. Станкович „Триптих для скрипки та фортепіано» — слухання. Народна музика і музичний фольклор. „Пісня на добро” — розучування.
Мета уроку:	поглибити з дітьми набуті знання з музичної грамоти та музичної літератури; розвивати естетичні смаки до музики різних жанрів; музичну пам'ять; виховувати любов до українського фольклору, звичаїв і обрядів українського народу.
Тип уроку:	комбінований.
Обладнання:	магнітофон, фортепіано, аудіозаписи.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.

2. Оголошення теми уроку.

II. Народна музика і музичний фольклор.

— Коли появилася народна пісня і перші музичні інструменти? Так, відколи люди почали жити племенами. У випадку небезпеки потрібно було дати звуковий сигнал. От і появилася перші свисткові музичні інструменти, а потім з'явилася сопілка, ріжок, трембіта.

До найперших народних інструментів належать всі ударні музичні інструменти (барабан, бубон, ложки, тарілки).

Значно складнішими є струнні інструменти (*бандура, кобза*). На них грали кобзарі, які ходили по селах і містах та співали пісні і думи. Крім бандури, українці любили скрипку, цимбали, ліру.

З часом з'являється тріста музика, вокальні та вокально-інструментальні ансамблі.

До пісні звертаються колективно і поодиноці, в будень, і в свято, старі і молоді. Давайте виконаємо з вами українську народну пісню (*на вибір учнів*).

III. Однією з особливостей української музики було звернення композиторів до невичерпного джерела, з якого всі найвеличніші митці світу черпали свої образи, свіжість і самобутність своїх творінь — до народної пісні.

Українські композитори освоїли різноманітні жанри камерної — як вокальної, так і інструментальної музики, в якій втілені героїка, епос і лірика багатогранної вдачі українського народу.

Незмірно виріс рівень і жанровий обсяг фортепіанної музики Ревуцького, Косенка, Людкевича, Барвінського. У ХХ ст. розвивається український балет (*К.Данькевич, М.Вериківський*), де поєднується класичний танець з національним, широко використовуються народні танці і обряди.

Починає розвиватися українська музична комедія, що виділилася як самостійний жанр, оперета. Особливо знані оперети «Весілля в Малинівці» О. Рядова та «Паливода» С. Жданова.

З відкриттям українських оперних театрів з'являються опери, автори яких звертаються до народної пісні, шукаючи художні засоби виразності, що дає їм пісня («*Золотий обруч*» Б. Лятошинського, «*Карпати*», «*Кармелюк*» В. Костенка).

IV. Слухання музики.

Сьогодні ми послухаємо з вами триптих для скрипки і фортепіано Євгена Станковича «На Верховині». Народився композитор на Закарпатті 1942 року. Музики навчався в Ужгороді, а потім у Львівській та Київських консерваторіях. У 70-х роках починається його творча діяльність. Він намагається використати найважливіші композиторські здобутки попередніх епох, але не абстраговано, а відповідно до українських духовних традицій; водночас він зумів індивідуально і яскраво перевтілити їх на суто національному ґрунті. Його вишукана техніка, детальна поліфонічна фактура, ліризм наче відсилають слухача до епохи бароко, а повнокровна постромантична оркестровка додає музиці теплоти та експресії.

Творчість Євгена Станковича вражає широтою охоплення різних жанрів музики. В його доробку фольк-опера «Цвіт папороті», де піднімаються національні

обрядові традиції різних віків — від язичництва до повстанських рухів XIX століття, одинадцять симфоній, балети «Майська ніч», «Ольга», твори для віолончелі, солоспіви, п'єси, музика до кінофільмів.

Тож послухайте триптих для скрипки і фортепіано і дайте йому характеристику.

— Що таке триптих?

— Чи слухали ви уже триптих інших композиторів?

Триптих — це музичний цикл із трьох п'єс з різними сюжетами, об'єднаних однією темою і драматургічним задумом.

Триптих Станковича називається «На Верховині».

— Які картини постають перед вами, коли ви слухаєте цю музику?

2. Слухання твору.

3. Характеристика прослуханого.

— Чим характерна музика триптиху?

— Чи має вона в собі національний колорит?

V. Розучування пісні І. Карабиця «Пісня на добро».

1. Вступна бесіда.

Пісня на добро

Слова Ю. Рибчинського

Музика І. Карабиця

Спокійно, виразно

Ген на вид-но-ко-лі, кле-ни і то-по-лі, там виш-не-ва ніч зго-

ра. Там в про-зо-рій ти-ші кві-тень вір-ші пи-ше,

D7 Fm6 G7 Cm

гра-вень на со-піл-ці гра. Там ди-тин-ства-вес-ни,

D7 Fm6 Eb C7

рай-дуг пе-ре-вес-ла, там по-ча-ток всіх шля-хів.

Fm Eb Ab Fm7 G

Там ме-не спі-ва-ти вчи-ла рід-на ма-ти, бу-ти ще-д-рим бать-ко

Cm Cm

вчив Яб-лу-не-ва, со-ло-в'ї-на,

Fm

в мо-їм сер-ці Ук-ра-ї-на, в мо-їм сер-ці со-няч-ний Дні-

Eb G7 Cm

про. Щи-ра, світ-ла, про-ме-нис-та

Fm

хай усіх єднає пісня

A^b G7 Cm

хай лунає людям на добро

Ген на видноколі, —
 Ранки ясночолі,
 Гори, ріки і поля.
 Роки там ясніють,
 Там сади рясніють,
 Там співа моя земля.
 Я дарую людям,
 Щирим добрим людям,
 В радісний щасливий добрий день
 Зорі України,
 Буйний сад її пісень.

Приспів:

Яблунева, солов'їна,
 В моїм серці Україна,
 В моїм серці сонячний Дніпро.
 Щира, світла, промениста
 Хай усіх єднає пісня,
 Хай лунає людям на добро.

1. Карабиць — відомий український композитор, автор багатьох оркестрових, камерно-інструментальних, камерно-вокальних творів і пісень, заслужений діяч мистецтв України. Послухайте його «Пісню на добро» і визначте характер пісні, а також основний зміст слів.

2. Художній показ пісні.

3. Характеристика прослуханого.

— Яка основна думка тексту пісні?

— Чи підтримує характер мелодії текст?

4. Розучую пісню по фразах, за нотним текстом, сольфеджуючи, а потім підставляю слова. Слідкую за чистотою інтонації, диханням, відтворенням ритму.

VI. Підсумок уроку.

Урок 34

Тема уроку:	Музичне мистецтво і сучасність. Повторення вивчених пісень. Узагальнюючий урок.
Мета уроку:	закріпити та оцінити набуті знання з музичної грамоти і літератури; розвивати вокально-хорові навички та музично-ритмічний слух; виховувати інтерес до музики різних епох;
Тип уроку:	узагальнюючий.
Обладнання:	магнітофон, аудіозаписи, фортепіано, портрети композиторів.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1. Музичне вітання.
2. Оголошення теми уроку.

II. Розспівування.

III. Актуалізація опорних знань та умінь учнів.

Сьогоднішній урок є підсумковим. Звичайно, ми не можемо охопити всіх тем, які ми розглядали протягом року, але повинні взяти за основу, що музична грамотність — це здатність сприймати музику як живе образне мистецтво, народжене життям. Це здатність на слух визначити характер музики, її автора, його душевний стан.

У кожному столітті були свої покоління композиторів, виникали нові напрями в музиці. Але чи можемо ми сказати про музику європейських композиторів XVII–XX століть, що вона є сучасною. Так, бо її головні риси — це героїзм і боротьба, прагнення до світла і радості, доброта і любов до людей. Музика Й. Баха, Л. Бетховена, В. Моцарта і в наш час є надзвичайно актуальною і сучасною.

Щоб підсумувати ваші знання, дайте відповіді на такі запитання:

1. Назвіть музичні жанри.
2. Дайте визначення симфонії, концерту, кантати, романсу.
3. Що характерно для камерної музики?
4. Який із українських композиторів ввів нововведення в камерно-інструментальну музику і в якому творі? (*М. Лисенко. Кантата-поема «Б'ють пороги» — слухання фрагменту*).

5. Що характерно для романсу, чим відрізняється він від пісні? Назвіть романси українських композиторів (слухання «Безмежне поле» М. Лисенка)?

6. Що таке авангардизм та модернізм? Які інші течії в мистецтві ви знаєте? Назвіть їхніх представників. (слухання «Кіч-музика» В. Сільвестрова).

7. Що таке оперета і які жанри мистецтва у ній поєднані? Назвіть композиторів, що писали оперети (слухання фрагменту «Вільний вітер» І. Дунаєвського).

8. Згрупуйте ці твори за жанрами:

а) «Ясени».	1. Народна пісня.
б) «Місячна» соната.	2. Симфонічна музика.
в) «Два кольори».	3. Лірична пісня.
г) «Патетична» симфонія.	4. Фортепіанна музика.
д) «Несе Галя воду».	
е) «Ой дівчино, шумить гай».	
є) 9 симфонія	
ж) «Патетична» соната .	

9. «Пісня про вчительку», «Моя стежина», «Рідна мати моя» написав:

- а) Ігор Шамо;
- б) Богдана Фільц;
- в) Платон Майборода;

— Давайте згадаємо пісню «Рідна мати моя» і виконаємо її.

10. «Вільний вітер», «Дівчина з блакитними очима», «Весілля в Малинівці» — це:

- а) опера;
- б) балет;
- в) оперета.

Назвіть їхніх авторів.

11. Веснянки, щедрівки, колядки — це пісні:

- а) соціально-побутові;
- б) ліричні;
- в) обрядові.

— Хто із композиторів і в яких творах використав ці пісні? (слухання фрагменту І Концерту для фортепіано з оркестром П. Чайковського).

12. Хто є автором «Пісні на добро»? (художнє виконання пісні).

13. Що ви знаєте про О. Білаша? (виконуємо пісню «Ясени»).

14. Напишіть по пам'яті фрагмент улюбленої пісні, вкажіть автора і аргументуйте свій вибір.

Підсумок уроку .

Зміст

Передмова	3
-----------------	---

5 клас

Тематичне планування	4
Урок 1	8
Урок 2	12
Урок 3	14
Урок 4	18
Урок 5	20
Урок 6	24
Урок 7	26
Урок 8	31
Урок 9	33
Урок 10	37
Урок 11	39
Урок 12	43
Урок 13	45
Урок 14	49
Урок 15	51
Урок 16	55
Урок 17	56
Урок 18	62
Урок 19	63
Урок 20	67
Урок 21	69
Урок 22	72
Урок 23	74
Урок 24	77
Урок 25	80
Урок 26	82
Урок 27	84
Урок 28	87
Урок 29	89
Урок 30	93
Урок 31	95
Урок 32	99
Урок 33	100
Урок 34	104

6 клас

Тематичне планування.....	108
Урок 1.....	112
Урок 2.....	116
Урок 3.....	117
Урок 4.....	121
Урок 5.....	122
Урок 6.....	126
Урок 7.....	128
Урок 8.....	132
Урок 9.....	134
Урок 10.....	138
Урок 11.....	139
Урок 12.....	143
Урок 13.....	145
Урок 14.....	149
Урок 15.....	151
Урок 16.....	154
Урок 17.....	156
Урок 18.....	161
Урок 19.....	162
Урок 20.....	165
Урок 21.....	167
Урок 22.....	170
Урок 23.....	173
Урок 24.....	177
Урок 25.....	178
Урок 26.....	182
Урок 27.....	184
Урок 28.....	187
Урок 29.....	189
Урок 30.....	193
Урок 31.....	195
Урок 32.....	199
Урок 33.....	201
Урок 34.....	205

7 клас

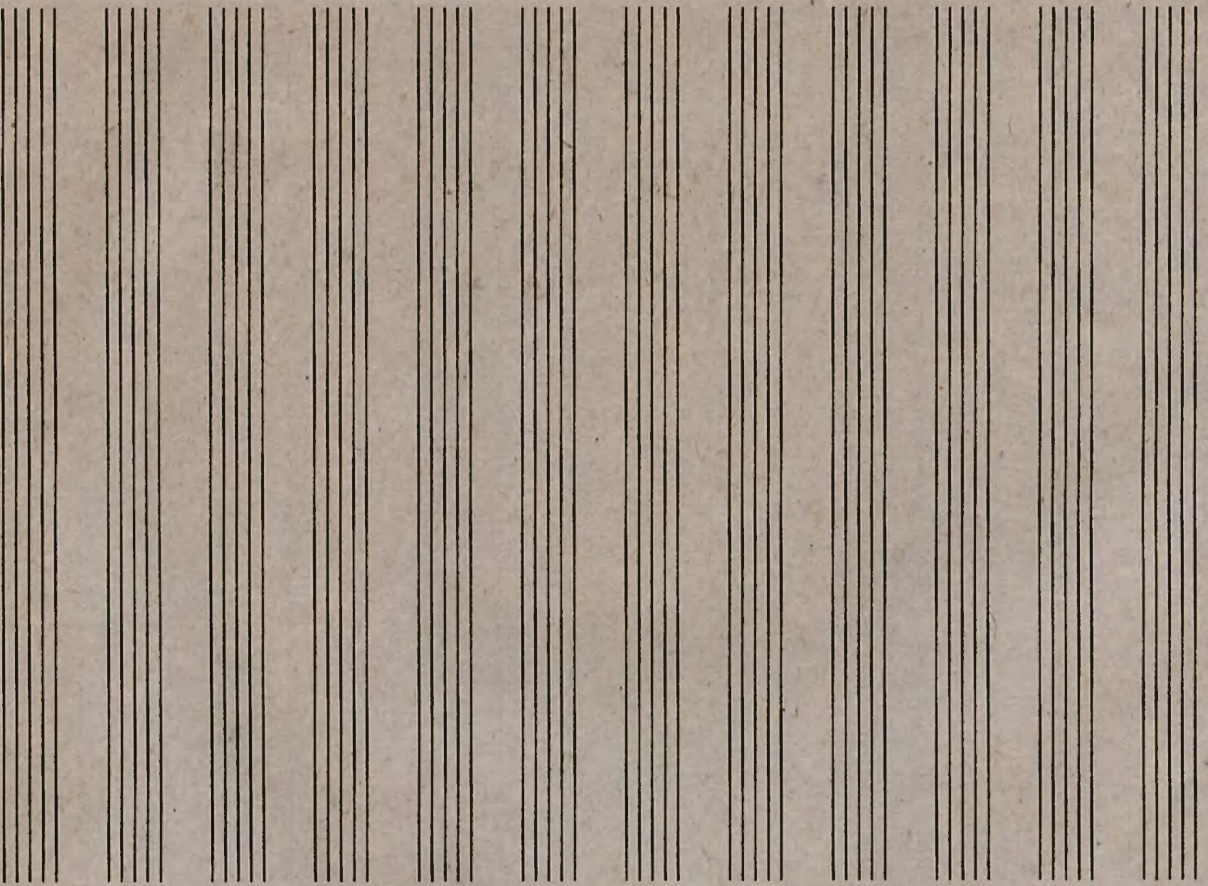
Тематичне планування.....	208
Урок 1.....	212
Урок 2.....	216
Урок 3.....	218
Урок 4.....	222
Урок 5.....	224
Урок 6.....	229
Урок 7.....	231
Урок 8.....	234
Урок 9.....	237
Урок 10.....	241
Урок 11.....	243
Урок 12.....	248
Урок 13.....	250
Урок 14.....	253
Урок 15.....	255
Урок 16.....	257
Урок 17.....	259
Урок 18.....	263
Урок 19.....	265
Урок 20.....	268
Урок 21.....	270
Урок 22.....	274
Урок 23.....	276
Урок 24.....	279
Урок 25.....	281
Урок 26.....	285
Урок 27.....	287
Урок 28.....	291
Урок 29.....	292
Урок 30.....	296
Урок 31.....	298
Урок 32.....	301
Урок 33.....	303
Урок 34.....	307

8 клас

Тематичне планування.....	310
Урок 1	316
Урок 2	319
Урок 3	321
Урок 4	327
Урок 5	330
Урок 6	333
Урок 7	335
Урок 8	338
Урок 9	340
Урок 10	346
Урок 11	348
Урок 12	353
Урок 13	355
Урок 14	357
Урок 15	360
Урок 16	362
Урок 17	364
Урок 18	366
Урок 19	368
Урок 20	372
Урок 21	374
Урок 22	379
Урок 23	381
Урок 24	385
Урок 25	387
Урок 26	392
Урок 27	394
Урок 28	399
Урок 29	401
Урок 30	403
Урок 31	405
Урок 32	407
Урок 33	409
Урок 34	414

420

421

Навчальне видання
Радко О.Ю.
УРОКИ МУЗИКИ
5-8 класи

Редактор *Г. Басюк*
Художник *В. Поворозник*
Верстка *Л. Мазурик*

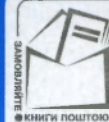
Підписано до друку 16.07.2010. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Умови. друк. арк. 26,64 . Умови. фарбо-відб. 26,64.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №2931 від 09.08.2007р.
"Яблуко", а/с 534, м.Тернопіль, 46008
тел. 80352236355, 80352527093

ISBN 978-966-1651-06-6

9 789661 651066

ЗАМОВЛЕННЯ

КНИГІ ПОШТОЮ:

"Книга поштою"
а/с 534
м. Тернопіль, 46008
e-mail: book@office.te.ua
тел.: 8-0352-51-16-07

8-0352-23-63-55, 8-0352-52-70-93
tdkter@tim.net.ua